

AYDIN ÇOBANOĞLU

ÖMRÜN ETMƏYƏCƏK
VƏFA DEDİLƏR

AYDIN ÇOBANOĞLU

ÖMRÜN ETMƏYƏCƏK VƏFA DEDİLƏR

“Elm və təhsil”
Bakı – 2014

*AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun Elmi Şurasında 1 iyul 2014-cü il tarixdə
(protokol №10) çapa tövsiyə edilmişdir.*

Toplayanlar: **Aytən Aydınqızı,**
Səyyad Aydınoglu

**Tərtibçi və ön
sözün müəllifi:** **Qəzənfər Paşayev**
filologiya elmləri doktoru, professor

Redaktor: **Mələhət Yusifqızı**
şair

Rəyçilər: **Zəlimxan Yaqub**
Xalq şairi,
Elxan Məmmədli
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Aydın Çobanoğlu.
Ömrün etməyəcək vəfa dedilər
(şeyrlər, elmi və elmi-publisistik yazılar).
Bakı, “Elm və təhsil”, 2014, 448 səh.

Bu kitab saz-söz sənətində və yaddaşlarda silinməz izlər qoyan aşiq Aydın Çobanoğlunun oxucularla ilk və son görüşüdür. Aydın Çobanoğlunun ruhunu şad edəcək bu kitabı oxucuların, dost və tanışların könlünü oxşayacağına və yaddaşını oyadıb, uzun müddət onlara yoldaşlıq edəcəyinə inanırıq.

4702010000
N098 – 2014 *qrifli nəşr*

© «Elm və təhsil», 2014
© Ayten Aydınqızı, 2014

ÖMRÜN VƏFA ETMƏDİYİ AŞIQ-ŞAİR

Aşıq Aydın Çobanoğlunun yaradıcılığını tam əhatə edən bu maraqlı kitabın əlyazmasını vərəqlədikcə gənclik illərindən dostluq etdiyim Aydını sanki yenidən kəşf etdim, digər tərəfdən də dostum haqqında çoxdan bəri söz demək arzum gerçəkləşdi. Buna görə dostumun ağıllı və savadlı qızı Aytənə minnətdaram. Kitaba ön söz yazmağı Aytən təmənnə etdi. Aşıq Aydının kitabda yer alan, bir çoxunun ilk oxucusu olduğum şeirlərini oxuduqca xəyal məni ağuşuna alıb arzuların aşib-daşdığı illərə, – Aydınlı günlərə apardı:

– 1972-ci ilin noyabr ayı idi. İraqa 3-cü dəfə uzunmüddətli ezamiyyətə hazırlşırdım. İnstitut dostum, şair Ələmdar İsağilə getmişdim. Ələmdar məni qarayanız, güləruz bir gəncə tanış etdi. Diqqətimi ilk cəlb edən onun bığları oldu. O vaxt bığ saxlamaq kişilik nişanəsi hesab olunurdu. Demək olar ki, əksər kişilər bığ saxlayırdılar. Ələmdarın da, mənim də bığımız vardı.

– Tovuzludur, tələbə aşığıdır, – deyərək Ələmdar gülümsündü. Bununla Aydının mənimlə yerli olduğuna işarə edirdi.

Aydın şirin danışığı vardı. Söhbət zamanı məlum oldu ki, Texniki İnstitutda oxuyan bu gənc çağdaş poeziyamızı və aşiq yaradıcılığını yaxşı bilir. Onda bilmirdim ki, Aydın aşiq ocağından pərvəriş tapıb. Bilmirdim ki, atası aşiq Çobandan dərs alıb. Yarızarafat, yarıgerçək dedim ki, sən yerin Universitetin filologiya fakültəsidir (O vaxt Azərbaycanda təkcə ADU vardı). Əvvəl-axır texniki elmlərə həvəsin öləcək, – dedim.

– Elə mənim arzum ya Teatr İnstitutunda, ya da Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsində oxumaq olub, tale belə gətirdi, – dedi.

Dediklərimə o qədər inanmasam da, tale insanın öz əlindədir. – dedim...

1975-ci ilin may ayında İraqdan vətənə qayıdanda gördüm ki, Aydın Musayev Universitetin filologiya fakültəsinin qiyabi şöbəsində oxuyur. Dostlaşdıq və dostluğumuz dünyasını dəyişdiyi günə qədər davam etdi.

1951-ci ildə dünyaya göz açan Aydın 1993-cü ildə faciəli şəkildə dünyasını dəyişdi və cəmi 42 il ömür sürdü. Lakin insan üçün qısa olan ömür payında çox iş gördü. Tarixdə qalacaq iz qoyub getdi. Aydın bir neçə aşiq havası bəstələmişdir. “Səyyadı”, “Aygünüm”, “Çobanoğlu”, “Niyazi”, Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun sözlərinə bəstələnmiş “Ana laylası” və Məmməd İsmayılın “Yaman darıxmışam səninçün, ana” şeirinə bəstələdiyi hava belələrindəndir. Toylarda indi də oxunan, sevimli şairimiz Məmməd İsmayılın “Gözəldi” qoşmasına bəstələdiyi, oğlu Səyyada həsr etdiyi “Səyyadı” havası onun bəstəkarlığından, musiqi duyumundan xəbər verir. Havanın sözləri də başqa aləmdir:

**– Yar ol dərd bilənə, yar olanda da,
Yoluna göz diksin, yorulanda da.
Eləsinə vurul vurulanda da,
Desinlər, ay Məmməd, əla, gözəldi!**

Aydın sonuncu misranı üç-dörd dəfə təkrar edər, gah “Desinlər, ay Məmməd, əla, gözəldi”, gah da “Desinlər, ay Səyyad, əla, gözəldi” oxuyardı. Bu özü də havaya xüsusi şirinlik gətirirdi.

Aydın gənclikdə “Hicrani” təxəllüsü ilə şeirlər yazırdı. Lakin sonralar atasının adını təxəllüs kimi götürərək “Çobanoğlu” təxəllüsü ilə məşhurlaşdı.

Tez-tez onu saz-söz sənətinin sərraflarının iştirak etdiyi mötəbər məclislərə dəvət etməyə başladılar. Xüsusi vurğulamaq istəyirəm ki, onun filologiya üzrə universitet savadı məclis aparmasına, insanlarla şirin münasibət qurmasına çox kömək edirdi. O, həm aşiq poeziyasını, həm də çağdaş poeziyamızı gözəl bilirdi. Özü də ilhamlı şair idi. Bakıda məşhur 20 sayılı məktəbdə 9-10-cu sinifləri bitirməsi, ADU-nun filologiya fakültəsində təhsil alması Aydının dünyagörüşünə dərin təsir etmişdir. Hərtərəfli şəkildə onu bir çox aşıqlardan fərqləndirirdi. Bir sözlə, Aydın Çobanoğlu ziyalıların sevimlisinə, xudmanı məclislərin ən arzuolunan sənətkarına çevrilmişdi. Belə məclislərdə dinləyicilər adətən aşığa söz atar, onun nəyə qadir olduğunu yoxlayardılar. Aydın elə cavab verərdi ki, hamı heyran olar, məclis daha da qızışardı. Bu bir yandan Aydının istedadından, digər tərəfdən də aşiq ocağında böyüməsindən, bilik səviyyəsindən xəbər verirdi. Çox keçmədi Aşiq Aydın ağır məclislərə dəvət olundu.

Bir gün Şirvan aşiq məktəbinin görkəmli simalarından biri – Aşiq Qurbanxandan soruşurlar ki, indiki aşıqlardan kimi bəyənirsən? Cavab verir ki, bir kəndə iki dəfə toya aparılan aşığı.

Aşiq Aydın Çobanoğlu nəinki bir kəndə, hətta bir nəslə dəfələrlə toya aparılardı. O, elə yaradıcı aşiq idi ki, hətta tez-tez Şirvan bölgəsinə belə məclislər aparmağa dəvət alardı. Bilənlər bilir ki, onun başına gələn faciə Şamaxıdan toydan qayıdarkən yolda baş vermişdi.

Aydın Çobanoğlunu yaradıcılığının çiçəkləndiyi, sazının-sözünün, sənətinin püxtələşdiyi bir dövrdə itirdik. Mübaliğəsiz deyə bilərəm ki, o, Bakıda aşiq sənətini ən fəal və uğurla təbliğ edən, prof. Qara Namazovun təbirincə desək, sazı Bakıya daimi köçürən sənətkarlardan biri idi. Aşiq Aydın qısa ömür payın-

da gördüyü gərəkli işlərə nəzər salanda heyran olmamaq olmur. Bu qədər işi, ulu ozan-aşıq sənətini dərindən sevən, onunla nəfəs alan sənətkar görə bilərdi. Aşıq Aydın Çobanoğlunun ilk uğurları 1975-77-ci illərə təsadüf edib. I Ümumittifaq festivalının laureatı adını 1977-ci ildə qazanıb. 1977-79-cu illər – Gənc Aşıqların Respublika baxış müsabiqələrinin qalibi, 1984-cü il – Polşa Xalq Respublikası Zelena-Qura şəhərində keçirilən XI Beynəlxalq Folklor Festivalının laureatı, 1985-ci ildə isə II Dünya müharibəsində qələbənin 40 illiyinə həsr edilən Ümumittifaq festivalı laureatı, 1987-ci il – Böyük Oktyabr Sosialist İnqilabının 70 illiyinə həsr edilən II Ümumittifaq Xalq Yaradıcılığı Festivalının laureatı, sənətdəki uğurlarına, zəhmətkeşlərin və gənc nəslin estetik tərbiyəsində mühüm xidmətlərinə görə Sov.İKP MK, SSRİ Nazirlər Sovetinin fəxri fərmanına, 1988-ci ildə Respublika Lenin Komsomolu mükafatına, 1988-ci il – Almaniya Demokratik Respublikasına (fevral, mart) “Dostluq səfəri”ndə Xalq çalğı alətləri ansamblı ilə birlikdə rəhbər kimi Abşeron rayonu-nu təmsil etmiş və çıxışlarına görə fəxri fərmana layiq görülmüşdür.

1988-ci ildə (02-08 aprel) Leninqradda (indiki Sankt-Peterburq) keçirilən XVI “Folklor və gənclik” Ümumittifaq elmi-təcrübi konfransda “Aşıq sənətinin öyrədilməsi yolları” mövzusunda məruzə ilə çıxış edib. O, bu çıxışı ilə müxtəlif millətlərin nümayəndələrinin və sənətsünaslarının hafizəsində xalqımızın əvəzsiz incisi olan aşiq sənəti, aşiq musiqisi barədə aydın təsəvvür yaratmışdır. Keçmiş İttifaqın elm və incəsənət xadimləri, alimlər Azərbaycan aşiq sənətinə, Aydın Çobanoğlunun maraqlı məruzəsinə və ustad Aşıq Əkbər Cəfərovla birgə ifalarına çox

yüksək qiymət vermişlər. Aydın Çobanoğlunun xatirə dəftərinə yazılan təəssürlərdən:

Sənətşünaslıq doktoru Viktor Arkadyeviç Lapin: “Musiqi beynəlmiləl dildir, buna görə də dostluq dilidir. Azərbaycan aşığı bunu Repindəki “Yaradıcılıq evi”ndə beynəlmiləl tamaşaçılar qarşısında parlaq şəkildə sübut etdilər. Sağ olun”.

Vladivostok İncəsənət İnstitutunun dosenti Şiskova Alla Viktorovna: “İlk dəfədir ki, ecazkar aşiq sənəti ilə qarşılaşım. Qarşınızda baş əyir və Sizə çox sağ olun deyirik, Azərbaycan aşığıları!”

İvanova-Frankovsk konservatoriyası “SSRİ Xalqları musiqisi” kafedrasının müəllimi, musiqişünas A.M.Turyanskaya: “Ecazkar aşiq sənətindən çox böyük həzz aldım. Mənə elə gəlir ki, doğma mahnılara vurğunluğu aşığılardan öyrənmək lazımdır. Sizə böyük yaradıcılıq uğurları arzu edirəm ki, Sizin gözəl incəsənətinizlə bütün SSRİ xalqları tanış ola bilsinlər!”

Elə həmin ildə Hindistanda Abşeron rayon Mədəniyyət şöbəsinin xətti ilə Sovet-Hindistan festivalında (oktyabr-noyabr) folklor kollektivi ilə bərabər 40 günlük qastrol səfərində olmuşdur.

1989-cu ildə (10-19 iyul) İsveçdə Falun şəhərində Beynəlxalq Folklor Musiqisi Festivalında Xalq artisti Cənəli Əkbərov, kaman ustası Elman Bədəlov, tarzən Vamik Məmmədəliyev, qarmoon ifaçısı Vaqif Əsədovla birlikdə yüksək səviyyədə qastrol səfərində iştirak edib.

A.Çobanoğlu 1990-91-ci illərdə Türkiyənin Konya şəhərində keçirilən “Konya Aşıqlar Bayramı”nda Qarslı aşiq Murad Çobanoğlu ilə yarışmada festivalın baş mükafatına – Atatürk qızıl medalına layiq görüldü.

Müxtəlif illərdə Orta Asiya respublikalarında uğurlu qastrol səfərlərində olmuşdur.

Aşıq Aydın "Aygün", "Günay" ailə ansambılı və "İncəgül" aşıqlar ansambli yaratmışdı. 1982-ci ildə Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında Respublikada ilk dəfə olaraq "Alı xan və Pəri xanım" (Pəri xanımın sözlərini Mələhət Yusifqızı ifa edirdi.) dastanını tamaşaçılara çatdırmışdı. İlk aşiq qızlar ansambli "Aygün" bu dastan gecəsinin davamı kimi fəaliyyətə başlamışdı.

O, 1983-cü ildən Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin üzvü və Aşıqların IV qurultayının (1984) nümayəndəsi olmuşdur. A.Çobanoğlunun Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin qurultaydan sonrakı fəaliyyətində böyük xidmətləri olmuşdur. O, ömrünün sonuna qədər Aşıqlar Birliyində Hüseyn Arifin müavini vəzifəsində çalışmışdır. Bu, təsadüfi deyildi. Aşıq Aydın aşiq sənətini dərinləndən bilir və ona yaradıcılıqla yanaşırdı. Ona yeniliklər gətirirdi. Yaxşı yadımdadır, o, ADU-nun filologiya fakültəsini bitirəndə görkəmli folklorşünas alim, prof. Vəqif Vəliyevin rəhbərliyi ilə "Aşıq Nəcəfin həyat və yaradıcılığı" mövzusunda diplom işi yazmışdı. Diplom işinin müdafiəsində Xalq şairi, prof. Bəxtiyar Vahabzadə demişdi: "Bu diplom işi həcminə və mövzu əhatəsinə görə namizədlik işinə layiqdir. Mövzunun adını dəyiş, "II Dünya müharibəsi illərində Tovuz aşıqları" adlandır və müdafiə et".

Təəssüf ki, ecazkar aşiq sənəti Aşıq Aydını elmdən ayırmış, Bəxtiyar müəllimin arzusu arzu olaraq qalmışdı. Təsəllini onda tapırıq ki, onun qoşmalarını, gəraylılarını, təcnislərini, xarici ölkələrə səfər təəssüratlarını, aşiq sənəti və onun daşıyıcıları haqqında düşüncələrini içinə alan bu zəngin kitabda Aydının diplom işi də yer alır. Bu diplom işi, Azərbaycanda zəhmətkeş xalqın əmək fəaliyyətini, mənəvi dəyərlərini – adət-ənənələrini,

ümumilikdə həyatın bütün sahələrini özündə əks etdirən mü-kəmməl bir işdir. Diplom işinin ikinci fəslində Sovet ideologi-yası öz təsirini göstərmişdir. Bununla belə əsəri bir cümləsinə toxunmadan, olduğu kimi oxuculara təqdim edirik. Filoloq və aşiq Aydın Çobanoğlunun diplom işi ilə tanışlıqdan sonra söz sərrafları akademik Bəxtiyar Vahabzadənin sözlərini bir daha təsdiqləyəcəklər.

İyirmi ildən artıq Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun Dissertasiya Şurasının üzvü kimi, gənc alimlərin elmi rəhbəri kimi, onlarla doktorluq və namizədlik dissertasiyalarının müda-fiasında rəsmi opponent kimi çıxış edən tədqiqatçı kimi, Res-publikada folklor üzrə Əlaqələndirmə Şurasının sədri kimi tam məsuliyyətlə deyə bilərəm ki, Aydının diplom işi indiki tələblə-ri nəzərə almaqla, azca əl gəzdirməklə namizədlik dissertasiya-ları qarşısında qoyulan tələblərə cavab verir.

Aşiq Aydının kitabda yer alan “Sazlı-sözlü dünyamız və sənətkarlar haqqında” bölümündəki məqalələrini oxuyandan sonra bir daha bu qənaətə gəldim ki, o, bir alim kimi də yetiş-mişdi. Fikirlərimizi təsdiqə yetirmək üçün onun məqalələrindən bəzisinə nəzər salmağı münasib bildik. Çobanoğlunun “Saz, söz, ifaçılıq və ...” adlı məqaləsi elmi və təcrübi cəhətdən əsas-landırılmış dərs vəsaiti səviyyəsindədir. Burada yeni saz havala-rı, balaban, onun zəruriliyi, mətnin melodiya uyğun seçilmə-si, aşiq gülləri, aşiq musiqisinin yarıtılmaz təbliği, ifaçı və s. ya-rımbaşlıqlarda qiymətli fikirlər irəli sürülmüşdür. Bu fikirlər günümüzdə də öz aktuallığını itirmir.

Aydının Aşiq Əkbərin “Gənclik” nəşriyyatında çap olunan “İşıqlı tellər” kitabına və Əlimərdanlı Aşiq Nəcəfə həsr etdiyi

məqalələri göstərir ki, o, aşığı sənətini dərinləndirən nüfuzlu söz sahibi olub.

Çobanoğlu “Sazın Ədalət dünyası” məqaləsində Aşığı Ədalət Nəsimovun 1986-cı ilin oktyabr ayının 2-də Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında keçirilən konsertindən söz açır. Görün konsertdə kimlər olub. Mirzə İbrahimov, İsmayıl Şıxlı, Bayram Bayramov, Bəxtiyar Vahabzadə, Qabil, Vəqif Səmədoğlu, Sabir Rüstəmxanlı, Abbas Abdulla, professorlar Qulu Xəlilov, Teymur Bünyadov, türkiyəli alim İbrahim Bozyel və başqaları. Məclisi gənc şair Zəlimxan Yaqub idarə edirmiş. Belə tarixi faktları haradan əldə etmək olardı? Yaxşı ki, Aydın Çobanoğlu bunları qələmə alıb, bizə yadigar qoyub. Fəxarətlə adlarını sadaladığımız, xalqımızın layiqli ziyalıları məclisdə aşığı sənətindən, Ədalət möcüzəsindən söz açmışlar. Aşığı sənətinin inkişafında və təbliğində müstəsna xidmətləri olan Ədalətin ifasında sazın yeni vüsət almasını, xalqımızın tükənməz sərvətinə çevrilməsini xüsusi vurğulamışlar. Ümumi rəy belə olub ki, Ədalət olan məclisdə ondan əvvəl saz çalmaq günah, ondan sonra saz çalmaq çalğıçı üçün fəlakətdir.

Məncə, bu, Aşığı Ədalətin sənətinə verilən ən ali və dəqiq qiymətdir.

“Sazlı-sözlü nəğməkarlar” məqaləsi ADU-nun tələbəsi Aydın Musayevin ilk qələm təcrübələrindəndir. “Azərbaycan gəncləri” (22.03.1975) qəzetində çıxan bu məqalə Tovuz aşığı ansamblının Novruz bayramı günlərində Filarmoniyada verdiyi konsertdən bəhs edir. Məqalədə Əkbər Cəfərov, şeyirdləri Əli-xan Niftəliyev, Ələsgər Tağıyev və Əskinaz Abbasovadan bəhs edir və Tovuz Aşığı məktəbinin bir səhifəsini yazmış olur.

Aydın Çobanoğlu “Diqqətsizlik, yoxsa...” məqaləsində isə çox aktual bir mövzuya toxunub. Bəzi aşıqların qoşmalarının müxtəlif aşıqların adına çıxılmasından söz açır. Tədqiqatçı faktlarla belə səhvləri göstərir və gələcəkdə belə səhvlərin qarşısının alınması yollarını arayır. Tədqiqatçıları diqqətli olmağa səsləyir.

“Koroğlunun sorağına gəlmişəm” məqaləsində Aşıq Aydın 1988-ci ilin iyun ayında Naxçıvanda Koroğlunun heykəlinin açılışına getməsindən, Babək rayonunun “Yeni yol” kəndində “Cəlili” və “Ayaq Cəlili” havalarının yaradıcısı, XIX əsrin görkəmli ustadlarından biri Aşıq Cəlilin qəbrini ziyarət etmələrindən, Aşıqlar Birliyinin sədri Hüseyn Arifin Naxçıvanın Mədəniyyət naziri Fəttah Heydərovdan aşığın qəbrinin üstünün götürülməsi barədə xahişindən və s. söhbət açır. Bütün bunlar qiymətli məlumatlardır.

Hələ ADU-nun tələbəsi olarkən Aydın “Sovet kəndi” qəzetində (17.04.1976) maraqlı yazı ilə çıxış etmişdi. Məqalədə Tovuz rayonunda Aşıq Əkbərin ideyası və görkəmli maarif xadimi, Tovuz rayon Maarif şöbəsinin müdiri Qara Sultanovun dəstəyi ilə Aşıq Əkbərin doğma kəndi Bozalqanlı kənd məktəbində 1975-ci ilin sentyabrında 18 nəfərdən ibarət Respublikamızda ilk dəfə olaraq saz həvəskarları qrupu yaradılmış, Aşıq Əkbər onlara müəllim təyin olunmuşdu. Tələbə Aydın Musayev nüfuzlu qəzetdə maraqlı çıxış edərək, bu təcrübəni Tovuz rayonunun və eləcə də digər rayonların kənd məktəblərində də yaymaq məsələsini gündəmə gətirmişdi. Onun bu arzusu sonralar yerinə yetirildi.

Göründüyü kimi, aşiq-şair Aydın Çobanoğlu hələ gənclikdən saz-söz sənəti ilə yaşamış, fikri-zikri bu sənətin inkişaf yollarını aramaq olmuşdur.

Çobanoğlunun aşiq sənəti və ustad aşıqlar haqqında məqalələri, Hindistan və İsveç təəssüratları onun səriştəli publisist olduğundan xəbər verir.

Aydın Çobanoğlu ustad aşıqlarla bağlı bir sıra radioverilişlərin və yaradıcılıq gecələrinin ssenarilərini yazmışdır: Mikayıl Azaflı, Aşiq Əkbər Cəfərov və başqaları haqqında.

Aydın, eyni zamanda ilhamlı şair olmuşdur. Təsadüfi deyildir ki, prof. Qara Namazov “Aşıqlar” kitabında (2004, s.54-55) onu oxucu və tədqiqatçılara şair-aşiq kimi təqdim edir.

Onun poeziya sahəsindəki uğurları xüsusi tədqiqat mövzudur. Aydın Çobanoğlu həm xalq ruhuna daha yaxın olan aşiq poeziyasını, həm də klassik və çağdaş poeziyamızı, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi yaxşı bilir və hər iki qütbdə qələmini sınayır və uğur qazanırdı.

Aşığın qoşma, gəraylı, tənris, müxəmməslərini və s. oxuduqca, onun aşiq yaradıcılığının qaynar çeşməsindən su içdiyinə şahidi oluruq. Onlar kitabda ayrıca bölmədə verilmişdir. Çobanoğlunun mərsiyələri də ayrıca bölmədə verilmişdir. Onun Azərbaycanın Qoca qartal Mikayıl Azaflıya, məşhur müğənni Səxavət Məmmədova, Aşiq Şakirə, 20 yanvar şəhidlərinə, Salatin Əsgərovaya, dayısı oğlu Yunisə, prof. Xitab İsmayılova, atası Aşiq Çobana, görkəmli ictimai xadim Yunus Rzayevə və başqalarına həsr etdiyi mərsiyələri həyəcənsiz oxumaq olmur.

Şair-aşığın nəğmələri də ayrıca bölmədə verilmişdir. Burada onun “Gözəllər olmasaydı”, “Aygünüm”, “Aytən, Orxan və Zeynəb” bulaq suyu kimi qəlbə yayılan şeir-nəğmələri vardır.

Aydın Çobanoğlunun ithafları da ayrıca bölmədə verilmişdir. Aşığın ithaflarını izlədikcə onun çağdaş şairlərimizə, incəsənət nümayəndələrinə, saz-söz ustalarına ehtiram və isti münasibətini aydınca görürük. Xalq şairi Səməd Vurğunun 80 illiyinə, Aşıq Hüseyn Saraclının 70 illiyinə, Əlimərdanlı Aşıq Nəcəfə, Sosialist Əməyi qəhrəmanı Fərzəli Abbasova, şair Sücaətə, İlyas Tapdığa, Xalq artisti Arif Babayevə, tanınmış alim Teymur Zeynalova, Xalq şairi Söhrab Tahirə, Xalq şairi Hüseyn Arifə, Yunus Novruzoghluna, qarşı aşıq Murad Çobanoğluna, zamanının dönüklüyü ilə vətəndən didərgin düşmüş şair Məmməd İsmayıl, Aşıq Ulduza, şair dostu Ələmdar İsaya, şair Knyaza, həkim Hökümə Ağayevaya və başqalarına həsr etdiyi şeirlər XX əsrin 70-80-ci illər ədəbi, mədəni və ictimai mühiti barədə təsəvvür yaradır.

Şair-aşığın Naxçıvana, Cəlilabada, İsmayilli kəndlərinə, Kəlbəcərə, Tovuza və s. bölgələrimizə həsr etdiyi şeirlərini oxuduqca, sanki vətən xəritəsini vərəqləyirsən. Kitabda Çobanoğlunun aşıq sənəti və aşıqlar haqqında düşüncələri, səfər qeydləri, elm xadimləri, ziyalı və eləcə də, əcnəbi qonaqlarla unudulmaz görüşləri ayrıca başlıqlarla verilmişdir.

Aydın məlahətli səsi olan aşıq idi. Pəsdən oxuyurdu. Tale-dən gələn qismətini “Veribdi” şeirində minnətdarlıqla yada salır, naşükürlük etmir:

**– Deyirəm, çox şükür, çıxmayıb yaddan,
Bir azca səs, bol söz, bir saz veribdi!**

Çobanoğlu görücü ilə söhbətini ürəkağrısı ilə “Dedim mən” şeirində qələmə alıb:

– Bəxtinə yazılıb cəfa, dedilər,
Çobanoğlu sürməz səfa, dedilər.
Ömrün etməyəcək vəfa, dedilər,
Onu həyat özü bilər, dedim mən.

Doğrudan da aşiq-şairin ömrü vəfa qılmadı. Dahi Səməd Vurğunun dediyi onun da başına gəldi. **“Nə ömrə acıyır, nə yaşa dünya”**.

Elə bu bənddən və eləcə də o vaxt Abşeron rayon İcraiyyə Komitəsinin sədri olmuş Əhməd Əhmədzadəyə ev növbəsi ilə bağlı müraciətindən göründüyü kimi, ömrü bir müddət cəfa çəkməklə, əzab-əziyyətlə keçib. **“Ərzi-hal”** adlanan şeirdən iki bəndi burada verməyi münasib bildik.

**Az maaşla altı adam dolanır,
Yazıq canım oda-közə qalanır.
Gözüm baxır, könlüm evi talanır,
Ömrüm keçir ahu-zarda, ay sədr!**

**Mənzilsizəm, bu günümü görən yox,
Növbədəyəm, əhvalımı soran yox.
Dörd uşaqla kirayə də verən yox,
Üz döndərib məndən var da, ay sədr!**

Çox maraqlı, o vaxt üçün məqbul sayılan bu forma təsir-edici gücə malik olsa da, o vaxtlar Bakıda qeydiyyatda düşmək, ev növbəsinə yazılmaq, ev almaq ən böyük problem idi. Xoşbəxtlikdən xeyirxah adamlar bütün zamanlarda olub və olacaq. Bir məclisdə Aydın **“Yanıq Kərəmi”** havasını çalanda özünün və yaşlı adamların gözündən yaş axmağa başlayıb. "Mehdiabad" sovxozunun direktoru Hidayət Səfərov Aydının vəziyyə-

tindən halı imiş. O, Aydının ailəsinə Mehdiabad qəsəbəsində üçotaqlı mənzil vermişdi.

Çobanoğlunun yaradıcılığında ictimai məzmunlu şeirlər çoxluq təşkil edir. Aşıq-şairin “20 yanvar” adlı səkkiz bənddən ibarət şeiri 1990-cı ilin yanvarında xalqımızın başına gətirilən müsibətləri inandırıcı boyalarla açıb göstərir:

**– Mən dağam, dözüürəm belə sitəmə,
Baxıb ah-naləmə, gözümdə nəmə,
Yağı sevinməsin bu günkü qəmə,
Yəqin borclu qalmaz sabahım mənim.**

Onun Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Fərzalı Abbasova həsr etdiyi iki səhifəlik şeirində o qədər mətləblərdən söz açılır ki, heyran olmamaq olmur:

**– Yurdumun on igid oğlu, qızı
Rəşadət göstərib, qəhrəman olub.
Onlardan birindən söhbət açıram,
Mənim də ürəyim söz ilə dolub.**

Onun Aşıq Şakirin xatirəsinə həsr etdiyi şeirə fikir verin:

**– Çobanoğlu, qoy, cavanlar ucalsın,
Şah sənətin zirvəsinə yol alsın!
Oğlu çalmayıbsa, nəvəsi çalsın,
Qoy, yetim qalmasın, sazı Şakirin!**

Arzuya baxın. Həqiqətən də böyük sənətkar Aşıq Şakirin övladlarından aşıq sənətinə yiyələnən olmadı. Lakin Aydının arzusu sonralar yerinə yetdi. Şakirin nəvəsi Babək babasının sənətini davam etdirdi. Şakirin sazı yetim qalmadı. Təəssüf ki,

Çobanoğlu bunu görmədi. Aydının bütün arzuları xoş niyyətlə köklənmişdi:

**– Qazancınız qismət olsun aşığa,
Nə həkimə, nə hakimə düşməsin.**

Çobanoğlu qələmini publisistikada sınayaraq Türkiyə, Hindistan, İsveç və Özbəkistan haqqında çox maraqlı təəssüratlarını yazıb. Eləcə də Hindistana gözəl şeir həsr edib. Lakin bu şeiri yazarkən bir an belə doğma Azərbaycanı unutmayıb:

**Yeni Dehli Bakımızın qardaşı,
Qanqa bəlkə Xan Arazın göz yaşı?!
Varanəsi Gəncəmizin sirdaşı,
Bəyənmişik bu mahalı, gözəldir!**

**Görən kimi doğma, əziz bilmişik,
Əzəmətli Tac mahalı, gözəldir!**

Çobanoğlunun Yunis Novruzoghluna həsr etdiyi yüz misralıq müxəmməsi və şair Söhrab Tahirə həsr etdiyi “İnanıram” adlı çox geniş həcmli şeiri sanki kiçik poemadır. Aşıq-şairin şeirdə qoyduğu və tərənnüm etdiyi məsələlər onu poema səviyyəsinə qaldırır. Bu şeir Aydının özünün də bir şair kimi səviyyəsindən xəbər verir. Çobanoğlunun “Yunis” adlı müxəmməsi isə onun əsl aşıq-şair olduğuna dəlalət edir:

**– Tək gəlibdi, tək gedəcək,
Bunu hamı bilsin gərək.
Müxtəsəri, Çobanoğlu,
Əvəzsiz insandı, Yunis!**

Aydın Çobanoğlunun mənasız bir misrasına belə təsadüf edilmir. İstisuda (22.07.1984) Məmməd İsmayıl həsr etdiyi şeiri çox mətləblərdən söz açır:

**Şair qardaş, gəl bürünək dumana,
Seyrə çıxmaq, bu dağlara doyunca!
Məbəd kimi diz qatlacaq önündə,
Səcdə qılaq bulaqlara doyunca.**

İnanıram ki, aşiq-şairin oğlu, qızları, nəvələri, xüsusən də kəlbəcərli dostu Vəliyəddinin sevimli oğlu İlqarla ailə quran qızı Aytənin övladlarına onun arzusunu yerinə yetirmək qismət olacaqdır.

Aşiq Aydınla təmasda olmuş, məclislərində iştirak etmiş saz-söz pərəstişkarları və yeri gəlmişkən, Məmməd İsmayıl başda olmaqla, Aydın Çobanoğlu yaradıcılığına saz-söz sənətini dərinlən bilən bir çox qələm sahibləri, alimlər məqalələr həsr etmişlər. Aşiq sənətinin təbliğində əvəzsiz xidmətləri olan Xalq şairi Zəlimxan Yaquubun, professorlar Qara Namazovun, Sədnik Paşayevin, Məmməd Aslanın, Ağalar Mirzənin, Telli Pənahqızının, Əli Şamilin, Vəliyəddin İsmayılovun, Osman Əhmədovun məqalələrinin elmi səviyyəsini xüsusi vurğulamaq istədim. Heyif ki, Aşiq Aydın sıralarımızı çox erkən tərk etdi. Nə yaxşı ki, sağlığında 1991-ci il fevralın 10-da anadan olmasının 40 illiyini yüksək səviyyədə keçirdik. Tədbir “Gülüstan” sarayının banket zalında baş tutdu. Tovuzdan Aydının anası da gəlmişdi. Məclisi aparmaq mənə həvalə olunmuşdu. Aşiq Aydın anası, dostları və qohumları qarşısında hesabatına çevrilən məclis dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin “Koroğlu” operasının uvertürası ilə başladı. Hamımız ayağa qalxaraq əl-ələ verdik və əllə-

rimizi yuxarı qaldırdıq. O ağır vaxtlarda bir çox toylarımız da “Koroğlu”nun uvertürası ilə başlayırdı. Hamı ayağa qalxıb əl-ələ tutardı. Bu, vətənpərvərlik hisslərinin artmasına, milli birliyə çox kömək edirdi. Təəssüf ki, sonralar bu gözəl adət unuduldu.

Qeyd edirəm ki, Aydının yubileyinə dostu, sevimli müğənnimiz Səxavət Məmmədov da xanəndə və çalançılarla təşrif buyurmuşdu. Beş saatdan artıq davam edən, iki video kasetə zorla sığan (Həmin kasetləri əziz xatirə tək indi də saxlayıram.) tədbirdə iştirak edən, Aydın haqqında söz deyən dəyərli insanları göz önünə gətirdikcə indinin özündə belə ürəyim qürurla döyünür.

Xalq şairi Zəlimxan Yaqub, professorlardan Teymur Zeynalov, İbrahim İsayev, Dəmir Qənbərov, Aydının oğlu Səyyadın kirvəsi Faiq Həsənov, Qənbər Hüseynov, Telli Pənahqızı və başqaları Çobanoğlunun uğurlarından və ulu ozan-aşıq sənətinə verdiyi töhfələrdən söz açdılar. Aşıq Aydın hamını haldan-hala salan, yandırıb-yaxan “Yanıq Kərəmi”ni çalanda Zəlimxan Yaqub ikinci dəfə odlulu çıxış etdi. Zəlimxan birinci dəfə eşitdiyimiz “Varıymış” qoşmasını oxuyanda məclis təlatümə gəldi:

**Qonaq oldum Tovuz adlı mahala,
Hər sinədə min bayatı varıymış.
İndi bildim, bu torpaqda ellərin
Nə dövranı, nə həyatı varıymış.**

Bundan sonra Aydın özünün "Zarncı Kərəmi" üstündə "Köçdü Azafılı" şeirini oxudu. Tərəfimizdən bu, ustadın xatirəsinə ehtiram kimi qəbul edildi.

Aydının övladları Aygün və Səyyadın oxuduqları aşıq havaları da hərərlə qarşılandı. Kaş o günlər olaydı...

Qısa zaman kəsiyində Səxavət Məmmədov, İbrahim İsayev, Dəmir Qənbərov, Qənbər Hüseynov və Aydın Çobanoğlu kimi dəyərli insanları itirmişik. Aydın kimi Universitet təhsilli bir aşığın aramızdan erkən getməsi aşıq sənəti üçün itkidir. Təəssüflənirəm ki, hamının dostu olan, dostlarının sayı-hesabı bilinməyən bir dostu çox tez itirdik. Təsəllini onda tapırıq ki, dostları onu unutmur.

Aşıq Aydının dostlarından biri də saz-söz sənətini yüksək qiymətləndirən, bir çox el şairlərinin, aşıqların kitablarının çapına dayaq olan, ürəyi xeyirxahlıqla döyünən Namazəli Məmmədovdur. Onun sayəsində işıq üzü görən “Ömrün etməyəcək vəfa dedilər” kitabını Çobanoğlu sənətinin pərəstişkarlarına töhfə etməkdən məmnunluq duyuram.

Qəzənfər PAŞAYEV

Filologiya elmləri doktoru, professor.

10.06.2013

“ŞAHA BAŞ ƏYMƏYƏN” ÇOBANOĞLU

Hərdən adama elə gəlir, ömür müxtəlif məşğuliyyətlərə sərf olunan vaxtdır, əvvəli və sonu (sonradan da olsa,) bilinən vaxt. Deyilənə görə, bu vaxtı Yaradan alın yazısı deyilən bir yazıya hesablayıb, “pozulmaz” bir yazıya. Bu gün də alın yazısının pozulmazlığına inananlar var. Mən isə hələ də oxuyub, öyrənib, bilib-duyduqlarımdan nəticə çıxararaq 22 yaşımdan gəldiyim qənaətdəyəm. Yaradan təkcə Şeytana istədiyini etmək ixtiyarı verib, hətta alın yazısını pozmağa belə. O vaxt millətimin pozulan alın yazısına bir şeir də yazmışdım. Deyəsən, Şeytan bizi mətləbdən uzaqlaşdırır. Kəsəsi Aydın kimi insana Yaradan belə alın yazısı yazmazdı, onu Şeytan məhvərindən döndərdi. Yazımın bundan sonrasına, ya Allah, deyirəm ki, Allahı, Haqqı içərisində olan bir yazı alınsın.

Allahın adı ilə!

Yazını ömrün məşğuliyyətləri ilə başlamışdıq. Məşğuliyyətlər çeşid-çeşid olduğundan insandan onları bilmək, başa düşmək, aqlın gücü ilə seçmək bacarığı “tələb” olunur. Düzgünlüyün kifayət qədər olduğu işlərdə müvəffəqiyyət qazanmaq asan, hiylə, kələk, məkr tələb olunan işlərdə isə çətin. Çünki insanları idarə etmək çətin, ağılsız və səfəhləri idarə etmək isə üçqat çətin. Biz fərd və millət olaraq düzgünlüyün kifayət qədər olduğu məşğuliyyəti seçmişik. Hiylə, kələk tələb olunanları isə şeytana uyanlar və düşmənlərimiz seçib. Aydının həyatı bu iki burulğanın arasında sona yetdi.

**Görən, harda danışıldı, dağ oldu?!
Çobanoğlu, kədər artdı, dağ oldu!
Dağ çəkildi sinəmizə, dağ oldu,
Minini göynətdi birimin dərdi.**

Bu gün bizə əsas olan onun öz məşğuliyyətidir. Dəqiq hesablanmış vaxtda və müəyyən edilmiş işə adamı bütünlüklə cəlb etmək asan olmadığından, yaradıcı adamları vaxta, zamana hesablamaq uğur gətirmir. Söz adamı da belədir, saz adamı da. Aydın sözü və sazı seçmişdi.

Mövzunun vacibliyi, müxtəlifliyi uzlaşdıqca məşğuliyyət də xoş olur, ona görə ki, dəyişkənliklər maraqları təzələyir. Başqalarından az asılı olduğun və başqalarının əli çatmayan işlərlə məşğul olmaq daha şərəflidir. Aydın bu marağın yolunu tutub şərəfə çatmışdı:

**– Aydınam, haqqım yox, həyatdan bezim.
Niyə gül açmasın cığırım, izim?!
Yatsa ürəklərə söhbətim, sözüm,
Aşiq, bir gecə də qal, deyəcəklər!**

Meyllər müxtəlif olduğundan ideala qulluq edən insanların bəzilərinin ideali tərifi, bəzilərinin qazanc, bəzilərinin isə zövqdür. İdealın nə olduğunu təyin etmək üçün vasitəni tətbiq etmək, açarını tapmaq lazımdır.

Aydının ideali ZÖVQ idi. O, idealını zövqdə axtarırdı. Qələbəni təmin etmək üçün yüksəkdən deyil, aşağıdan getməyə üstünlük verən Aydın pis adamların yaxşılarından qat-qat çox olduğunu görür və bilirdi. Yaxşılardan yaxşısı az-az tapılır, nadir olur; çox olanın qiyməti ucuz və aşağı olur. Qiyməti aşağı olan çoxun içərisində az olmaq, qiymətli olmaq özü də ucalığa çat-

maq deməkdir. Qiyməti aşağı olanlarla, – döyüşdən qayıtmaya da bilərəm, – deyib döyüşə atılmaq qalib gəlmək qədər qiymətli-
dir. Həssas adamlar həqiqəti gözüaçıq adamın iç üzünü gördüyü
kimi tam görür və anlayır.

Aydın sazı, sözü, əxlaq-davranışı ilə birgə arzuolunan adam
idi. O insanları saz-sözə, sənətə, haqqa döndərə bilirdi:

**– Meydan verin elin cavan oğluna,
Amalı düz, yolu rəvan oğluna.
Aydın, bir məclisdə Çobanoğluna,
Çalma da deyiblər, cal da deyiblər!**

Aydına “çalma” deyənlər xatirələr kitabına aid olacaqlar.
Burada isə Aydının sənətkarlığı, o sənətin seveləri daha önəm-
lidir. Aydın nə sağlığında yerdəki hakimlərin qarşısında tər tö-
kəcək bir ömür yaşamayıb, nə də Haqq qarşısına günahlarla yük-
lənmiş bir ruh kimi uçmayıb.

**Bəxt məni keçirib alovdan, oddan,
Könlüm deyir, Aydın, nə yan, nə odlan!
Deyirəm, çox şükür, çıxmayıb yaddan,
Bir azca səs, bol söz, bir saz veribdi!**

Aydın o aşıqlardan idi ki, onda ifa zamanı ahəng xətaları
ya olmur, ya da seçilən şeirin bölgüləri havaya uyğun olmayan-
da təkdənbir olurdu. Bu, ayıq dinləyici və tamaşaçı üçün qəbul-
olunmaz bir haldır. Görünür, Aydının filoloji təhsili onun yar-
dımçısı olmuşdu. Vaxtilə məclislərdə səsgücləndirici olmadığın-
dan yaranan və aşıqlar tərəfindən belə olmalı imiş kimi qəbul
edilən artıq, yerli-yersiz qışqırmalar, ayaqdöymələr, tamaşaçının
nəzərini özündə saxlamaq üçün digər artıq hərəkətlər də Ay-

dında yox idi. Özü demiş, “azca” səs ilə elə ustalığ göstərirdi ki, tamaşaçı onu qəbul etməyə bilmirdi.

Aşıqlar arasındakı qısqanlıq çox zaman tamaşaçı məhəbbət-rəğbətinə görə olub. Sənət qısqanlılığı, öyrənib irəli getmək qısqanlılığı olmayıb. Çünki qüsurunun olduğunu bilən onu təkrar etməz. İndinin özündə də bəzi aşıqlar bu qüsurları öz sənətində daşıyır. Öyrənməyin həmişə gərəkli olduğunu bilən daha irəli gedə bilir. Buna sadəlik və həvəs olmalıdır:

**– Hünər meydanında yarış bəhsi var,
Gəncliyin bağlarda qəhqəhəsi var.
Səndən öyrənməyə çox həvəsi var...**

Aydın deyiləni qəbul edən, deyilməyəni baxıb götürən, sənətdə irəliləyiş etməyə can atan sənətkar idi. Azına çox, bəminə zil kimi yanaşanlardan, gözü, könlü tox olanlardan idi:

**– Çobanoğlu, zil görünür bəm mənə,
Bəs deyilmi sitəm mənə, qəm mənə?!
Ayl deyir gözümdəki nəm mənə,
Qoy, bilinsin boşalan da, dolan da!**

Kimin kimliyi, sənətin böyüklüyü bütün zamanlarda bilinib, ancaq seçimlər zamanın “əlindən alınıb” zalımların əlinə verildə, sənət də, sənətkarlıq da baş-ayaq olub, yerlər dəyişik düşüb. Çünki biz heç vaxt seçənləri düzgün seçməmişik. Seçənlər layiqli olanda, seçilənlər də layiqli olur. Haqlını Haqq seçər.

**Bir elin ədalət, divan oğlunun,
Eşqi, məhəbbəti cavan oğlunun,
Şaha baş əyməyən Çobanoğlunun
“Şahın kənizi”nə işi düşübdü.**

Şərqdə ailə, ailə sevgisi bütün sevgilərin önündə gedib və bu ənənə, şükürlər olsun ki, hələ də davam edir. Şaha baş əyməyən Çobanoğlunun “şahın kənizinə” olan məhəbbəti təmiz, əvəzolunmaz, uzun ömürlü olmasa da, əbədi oldu. Ruhlar ölməz olduğundan təmiz, əvəzolunmaz sevgilər də əbədidir.

Elçiliyini sazı ilə birgə, özü etdiyi xanımını, Nərgizini, onun gül balalarını necə, hansı mərtəbədə sevdiyini onu tanıyanlar bilirdi.

**Hicrani Aydınam, qəm çəkirəm mən.
Qəmli gözlərindən nəm çəkirəm mən.
Kədər yüklənmişəm, həm çəkirəm mən,
Elmə aşiqi divana, Nərgiz!**

Nərgizin yolunda hicranı adına ortağ eləyən Aydın ailənin ağırlığını çiyinə götürüb tək çəkirdi, yorulmadan çəkirdi və birdən bu yükün altından çəkdilər onu, –

**Qansızın hayına hay verən Fələk,
Oğluna, qızına tay verən Fələk,
Çoxuna bol əlli pay verən Fələk
Mənim qismətimi az-az veribdi, – deyən Aydını.**

– Fələyin qismət verməklə işi olmaz, onunku almaqdır, qar-daş! Sənə çox demişdim, bu fələklərə, kələk-küləklərə bel bağlama.

**Vurhavuru, çalhaçalı görəli,
Heyrətdən gözlərim qalıb bərəli.
Təriflənə-təriflənə irəli
Çəkilir kəsəklər, daş dura-dura.**

Bu fikirlər ki, sənin fikirlərindir. Görünən dağa nə bələdçi?! Təkcə yaxşı əməlin ilə öyünərdin. Görünür, ehtiyatlı olmağı bacarmadın. Çünki qabaqcadan ehtiyatlı olan adama taleyin amansızlığı az toxunur. Öz yaxın ətrafını seçəndə səhvə yol vermişən.

**– Mərdi qova-qova namərd etdilər,
Siz Allah, qoymayın dağıldı dünya!**

– Mərdin qova-qova namərd etdilər, siz Allah, qoymayın dağıldı dünya, – desən də səni qova-qova namərd edə bilməyənlərin hədəfinə gəldin.

**Ağır ellər yuvasından oynadı.
Axı bu yurd dağılası yurd deyil.
... Məni tutur öz qapımda yallanan,
Dost dönükdü, düşmənim də mərd deyil.**

Dost üçün ən yaxşı olan ürəyitəmizlikdir. Dostluğu qazanmağın yaxşı olanı isə özünün dost olduğunu göstərməkdir. Bizi zənginləşdirən sərvətin çoxu və ən yaxşısı başqalarından asılıdır. İnsan dost və düşmənlər arasında yaşadığından yoldaşlıq əlaqəsindən qaçmaq mümkün deyil. Biz isə fərd olaraq da, millət olaraq da ətrafımızdakılara nəcib və məhəbbətlə yanaşıırıq. Məhəbbət isə nöqsanları görmür, bəlkə də görmək istəmir. Düşmən isə qarşı tərəfin qüsurlarını üzə çıxarır və ondan istifadə edib bəhrələnir. Düşmən mərd deyil, dost da dönükdü. Aşağıdakı bənddə isə:

**İgidin gözündə çox dan sökülüb,
Düşmənin önünə hasar çəkilib.
Nə qədər faşistin qanı tökülüb,
Dnepr, Dnestr, Odər çayında.**

İki müharibə, iki müqayisə. Başqasının və özünün uğrun-da iki mübarizə çaları. Məncə Aydının yuxarıdakı son iki bəndində hər iki çalar Aydının adı kimi aydın görünür.

Aydın ailəsinə, dost-yoldaşa bağlı olduğu qədər də el-obaya, yurd-yuvaya, torpağa bağlı idi. Bu bağlılıqdan güc alıb, yaşayıb-yaradırdı.

**Ayağı torpaqdan güc alanların
Başı zirvələrlə qoşa dayanar, – deyirdi.**

Və ya üzünü bahara tutub:

**Gəlişinlə fərəhlənər oba, el,
Sevinc olar, bayram olar, ay Bahar!
Nəfəsinlə ətirlənər çəmən, çöl,
Gül rəngini səndən alar, ay Bahar!**

**... Qarı suya dönər bu dağın üstə,
Çiçəyi düzülər budağın üstə.
Gözəli nazlanar bulağın üstə,
Cavanları dərdə salar, ay Bahar! – deyərdi.**

Aydının sağlığını görməyən bu kitabın gəlişi də bahara düşdü. Gül balası Aytənin uzun zamandı gözlədiyimiz toyu ilə qol-qola, daban-dabana! Bu toya da, bu kitabın gəlişinə də bu bahar günündə: – Xoş gəldiniz! – deyirik.

Mələhət YUSİFQIZI
20.04.2013

TƏCNİSLƏR

YARI YAR

Keyli vaxtdır, heç düşmürəm yadına,
İnsaf elə, unudarmı yarı yar?!
Atalar sözüdü, “Dostunla tən gəl”,
Əgər dostsan, qismətini yarı yar.

Şər ocağı nə ətəklə, nə qala,
Fitnə-feldən nə bürc olmaz, nə qala.
Namərdlərdən az qalıb ki, nə qala?!
Mərd can atar, haqq işinə yarıyar.

Mənasızdı eniş, yoxuş düz olsa,
Dünya qopar hər deyilən düz olsa.
Çobanoğlu, könül ki, var, düz olsa,
Ləzzət çəkər, yar yarından yarıyar.

15.03.1990

YADA MƏN

Baş açmıram bu dünyanın işindən,
Dünya azıb öz yolunu, ya da mən?!
İlişdinsə, qurtarmazsan dilindən,
Nə biləcək el qədrini yad-əmən?!

Yaman yerdə elə dəydi yad daşı,
Silinməzdir 90-nın qan yaddaşı.
Öyrənmişəm, mən qazanım, yad, daşı!
Elə bil ki, borcluyammiş yada mən.

Çobanoğlu, ərsiz qalmış odalar,
Anaların fəryadından od alar.
Mən susduqca xam xəyala o dalar,
Elə sanar, bir sağmalam yad əmən.

28.03.1990

MƏN

Ay insafsız, nəçə gündür, həsrətəm
Şirin ləblərinin busəsinə mən!
De, bir nə vaxt gəlib qulaq asaram
Kəhkəşan qəlbinin bu səsinə mən?!

Dərd əlindən sinəm şan-şan, yaradı,
Şöhrətimdi, vüqarımdı yar adı.
Yeganə ümidim ancaq yaradı,
Bilirəm, sağalar busəsin əmən.

Aydın deyər: – Düşün, fikrə dal, dal, a!
Çək başını, şər-böhtandan daldala.
Gözəl olur düzüləndə dal-dala,
Mələk misallı yar, busə, sinə, mən.

GƏRAYLILAR

NƏ ÜÇÜN BELƏSƏN

Gördükcə solğun çöhrəni,
Hər an xəyal üzür məni.
Nədir vadar edən səni,
Ömrü verirsən yelə sən?!
Könül, nə üçün beləsən?!

Nə tapmısan ağlamaqdan,
Qəm çələngi bağlamaqdan,
Nadan dərdi saxlamaqdan
Yanıb dönmüsən külə sən,
Könül, nə üçün beləsən?!

Bilirsənmi, gözəl mələk,
Çox yaraşır sənə gülmək?!
Bəsdir, yetər dərd-qəm çəkmək!
İntizardasan hələ sən?!
Könül, nə üçün beləsən?!

20.10.1973

AĞLADIM

Qanmazın xam xəyalından
Göz yaşı töküb, ağladım.
Hər cür qüssə, qəm-kədəri
Odlara бүküб, ağladım.

Yaralandım “dost” sözündən,
Haşa çəkdim pis üzündən.
Titrətmə qalxdı dizimdən,
Torpağa çöküb, ağladım.

Mehribanım, gözəl mələk,
Sənsən arzu, sənsən dilək!
Gördüm, qəfil qalxan külək
Ömrümü söküb, ağladım.

Söyləsin dil, desin dəhan,
Bilsin ellər, bütün cahan.
Mənimləsən hər bir zaman,
Bir nalə çəkib, ağladım.

Gözüm yaşı axdı dən-dən,
Söyləmə ki, acizəm mən.
Aydın, hicranın əlindən
Dad-aman çəkib, ağladım!

11.11.1973

ÜZÜLMƏSƏ

Şeyda bülbül fəqan etməz,
Güldən əli üzülməsə.
İgid ölməz əsrlərlə,
Eldən əli üzülməsə.

Aşiq dönməz əhli-dildən,
Sərv boylu incəbeldən.
Tərən baxışlı gözəldən,
Əldən əli üzülməsə.

Qoy, dinləsin məni aləm!
Eşidilməz ahım, naləm.
Aydın bilməz nə dərd, nə qəm,
Təldən əli üzülməsə.

27.12.1974

ALLAH, ALLAH

Bir dəryayam, yad əliylə
Bulanmışam, Allah, Allah!
Quduzların dişləriylə
Dalanmışam, Allah, Allah!

Ağ görənlər qara yazıb,
Düz işimi tərsə yozub.
İndiyəcən necə dözüb,
Dolanmışam, Allah, Allah?!

İnanmışam “mələklərə”,
Ömrüm gedib küləklərə.
Fitnələrə, kələklərə
Calanmışam, Allah, Allah!

Gəzmədiyim məni tapıb,
Ağrıları cana hopub.
Yaraların gözü qopub,
Sulanmışam, Allah, Allah!

Gözü, könlü tox imişəm,
Çox yad gözə ox imişəm.
Elə bil ki, yox imişəm,
Yalanmışam, Allah, Allah!

Çobanoğlu, təklənmişəm,
El qəminə yüklənmişəm.
“Dilqəmi”nə köklənmişəm,
Çalınmışam, Allah, Allah!

OLMALIDIR

Gözəl adlı hər nə varsa,
Düzü, gözəl olmalıdır.
İnsandırısa, hər addımı,
İzi gözəl olmalıdır.

Mina boyu, şux qaməti,
Düz ilqarı, sədaqəti,
Məhəbbəti, ünsiyyəti,
Sözü gözəl olmalıdır.

Çobanoğlu, hər bir anın,
Qəlbi ellə bir vuranın,
Gözəlliyi yaradanın
Özü gözəl olmalıdır.

QIRMIZI GEYİNDİ

Qələbənin sevincindən,
Ellər qırmızı geyindi.
Al bayrağın şəfəqindən
Yollar qırmızı geyindi.

Güldü torpaq, güldü Vətən,
Laləzardı, güldü Vətən.
Düz onuncu ildi, Vətən,
Əllər qırmızı geyindi!

Bəhrəlidir yayın, yazın,
Qəhrəmandır oğlun, qızın.
Zəhmətilə hər ulduzun
Çöllər qırmızı geyindi.

Öz hüsnü var payızın da,
Qışının sərt ayazında.
Aşıq Aydının sazında
Tellər qırmızı geyindi.

*“Abşeron” qəzeti,
10.03.1980*

SÜLH İSTƏRƏM

Sülhün məğrur sarayını,
Ey yaradıb, quran, Vətən!
Keşiyində gecə-gündüz
Mərd, mübariz duran, Vətən!
Sülh istərəm hər an, Vətən!

Sülh – yüksəliş, sülh – səadət,
Sülh nur payı, sülh məhəbbət.
Sülh gələcək, əbədiyyət,
Sönməsin bu çiran, Vətən!
Sülh istərəm hər an, Vətən!

Həqiqətin aynasını,
Qardaşlığın binasını,
Haqq-ədalət dünyasını,
Sülh olubdur quran, Vətən!
Sülh istərəm hər an, Vətən!

Yerdə nahaq qan görəndə,
Üzgün, xəstə can görəndə.
Harda bağrıqan görəndə,
Qəlbim olur viran, Vətən!
Sülh istərəm hər an, Vətən!

Şər boğulsun beşiyində,
Öz evində, eşişiyində.
Dursun sülhün keşiyində,
Qoca, cavan, piran, Vətən!
Sülh istərəm hər an, Vətən!

Ərşə qalxsın şadlıq səsi,
Aşıq Aydının nəğməsi.
Balaların gül çöhrəsi,
Qoy, solmasın bir an, Vətən!
Sülh istərəm hər an, Vətən!

*Bakı şəhəril..
1982-ci il*

İNCƏGÜLÜ

İlk baharın qönçəsidir
İncəgülü, incəgülü.
Xalqımın şadlıq səsidir
“İncəgülü”, “İncəgülü”.

Demə ötəri həvəsdi,
Keçmişimdən gələn sədi.
Təzə avaz, tər nəfəsdi
“İncəgülü”, “İncəgülü”.

Dağ başında bəyaz qardı,
Namus, qeyrət, ismət, ardı.
Aydın deyər, şirin bardı
“İncəgülü”, “İncəgülü”.

GETDİ

Qəfil göründü gözümə,
Məni dərdə saldı, getdi.
Şux baxışı ürəyimi
Şahmar kimi çaldı, getdi.

Al geyinib, bax donuna,
Əğyarı qoymaz yanına.
Yaxınlaşıb qurbanına,
Kəsdi, canım aldı, getdi.

Deyəmmədim ürək sözüm,
Ey Hicrani, necə dözüüm?!
İntizarla baxan gözüüm
Arxasınca qaldı, getdi.

*“Abşeron” qəzeti,
01.08.1986*

SƏNİ

Məlul-müşkül görünürsən,
Aparanda xəyal səni.
Elə qəmli dayanma, gəl,
Üzər bu dərd, məlal səni.

Ocaq oddan, közdən düşər,
Ürək sazdan, sözdən düşər.
Gözəlliyin gözdən düşər,
Aldatsa cah-cəlal səni.

Sinəsi olsa da dağlı,
Cəmdi zehni, huşu, ağılı.
Unudarmı Çobanoğlu,
Ay qaşları hilal, səni?!

01.12.1986

OLMAZ

Göz oxşasa gözəl işlər,
Heç pərişan olan olmaz.
Toxunmasa namərd əli,
Könlüm evi talan olmaz.

Gözləsək namusu, arı,
Unutmasaq etibarı.
Bərk olsa qeyrət damarı,
Bizi-bizdən alan olmaz.

Aşıqdı el yaraşığı,
Yapalaq sevməz işığı.
Mən Aydınam, – Haqq aşığı,
Aşıq sözü yalan olmaz.

“Abşeron” qəzeti,

01.08.1986

“Üfüq” qəzeti,

14.07.1987

OLSA

Zirvələrdən yol salaram,
Bir sözümü deyən olsa.
Dağlar qədər ucalaram,
Əməlimi öyən olsa.

Gözü, könlü toxam, gülüm,
Şər tanımaz yaxam, gülüm,
Bil ki, o gün yoxam, gülüm,
Haqq işimi əyən olsa!

Çobanoğlu odlu kürə,
Sığışarmı göyə, yerə?!
Qocalaram birdən-birə,
Xatirimə dəyən olsa.

UZAQ GEDƏR

*Gözü ayağının altını görməyən
bəzi bürokrat idarə müdirlərinə*

İnsaf elə, bəsdı, dayan,
Ömür keçir, çoxalır yaş!
Bir səmtə bax, bir yana bax,
Yol cütləşər, qalarsan çaş.

Yaşasan da səksən, doxsan,
Gözləri ac, qarnı toxsan.
Vəzifədən düşdün, yoxsan,
Yas da tutmaz qohum, qardaş.

Ucuz tutma, gəl, sənəti,
İxtiyardı müvəqqəti.
Yadda saxla bu hikməti:
– “Uzaq gedər el atan daş”.

Sonu heçdi bu çal-çapın,
Haqqı tanı, haqqa tapın.
Yoxsa bağlı qalar qapın,
Çıran* keçər yavaş-yavaş.

Baxtın geri dönər bir gün,
Odun, közün sönər bir gün.
Çobanoğlu dinər bir gün,
Sələ dönər gözündə yaş.

*“Abşeron” qəzeti,
29.05.1988*

* Çıraq mənasında.

“ZAVMAQ”IN ETİRAFI

Yıxılası dağ deyildim,
Yıxdı hoydu-hoydu məni.
Elədiyim bəd əməllər
Öz içimdən oydu məni.

“Böyüyə” quyuq buladım,
“Kiçiyə” güldüm, doladım.
Mən eli çapıb, taladım,
“OBXS” soydu məni.

Bir günə düşdüm, – güləsi,
Belimdə lənət şələsi.
Bu elin ahı, naləsi
Qapılarda qoydu məni.

Tovuz-Gəncə, 15.04.1990

QƏHƏTDİRMİ

Ay yolunu azan bədbəxt,
Yol başına qəhətdirmi?!
Çəmənlikdə işin keçmir,
Kol başına qəhətdirmi?!

Atmısan namusu, arı,
İtirmisən etibarı.
Ola bilməzsən qız yarı,
Dul başına qəhətdirmi?!

Zülmət olar səhər sənə,
Yalman verməz kəhər sənə,
Yaraşarmı yəhər sənə,
Çul başına qəhətdirmi?!

Tufan yıxmaz el öyəni,
Əl düzəltməz dil əyəni.
Dövrən demir sən deyəni,
Kül başına qəhətdirmi?!

Gəl, eşit Çobanoğlunu,
Azca dala sağ-solunu.
Allahın üçüz ölümü
Kal başına qəhətdirmi?!

“ZƏRƏR YOXDU” DEYƏ-DEYƏ

Nələr gördük bu dünyada,
– “Zərər yoxdu”, – deyə-deyə.
Ömür sürdük bu dünyada,
– “Zərər yoxdu”, – deyə-deyə.

Çoxu heç düşmədi yada,
Çoxunu biz saldıq oda.
Çoxunu da verdik bada,
– “Zərər yoxdu”, – deyə-deyə.

Baxmadıq naləyə, aha,
Batdıq neçə min günaha.
Satdıq ömrü ucuz, baha,
– “Zərər yoxdu”, – deyə-deyə.

Sandan çıxdıq, gözdən düşdük,
Buzda donduq, odda bişdik.
Çoxunun səhvindən keçdik,
– “Zərər yoxdu”, – deyə-deyə.

Döy dedilər, dərhal cumduq,
Haqsız işə göz də yumduq.
Dərya verdik, damla umduq,
– “Zərər yoxdu”, – deyə-deyə.

Özümüzü çaldıq, çapdıq,
Yalanlardan qala yapdıq.
Çox itirdik, bəs nə tapdıq
– “Zərər yoxdu” deyə-deyə?!

Şübhələndik doğru-düzdən,
İmarətlər qurduq sözdən.
Sənətkarı saldıq gözdən,
– “Zərər yoxdu”, – deyə-deyə.

Haraya hay istəyirlər,
Gedənə tay istəyirlər.
Torpaqdan pay istəyirlər,
– “Zərər yoxdu”, – deyə-deyə.

Qorxuram ki, keçək dildən,
Neçə dağdan, düzdən, çöldən.
Qorxuram ki, köçək eldən,
– “Zərər yoxdu”, – deyə-deyə.

“Zərər yoxdu” qırdı bizi,
Əyri gördük qəlbidüzü.
Çox aldatdıq özümüzü,
– “Zərər yoxdu”, – deyə-deyə.

Olmazmı ki, indən belə,
Çobanoğlu, qeyrət ilə
Xeyir verək doğma elə,
“Zərər yoxdu”, – deyə-deyə?!

*Bakı şəhəri,
1991-ci il*

MƏN

Ay ünvana düz düşməyən,
Əl ağacı deyiləm mən.
Ay yüz ölçüb, bir biçməyən,
Əl ağacı deyiləm mən!

Doğulmuşam qurmaq üçün,
Qəm-kədəri yormağ üçün.
Kimlərisə vurmağ üçün
Əl ağacı deyiləm mən.

Dolanmışam gül içində,
Sən boğuldun pul içində.
Öyrənmişəm el içində
Seviləm mən, öyüləm mən.

Yaltaqlıq ki, deyil peşəm,
Haram tikə yeməmişəm.
Siz deyəni deməmişəm,
Ona görə söyüləm mən?!

Şoran torpaq dən bitirməz,
Kişi haqqı-say itirməz!
Bu arx bu suyu götürməz,
İnanmayın, əyiləm mən!
Əl ağacı deyiləm mən!

QINAMA MƏNİ

Sönübdürsə odum, közüm,
Qınama məni, qınama!
Ürəyimdə qalıb sözüm,
Qınama məni, qınama!

Sevinc, kədər qoşa gələr,
Gözün eybi qaşa gələr.
Dil bəlası başa gələr,
Qınama məni, qınama!

Demə, Aydın gedir öndə,
Günah yoxdu səndə, məndə.
Meylim dönüb yenə kəndə,
Qınama məni, qınama!

DEYİN

Badi-səba, bu halımı
Siz yetirin yara, deyin!
Onsuz keçən ömrüm, günüm
Yenə olub qara, deyin!

Qəsdi nədir, desin, görək,
Boğazımdan keçmir çörək.
Ayrılığa dözmür ürək,
Hicran çəkib dara, deyin!

Oymuş mənim şirin sözüm,
Onsuz necə zülmə dözüüm?!
Yollarında qalıb gözüüm,
Dözmür ah-uf, zara, deyin!

Tələsdirin sərvinazı,
Aydınımı edir nazı?!
Unutmuşam sözü, sazı,
Qoy, eləsin çara, deyin!

QOŞMALAR

LƏNƏT

İnsanlığ adına ləkə gətirən,
Bəzi insanların üzünə lənət!
Həyatı dərindən duymadığından,
Hər addım titrəyən dizinə lənət!

Dostu dost yanında hörmətdən salan,
Abad könlü yıxıb, eləyən talan.
Çatanda qulağa şahmar tək çalan,
Hiylə, kələk dolu sözünə lənət!

Hicrani, nəbzini dinlə hər anın,
Çox çəkmə dərini dağın, aranın!
İblis, mərdiməzar, aravuranın,
Fitnə ocağının közünə lənət!

1972-ci il

ELƏYİR

Deyirlər, öldürməz aşıqləri eşq,
Bəs niyə saraldıb, diltəng eləyir?!
Aparıb ağlını, huşunu başdan,
Niyə susuzladıb, bədrəng eləyir?!

Nədəndir, min əzab verir sevənə?!
Deyin, bu əzabdır, ya da ki cəfa?!
Axı deyirlər ki, cəfa çəkməsə,
Nə aşiq, nə məşuq sürəmməz səfa.

GƏLDİ

Küləkli, yağışlı bir payız günü
Mən səni gözlədim, sözlərin gəldi.
Sakitcə dinləyib, xəyala daldım,
Görüşümə şəhla gözlərin gəldi.

Düşündüm, yəqin ki, işlərin çoxdur,
Bəlkə də gəlməyə imkanın yoxdur.
Sandım, görməmişəm mən xeyli vaxtdır,
İzlər arxasından izlərin gəldi.

Kim dözər sevdanın hicran közünə,
Heyranam hüsnünə, şirin sözünə.
Hicrani Aydının qəmli gözünə
Soyuqdan titrəyən dizlərin gəldi.

06.01.1973

LEYLİ DEMİŞƏM

Niyə müəmmalı baxdın üzümə,
Pərişan halıma, de, niyə güldün?!
Mən ki, sənə çoxdan Leyli demişəm,
Məcnun olduğumu təzəmi bildin?!

Möhnət yoldaşımdı, dərd həmdəmimdi,
Kədər oylağımdı, qəm məskənimdi.
Zülmərlə keçən ömür mənimdi,
Söylə, bəs sən niyə xəyalə daldın?!

Həyat son dərəcə olsa da zalım,
Səninlə bağlıdır varlığım, halım.
Aydınəm, döndükcə tərsə iqbalım,
Nəmli gözlərimi əlinlə sildin.

*Bakı şəhəri,
1973-cü il*

KÖNÜL BİRLİYİ

Sevib, sevgisindən ayrı düşənin
Şəvə saçlarına tez düşməzmi dən?!
Həyatda heç nədən qorxmasam da mən,
Qorxuram bir səni itirməyimdən.

Səmada buludlar toqquşan zaman
Tənha ağacların qorxusu vardır.
Biz ki, tək deyilik, qoşa durmuşuq,
Tufan gücü çatmaz sevgimiz vardır.

Cüt olan milçəyə aslan dəyərmimi?!
Namərd neyləyəcək qəlbi mərdlərə?!
Ancaq ölüm hakim kəsilə bilər
Sevgi tellərilə bağlı qəlblərə.

*Bakı şəhəri,
1973-cü il*

HƏSRƏTİNDƏYƏM

Hər zaman, hər yerdə sevinc içində
Danışıb, gülməyin həsrətindəyəm.
Bir sadə baxışla əziz dostumun
Dərdini bilməyin həsrətindəyəm.

İstərəm, heç kəsi görməsin kədər,
Qəzaya düşməsin bir zərrə qədər.
Ömrün getdiyini görəndə hədər,
Göz yaşı silməyin həsrətindəyəm.

Aşiq vüqarını gəzər yanında,
Aydın öz eşqində, etibarında.
Ay ana, sən nəvə intizarında,
Mən hələ gəlninin həsrətindəyəm.

AĞLAMA

Səni gördüm, sandım dünya mənimdir,
Şəhla gözlüm, mehribanım, ağlama!
Xəşbəxtliyin şöhrətimdir, şanımdır,
Sərv boylum, xuramanım, ağlama!

Xoş danışdın, dərdim, qəmim azaldı,
Qış getdi, yerin güllü yaz aldı.
Qəmləndin, bu şair könlüm sozaldı,
Şirin sözlüm, din-imanım, ağlama!

Sən güləndə sanki təbiət gülür,
Ürəyimə sevinc, həm fərəh gəlir.
Aydınəm, əlimdə saz dilə gəlir,
Gülər üzlüm, məhtəbanım, ağlama!

*Bakı şəhəri,
1973-cü il*

SƏNSİZ

Həsərət, hicran dolu sevda karvanım
Gedib mənzilinə çatarmı sənsiz?!
Toy-büsat görəndə tay-tuşlar kimi,
Şadlıq kəməndini atarmı sənsiz?!

Məni gördü, yağan yağış dayandı,
Günəş çıxdı, aləm əlvan boyandı.
Şəhla gözlüm, halım sənə bəyandı,
Könül dərd yükünü satarmı sənsiz?!

Sən bir xoş həyatsan, sən bir xoş dilək,
Arzumdu, birlikdə qəmlənək, gülək.
Bir özün fikirləş, sevdalı mələk,
Aydın rahat olub, yatarmı sənsiz?!

*Bakı şəhəri,
1973-cü il*

GEDİM

Ayrılıq sözünü salma araya,
Şəhla gözlərindən, gəl, öpüm, gedim.
Namərd adam çatmaz haya, haraya,
İzn ver, yoluna gül səpim, gedim.

Mərdanələr saya salmaz çətini,
İlqarından dönməz, kəssən ətini.
Hicranın dərini, yar həsrətini
Çəksəm də, belimi az büküm, gedim.

Vulkanlar püskürər odlu sinəmdən,
Heç kəs ayırammaz, yar, səni məndən!
Aydın kənar gəzməz nazlı sənəmdən,
Küskün taleyimdən əl çəkim, gedim?!

QOYMARAM

Ömrümün günəşi, şəhla gözlü yar,
Əğyar bildiyini edə, qoymaram!
Dost-düşmən içində meydan oxuyub,
Kama çata gədə-güdə, qoymaram!

Fikir vermə hər nadanın sözlünə,
Lənət qanmazların sırtıq üzünə!
Lazım gəlsə od qoymaram közünə,
Gəlsələr də yüz min hədə, qoymaram!

Aydınam, xəstəlik qəddimi əydi,
Naşı sözdən qəlbə min yara dəydi.
Darı sovlunca bildirçin bəydi,
Qismət ola gülüm yada, qoymaram!

*Bakı şəhəri,
1973-cü il*

DEDİLƏR

Bir şəhla gözlünün, şux baxışlının,
Daha bəsdir, çəkmə nazın, – dedilər.
Hicran dəftərinin vərəqlərinə
Ayrılıq sözünü yazın, – dedilər.

Elə bil, sinəmdə ocaq qalandı,
Könlümün dəryası tamam bulandı.
Eşitdiyim sözlər bəlkə yalandı?!
Niyə qara gəldi yazın?! – dedilər.

Aydın düşündükcə, səni andıqca,
Təbəssümü dodağında donduqca,
Pərdə-pərdə alışdıqca, yandıqca,
Fəryad edir telli sazım, – dedilər.

GÖZƏL

Gecələr yuxuda, gündüz xəyalda
Səninlə danışib, gülürəm, gözəl!
Xəyalda küsdürüb, könlün alıram,
Hərdən göz yaşını silirəm, gözəl!

Qəm-qüssə üstümə ayaq alanda,
Kədər güc gələndə, fikrə dalanda,
Qəlbimdə bir tikə sevinc olanda,
Çağırıb səninlə bölürəm, gözəl!

Sevda yolçusuyam, bir əhli-dərdəm,
Mənim qəlbimdəsən hər saat, hər dəm.
Hicrani könlünə yeganə həmdəm,
İnan ki, bir səni bilirəm, gözəl!

ATAMA

Gözümün işığı, mehriban ata!
Dözəmmərəm bu hicranın dağına!
Amandı, oxlama məlul könlümü,
Gəl, qıyma ömrümün cavan çağına!

Eşqin hikmətini sevənlər duyar,
Yolumu gözləyir şəhla gözlü yar.
Sevgisiz həyatın nə mənası var,
Niyə qəsd edirsən sevda bağına?!

Aydın son sözünü dedi əzəldən,
Bay olar dünyada könül düzəldən.
Çələng bağlasan da, min bir gözəldən,
Dəyməz Nərgizimin bir dırnağına.

1973-cü il

GƏLMƏDİ

Könlüm intizarda, gözüm yollarda,
Harda qaldı, mehribanım gəlmədi.
Vədə vaxtı ötdü, səbrim tükəndi,
Şirin sözüm, xoş zəbanım gəlmədi.

Həyat günəşimin rəngi saraldı,
Şirin canı tuti dilli yar aldı.
Yoxsa tufan qopdu, yolu qar aldı,
Tora düşdü, ruh-rəvanım gəlmədi.

Hicrani, bəd külək hayandan əsdi?!
Yayıldı cismimə, dizlərim əsdi.
Bəlkə də namərdlər yolunu kəsdi,
Can sirdaşım, hər gümanım gəlmədi.

*Bakı şəhəri,
1973-cü il*

GƏL

O ağ saçlarına mən qurban olum,
Tez yetir özünü, ay ana, gəl, gəl!
Dizimdə qüvvət yox, tərənəm qolum,
Tez yetir özünü, ay ana, gəl, gəl!

Girdimi yuxuna mənim əhvalım,
Gördünmü saralıb, solub camalım?!
Canımda təqət yox, pozulub halım,
Tez yetir özünü, ay ana, gəl, gəl!

Necə yazım, necə deyim bu dərdi,
Dəniz nədir, inan, dərya qədərdir.
Filə qoşsan, tək çəkəmməz bu dərdi,
Tez yetir özünü, ay ana, gəl, gəl!

Məcnunu olmuşam vəfalı yarın,
Dağılıb bostanda dövlətim, varım.
Bil ki, əldən gedir şahın şonqarı,
Tez yetir özünü, ay ana, gəl, gəl!

Saralıb baxçada gülü Aydının,
Quruyub sonalı gölü Aydının.
Tutulub dizləri, dili Aydının,
Tez yetir özünü, ay ana, gəl, gəl!

ADSIZ ŞEİR

Gözlərin şövqündən yandım, kül oldum,
Ümidim də sənsən, gözüm də sənsən.
Lalədən rəng alıb al dodaqların,
Əlim də, qolum da, özüm də sənsən,
Rəhm elə, ən şirin sözüm də sənsən.

*Kürdivan kəndi,
03.07.1973*

GÖZƏLDİR

Əziz qonaq kimi, bir mehman kimi,
Kürdivan kəndini gəzdim, gözəldir.
Vüqarla çıxaraq “Mar”ın üstündən,
“Dəyirman bulağı” süzdüm, gözəldir.

Həvəslə “Heyvalı dərə”dən keçdim,
“Söyüdlü bulaq”dan bir cam su içdim,
“Bağələ”də xeyli gəzdim, dolaşdım,
Əyilib bir lalə üzdüm, gözəldir.

Hicrani, dilləndir o telli sazı,
Ucalsın dağlara mahnı sədası!
Məni məftun etdi sərin havası,
Coşub, bu şeirimi yazdım, gözəldir.

*Kürdivan kəndi,
01.08.1973*

BİR ZƏNƏN GÖRDÜM

“Paq-paqqı” bulaqda bir zənən gördüm,
Həya pərdəsini qırağa atmış.
Saymır dörd yanını, saymır binadan,
Abır ismətini ayağa atmış.

Dağıdıb zülfünü tökdü gərdənə,
Sandı yer üzündə özün bir dənə.
Dili dinc durmadı, sataşdı mənə,
Özünü qərq etdi bu dağa, batmış.

Hayıf o boy-buxun, o gözəllikdən,
Gör, kimə verilib, alınıb kimdən?!
Hicrani, nə andın arsız zənəndən?!
Bənd olma, qəflətdə qadağa yatmış.

*Basqal kəndi,
03.08.1973*

KAŞ

Vədəm başa çatdı, vaxt tamam oldu,
Kaş sizin yerlərə bir də gələydim.
Hər axşam saz çalıb, şeir söyləyib,
Sizinlə bir yerdə deyib, güləydim.

Hələ çox arzum var, çox diləyim var,
“Kəblə-Mahmud” üçün könlüm intizar.
Gəzərək dağları, deyirəm, nolar,
Bədo bulağından içə biləydim.

Xan kəndi üstündən, Xanın qalası,
Hicrani istəyir seyrinə dalsın.
Bulaq üstə enib ağlayan qızın,
Göz yaşını dost əliylə siləydim.

*Kürdivan kəndi,
04.08.1973*

GEDİRƏM

Bağça həsrətilə, bağ həsrətilə
Könlümü bu yerdə qoyub gedirəm.
Gəzmək həsrətilə, dağ həsrətilə
Bağrımın başını oyub gedirəm.

Fit dağına baxdım xeyli uzaqdan,
Neçə nemət dərdim barlı budaqdan.
Daşlardan süzülüb gələn bulaqdan,
Elə bilməyin ki, doyub gedirəm.

Hicranıyım, gözüüm yola zilləndi,
Hicran yaşı ürəyimdə gölləndi.
İntizarla telli sazım dilləndi,
Anamı nigaran qoyub, gedirəm.

*Kürdivan kəndi,
06.08.1973*

NƏ OLDU

Sənsiz seyr elədim Bədo bulağı,
Ləzzəti nə oldu, dadı nə oldu?
Gəlmədin bizimlə, gəlmədin niyə,
Məqsədin nə oldu, adı nə oldu?!

Açmadı qəlbimi yaşıl meşələr,
Ruhuma yatmadı gözəl guşələr.
Bağrımın başını dəldi şişələr,
Göstərmədin bir imdadı, nə oldu?!

Kimdən incimisən, məndənmi, gülüm?!
Sən mənim istəklim, sən mənim gülüm.
Aydınəm, istəyəm sənənlə gülüm,
Bəxş etmədin sən muradı, nə oldu?

*Bədo bulağı,
09.08.1973*

YOXDUR

Səhər seyrə daldım dağlar başını,
Nə çiskini, nə də dumanı yoxdur.
Sınadım dostumun etibarını,
Nə ilqarı, nə də imanı yoxdur.

Ağlayan gözlərin yaşın silməyin,
Hər açıqqəlblinin sirrin bilməyin.
Yarla şənlənməyin, deyib-gülməyin,
Nə bir vaxtı, nə də zamanı yoxdur.

Hicrani, saralıb solan gülşənin,
Nahaq yerdən çətin dərdə düşənin.
Şux baxışdan pünhan eşqə düşənin,
Nə dəvası, nə də dərmanı yoxdur.

*Kürdivan kəndi,
Dəyirman bulağı.
11.08.1973*

GÖRÜNÜR

Mücükənddən baxsan uca dağlara,
Başında çən-çiskin, duman görünür.
Vətənin nə gözəl guşələri var,
Açır ürəyini, hər an görünür.

Dondan dona girir dağlar anbaan,
Gah qara bürünür, gah da al-əlvan.
Olaydı bu yerdə nazlı yar həyan,
Amma çox çətindir, pünhan görünür.

Aşıq bəla çəkər şirin dilindən,
İnanmıram bülbul dönə gülündən.
Bir sevdalı ismi-pünhan əlindən
Hicraninin könlü viran görünür.

*Mücü kəndi,
12.08.1973*

HƏKİM

Vurğunam səndəki böyük cürətə,
Amalın nə böyük ümmandır, həkim!
Döyüş meydanındır xəstəxanalar,
Silahın cürbəcür dərmandır, həkim!

Əyninə geyərək dümağ xalatı,
Sən satın almısan neçə həyatı.
Rahat olmamısan bircə saati,
Ölümdür rəqibin, yamandır, həkim!

İntizar gözlərin sənsən gümanı,
Sağalmaz dərddlinin nicat dərmanı.
Hicrani Aydının bu xəstə canı
Şəfalı əlinə qurbandır, həkim!

*Neftçilər xəstəxanası,
1 saylı cərrahiyyə şöbəsi.
10.09.1973*

MƏNİ İNCİTMƏ

Bir kabus dolanır başının üstə
Tərpətsən, daş qalmaz daşının üstə.
Qurular od tutar yaşının üstə
Gəl, məni incitmə, qurbanın olum!

Mən sənin əlindən girinc olmuşam,
Gəlməkdən, getməkdən gülünc olmuşam.
Fağır aşiq idim, nadinc olmuşam,
Gəl, məni incitmə, qurbanın olum!

*Bakı şəhəri,
1973-cü il*

DÖNDÜ

Axdı sinəm üstə isti göz yaşın,
Köksümdə göllənib ümmana döndü.
Bulaq suyu kimi şəffaf dənələr
Qəlbimdə əbədi mehmana döndü.

Eşqimin közünü tez söndürdüyün,
Sözümdən inciyib, söz göndərdiyin.
Bir dəfə ağlayıb, üz döndərdiyin
Ürəyimdə aha, amana döndü.

O vaxt da gözündə gilələndi yaş,
O bir başqa yaşdı, bu bir başqa yaş.
O yaş ürəyimdən asılan bir daş,
Bu yaş Aydın üçün dərmana döndü.

19.11.1973

MƏN AĞLASAM

Anlamazın hər sözündən inciyib
Sən göz yaşı tökmə, mən ağlasam da.
Kövrək sözlərinlə məni dağlayıb,
Ürəyimi sökmə, mən ağlasam da.
Sən göz yaşı tökmə, mən ağlasam da.

Küssəm də qardaşdan, obadan, eldən,
Addımbaşı şər danışan pis dildən.
Qoymaram, ağır söz deyilsin güldən,
Şux qəddini бүkmə, mən ağlasam da.
Sən göz yaşı tökmə, mən ağlasam da.

Bəxtim qara, iqbalım da nəhs gəlib,
Nədəndir, taleyim belə pis gəlib?!
Aydın sənə qurbanlığa, – kəs, – gəlib,
Zərrə fikir çəkmə, mən ağlasam da.
Sən göz yaşı tökmə, mən ağlasam da.

*Bakı şəhəri,
1974-cü il*

VAR

Pərvanələr kimi hər gün, hər axşam,
Xoşbəxtəm, başıma dolananım var!
Dözüb ayrılığın buz nəfəsinə,
Alışıb, oduma qalananım var.

Ömrüm bürünsə də dumana, çənə,
Boyun əyməmişəm mən hər yetənə.
Qoy, daha bəxtəvər desinlər mənə,
Alnımın tərinə bulananım var.

Bu dünyanın hər ləzzəti, hər dadı,
Aşıq Aydın, bir dərd bilən yardadı!
Bundan belə qoparmaram fəryadı,
Ömrü bu ömrümə calananım var.

25.11.1974

BƏXTƏVƏR

Bir Leyli misaldı, tər lan xəyaldı,
Bülbüllü bağlarda güldü bəxtəvər.
Dağlarda maraldı, ağ üz də xaldı,
Bahar vaxtı coşan seldi bəxtəvər.

Qaşını oynatdı, oxunu atdı,
Nazla qəmzə satdı, qanlara batdı.
Görüşü yubatdı, xalqı oyatdı,
Özü öz günahın bildi bəxtəvər.

Telə şana taxdı, həm həna yaxdı,
Pünhan-pünhan baxdı, odlara yaxdı.
Mən dedim – "Nahaqdı". O dedi – "Haqdı".
Dönüb çiyni üstədən güldü bəxtəvər.

Naz ilə sallandı, yanaq allandı,
Mehriban dilləndi, dodaq ballandı.
Örpəyi yelləndi, evə yollandı,
Aydını dərdlərə saldı bəxtəvər.

DÜNYA

Dərd-möhnət əlindən ah çəkə-çəkə,
Yüksəlir başımdan duman, a dünya!
Gecəli, gündüzlü yaş tökə-tökə,
Axıtdım gözümdən ümman, a dünya!

Məcnun eşq ucundan oldu tüfeyli,
Əsliydi Kərəmin marağı, meyli.
Neçə aşiq getdi səndən gileyli,
Dad-aman əlindən, aman, a dünya!

Kimi yarı ala, yaşıla bəzər,
Sərv qamətinə zər-ziba düzər.
Kimi məlul-məyus, xəcalət gəzər,
Nə yaman bəd gəlib zaman, a dünya?!

Heç səndə görmədim eşqə ehtiram,
Halallar əyildi, baş oldu haram.
Bu minvalla çətin sağala yaram,
Qol-qanad verirsən yamana, dünya!

Mənim də sinəmdə az deyil dağın,
Qəm-kədər vermisən sən yığın-yığın.
Aydın, nə mənası oda yanmağın?!
Əzəldən cəlladdır insana dünya.

45-ci İLİN 9 MAYINDA

O qanlı-qadalı ağır illərdə,
Ləzzəti olmayıb yazın, yayın da.
Səma da, torpaq da barıt qoxuyub,
Qışın ayazında, payız ayında.

41-dən 45-ə hər axşam-səhər
Axıb anaların yaşı sərəsər.
Aylı gecələrdə vurğun könüllər
Kədərlənib doğmasına Ayın da.

İgidin gözündə çox dan sökülüb,
Düşmənin önünə hasar çəkilib.
Nə qədər faşistin qanı tökülüb
Dnepr, Dnestr, Odər çayında.

Vətən oğlu silah alıb dəstinə,
Cəsarətlə durub düşmən qəsdinə.
Al bayraq sancılıb Berlin üstünə
Şəfəqli yaz günü, bahar ayında.

Bir məşəl qalanıb, dan alovlanıb,
Aydın, xainlərin yurdu talanıb!
Həsərət qollar yar boynuna dolanıb
45-ci ilin 9 mayında.

*Bakı şəhəri,
05.05.1975*

TALISTAN

Vurğunun müqəddəs misralarıyla
Dastan olub, düşüb dilə Talıstan.
Xalqın alın təri, zəhməti ilə
Şöhrətin yayılıb elə, Talıstan!

Camışın ağ yağı, beçənin balı,
Dil açdırar, olsan yüz ilin lalı.
Bilal dayı kimi el ağsaqqalı
Cavanlaşır ildən-ilə, Talıstan!

Bu dağlar başının örpəyi, tacı,
Gözüm gözəlliyin xəstəsi, acı.
Aşıq Aydın düz ilqarın möhtacı,
Qismət ola, yenə gələ, Talıstan!

*İsmayılı rayonu,
Talıstan, 02.07.1976*

QALMADI

Məhəbbətin şan-şan olmuş sinəmə
Dəyməmiş düyünü, dağı qalmadı.
Yollarına boylanmaqdan gözümün
Qarası yox oldu, ağı qalmadı.

ŞAİR DOSTUM KNYAZA CAVAB

Zarafatyana

Əziz– mehribanım, ay Knyaz qağa,
Bilirsənmi, mən nə hala qalmışam?!
Dözməz ki, dərdimi söyləsəm dağa,
Kəc qayıdıb, daldan-dala qalmışam.

Deyəsən, xoşuna gəlmir gəlişim,
Müdür “get-gəl” deyir, düzəlmir işim.
Sızlayır, göynəyir ağzımda dişim,
Tükənməyən qeylü-qala qalmışam.

Kimə deyim, necə deyim dərdimi?!
Qövr eləyən bu zəhrimar birdimi?
Sinəm coşub, – Arazdımı, Kürdümü?!
Sel içində bircə sala qalmışam.

Biri əmr eləyir Rüstəm-Zal kimi,
Dayanmışam qolubağlı qul kimi.
İynəsi korşalmış köhnə val kimi
Öz yerimi çala-çala qalmışam.

Aşıq Aydın umar, küsər elindən,
Zülüm çəkər, yaman çıxmaz dilindən.
Xülasəsi, bircə kürdün əlindən
Vurhavura, çalhaçala qalmışam.

03.09.1977

GÖZLƏRİM

Qərq olub qəzaya, dərdə, möhnətə,
Qəm əlində dönüb külə gözlərim.
Görmədim halıma alışan, yanan,
Ağlayan zamanı silə gözlərim.

Dosta tənə oldum, başlara qaxınc,
Dondu dodağımda təbəssüm, sevinc.
Könül rahatlanıb heç olarmı dinc,
Gecə-gündüz çəkir nalə gözlərim?!

Aydın, heç bir oxum dəymir hədəfə,
Qəmin karvanını düzmüşəm səfə!
Deyirəm, ömrümdə kaş bircə dəfə,
Nə olar, sevincdən gülə gözlərim?!

AY GÜLƏ-GÜLƏ

Xəyalım göylərin seyrinə dalıb,
Baxır pəncərədən Ay gülə-gülə.
Gündə yüz yol girib könlüm evinə,
Yanırsan odlara, ay gülə-gülə.

Elə danış, ürəklərdə qalasan,
Elə sanma, topdağıtmaz qalasan.
Yar canını eşq oduna qalasan,
Dolanar başına, ay gülə-gülə.

Nə zülmdü, verdin Aşıq Aydına,
Ah-nalədən qoymur yazı, ay dinə.
Camalın Günəşdi, yoxsa Aydı, nə?
Müdam şölə saçır Ay gülə-gülə.

BAX

Ürək gülür, qəlb sevinir, dil deyir:
– Xoş gəlibdir, gələnə bax, gələnə!
Hər arzunu, hər diləyi, niyyəti
Loğman kimi bilənə bax, bilənə,
Ağrımızı bölənə bax, bölənə.

Bürüyübdü hər tərəfi xoş avaz,
Gözəllər də edir qəmzə, işvə, naz.
Deyir aşiq, dillənir ney, ötür saz,
Kef-damaqda olana bax, olana.
Dirigözlü ölənə bax, ölənə!

Qış köçübdü, Aşiq Aydın, yaz gedir!
Verilibdi bizə ömür az, gedir.
Qaytar geri, usta gedir, saz gedir,
Məcnun kimi qalana bax, qalana.
Qəm içində gülənə bax, gülənə.

28.04.1981

YADİGARDI

Xanım Nüşabənin Xanım nəvəsi,
Dumanlı dağlarda gəz, yadigardı!
Həyalı dolanıb, ismətli gəzsə,
Kindən qalsa bir xoş iz, yadigardı.

Hansı bir yamaca yayılsa səsin,
Hansı gülün üstə dəysə nəfəsin.
Hansı bir çiçəyə varsa həvəsin,
Əyil, ehmallica üz, yadigardı.

Dağları yada sal söküləndə dan,
Doymaq olmur qaymağından, balından.
Gözəllik vurğunu aşırıq Aydından,
Qəbul etsən, şirin söz yadigardı.

İstisu, 11.09.1981

GÖZƏLLƏMƏ

Könlüm gül üzünün əsiri olub,
Demə, ötərgidi, demə, keçəndi.
Yanıb, həsrətindən gül rəngim solub,
Eşqin badəsini versən, içəndi.

Şəlalə tək çağlayırsan, çağla sən,
Dağlayırsan, bu sinəmi, dağla sən.
Birdəfəlik yaxşı yadda saxla sən:
– El aşığı tükü-tükdən seçəndi.

Dilini şəkərdən, baldan eləmə,
Qəddini yaşıldan, aldan eləmə,
Aydını ağ üzdə xaldan eləmə,
Ömür azdı, yarananlar köçəndi.

*“Abşeron” qəzeti,
30.01.1982*

MÜQƏDDƏS KİTAB

Ən ülvî, ən əziz yolumdur mənim
Müqəddəs kitabım, – əsas qanunum!
Zəhmətdə bərkiyən qolumdur mənim
Müqəddəs kitabım, – əsas qanunum!

İlqarım, hörmətim, sədaqətimdir,
Hissimdir, duyğumdur, məhəbbətimdir,
Xoşbəxt gələcəyim, səadətimdir
Müqəddəs kitabım, – əsas qanunum!

İlimdə, günümdə, anımda yaşar,
Qəlbimdə, adımda, sanımda yaşar,
Qanımda dolanar, canımda yaşar,
Müqəddəs kitabım, – əsas qanunum!

Dostluq, bərabərlik bayrağıdır o,
Qardaşlığın, sülhün dayağıdır o,
Bu günün, sabahın mayağıdır o, –
Müqəddəs kitabım, – əsas qanunum!

Həyatım, vüqarım, yetkinliyimdir,
Vidənim, məsləkim, bütövlüyümdür,
Aydınəm, iradəm, mətinliyimdir
Müqəddəs kitabım, – əsas qanunum!

“Sovet kəndi” qəzeti, 07.10.1982
“Abşeron” qəzeti,
07.10.1982

VƏTƏN MƏHƏBBƏTİ

Hər könüldə yuva qurub, iz salıb
Vətən məhəbbəti, xalqlar dostluğu!
Ocaq olub ürəklərdə köz salıb
Vətən məhəbbəti, xalqlar dostluğu!

İllər ötüb, elə sanma qocalıb,
Qocaldıqca günə, Aya ucalıb.
Marsdan, Veneradan bac-xərac alıb
Vətən məhəbbəti, xalqlar dostluğu!

Xoş sədası tutub bütün dünyanı,
Çarəsiz dərdlərə tapıb dərmanı.
Fəth eləyib yeri, həm asımanı,
Vətən məhəbbəti, xalqlar dostluğu!

Eldən, hər obadan qüvvət alıbdı,
Zəfərlər üstündən zəfər çalıbdı.
Dəryanın üzündə şəhər salıbdı
Vətən məhəbbəti, xalqlar dostluğu!

Aydın, yolumuza işıq saçacaq,
Yoxdu ondan başqa möhtəşəm ocaq.
Dünyamızda yeni dünya quracaq
Vətən məhəbbəti, xalqlar dostluğu!

*Bakı şəhəri,
21.11.1982*

ÇOBANLAR

İgidliyin, comərdliyin nişanı,
El-obanın qüdrətidir çobanlar.
Ana yurdun iftixarı, vüqarı,
Ucalığı, vüsətidir çobanlar.

Dağların vəfalı dostu, qardaşı,
Bulaqların sirr biləni, sirdaşı.
Çəmənlerin, çiçəklərin yoldaşı,
Süfrələrin nemətidir çobanlar.

Dədə deyib zaman-zaman el ona,
Qayalardan mətin dağlar oğluna.
Bağlanıb Vətənə – Azərbaycana,
Babaların hikmətidir çobanlar.

Dönəndən tarixin yeni varağı,
Xoşdu güzaranı, xoşdu novrağı.
Ali məclislərdən gəlir sorağı,
Məclislərin zinətidir çobanlar.

Qiymətini bilir ötən hər anın,
Ellər üçün yaradanın, quranın.
Hər yerdə, hər zaman Aşıq Aydın
Şirin sözü, söhbətidir çobanlar.

*“Abşeron” qəzeti,
22.02.1984*

AŞIĞI

Başına döndüyüm Muqum müəllim,
Nə salıbsız dağa-daşa aşığı?!
Qurbanlıq qoç kimi Mina dağında,
Nolar, dolandırın başa aşığı.

Çoxdandı Allahın qəm bəndəsiyəm,
Qəlbi sınıq, gözü nəm bəndəsiyəm.
Taledən qisməti kəm bəndəsiyəm,
Qoymayın dolaşa, çaşa aşığı.

Aydınam, gözlərim mən neçə vaxtdı,
İşim od üstündə yanan kababdı.
Səbəbsizə səbəb olmaq savabdı,
Göndərin maşınla qoşa aşığı.

*Bakı şəhəri,
20.08.1984*

CƏLİLƏBƏD

Gəzdikcə qoynunda bir aşiq kimi,
Vuruldum hüsnünə mən, Cəliləbəd!
Xələl gətirəmməz gözəlliyinə
Nə tufan, nə boran, çən, Cəliləbəd!

Yayılib hər yana səsi, harayı,
Mat edib göylərdə ulduzu, Ayı.
İlahi, cənnətin həqiqət tayı,
Gecəsi, gündüzü şən, Cəliləbəd!

Bir qeyrət timsalı, ər oğlu ər in
Zəkasına, kamalına afərin!
Şahidi oluruq yeniliklərin,
Ötdükcə gün üstən gün, Cəliləbəd!

“Göytəpə”yə behişt deyib görüşsəm,
“Yurd yeri”ndə Solmaz ilə deyişsəm,
Cavan ollam, “Armudu”da çay içsəm,
Düşsə də saçıma dən, Cəliləbəd!

Saf əllərin çiçək açıb burda, bax,
Buyur, gülüstana dönən yurda bax!
Aşiq Aydın, bu gülşənə bir də bax!
Neməti bol, qəlbi gen Cəliləbəd.

Cəliləbəd şəhəri,

09.01.1985

“Yeni gün” qəzeti, 21.01.1986

DEDİM MƏN

Qəm ələdir gözlərindən, dedilər,
Kimi ağlar, kimi gülər, dedim mən.
Gücü düşüb dizlərindən, dedilər,
Canı yanan durmaz, gələr, dedim mən.

Bilinməz heç qədri gülün, dedilər,
Can-can deyən şirin dilin, dedilər.
Az qalan oduna elin, dedilər,
Aşıq el yolunda ölər, dedim mən.

Bəxtinə yazılıb cəfa, dedilər,
Çobanoğlu sürməz səfa, dedilər.
Ömrün etməyəcək vəfa, dedilər,
Onu həyat özü bilər, dedim mən.

BAYRAMIDI

Al-əlvan bəzənib doğma diyarım,
Qələm bayramıdı, söz bayramıdı.
Gözəllər gərdənə düzüb telini,
Ellər bayramıdı, yaz bayramıdı.

Hər kimin xoşdursa arzu-niyyəti,
Kim uca tutursa haqq-ədaləti,
Bu günü, sabahı, əbədiyyəti
Duyan könüllərin öz bayramıdı.

Aydınam, ətrafım olubdur ozan,
Gözəllik eşqinə min namə yazan.
Tarixə silinməz səlnamə yazan
Söhbət bayramıdı, saz bayramıdı.

05.05.1985

NƏ DEYİM

Şair qardaş, çox dolandım, çox gəzdim,
Sözgəlişi bir oylaqdan nə deyim?!
“Tənbəhli”də nə darıxdım, nə bezdim,
Daha sənə o yaylaqdan nə deyim?!

Düz çörəkli, düz çörəkli “Saral”dan,
Səni məftun edən sərxoş maraldan.
Mahalların gözü olan mahaldan,
Tək Ayrımdan, ya Maymaqdan nə deyim?

“Qaralar”ın binəsindən söz saldım,
“Çubuqlu”nun obasında iz saldım.
“Buz bulaq”dan sinəm üstə buz saldım,
Süd-qatıqdan, bal-qaymaqdan nə deyim?

Nə deyirəm, arzuların çin olsun,
Sahibinin bir əmliyi min olsun!
Cavanşirin ev-eşiyi şən olsun,
Yemədiyim tər quymaqdan nə deyim?

Aydın deyər, ev sahibi kəsərmi,
Biz gəlməsək, əmlikləri kəsərmi?
Meh dəyməsə gül yarpağı əsərmi,
Doymadığım buz bulaqdan nə deyim?

GÖZƏLİM

Gözəl görcək göz-göz olan gözlərim,
Gözlərinin heyranıdır, gözəlim!
Göz önündə gövhər olan günlərim,
Gözəl günlər seyranıdır, gözəlim!

Yaman de ki, yamanlansın yaman göz,
Aman istə, aman versin, aman göz.
Bir baxışda ürəklərə daman göz –
Gözlərimin sultanıdır, gözəlim!

Qaş cəllad, yanağı al, göz ala,
Ürək yaxar, qəlb oynayır, gözəl, ha!
Çobanoğlu vurulmaz hər gözələ,
Sən gözəlin mehmanıdır, gözəlim!

*Moskva şəhəri,
01.02.1986*

HAY VERMƏSƏN

Hay verməsən harayına könlümün,
Qəm oyanar, hicran gülər, nə gülər!
Vüsal gözlü meydanında sevincin
Bir amansız həsrət mələr, nə mələr!

Vüsal eşqi bağrım başın çəngələr,
Görəmməsəm gözlərimə çən gələr.
Bir görüşün bir ömürlə tən gələr,
Ürəyimə sevinc ələr, nə ələr!

Çınqı düşər, sənsizlikdən od alar
Qəlbimdəki topdağıtmaz qalalar.
Sənli olsa, Çobanoğlu ad alar,
Günüm gündən gözəl gələr, nə gələr!

08.02.1986
“Abşeron” qəzeti,
28.04.1987

DEYİL

Həmdəm olmaq sənin kimi gözələ
Hər yetən oğulun baxdı ha deyil.
Sevən odur, qəlb odunu söndürə,
İş elə yandırdı, yaxdı ha deyil.

Dərdimi torpağa desəm, yağışlar
Bu müqəddəs günahımı bağışlar?!
Od ələsin, qoy, üstümə baxışlar,
Gözlərin süzülən vaxtı ha deyil!

Aydın, bu dünyanın tərsi nə üstə?!
Avandı nə üstə, tərsi nə üstə?!
Qoysan, üzüm qoyam tər sinən üstə,
“Şahın toxunulmaz taxtı” ha deyil!

BU TORPAQ

Əzəl gündən bolluq düşüb baxtına,
Əzəl gündən pırhünərdi bu torpaq.
Çıxa bilsən qayğısının taxtına,
Bərəkətdi, nurdu, zərdi bu torpaq.

Əksik olmaz düzlərindən ceyranı,
Hər addımda heyran qoyur insanı.
Hər qarışı min bir dərdin dərmanı,
Hər addımda ləl-gövhərdi bu torpaq.

Gəl, seyr elə payızını, yazını,
Müdam çəkər qonağının nazını.
Çobanoğlu, dilə gətir sazını,
Car çək, söylə nə təhərdi bu torpaq!

*Tovuz rayonu,
02.07.1986
"Sovet kəndi" qəzeti,
01.12.1987*

VAR

Qul olmuşam saza, sözə, söhbətə,
Elin sərvətinə məhəbbətim var.
Ölənəcən üzüm dönməz bu yoldan,
Möhkəm dəyanətim, sədaqətim var.

Baş əyirəm ululardan uluya, –
Dədə Ələsgərə, Aşıq Alıya.
Nəcəfə, Mirzəyə, Bozalqanlıya...
Ustadlar önündə ibadətim var.

Çobanoğlu sözün deyər bir kərə,
Bir dinə, mənəsbə bağlıdı hərə.
Sazda Ədalətə, səsdə Əkbərə,
Şeirdə Bəhmənə itaətim var.

*Mehdiabad qəsəbəsi.
“Zəhmətkeş”
qəzeti, 26.07.1986*

KİMİ

Yerlə yeksan olsun, yüz tikan kolu,
Bir çiçək saralıb, solana kimi.
Leysan kimi axsın sevinc yaşları
Gözlər qəm-qəhərdən dolana kimi.

Nə dövlət, nə şöhrət istəyirəm mən,
Nə kədər, nə nifrət istəyirəm mən,
Ömürdən bir möhlət istəyirəm mən
Yar qolu boynuma salana kimi.

Çoxu bu dünyadan var dedi, getdi,
Bağ-bağat görmədi, bar dedi, getdi.
Deyin, Aşıq Aydın yar dedi, getdi,
Səsi qulaqlarda qalana kimi.

*“Abşeron” qəzeti,
01.08.1986*

GETDİ

*Dedi, nişanlıyam, özgə malıyam,
Sındı qol-qanadım yanıma düşdü.
Aşırıq Ələsgər.*

Qəfil qasırğaya tuş oldum bu gün,
Köçümü yolundan əylədi, getdi.
Gülüşüylə, ədasıyla, nazıyla
Bağrımın başını teylədi, getdi.

Aralıyam gülşənimdən, gülümdən,
Çarəsizəm, heç nə gəlməz əlimdən.
Özümü özümdən, sözü dilimdən,
Ağlımı başımdan əylədi getdi.

Tufan qopdu, şimşək vurdu qolunu,
Məlul, müşkül qoydu Çobanoğlunu.
Bağladı bərəni, kəsdi yolunu,
“Şahın kənizi”yəm, söylədi getdi.

*“Abşeron” qəzeti,
01.08.1986*

DEYİBLƏR

Bu dünyanın çox üzünü görmüşəm,
Alma da deyiblər, al da deyiblər.
Bülbül kimi cəh-cəh vurub ötmüşəm,
Dilli də deyiblər, lal da deyiblər.

Hər qapıda bir tam, bir duz dadana,
Addımını səksəkəli atana,
Qorxusundan sarısını udana,
Rüstəm də deyiblər, Zal da deyiblər.

Məcnuna dönmüşəm Leyli dağında,
Nəğmə oxumuşam gül budağında.
Gözəllər dolanıb solu-sağımda,
Cavan da deyiblər, çal da deyiblər.

Ana yurdu qarış-qarış gəzmişəm,
Laləsini, nərgizini üzmüşəm.
Bir baxışda min bir məna sezmışəm,
Qanan da deyiblər, kal da deyiblər.

Səs alıb dağların budaqlarından,
Ləl-gövhər süzülüb dodaqlarımdan.
Özüm eşitmişəm qulaqlarımla,
Zəhər də deyiblər, bal da deyiblər.

Vurğunuyam şirin-şirin dillərin,
Bir körpəyəm qucağında ellərin.
Qonağı olsam da hey könüllərin,
Qalma da deyiblər, qal da deyiblər.

Meydan verin elin cavan oğluna,
Amalı düz, yolu rəvan oğluna.
Aydın, bir məclisdə Çobanoğluna,
Çalma da deyiblər, çal da deyiblər.

“Abşeron” qəzeti,

01.08.1986

“Üfüq” qəzeti,

14.07.1987

DEYİL

Yüz hörmət eləsən qədirbilməzə,
Bircə yol adını anası deyil.
Yüz dəfə yolunda yansan odlara,
Bircə yol yolunda yanası deyil.

Oda atsan, alışmazdı, yanmazdı.
Buza qoysan, soyumazdı, donmazdı.
Qanmaz elə qanmazdı ki, qanmazdı,
Ha çığır, ha danla, qanası deyil.

Sel olub Aydının gözünün yaşı,
Acıyar halına dağların daşı.
Elə perikibdi könlünün quşu,
Bir də o budağa qonası deyil.

*Tovuz rayonu,
Şeyx Heybət kəndi,
10.08.1986*

DÜNYA QAYIDAN DEYİL

*Dünya, qayıt dünyamıza!
Zakir Fəxri*

Arxasınca ha su çilə, ha yalvar,
Qayıdan döy dünyamıza bu dünya.
Nə Koroğlu, nə Babək var, nə Zal var,
Qayıdan döy dünyamıza bu dünya.

Göz oxşayan gözəlliyi gözə xoş,
Axıracan baxmasa da bizə xoş.
Qoy, qayıtsın, qayıtmağı bizə xoş!
Qayıdan döy dünyamıza bu dünya.

Yoxa çıxıb gözəllərin vəfası,
Tükənbdi hatəmlərin səxası.
Dəyişibdi odu, suyu, havası,
Qayıdan döy dünyamıza bu dünya.

Qərq olduğum atəşdimi, seldimi?!
Haya çatan obadımı, eldimi?!
Çobanoğlu əzəl-axır bildimi?!
Qayıdan döy dünyamıza bu dünya.

*Naxçıvan şəhəri,
22.09.1986*

GEDƏR

Çalış, əl tut, yaxşılıq et, ad qazan,
Savabın sədası ellərə gedər.
Mayası haramla olan qazancın
Olmaz bərəkəti, yellərə gedər.

Çox şeyi öyrədir həyat insana,
Nanəcib əlindən gəlmişik cana.
Lotunun qazancı ənlik-kirşana,
Oğrunun yığdığı ellərə gedər.

Qovğa-qalı əskik olmaz başının,
Elə bilmə, günahı var yaşının.
Ağlı azalanda axmaq kişinin
Soyuyar evindən, çöllərə gedər.

VERİBDİ

Qınayırsan məni, qınama, neynim?!
Tale baharıma ayaz veribdi.
Hərdənbir rastıma çıxan sevincə
Min işvə, min qəmzə, min naz veribdi.

Qansızın hayına hay verən Fələk,
Oğluna, qızına tay verən Fələk,
Çoxuna bol əlli pay verən Fələk
Mənim qismətimi az-az veribdi.

Bəxt məni keçirib alovdan, oddan,
Könlüm deyir, Aydın, nə yan, nə odlan!
Deyirəm, çox şükür, çıxmayıb yaddan,
Bir azca səs, bol söz, bir saz veribdi!

*“Üfüq” qəzeti,
14.07.1987*

MƏNİ

Gecəli, gündüzlü xəyalımdadır,
Görən, heç anırmı zalım yar məni?!
Yüz illik vüsali cavan saxlayar,
Bir günlük hicranı qocaldar məni.

Mən alışsam, o isitməz, o yanmaz,
Nərə çəksəm, bəxtim kimi oyanmaz.
Ürəyimi, oy, anlamaz, oy, anmaz,
Həsrətdən üşüdər boran, qar məni!

Dağlar çiçək açmaz, qalsa qarından,
Bağçalar saralar, olsa barından.
Çobanoğlu dönsə öz ilqarından,
Ellər töhmət edər, qınayar məni.

24-25.11.1987

İSTƏMİRƏM

İstəyirəm dağlar qardan don geyə,
Yağıb, tez əriyən qar istəmirəm.
Sallana budaqdan nar yerə dəyə,
Dərmanım olmayan nar istəmirəm.

Ölüm harda gözəl, harda yaxşıdır,
Dostları sınamaq darda yaxşıdır.
Dövlət də yaxşıdır, var da yaxşıdır,
Mənə düşmən olan var istəmirəm.

Vətən, millət dərdi çəkə bilmirsə,
Yolunda qanını tökə bilmirsə,
Yaxşılıq toxumu əkə bilmirsə,
Elə namus, qeyrət, ar istəmirəm.

Qoy, gülsün göy üzü, açılsın hava,
Nağıllar söyləsin nəvəyə baba!
Olmasın qan-qada, olmasın dava,
Bu geniş dünyanı dar istəmirəm.

Çobanoğlu, ömür keçir bilmədən,
Həyat nədi, danışmadan, gülmədən?!
Yar yarı anlayar yarı kəlmədən,
Dilbilməz, sözanmaz yar istəmirəm.

*Ağasibəyli,
24,25.11.1987*

MƏN

Başına döndüyüm, qurban olduğum!
Ulu babalardan yadigaram mən.
Murazım, niyyətım toydu, nişandı,
Harda şadlıq varsa, orda varam mən!

Gah çoxaram, çaylar kimi çağlaram,
Gah ümmanam, nə sirr versən, saxlaram.
Gah gülərəm, gah sızlayıb, ağlaram,
Gah da od-alovam, yandıraram mən!

Hər yetənlə danışmaram, gülümərəm,
Hər gözəlin həsrətindən ölmərəm.
Mən dedim: – Sübhədək yata bilmərəm,
Sən dedin: – Qəmini dağıdaram mən.

Ölərəmmi tər qönçəni iyləsəm?!
Dilim yanar, hər nadana söz desəm.
Unutmaram, kimlə ilqar eləsəm,
Yaxşı aşiqəm mən, yaxşı yaram mən.

Qıyma mənə, atəşlərə qalanam,
Pərvanə tək dövrə vuram, dolanam.
Telli saz sinəmdə Aşiq Aydınam,
İlqaram, peymanam, etibaram mən!

VƏTƏNİM

Göyümüzün Günəşindən güc alıb,
Tər qönçə tək ləçəkləndi Vətənim!
Əməlilə, qüdrətilə ucalıb,
Çəmən kimi çiçəkləndi Vətənim!

Əsas Qanun – ölkəmizin dayağı,
Sülhün, səadətin sönməz mayacağı.
Al-əlvan bəzəndi – bayramsayağı,
Gözəlləşdi, göyçəkləndi Vətənim!

Əllə cana gəldi səhrası, çölü,
Müjdələr dolaşdı obanı, eli.
Aydınəm, sazımın dil açan teli
Bu büsatdan fərəhləndi, Vətənim!

DEYİRƏM

Qədəmin mübarək, 88-im,
Dayan sevincimlə qoşa, deyirəm!
Ömrümüzdən silinməsin izlərin,
Ən xoş arzularla yaşa, deyirəm!

Silək könlümüzdən dərdi, möhnəti,
Ürək bulandıran sözü, söhbəti.
Birdəfəlik xəyanəti, qeybəti,
Köhnə ildə çırpaq daşa, deyirəm!

Amanı qırılsın şərin, yalanın,
Rübabında qəm havası çalanın.
Xalqlar arasında nifaq salanın
Çıxsın ümidləri boşa, deyirəm!

Cavanlar qəlbinə girsə qızların,
Taleyi barışa bu ulduzların.
Getdikcə zillənsə kökü sazların,
Toy-düyn həddini aş, deyirəm!

Gün-gündən xoş keçsin, il ildən gözəl,
Alın sorağımı hər eldən gözəl.
Gözəllər bəzənsin tər güldən gözəl,
Çobanoğlu gəlsin cuşa, deyirəm!

*“Abşeron” qəzeti,
01.01.1988*

DÜŞMƏSİN

Bir arzum var, ay el-oba, heç zaman
Könül dərdə, ürək qəmə düşməsin.
Hər bir kəsin başa yetsin muradı,
Can ağrıya, gözlər nəmə düşməsin.

İllər ötüb çoxaldıqca yaşıımız,
Bahar olsun qar-boranlı qışımız.
İnciməsin göz üstündə qaşımız,
Kədər zilə, sevinc bəmə düşməsin.

Çobanoğlu könül verdi o şuxa,
Bəxti çıxdı qaranlıqdan işığa.
Qazancınız qismət olsun aşığa,
Nə həkimə, nə hakimə düşməsin!

*Gəncə şəhəri,
03.02.1988*

AY BAHAR

Gəlişinlə fərəhlənər oba, el,
Sevinc olar, bayram olar, ay Bahar!
Nəfəsinlə ətirlənər çəmən, çöl,
Gül rəngini səndən alar, ay Bahar!

Şimşək at oynadıb deyər sözünü,
Buludlar kövrəlib sıxar gözü.
Çaylar daşdan-daşa çaxar özünü,
Qayalar tamaşa qılar, ay Bahar!

Qarı suya dönər bu dağın üstə,
Çiçəyi düzülər budağın üstə.
Gözəli nazlanar bulağın üstə,
Cavanları dərdə salar, ay Bahar!

Qədəmin uğurlu, əlin çıraqlı,
Dodağın nəğməli, könlün varaqlı.
Gözləyirik səni biz sülh soraqlı,
Xoş xəbər carçısı, Bahar, ay Bahar!

Fəsillərin gözü, – gül üzlü yazım!
Gəncliyim, həvəsim, eşqim, murazım!
Aydınam, dil açar sinəmdə sazım,
Məhəbbət nəğməsi çalar, ay Bahar!

Bakı şəhəri

QOÇ KOROĞLU SORAĞINA GƏLMİŞƏM

Əziz dostlar, qədirbilən bir elin
Doğma, isti qucağına gəlmişəm.
Bu yerlərin öz cəlalı, öz hüsnü,
Batabatın marağına gəlmişəm.

Qönçələnib bu çiçəklər, bu güllər,
Ətirlənib bu çəmənlər, bu çöllər.
Al geyinib bu obalar, bu ellər,
Qədim oğuz torpağına gəlmişəm.

Çobanoğlu, səslə eli, obanı,
Təbrizi, Mərəndi, həm Marağanı!
Seyr elə Şəruru, gəz Naxçıvanı,
Qoç Koroğlu sorağına gəlmişəm.

Naxçıvan, 03.06.1988
“Sovet Naxçıvanı” qəzeti,
1988-ci il

BİRİ MİN DƏRDİ

Əgər açılsa haqqın üzünə,
Hər kiçik gözlüyün biri, – min dərdi.
Çoxu bağ becərdi, barın görmədi,
Heç nə əkməyənin biri min dərdi.

Biri fitnəsini yaydı ellərə,
Birisi güvəndi qara əllərə.
Birinin ağrısı düşdü dillərə,
Qəlbində gəzdirdi biri min dərdi.

Görən, harda danışıldı, dağ oldu,
Çobanoğlu, kədər artdı, dağ oldu!
Dağ çəkildi sinəmizə, dağ oldu,
Minini göynətdi birimin dərdi.

ÇOBANOĞLU

Atamın adını andım, ay ellər!
Dedi: – Bir hava çal, ay Çobanoğlu!
Ayə, nə tapmısan dar otaqlarda,
Səsini dağlara yay, Çobanoğlu!

Yandır ocağını, qoru közünü,
Mərdanə de, açıq söylə sözünü.
Heç zaman, atasız bilmə özünü,
Məni öz yanında say, Çobanoğlu!

Bülbül nəğmə deyir gül həvəsindən,
Ruhlanıb sazımın zümzüməsindən.
Könüllər oxşayan incə səsindən,
Qoy, çatsın hamıya pay, Çobanoğlu!

SEVMİŞƏM

Qarış-qarış gəzib Azərbaycanı,
Cənnət Qarabağdan bir qız sevmişəm.
Bu sınıq qəlbimə nur səpələyən,
Əbədi sönməyən ulduz sevmişəm.

Şirin kəlmələri bir can dərmanı,
Əyilməz sütundur əhdi-peymanı.
İnsanlıq eşqilə gəzib dünyanı,
İnsanlar içində yalqız sevmişəm.

Gözdə eşq-məhəbbət, qəlbə dəyanət,
Ürəkdə səxavət, eşqə sədaqət,
Aydına etibar, inam, mətanət,
Şəhla gözlü gözəl, Nərgiz sevmişəm.

YUBANMA

Əziz qağa! Əzəl başdan salamlar!
Dağlarıma düşüb çənim, yubanma!
Xamırlanıb dəyirmanım, üyütmür,
Zəhrimara dönüb dənim, yubanma!

Başım üstə qanadını gərmisən,
Öz əlinlə “halal” çörək vermisən.
Göndərəndə ürək-dirək vermisən,
“Yarı sənin, yarı mənim”, yubanma!

Çox deyirdin, – “Arxandayam dağ kimi,
Mən ki, varam, işin gedər yağ kimi”.
Saralmışam şaxta vurmuş bağ kimi,
Ağsaqqalım, başbilenim, yubanma!

Gözlərim ac, şişman qarnım tox olub,
“Nəzir yığan” ağalarım çox olub.
Pay gətirən qağalarım yox olub,
İndi yoxdu bir gələnim, yubanma!

Cah-cəlallı o günlərim hanı, de,
Kef çəkmişəm başda tüküm sanı, de.
İnsafdırmı, sən “QAĞA”nın canı, de,
Qapı-qapı mən dilənim, yubanma?!

Yollarımı bürüyübdü boran, qar,
Bilirsən ki, yeddi yerdə balam var.
Yeddi yerdə gözüyaşlı qalan var,
Razı olma, güllələnim, yubanma!

İlişmişəm, əldə sübut, dəlil var,
Gəl, hardasan, mənim kimi zəlil var!
Heç olmasa kürəyimdə on il var,
Yarı sənin, yarı mənim, yubanma!

Elə et ki, Çobanoğlu bilməsin,
Aça bilər bu düyünün ilməsin.
Toyda, vayda danışmasın, gülməsin,
Kəsilməsin mənə qənim, yubanma!

ƏRZİ – HAL

*Ümidvaram ki, Sizə bu müraciətim
nəticəsiz qalmayacaq. Abşeron rayon
İcraiyyə Komitəsini sədri
Əhməd Əhmədzadəyə.*

Qəbul elə diqqət ilə ərzimi,
Qoyma qalım intizarda, ay sədr!
Yox sözümün bir yalanı, müxtəsər,
Amandı, qalmışam darda, ay sədr!

Qəlbim qan ağlayır, gülsə də üzüm,
Məsləhət görürlər səbr edim, dözümlər.
Uşaqlar kənddədir, burdayam özüm,
Əzab içindədir, yar da, ay sədr!

Az maaşla altı adam dolanır,
Yazıq canım oda-közə qalanır.
Gözüm baxır, könlüm evi talanır,
Ömrüm keçir ahu-zarda, ay sədr!

Mənzilsizəm, bu günümü görən yox,
Növbədəyəm, əhvalımı soran yox.
Dörd uşaq kirayə də verən yox,
Üz döndərüb məndən var da, ay sədr!

El aşığı dözümlər hər əzablara,
Qış qapını alıb, gününü qara.
Aydın ümidi sənsən, qıl çara,
Qoyma qalsın boran-qarda, ay sədr!

AY ƏLİ

Qurbanı olduğum atalar deyib:
– Ümid yox dövlətə, mala, ay Əli!
Əlində azacıq varsa imkanın
Kömək et topala, lala, ay Əli!

Neçə dəfə zəng eləyib, sormuşam,
Altı ayda neçə yollar yormuşam.
Mən ki, növbəlikdə öndə durmuşam,
Bəs niyə qalmışam dala, ay Əli?!

Düzdü, dilənçidən çıxmaz sadağa,
Nadürüstə yoxdu qoruq-qadağa.
Badaqsız işimi salma badağa,
Bəlkə qayıdasan yola, ay Əli?!

Vermisən çoxuna ağır zəhməti,
Nə haqq-sayı qandın, nə də hörməti.
İnsan götürəmməz belə töhməti,
Bürünmə yəhərə, çula, ay Əli!

Xoruz kimi darta tutub özünü,
İtiribsən cığırını, izini.
Qəpik-quruş eşqi tutub gözünü,
Dönübsən bir müti qula, ay Əli!

Arxa sel gələrsə, dönüb çay olmaz,
Bədöy kəhər kor ulağa tay olmaz.

Boredan bəxşiş olmaz, boredan pay olmaz,
Çox işləmə sağa, sola, ay Əli!

Vurmusan özünə ilmə, a nökər!
Arsız-arsız demə, gülmə, a nökər!
Ağanın malıdı, ölmə, a nökər!
Girmə, başın girməz kola, ay Əli!

Bir xalat biçərəm boyuna sənin,
El-aləm yığılar toyuna sənin.
Heç kim yetişəmməz hoyuna sənin,
Döyəcləmə mıxa, nala, ay Əli!

Ev də tikiləcək, bağ da, baxça da,
Gələcək, gedəcək pul da, axça da.
Açılsa nə varsa taxça-boxçada,
Qalacaqsan yaman hala, ay Əli!

Mən bəmdən danışdım, sən çıxdın zilə,
Dedim, ayıbımız çıxmasın çölə.
Aləmə bəllisən, a “tülkü lələ”!
Deyilsən alınmaz qala, ay Əli!

Tapmayıbsa səni qada, min hayıf!
Hələ düşməyibsən oda, min hayıf!
Adına qoyulan ada min hayıf!
Səndən hörmətlidi tula, ay Əli!

Demə, daş altdadı əli Aydının.
Təzə qönçələnib gülü Aydının.
Dolaşsa sizlərə dili Aydının,
Düşəcəksən çalhaçala, ay Əli!

DÜNYA

Elə-belə baxma qoca dünyaya,
Çox da ki, zəkadı, ağıldı dünya.
Bilmək olmaz əzəlini, sonunu,
Bir sirli-sehirli nağıldı dünya.

Şimşək kimi çaxanların əlində,
Xalqa əyri baxanların əlində,
Elə qara yaxanların əlində
Sağmal inək kimi sağıldı dünya.

Çobanoğlu, gör, nə yer-yurd etdilər,
Bunu da bizlərə bir dərd etdilər.
Mərdi qova-qova namərd etdilər,
Siz Allah, qoymayın, dağıldı dünya!

05.07.1989

BAŞ DURA-DURA

Dost başa fəhm edər, düşmən ayağa,
Ayağa boylanma, baş dura-dura.
Dünya elədi ki, böhtan palçığı,
Quruya yapışır, yaş dura-dura.

Vurhavuru, çalhaçalı görəli,
Heyrətdən gözlərim qalıb bərəli.
Təriflənə-təriflənə irəli
Çəkilir kəsəklər, daş dura-dura.

Nə şübhədi ürəyimə hər daman,
Nahaqq haqqı üstələdi nə zaman?!
Gözəllikdə, can almaqda, ay aman,
Kiprik sıgallanır, qaş dura-dura!

Hara gedir bu işlərin özəyi?
Tərsə düşüb ilməmizin gözəyi.
Aman, allah, süfrəmizin bəzəyi,
Gör, nələr olubdur, aş dura-dura?!

Sərvaxt dayan, işlərində sayıq ol!
Qarşımızda haçalanır neçə yol.
Çobanoğlu, barı sənsə ayıq ol,
Gözəllər qəm çəkir, çaş dura-dura!

14.08.1989

XƏBƏR VAR

Xəbər var, eşitsən, qəhər gətirər,
Xəbər var, ellərə yaymaq üçündür.
Dodaq var, açılsa zəhər tökülər,
Dodaq var, bal üçün, qaymaq üçündür.

“Dost “ var, üzdə mələk, əməldə şeytan,
Bir əli fitnədir, bir əli böhtan.
Dost var, dar günündə qolundan tutan,
Dost da var, canını qıymaq üçündür.

Əl var ki, uzanar şana, şöhrətə,
Əl var ki, qadirdi ali hörmətə.
Əl var ki, insanı salar zülmətə,
Əl var ki, cibləri soymaq üçündür.

Ömür var, düşərdi dərdə, möhnətə,
Ömür var, elə bil, düşüb cənnətə.
Həyat var ki, mərdi salıb zülmətə,
Həyat var ki, nadan, maymaq üçündür.

Gün var, unutmazsan bircə kəlməsin,
Gün var, gözləyirsən, günün ölməsin.
Gün var ki, deyirsən, getsin, gəlməsin,
Gün var, ləzzətindən doymaq üçündür.

Oğul var, öyrənib isti qucağa,
Oğul var, odundu yanar ocağa.
Oğul var, çəkilər küncə, bucağa,
Oğul var, el üçün, oba üçündür.

Göz var, gözəlliyin qeydinə qalıb,
Göz var, haqq deyənin gözündən alıb.
Göz var, Cobanoğlu gözündən salıb,
Göz var, barmaq salıb, oymaq üçündür.

*Bakı şəhəri,
03.10.1989
"Bakı" qəzeti,
10.01.1990*

BORCLUYAM

Eldə qazandığım bu hörmət üçün
Babamdan ömürlü saza borcluyam.
Qəlbimdə yurd salan məhəbbət üçün
Gözəl yaraşığı naza borcluyam.

Vüqar üçün dağa, qanadçün quşa,
Yaş üçün bu ömrə, ağılçün başa.
Bar üçün payıza, qar üçün qışa,
Gül üçün ətirli yazı borcluyam.

Haqqın qismətinə qail olmuşam,
Sənətin sehrinə mail olmuşam.
Aydınəm, hər nəyə nail olmuşam,
Bununçün, a dostlar, sizə borcluyam!

İÇİNDƏ

Uyma fitnəsinə, duyarmı eli
Böyrək bəsləyənlər yağın içində?!
Vurul təbiətin gözəlliyinə,
Qaralar axtarma ağın içində.

Ayrı ləzzəti var, qal intizarda
Bir gözün almada, bir gözün yarda.
Bir əlin xurmada, bir əlin narda
Səhər şəhə bələn bağın içində.

Qışın ayazından bahara boylan,
Düz anda, düz eşqə, ilqara boylan,
Yarpıza əl uzat, lilpara boylan,
Gör əksini buz bulağın içində.

Çəmənle salamlaş, çiçəklə görüş,
Çən-dumana bürün, şəbnəmlə öpüş.
Qıyqacı göz vurub, yanından ötüş,
Küsdür şamamanı tağın içində.

İnsan doğulmayıb hey yatmaq üçün,
Çobanoğlu, tələs, oyatmaq üçün!
Zirvələrə doğru boy atmaq üçün
Dözüm tap düyünün, dağın içində.

20.10.1989

“Bakı” qəzeti,

10.01.1990

DÜŞÜBDÜ

Dolu döyüb, qar ələnən baxtım,
Deyən, fəsillərin qışı düşübdü.
Ya azıb yolunu dumanda, çəndə,
Ya da ki, qismətim naşı düşübdü.

Quru, boş nağıldı şeirsiz dastan,
Boy atmaz, bar verməz yiyəsiz bostan.
Kim ki, gen dolanıb, gen gəzib dostdan,
Başına zəlillik daşı düşübdü.

Bir elin ədalət, divan oğlunun,
Eşqi, məhəbbəti cavan oğlunun,
Şaha baş əyməyən Çobanoğlunun
“Şahın kənizi”nə işi düşübdü.

KÖNLÜNƏ KÖÇMƏSƏ VƏTƏN DUYULMAZ

Məmməd İsmayılın “Vətən” şeirinə

Vətən, millət deyib hay-haray salma,
Canından keçməsən, Vətən duyulmaz.
Bir məşələ dönüb vətən yolunda,
Günəştək saçmasan Vətən duyulmaz.

Mərdlik nişanı var hər qalasında,
Axtarsan, taparsan hər bəlasın da.
Qarış-qarış gəzib hər talasında
Bir süfrə açmasan, Vətən duyulmaz.

Yetər ki, şəhərdə uddun zəhəri,
Yəhərlə, yüyənlə, nalla kəhəri.
Xanbulaqda şam et, ancaq səhəri,
Göy-göldə açmasan, Vətən duyulmaz.

Nə vaxtdır, bizlərdən ülfət görməyib,
Haqqı var, dağların xətrinə dəyib.
Darıxıb, burnunun ucu göynəyib,
Qoynuna qaçmasan, Vətən duyulmaz.

Közü səngiməyib ocaqlarının,
Yolunu gözləyir qonaqlarının.
Önündə diz çöküb bulaqlarının,
Doyunca içməsən, Vətən duyulmaz.

Xalı tək düzlərdə gör çiçəyini,
Şehli-şehli qoxla, dər çiçəyini.
Min dərdin dərmanı tər çiçəyini
Dəmləyib içməsən, Vətən duyulmaz.

Şirvandan, Muğandan, Mildən tut soraq,
Göycə, Borçalını aç varaq-varaq.
Yadına düşəndə Qazax, Qarabağ,
Ruhlanıb uçmasan, Vətən duyulmaz.

Burda dəli Qoşqar, orda Şah dağı,
Əvəzsiz İstisu, Narzan bulağı.
Çobanoğlu, dədə-baba torpağı,
Könlünə köçməsə, Vətən duyulmaz!

BƏS DEYİLMİ?

Görmədiyi günə düşdü ellərim,
Ağır oldu bu bəla da, talan da.
Göz-göz oldu qaysaqlanmış yaralar,
Zülüm çəkdi hər gedən də, qalan da.

Oğuz eli zaman-zaman talandı,
Varım, yoxum yanar oda qalandı.
Ağ yalanlar bir-birinə calandı,
Evlər yıxdı fitnə-fel də, yalan da.

Cəfa çəkib əkdiiyimiz bitmədi,
Düz sözümüz haqq yerinə yetmədi.
Bu qan-qada niyə kənar getmədi!
Bizim oldu saralan da, solan da.

Bu yazımız tərsə dönən yaz oldu,
Zülmümüz bol, qazancımız az oldu.
Taleyimiz inilti saz oldu,
Peşimandı çalmayan da, çalan da.

Çobanoğlu, zil görünür bəm mənə,
Bəs deyilmi sitəm mənə, qəm mənə?!
Ayıl deyir gözündəki nəm mənə,
Qoy, bilinsin boşalan da, dolan da!

*“Sovet kəndi” qəzeti,
01.03.1990*

ŞƏHİDLƏR KÖRPÜSÜ

Az ha görməmişik fani dünyada
Min oda, alova qalanan körpü.
Namərd hiyləsiylə, top gülləsiylə
Dağılan, uçulan, talanan körpü.

Gəlin, körpü salaq, necə ki, cənnət,
Təməli qardaşlıq, daşı məhəbbət,
Bir ucu haqq yolu, qeyrət, sədaqət,
Bir ucu dostluğa calanan körpü.

Namərd hiyləsindən baş açə bilməz,
Cobanoğlu dərddən gen qaça bilməz.
Nə bağlana bilməz, nə uça bilməz
Şəhidin qanıyla salınan körpü.

*Tbilisi şəhəri,
09.04.1990*

MƏNİM DƏRDİM ÇƏKİLƏSİ DƏRD DEYİL

Nə danışım, nə söyləyim, nə deyim?!
Mənim dərdim çəkiləsi dərd deyil.
Düşmənilə bacarmağa nə var ki,
İçimdəki boğulası qurd deyil.
Mənim dərdim çəkiləsi dərd deyil.

Gizli deyil, göz önündə aynadı,
Unutmuşuq, düyün nədi, toy nədi,
Ağır ellər yuvasından oynadı.
Axı bu yurd dağılası yurd deyil,
Mənim dərdim çəkiləsi dərd deyil.

Bu nə çiskin, bu nə çisək, nə duman,
Aydınlıqımı doğdu, varmı bir güman?!
Gündə neçə fərman çıxır, ay aman!
Fərmanlar da ölüvaydı, sərt deyil,
Mənim dərdim çəkiləsi dərd deyil.

Çobanoğlu, özgə dərddi hallanan,
Tez qudurar el malından pullanan.
Məni tutur öz qapımda yallanan,
Dost dönükdü, düşmənim də mərd deyil,
Mənim dərdim çəkiləsi dərd deyil.

BU GÖZƏL

Əsil gözəl ilk baxışdan bilinər,
Canlar alan bir afətdir bu gözəl.
Gözlər baxar, qəm ürəkdən silinər,
Düz ilqardı, sədaqətdi bu gözəl.

Şehli yurda cığır salan izidi,
Qol-qanadı şən qızların yüzüdü.
Durna gözlü o qızların gözüdü,
Təmiz, ülvi məhəbbətədi bu gözəl.

Çətinliyə sinə gərər, dözər o,
El içində başı uca gəzər o.
Şad günümdə qol qaldırıb süzər o,
Özü boyda qiyamətədi bu gözəl.

Gecələrin səhəridir, ay Allah!
Şəfəq saçan dan yeridir, ay Allah!
Nigar, Həcər hünərlidir, ay Allah!
Mətanətədi, dəyanətədi bu gözəl!

Sönməzdi atəşin odu, alovu,
Çobanoğlu tez tanıdı bu ovu.
Ye, təriflə, dəmlədiyi plovu,
Unudulmaz ziyafətədi bu, gözəl!

Moskva şəhəri

YARIMÇIQ

*Qananın quluyam, həm də qanmazın,
Dad-hazar yarımçıq qanan əlindən.*

M. Azaflı

Getdim qəbuluna, tanıdı məni,
Əl verdim, əlimi sıxdı yarımçıq.
Üzünə boylandım, buz nəfəsilə
Yandırdı qəlbimi, yaxdı yarımçıq.

Xoşuna gəlmədi, deyən, gəlişim,
Güldüm, dodağımda dondu gülüşüm.
Dedim yarımçıqdı əlimdə işim,
Gözünə tünd eynək taxdı yarımçıq.

Qovub başımdakı dumanı, çəni,
Gördüm gözündəki qara kölgəni.
Üzümə üz tutdum, duymadı məni,
Nəhəng stoluna baxdı yarımçıq.

Dedim, tarixləri aç varaq-varaq,
Çox sirli aləmdən tutarsan soraq.
Dünyaya hökm edən şahlara bir bax,
Onların da qalıb taxtı yarımçıq.

Söz götürüb, hər yetənə pis demə,
Hər insandan mərifət də gözləmə.
Çobanoğlu, toxta, sən də qəm yemə,
Bir də görəcəksən, yoxdu yarımçıq!

QALIBDI

Bəxtindən gileylənən bir gözələ

Baxışından duydum gizli dərdini,
Xoş günün gəlməyə həsrət qalıbdı.
Ürəyin sevincə şərik olmağa,
Kədəri bölməyə həsrət qalıbdı.

Çəmən qönçə gülə, gül nəyə həsrət?!
Şana siyah telə, tel nəyə həsrət?!
Qollar incə belə, bel nəyə həsrət?!
Dodaqlar gülməyə həsrət qalıbdı.

Tərsinəmi əsib tale küləyin,
Nadanın xoşuna gəlməyib nəyin?
Əriş-argac olub baxtın, taleyin,
Bir avand ilməyə həsrət qalıbdı.

Özün də gözəlsən, sözün də gözəl,
Yerişin, duruşun, üzün də gözəl.
Baxışı od saçan gözün də gözəl,
Gözəllik bəs nəyə həsrət qalıbdı?

Gözəlin qisməti bir işvə, bir naz,
Aydının əməli bir çiçəkli yaz.
Qəlbində məhəbbət, sinəsində saz,
Ömrünə gəlməyə həsrət qalıbdı.

MÜXƏMMƏSLƏR

QONAĞIN

Köç edəndə yurddan yurda,
Dəyişir halı qonağın.
Dolandıqca bu dağları,
Kəsilmir çalı qonağın.
Hər bir şeydən şübhələnir,
Pozulur halı qonağın.
Axtarır xoş güzarını,
Çalınır valı qonağın.

Yada salır köhnə yurdu,
Danışdıqca gəlir cana.
Deyir ki, yorğan üç kilo,
Pudluq döşək qoşa-qoşa.
Yumşaq divan, yun adiyal,
Həsəd apardım balınca.
Sonra da tərslik eləyib,
Qonaqda olmadı xata.
İnnən belə başlanacaq
Bu çalhaçalı qonağın.

Təzə yurda köçən zaman
Yağış tutdu yarı yolda.
Direktor maşın vermədi
Yaman uzaq idi yol da.
Kömək eləmədi mənə
Yağlı quymaq, təzə bal da.

Günəş batdı, qaş qaraldı,
Qaldım yaman qeylü-qalda.
Aşıq Aydın vəsf eləsin,
Xoş olsun halı qonağın.

BƏDO

Mən seyrinə dalıb sənin,
Olmuşam pərvana, Bədo!
Kükürdlü sərin suyunla
Rövnəq ver insana, Bədo!
Şəfa verən dərman kimi
Məşhursan cahana, Bədo!
Ədəb ilə baş əyirəm
Möhtəşəm dühana, Bədo!
İnsaf elə dərdliləri
Sən yetir dərmana, Bədo!

Dörd tərəfin yaşıl meşə,
Həm çəmənizara bürünür.
Səndən öpüş almaq üçün,
Gör, neçə canan sürünür.
Nəzər yetir sağa, sola,
Bax, aləm gülşən görünür!
Çox şeylər aşkar deyil,
İnan ki, pünhan görünür.
Gözəllik nümunəsi tək
Xalsan Zərgərana, Bədo!

Yanında, gör, neçə cavan
Əhd ilə peyman eləyib.
İntizarla baxan gözlər
Hicrana dərman eləyib.

Dağlardan süzülən sular
Çoxunu eşqə bələyib.
Üstünə, gör, neçə mehman
Səni ziyarətə gəlib?!
Hicrani dastan söyləyir
Hər gələn mehmana, Bədo!

*Bədo bulağı,
09.08.1973*

GÖZƏL

Duruşun, şux baxışın
Canımı aldı, gözəl!
Sözlərin şəhdi-şəkər,
Elə bil, baldı, gözəl!
Sevda dolu canımı
Dərdlərə saldı gözəl.
İnsafsız, eylə kərəm,
Göz yolda qaldı, gözəl!
Eşidib sözlərimi,
Xəyala daldı gözəl.

Mən sənə pərvanəyəm,
Sən mənə mehrəbansan.
El görür, aləm görür,
Nə sevməli insansan.
Cansız, ruhsuz aşiqə
Həm ruhsan, həm də cansan.
Mən xəstənin dərдинə,
Sən, yeganə dərmanсан.
Səni görəndən mənim
Dərdim çoxaldı, gözəl!

Ay mələk, sevdim səni,
Yolunda and içəyəm.
Lazımsa səndən ötrü,
Sıldırımından keçəyəm.

Diqqətlə fəhm eləyib,
Yaxşı, yaman seçərəm.
Atsan məni qəlbindən,
Ömrüm tağın biçərəm.
İnsaf et, Hicranini
Eşq dərdə saldı, gözəl!

*Kürdivan kəndi,
13.08.1973*

İTHAFLAR

ÜZÜNÜ GÖRMƏSƏM DƏ

Əlimərdanlı Aşıq Nəcəfə

Ay ustad, üzünü görməsəm də heç,
Mən səni özümə ustad sanmışam!
Sinəmin üstünə saz alan gündən
Mən sənin şeirinlə qidalanmışam.

Bilirəm, obalar, ellər gəzmisən,
Tərif də yazmısan ayrım qızına.
Qəlbən bağlanmışsan bu doğma yurdun
Barlı payızına, güllü yazına.

Buyur, tarixləri aç varaq-varaq
Hər zaman xalqımın gərəyindəsen.
Axtarıb özünü eləsən soraq
Ellərin qəlbində, ürəyindəsen.

VURĞUN

Xalq şairi Səməd Vurğuna

Səsi gəldi neçə eldən,
Hay verdimi sizə Vurğun?!
Kür üstə gəl Ceyrançöldən,
Kəklik çıxıb dizə, Vurğun!

Ocaqlara od-köz qoydum,
Ovçularla bir söz qoydum.
Hər tərəfə mən göz qoydum,
Görünmədi gözə Vurğun.

“Dağlar”ından gəldi xoşum,
Dedim, dağa şeir qoşum.
Ceyran mələr qoşun-qoşun,
İndi burda gəzə Vurğun.

Əmlik quzu, bulaq üstü,
Borum-borum qalxa tüstü.
Osman əmi – ürək dostu,
Qonaq ola bizə Vurğun.

ZƏRNOVALI DOSTUM MÜSƏNNİFƏ

Dostum, eşitmişəm sizin Zərnova
Dağlar yanağında bir inci xaldı!
Böyüyü, kiçiyi başdan ayağa
Duruşu zarafat, sözləri baldır.

Bir dəfə görmüşəm səni dünən, bil,
Bacarsan, qəlbimdən özünü at, sil!
Yeganə arzumdur, ömür sür yüz il,
Dostlar sağlığına min badə qaldır.

Şuxsan, məzəlisən, amma üzlüsən,
Şıkarın axtaran şahin gözlüsən.
Yemək vaxtı təklifsiz də bizləsən,
Hayıf ki, ağarıb, saçların çaldır.

Hicranıyəm, səni gördüm, coşdum mən,
Bahar seli kimi aşıb, daşdım mən.
Hüsünə ilhamla nəğmə qoşdum mən,
Buyur, dost könlünü gülüşlə doldur!

*Kürdivan kəndi,
04.08.1973*

NİYƏ

Nərgiz, sözlərinin dəyəri çoxdu,
Əlimdə əlacım heyif ki, yoxdu!
Razı olsa idin həyatda sən də,
O gül çöhrən kimi gülərdim mən də.
Qara qaş altından süzülür gözüm,
İnsanam, ürəkdən gəlir hər sözüm.
Ülvi məhəbbətlə sevirəm səni,
Niyə bəyənmirsən, gülüm, sən məni?!
Əzəldən sonsuzdu məndə məhəbbət,
Əlimdən gələnı edirəm, əlbət.
Sözündə qələt yox Bayraməlinin,
Gəlini ol, deyir Tovuz elinin.
Yandırır, odlayır məni həqiqət,
Nə üçün həyatda solsun məhəbbət?!
Mənim arzularım açılib gül tək,
Əsir yaşasam da, solmasın gərək!
Zülmətlə keçirmiş o sənsiz günlər,
Ömrümə ələnən o aylar, illər.
İstərəm, xoş keçsin gələn illərim,
Ömrümdən bilmirəm keçən günləri.
“Lənət yağıdırırsan” sən yar elinə,
Ağlına gələnı alma dilinə.
Razı ol, sən mənim dadıma yetiş,
Qoy, nigahla bitsin bu sevgi, bu iş!

*Bakı şəhəri,
1973-cü il*

NƏRGİZ

Ömür-gün yoldaşım Nərgizə

Sadə bir sözümdən incidin, küsdün,
Döndərdin könlümü virana, Nərgiz!
Dostun öz dostundan bica küsməyi,
Bil, sığışmaz yola, ərkana, Nərgiz!

Gəldim ki, barışam, baxmadın mənə,
Dedim: – Peşimanam mən dönə-dönə.
Unut keçən sözü, danışaq yenə,
And verirəm səni Qurana, Nərgiz!

Hicrani Aydınam, qəm çəkirəm mən,
Qəmli gözlərindən nəm çəkirəm mən.
Kədər yüklənmişəm, həm çəkirəm mən,
Eləmə aşiqi divana, Nərgiz!

*Bakı şəhəri,
1973-cü il*

NƏRGİZ

Xəstə yatağında olan Nərgizimə

Səni xəstə gördüm, qəlbim dağlandı,
Oyan, aç gözünü, mənə bax, Nərgiz!
Dərd canımı üzür, qəm ürəyimi,
Oyan, aç gözünü, mənə bax, Nərgiz!

Canım qurban nazlı yara, əzizim,
Məhəbbətə, düz ilqara, əzizim!
Etmə məni bəxtiqara, əzizim,
Oyan, aç gözünü, mənə bax, Nərgiz!

Aydın deyər, əhdi-peyman var olsun,
Eşqimiz dillərdə bir şüar olsun.
Qoyma, mən yazığa dünya dar olsun,
Oyan, aç gözünü, mənə bax, Nərgiz!

*Bakı şəhəri,
1973-cü il*

AYGÜN QIZIM

Qızım Aygünə

Evimin çırağı, qəlbimin nuru,
Dilimin ən şirin sözsən, qızım!
Atanın, ananın istəkli qızı,
Şirin arzuların özüsən, qızım!

* * *

Günəş timsallısan, Ay tamaşalı,
Ulduz baxışlısan sən, Aygün qızım!
Evimin nur saçan şölə çırağı,
Heyranam boyuna mən, Aygün qızım!

Döyünür ürəyim xoş bir diləklə,
Tez ol, bir ayaq aç, yeri, iməklə.
Bir “ana” kəlməsi söylə ürəklə,
Həsrətəm səsinə, din, Aygün qızım!

Haray ver Aydının xoş avazına,
Qaldır qollarını oyna sazına.
Zinət ver ömrünün güllü yazına,
Ömür-günün keçsin şən, Aygün qızım!

*Bakı şəhəri,
1976-cı il*

İNANIRAM

Şair Söhrab Tahirə

Şair qardaş! Nə vaxtdandır,
Gah efirdə, gah ekranda
Dinləyirəm səsinə mən.
Gah da olur görüşlərdə,
Kürsülərdə sinə gərib,
Təlatümlü danışanda,
İzləyirəm özünü mən.
Bəzi vaxt da kitabını
Min həvəslə mən alaraq,
Oxuyuram sətir-sətir,
Oxuyuram varaq-varaq.
Oxuduqca düşünürəm,
Düşünürəm: – Necə sığır,
Yumruq boyda bir ürəyə,
Neçə həsrət, neçə kədər
Ağır-ağır?!
Daha sonra,
Daha sonra görürəm ki,
Yumruq boyda olsa da o,
Çox böyükdür, çox genişdir,
Çox alidir ürək kimi.
Elə böyük meydandır o,
Orda min-min ordu belə
Səfsəf durur, səngər qurur.
Doğma yurdun, əziz xalqın,
Azadlığa çıxmasıyçun,
İgid kimi yorulmadan
O döyüşür, o vuruşur.

2

Elə böyük dünyadır o,
O dünyada xainlərə, alçaqlara
Nifrət vardır bulud-bulud.
Öz xalqını sevənlərə,
Bu sevgiyçün öz canından keçənlərə,
Hörmət vardır bulud-bulud.
O elə bir dünyadır ki,
Bu taylıdır, o taylıdır,
Sevinc paylı, qəm haylıdır.
O böyükdür, onunçün ki,
Çuğlayanda qəmlər onu,
Sevincini gizlətməyi bacarıbdır.
O böyükdür onunçün ki,
Şadlıq, sevinc üz verəndə,
Kədərini inlətməyi bacarıbdır.

3

Babalardan bir adət var,
Hər bir kəsin dərd-sərində nə olarsa,
Dosta deyər.
Yaxud da ki, suya söylər.
Bəzən olub ilk dərdinə,
Həmdəm olub o xan Araz.
Bəzən əlin çatmayanda,
Yaxın dosta söyləmişən.
Gen düşəndə səndən Araz,
Sən əziyyət çəkməməkçün
Dönüb özü Araz olub
Yaxın dostun Məmməd Araz.

Mən bilirəm, düşünürsən,
Niyə buxovludur Araz?!
Sinəsində sərhəd dağı,
Niyə sərbəst deyil Araz?!
İnanıram, gün gələcək,
Xan Arazın sinəsində
Məskən salan o sərhəddi,
Araz özü yuyacaqdır.
Ovacaqdır
İçin-için, altdan-altdan.
İnanıram, çünki onun,
Mən bələdəm, sularının
Təlatümlü anlarına.
Qranitdən möhkəm olan,
Qayalarla
Bəhsə girən anlarına.
İnanıram, gün gələcək,
Sərhəd özü olacaqdır
Xan Arazın sinəsində
Yoxa çıxan, itən-batan!
İnanıram...

Bax o zaman bütövləşib,
Sevinəcək, birləşəcək,
Öz-özünü
İkiləşən Vyetnamçün,
Parçalanan Berlin üçün,
Məlhəm edən, Təbriz oğlu!
İnanıram, inanıram,
İnanıram, sən də inan!

*Bakı şəhəri,
26-27.05.1981*

GÜLNARƏ

Dostum Teymur müəllimin böyük qızı Gülnarənin 10 yaşına

Evin bini, bərəkəti,
Tavağı, sacı Gülnarə.
Ocağın qızıl dirəyi,
Məkkəsi, Hacı Gülnarə.

Teymurun dini, imanı,
Nərgizin damarda qanı.
Qoşqarın şöhrəti, şanı,
Aynura bacı Gülnarə.

Aydın deyər: – ondu yaşın,
Bundan belə düşün, daşın.
Yaranıb Qoşqar qardaşın,
Başının tacı, Gülnarə!

*Bakı şəhəri,
19.05.1982*

AYNUR

Dostum Teymurun əziz qızının 3 yaşına

Aydan nur almısan, Günəşdən ziya,
Mehriban, güləruz, şirindil Aynur!
Ana nəvazişli, ata kölgəli,
Tez boy at, pərvazlan, danış, gül, Aynur!

Sən dağlar qızısan, gəl, çıx dağlara,
Dəysin qədəmlərin göy yaylaqlara!
Toxunsun dodağın buz bulaqlara,
Sevinsin səninlə oba, el, Aynur!

Üç bahar keçibdir ömründən, üç yaz,
Hüsnünə bir şeir deməsəm, olmaz.
Aydınam, dil açır sinəm üstə saz,
Sənə nəğmə deyir incə tel, Aynur!

*Bakı şəhəri,
09.09.1980
“Abşeron” qəzeti,
01.07.1982*

GƏLMİŞƏM

Mələhət Yusifqızının “Gəlmişəm” şeirinə

Başına döndüyüm “şahın kənizi”,
Qulluğunda qul olmağa gəlmişəm.
Lazım deyil özgə ocaq, özgə od,
Bu ocaqdan qor almağa gəlmişəm.

Sevənlərdən bir müqəddəs ad alıb,
Şirin-şəkər dodaqlardan dad alıb,
Öz naləmdən, öz ahımdan od alıb,
Yanıb-yanıb qaralmağa gəlmişəm.

Mən Çobanoğluyam, əhdi, sözü düz,
İlqarı düz, peymanı düz, özü düz.
Çək kösövü, sinəm üstə közü düz,
Kərəm kimi kül olmağa gəlmişəm.

DOYUNCA

Şair dostum Məmməd İsmayıl

Şair qardaş, gəl, bürünək dumana,
Seyrə çıxmaq bu dağlara doyunca!
Məbəd kimi diz qatlayaq önündə,
Səcdə qılaq bulaqlara doyunca.

Gəzək çəmənini, tala-düzünü,
Cilovlayaq gədiklərin özünü.
Sinəmizin alov saçan sözünü,
Gəl, köçürək varaqlara doyunca.

Uca tutaq ana yurdun adını,
Sevindirək yaxınını, yadını.
Qəlbimizin atəşini, odunu
Təhfə edək qonaqlara doyunca.

Qoy, xoş keçsin ömrümüzün ay-günü,
Gözəlliyə, xoşbəxtliyə tay günü!
Əzizləyək İntizarı, Aygünü,
Qurban olaq balalara doyunca.

Dilimizdə bir əfsun var söz adlı,
Sinəmizdə bir sehr var saz adlı.
Aydın deyər, yar həsrətli, naz adlı
Nəğmə verək dodaqlara doyunca.

* * *

“Səyyadı”nın xoş sədası, xoş ünü
Yada saldı Səyyadımı, a Məmməd!
Şirin sözlü, gülər üzlü balamı,
Varlığımı, həyatımı, a Məmməd!

İstisu, 22.07.1984

KİMLƏR GƏLMİŞ

Aşıq Hüseyn Saracılıya

Ola bilməz bir kəlmə söz
Sənətinə, amalına.
Neçə şagird yetirmisən,
Əhsən, ustad, kamalına!

Saracılıdı təxəllüsün,
Aləmi bürüyüb səsin.
Rəvnəq verir xoş nəfəsin
O nurani camalına.

Yaşasan da cəmi, yetmiş,
Sanma ömür başa yetmiş.
Kimlər gəlmiş, kimlər getmiş?!
Çatmamış dünya malına.

Qartaltək çatılar qaşın,
Azmi olub boran, qışın?!
Heyrandı Aydın qardaşın
Bu günkü cəh-cəlalına.

Saracılı kəndi, 01.06.1986

DEYƏRSİZ

S. Vurğunun 80 illiyinə

Vurğun şeirindən cəsarət alıb,
Çağlayan bir dəli seldi, deyərsiz.
Onun qələmiylə tərəvətlənən
Çəməndi, çiçəkdi, güldü, deyərsiz.

Ağızlarda daddı sözü, söhbəti,
Nağıldı, dastandı mehri, ülfəti.
Nəğməyə döndərib bu məhəbbəti,
Danışan dodaqdi, dildi, deyərsiz.

Dolandım başına səcdəgahımın,
Quluna çevrildim sənət şahımın.
Əziz bayramına qibləgahımın
Aydın Çobanoğlu gəldi, deyərsiz.

*Naxçıvan-Kürdəmir,
23.06.1986
“Həqiqət” qəzeti,
23.10.1986*

ŞAİR

Xalq şairi Hüseyn Arifə

Sazımın, sözümün gen səmasında
Ulduz-ulduz yanıb, alışan şair.
Ürəkdən keçəni gözdən oxuyan,
El ilə qaynayıb, qarışan şair.

Çoxunun yoluna nur, işıq saçıb,
Gecənin yuxusu gözündən qaçıb.
Səhəri çəməndə çiçəklə açıb
Qarlı zirvələrlə yarışan şair.

Sevmədi böhtanı, şəri, kələyi,
Ruhuna doğmadı bahar küləyi.
Novruzla oyanıb yatan taleyi,
Alın yazısıyla barışan şair.

BİLMİRƏM

Dostum Teymur müəllimə

Qardaş, kim dəyibdi xətrinə sənin,
Sığışmırsan yerə, göyə, bilmirəm.
Elə bağlayıbsan bəndi, bərəni,
Dillənib, bir kəlmə deyə bilmirəm.

Amansız kimsədən umursan aman,
İmansız işlərə bağlayıb güman.
Belə görməmişdim səni heç zaman,
Niyə kövrəlmisən, niyə, bilmirəm?!

Heç kəsin baxtına düşməsin dolu,
Boş qalmasın, qoy, nə sağ, nə solu!
Anladım dərdini mən Çobanoğlu,
Nə fayda, kimsəyə deyə bilmirəm?!

*Bakı şəhəri,
07.12.1986*

ELMİRA

Dostum şair Zəlimxan Yaqubun qızına

Elə şirin bir balasan,
Yoxdu tayın, ay Elmira!
Keşiyini gündüz Günəş,
Gecə çəkir Ay, Elmira!

Ötdü qışın sərt ayazı,
Güldü Zəlimxanın yazı.
El-obanın göyçək qızı,
Haqdan gəlib pay Elmira.

Dəryalarda üzsün gəmin,
Yoxa çıxsın dərdin, qəmin.
Aşib-daşsın Aydın əmin,
Necə coşqun çay, Elmira!

26.12.1986

YUNİS

*Dostluq etalonu, Azərbaycan xalq musiqisinin yaxın dostu
Yunis Novruz oğluna 43 yaşı münasibətilə*

Əziz dostlar, deyim, bilin,
Özgə bir insandır Yunis!
Qohum, qardaş, dost yolunda,
Odlara yanandı Yunis!
Ürəklərin istəyini,
Gözdən oxuyandı Yunis!
Eşidərsə bir bəd xəbər,
Heyrətdən donandı Yunis!
Dostluğunda ər kişidi,
Nankora yamandı Yunis!

Elə bilin, peyğəmbərdi,
Çox da ki, cavandı yaşı.
Ədəblə yolun saxlayır,
El-oba, qohum-qardaşı.
Övladının cəfakeşi,
Anasının can sirdaşı.
Hər kəsin öz yerin bilir,
Mərifətdə deyil naşı.
Ağsaqqaldan ağsaqqaldı,
Cavandan cavandı Yunis!

Hər insana qismət deyil,
Adı hər yanda söylənə.

Samurda dünyaya gələ,
Gəncəbasarda söylənə.
Qeyrətdən bir ocaq çata,
Atəşi canda söylənə.
Qutqaşendə, Balakəndə,
Qazax-Şirvanda söylənə.
Sağlığında heykəl qoyub
Özünə cahanda Yunis!

2

Musiqiyə çox vurğundu,
Sazla keçir günü, ayı.
Çörəyinin düşmənidir,
Tükənməzdi haqqı-sayı.
Yaxşılıqla xeyirxahlıq,
Hörmətdi xudadan payı.
Anası təkə doğubdu,
Səxavətdə yoxdu tayı.
Mən Hatəmi görməmişəm,
Hatəmi-dövrəndi Yunis!

Dostu çoxdu, sayı yoxdu,
Söyləyim hansı birini?!
Anası da “çox istəyir”
Bəzisinin xatirini.
Ölçüb-biçir, yada salır
İrəlini, həm gerini.
Şübhəsiz çox gözəl bilir
Hər birinin öz yerini.
Boyuna görə don biçir,
Ədalət-divandı Yunis!

Çıraqla tapa bilməzsən,
Axtarsan belə insanı.
Sadəlikdi həyat eşqi,
Sevən deyil şöhrət-şanı.
Sədaqətli dostu üçün
Qurban eləyəndi canı.
Sevdiyinə yoxdu zaval,
Kimdən küssə, batdı qanı.
İnsanlığın zirvəsində
Yurd salıb dayandı Yunis!

3

Çıxıbdı çox sınaqlardan,
İstərsən, imtahan elə.
Ya da ki, dön Allahından,
Ver adını, yüz qan elə!
Namusuna, qeyrətinə
İnam gətir, iman elə.
Adını yaz ürəyinə,
Bir əbədi mehman elə.
Neçə əsr qabaqlayıb
Tarixi, zamanı Yunis!

Əl tutub, həm kömək edər,
Hər kimə gümanı gələr.
Dara düşsən, darda qalsan,
Eləyər amanı, gələr.
Köməksizlər köməyinə
Yarar çən-dumanı, gələr.
Görüşünə gah Ədalət,
Habilin kamanı gələr.

Hamının da öz yerində
Dərdinə qalandı Yunis!

Süfrə açın, çörək verin,
Başı uca gəzin, deyib.
Əziz dostun cəfasına
Axıracan dözüň, deyib.
Qonaq gələn yola, izə
Güldən xalı düzüň, deyib.
Ədhəminə, Rövşəninə,
Qoy, ağ olsun üzün, deyib.
Bu ruhda tərbiyə edib
Xalisi, Mehmanı Yunis!

Neçəsinə dayaq olub,
Neçəsinə edib kömək.
Neçə yola kölgə salıb,
Neçəsinə çəkib əmək.
Neçəsinə əl də tutub,
Neçəsinə verib çörək,
Tək gəlibdi, tək gedəcək,
Bunu hamı bilsin gərək.
Müxtəsəri, Çobanoğlu,
Əvəzsiz insandı, Yunis!

*Yesentuki şəhəri,
15.05.1987*

FƏRZALI

*Qazax rayonu, Səməd Vurğun adına sovxozun üzümçülük briqadiri,
SSRİ Ali Sovetinin deputatı,
Sosialist Əməyi Qəhrəmanı
Fərzalı Abbasova*

Yurdumun ən igid oğulu, qızı
Rəşadət göstərib, qəhrəman olub.
Onların birindən söhbət açıram,
Mənim də ürəyim söz ilə dolub.

Zəhməti, əməyi dönüb dastana,
Adına nə qədər mahnı qoşulub.
Xalq üçün çalışıb, yaratdığından
Özü də bu xalqın elçisi olub.

Gəzdikcə bağları o qarış-qarış,
Qızıl gilələrə dönüb zəhməti.
Ellərin yanında ucaldıb onu,
Torpağa hörməti, elə hörməti.

Gecədən keçəndə dönər evinə,
Səhərlər şəfəqdən erkən oyanar.
Ayağı torpaqdan güc alanların,
Başı zirvələrlə qoşa dayanar.

Hələ harasıdır, bu igid oğlun
Adına çox mahnı yazılacaqdır.
Zəhmətdən, əməkdən güc alan səsi
Ali məclislərdə gurlayacaqdır.

* * *

Aşıq, nə durmusan, götür sazını,
Bu igid eşqinə mahnı de sən də!
Bir “Qəhrəmanı” çal, xoş müjdələrin
Yayılsın sədası şəhərə, kəndə!

Halal zəhmətinlə, alın tərinlə
Dillərdə dastandı adın, Fərzalı!
Bu uca rütbənlə, uca adınla
Fəxr edir qohumun, yadın, Fərzalı!

Hünər meydanında yarış bəhsi var,
Gəncliyin bağlarda qəhqəhəsi var.
Səndən öyrənməyə çox həvəsi var,
İsitsin qəlbləri odun, Fərzalı!

Yandığınçün el-obanın oduna,
Aşıq Aydın dastan dedi adına.
Yoldaş olsun hər “Qəhrəman” adına
Xalq elçisi olan adın, Fərzalı!

* * *

Ötüşsün fəsillər, dolansın illər,
Böyüsün, boy atsın, qoy yaşa dolsun.
Doğrultsun adını igid babanın,
O ad el yanında bir igid olsun!

* * *

İndi o vaxtlardan çox illər keçib,
O “baba” Fərzalı ata olubdur.
Doğruldub babanın etimadını,
Bir qəhrəman kimi yaşa dolubdur.

*Tovuz-Bakı,
18.08 – 24.09...*

KAMİLƏ

*Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı,
Bakı quşçuluq fabrikinin briqadiri Kamilə Həsənəliyevaya*

Xalq elçisi, xalqın ürək telidi,
Ürək gərək elə yana, Kamilə!
Zəhmətinlə, zəfərinlə, adınla
Şan-şöhrətsən Abşerona, Kamilə!

Eniş, yoxuşu səndən öyrənir,
Şimşəktək çaxışı səndən öyrənir,
Həyata baxışı səndən öyrənir,
Neçə gözəl, neçə sona, Kamilə!

Qəlbi təmiz, saf suların aynası,
Əllərində gəlinliyin hənası.
İgid yarı, qızıl əsgər anası
Vəfalı dost, əziz ana, Kamilə!

Bir arzum var ürəyimdə mənim də:
– Qızıl Ulduz şölə saçə sinəndə.
Çobanoğlu hər məclisdə dinəndə,
Səndən deyə, səni ana, Kamilə!

*“Abşeron” qəzeti,
18.12.1987*

NİGAR

*Dostum Mehmanın şirin payı
Nigar balama*

Nə xoş gündə göz açmısan dünyaya,
Xoş gəlmişən dünyamıza, ay Nigar!
Ay xoşqədəm, bir-birinin dalınca
Xoş günləri, xoş ayları say, Nigar!

Gəlişinlə yurdumuza yaz gəlib,
Gözəllərə işvə gəlib, naz gəlib.
Məclisinə tar-kamanla saz gəlib,
Mat qalıbdı göydə ulduz, Ay, Nigar!

Bir tərəfdən nəvələrdən birinci,
Mehmanın da, Sevincin də sevinci.
Az tapılan, gec tapılan bir inci,
Çox şükür ki, düşdü bizə pay Nigar!

Bir istək də baş qaldırır buradan,
Bəd nəfəslər, qoy, yox olsun aradan!
Hər arzunu tez eşidən Yaradan
Bir qardaş da versin sənə tay, Nigar!

Aydın saz götürsün, Sabir qavalı,
Getsin könüllərin dərdi, mələli.
Əmili, dayılı, nənə-babalı
Bir gün də etsinlər sənə toy, Nigar!

07.03.1988

GÖZƏLDİR

Hindistan torpağına

Mehman kimi Hindistana gəlmişik,
Var bu yurdun öz cəlalı, gözəldir!
Görən kimi doğma, əziz bilmişik,
Əzəmətli Tac-Mahalı, gözəldir!

Yeni Dehli Bakımızın qardaşı,
Qanqa bəlkə xan Arazın göz yaşı?!
Varanəsi Gəncəmizin sirdaşı,
Bəyənmişik bu mahalı, gözəldir!

Çobanoğlu, qürbət hara, sən hara?!
Vurulmusan Vətən adlı bahara.
Himalaydan əl elədim Qoşqara,
Salamladım doğma eli, gözəldir!

*Dehli, 1988-ci il
“Abşeron” qəzeti, 04.01.1989*

GÖZÜM QALIBDI

Dostum Fərhadə

Gəl, bir də qayıdaq ötən günlərə,
O ötən çağlarda gözüm qalıbdı.
Ərənlər sırdaşı, mərdlər oylağı,
Möhtəşəm dağlarda gözüm qalıbdı.

Yarpız saçlarını darayıb hörən
Məni də yadına salırmı, görən?!
Odlu qəlbimizə sərinlik verən,
Qaynar bulaqlarda gözüm qalıbdı.

Gahdan qaşqabaqlı, gahdan güləyən,
Gahdan dolu tökən, yağış çiləyən,
Aydını hər səhər şəhə bələyən
Güllü yaylaqlarda gözüm qalıbdı.

*Bakı şəhəri,
23.03.1990*

DEYƏYDİLƏR

Dostum şair Ələmdara

Qəfil külək tərsə əssə, tərsinə,
Olmazmı gözündə aləm dar indi?
Baxtın yeyin olsa, işin düz gedər,
Dedilər adına, Ələmdar, indi.

Deyirdi, gövhərdi, ləldi, incidi,
Hünərin var, belə yardan inci di!
Nə oldu ki, vəfadardan incidi?!
Ah çəkdi, of dedi Ələmdar indi.

Aşıq Aydın cəfa çəkər, tər salar,
Tərs adamın tutduğu da tərs olar.
İmana gələydi bütün tərsalar,
Deyəydilər, bu baxt Ələmdarındı.

GÖRMÜŞƏM

Yetər Yıldız xanıma

Sənətimə məhəbbəti, hörməti
Bir gözəlin gözlərində görmüşəm.
Bal süzülüb dəhanından, ləbindən,
Şəhdi-şəkər sözlərində görmüşəm.

Qaşlarıdı doğmuş ayın haləsi,
Əzəmətli duruşu Qız qalası.
Yanaqları uca dağın laləsi,
Ayna kimi üzlərində görmüşəm.

Çobanoğlu bu dilbərin heyranı,
Daha yetər, görməsə də dünyanı.
Allah, Allah, bu bənzərsiz ceyranı,
Anadolu düzlərində görmüşəm.

*Konya şəhəri,
28.10.1990*

DAĞLARDA

Şair Sücaətə

Ay Sücaət, dağlar oğlu, insaf et,
Nə olar, gəl iman-dinə dağlarda?!
Gündə neçə kərə şükür demişik,
Sənlə keçən hər xoş günə dağlarda.

Yanaqlardan axıb gedən yaş olub,
Məğrurluğun nişanəsi daş olub.
Sağlığına günlərimiz xoş olub,
Çox batmışıq şəhə, çənə dağlarda.

Bu Aydının qəlbində çox iz qalıb,
SİNƏSİNDƏ alov qalıb, köz qalıb.
Neçə şirin söhbət qalıb, söz qalıb,
Yadigardı səndən mənə dağlarda.

DİVANİ

Şair Məmməd İsmayıl

Əziz dostlar, söyləməyin, yalan İsmayıldı bu!
Dürlü-dürlü xəyallara dalan İsmayıldı bu.
Sözü keçən bir aşiqdir, ölkənin hər yerində
Bir kəlməylə qırx əlbisə alan İsmayıldı bu.

Şirin-şəkər söhbəti var, doymaq olmaz il ilə,
Bülbül kimi çox armaqdı qönçə ilə, gül ilə.
Şeytanı da tez azdırar öz yolundan dil ilə,
Telli sazı dadlı, duzlu çalan İsmayıldı bu.

Yoldaşları; gahdan Murad, gahdan Şərəf, gah Yaşar
Qabağında söz deyəmməz, çaşar dili dolaşar.
Gah sakitdi ümman kimi, gahdan kükrəyib coşar,
Bulud kimi gah boşalıb, dolan İsmayıldı bu.

Yar-yoldaşı namaz qılır ətəyində hər sabah,
Könül mülkü gözəllərin göz yeridi, ay Allah!
Yerdə insan həsrət çəkir kamalına, göydə Mah,
Hər kəsin payını verən, talan İsmayıldı bu.

Ömrünün 60 ilində yenə bahardı, yazdı,
Uymaz özgə kimsələrə, həmdəmi telli sazdı.
Çobanoğlu heç bilmədi, nə danışdı, nə yazdı,
Varlığıyla yaddaşlarda qalan İsmayıldı bu.

*Türkiyə, Konya şəhəri,
1990-cı il*

MANAF BƏY

*Haqverdi Manaf oğlunun
nəvəsinin ad gününə*

Deməyin ki, nə yaşı var, nələr görüb Manaf bəy,
Hansı bağa bağban olub, barın dərib Manaf bəy.
Sinə gərüb, çəpər çəkib qəm-qüssənin önünə,
İki ildi, neçə evdə sevinc görüb Manaf bəy.

Bir tərəfi Qazax eli, bir tərəfi Tovuzdu,
Dədəm Qorqud nəvəsidi, Oğuz oğlu oğuzdu.
Əlində bir telli sazdı, bir də qələm-kağızdı,
Sazla, sözlə çox adamın dərslər verib Manaf bəy.

Babasının atasıdı, atasının babası,
Uzaq olsun qalmaqalı, uzaq olsun xatası.
Qoy, tökülsün nadanların ürəyinə qadası,
Çobanoğlu toyun edər, olmaz qərüb Manaf bəy!

04.01.1991

AYDIN GƏLİBDİ

Dostum Aydına

Ad gününü təbrik üçün bu sabah
Tər gülləri dənə-dənə yığmışıq.
Könlümüzə bal süzüldü havadan,
Bu dağları birnəfəsə çıxmışdıq.

İlqar ömrü məhəbbətə sürüyüb,
Duman keçib, yağış yağıb, kiryib.
Hərdən qəm də ayaq tutub, yeriyləyib,
Sinəsindən itələyib yıxmışdıq.

Dilimizdə əziz adın gəlibdi,
Qohum-yaxın, ögey-yadın gəlibdi.
Aydın, məclisinə Aydın gəlibdi,
Əlli yaşın əllərini sıxmışdıq!

QARDAŞIM

*Qarslı dostum aşiq
Murad Çobanoğluna*

Mübarək məktubun gəldi, yetişdi,
İşıqlandı könlüm, gözüm, qardaşım!
Elə bildim, bağda bülbul ötüşdü,
Dilə gəldi sazım, sözüm, qardaşım!

İlqarlı dost imanımdı, dinimdi,
Xoş günümdü, xoş sədamdı, ünümdü.
Elə bildim, bütün dünya mənimdi,
Alovlandı odum, közüm, qardaşım!

Sən Çobanoğlusan, mən Çobanoğlu,
Sən də od oğlusan, mən də od oğlu.
Biz görüşsək, fərəhlənər yad oğlu?!
Gəl, görüşək, gülsün üzüm, qardaşım!

*Bakı şəhəri,
1990-cı il*

NƏ YAMAN DÜŞMÜSƏN

Aşıq Ulduza

Başına döndüyüm, Maqsud əfəndi,
Nə yaman düşmüşən seyrinə sazın?!
Rəssam təxəyyülü, qələm qeyrəti
Nə gözəl çəkibdi rəsmini qızın.

Başındadı o dağların havası,
Yerli-yerindədir zəri, zibası.
Anadan gəlmədi gülü, butası,
Ulduzdan gözəldi özü Ulduzun.

Sərrafam, seçirəm səhvi, doğrunu,
Mən olmuşam bu yolların yorğunu.
Çobanoğlu inci, mərcan vurğunu,
Elə bil, bələnib ətrinə yazın.

07.09.1992

İLYAS TAPDIQ

Şair İlyas Tapdığa

Yoldaş olduq, bələd oldum halına,
Nəşədi, ələmdi bu İlyas Tapdıq!
Bu dağların sinəsində göyərən
Ahımdı, naləmdi bu İlyas Tapdıq!

Arzusu çox, marağı çox, sözü çox,
Qəlbi təmiz, könlü ayna, gözü tox.
Bu dünyadan təmənnası zərrə yox,
Özgə bir ələmdi bu İlyas Tapdıq!

Hüseyn Arif qonaq gəlib elinə,
Məruz qalıb yurdu yazın selinə.
Yaman düşüb Aşıq Aydın dilinə,
Sehrli kəlamdı bu İlyas Tapdıq!

DEYƏCƏKLƏR

Şair Sücaətə

Ay Sücaət, açıq desəm dərdimi,
Düşüb ürəyinə xal, deyəcəklər!
Deyib-danışmasam gördüklərimi,
Deyəsən, olubdu lal, deyəcəklər.

Bəxtinə yazılan boransa, qarsa,
Xeyri yox, yaz gəzib özünü yorsa.
Qismətin yeyinsə, hörmətin varsa,
Zəhər kəlmənə də bal deyəcəklər.

Aydınam, haqqım yox, həyatdan bezim.
Niyə gül açmasın cığırım, izim?!
Yatsa ürəklərə söhbətim, sözüm,
Aşıq, bir gecə də qal, deyəcəklər!

ARİF SEGƏH OXUYANDA

Xalq artisti Arif Babayevə

Gah çağlayan, gah ahəstə,
Min hikmət var bu nəfəsdə.
Bülbül mat qalar qəfəsdə,
Arif “Segah” oxuyanda.

Leyli cüvələlər bir də,
Məcnun yenə düşər dərdə.
Kərəm yanar pərdə-pərdə,
Arif “Segah” oxuyanda.

Fizulinin söz dünyası,
Od dünyası, köz dünyası.
Heyran qalar saz dünyası,
Arif “Segah” oxuyanda.

Dil açar Aydının sazı,
Gözəllər eləyər nazı.
Məclis əhli qalar razı,
Arif “Segah” oxuyanda.

ƏNVƏR QAĞA

Dostum Ənvər Musaoğluna

Yaman uzaqlardan gəlir sorağın,
Gəl, həsrəti bitir, ay Ənvər qağa!
Xəngəl hazırlayıb bu Nərgiz bacın,
Çəngəlini götür, ay Ənvər qağa!

Dəbli xörəyi var hər bir fəsilin,
Yaxşı cavabı var açılan dilin.
Özgə ləzzəti var qışda xəngəlin,
Özünü tez yetir, ay Ənvər qağa!

Yaxşı insanların nümunəsisən,
Bilirsən, nə qədər mənə əzizsən.
Yoxsa incimisən, məndən küsmüsən,
Sülh, barışıq gətir, ay Ənvər qağa!

Gəl ki, mən sevinim, qaynayıb, coşum,
Quş tək qanad çalıb, dağları aşım.
Ürəyim açılsın, nəğmələr qoşum,
Dil açsın hər sətir, ay Ənvər qağa!

Vəfalı dostların, inan, başısan,
Mənim barmağımın üzük qaşısan.
Sən Aydının dostu, həm qardaşısan,
Bu örnəyi ötür, ay Ənvər qağa!

MUSA DAYI

Dostum Ənvər müəllimin atası Musa dayıya

Özgə ləzzəti var burda baharın,
Suyundan içəsən buz bulaqların.
Meyvəsi şirindi baxça-bağların,
Gəlmişəm dərməyə, ay Musa dayı!

Bilmirsən, neçədir bu dağın yaşı,
Mənə çox əzizdir torpağı, daşı.
Unutmaq olarmı Mehdi qardaşı* ?!
Gəlmişəm görməyə, ay Musa dayı!

Sonu şirin olur qalib oyunun,
Aşığı olaram nəvə toyunun.
Sən də dayısısan Çobanoğlunun,
Quluq hər örnəyə, ay Musa dayı!

* Ənvər müəllimin qardaşı.

ÖZÜMƏ QAYTARDIN

Dostum Ənvər müəllimin atası Musa dayıya

Başına mən dönüm, qiymətli ata!
Yaman keçmişlərə apardın məni.
Elə bil, getmişdim qış yuxusuna,
Yenidən özümə qaytardın məni.

Sənə söz verirəm, bu nəsihətlər
Mənlə ömrüm boyu yaşayacaqdır.
Necə mərd olublar keçmiş kişilər,
Yaddaşım onları daşıyacaqdır!

Elə bil, anadan yeni doğuldum,
Təzədən boy atdı hər nəslim, soyum.
O gündən özümə mən də söz verdim,
Elə yaşayım ki, mən də ad qoyum.

HƏKİMLƏR

Surxay Rəhimova

Gileyli xəstənin gizli dərđini
Bir sözdən, baxışdan qanar həkimlər.
Öz canına düşmən kəsilənləri
Məzəmmət eləyər, qınar həkimlər.

Ağ xalat, ağ günlər, səadət rəmzi,
Həqiqət, səxavət, məhəbbət rəmzi.
Bir anda, peymana sədaqət rəmzi,
Bu andı müqəddəs sanar həkimlər.

Yetib xəstəliyə, çatar yağı tək,
Qoymaz bircə an da solu, sağ tək.
Od tutar yolunda “Yanar dağ”ı* tək,
Alışar həkimlər, yanar həkimlər.

* **Yanar dağ** –Abşeronun Digah qəsəbəsi ilə Məhəmmədli kəndi arasında yerin türkindən çıxıb, daima alovlanan yanar qazlara görə verilən ad.

A XALİS

Dostum Xalisə

Hürünisə ananın da haqqı var,
Edə neçə toy-düyünü, a Xalis!
Qadınları şadlıq, bayram edirdi
Sən dünyaya gələn günü, a Xalis!

Zatı dürüst, südü təmiz, əslə pak,
Yeddi arxa dolananı, nəslə pak.
Ayı bəlli, günü nurlu, fəslə pak,
Xalis kimi sür ömrünü, a Xalis!

Neçə qəlbə bir can kimi birsiniz,
Bir göz üstə müjgan kimi birsiniz.
Yunis, Ədhəm, Mehman kimi birsiniz,
Birdi elin səsi, üni, a Xalis!

XALİSİN UŞAQLARININ TOYUNA

Əziz ana, gözün aydın!
Bu gün haray, hay günüdür.
Mahir kimi, Novruz kimi
Balaların toy günüdür.

MƏRSİYƏLƏR

YANA-YANA

*Dayım oğlu Yunisin
əziz xatirəsinə*

Bir yanvar. Boranlı bir qış axşamı.
Min doqquz yüz əlli səkkizinci il.
Bir oğul göz açdı dayım evində,
Dünyanı verdilər ona, elə bil.

Yığışıb adını Murad qoydular,
Arzumuz çatıbdı başa, dedilər.
Arabir Yunis də dedilər ona,
Yunis kimi mərd ol, yaşa, dedilər.

Aylar gəlib keçdi, illər ötüşdü,
Böyüdü, boy atdı, kamala çatdı.
Bir qardaşı idi doqquz bacının,
Dayım çox dərdini başından atdı.

Tale bəd gətirdi, qismət tərs oldu,
Allah bu sevinci çox gördü ona.
Toy-nişan haqqında fikirləşərkən,
Yas mağarı qurdu o yana-yana.

1978-ci il

BİR İLDİ

Yunisın qəbri üstə

Yunis, görüşünə gəlib el-oba!
Açılmır qovğadan başı bir ildi.
Gündə toy-düyünlə oynayan elin
Ağlayır torpağı, daşı, bir ildi.

Mamaların kəsdiribdi yanını,
Axtarırlar şöhrətini, şanını.
Qurban edib sənə şirin canını,
Qurumur gözlərin yaşı, bir ildi.

Möcüzəli işləri var Allahın,
Kiminin bir, kimininsə payı min.
Oğul! – deyə nalə çəkən dayımın
Açılmır düyünlü qaşı, bir ildi.

Gözüyaşlı qalan doqquz bacın var,
Sinəsi düyünlü qalıb analar.
Gözləri yollarda, qəlbi intizar,
Axtarırlar sən qardaşı, bir ildi.

Maman oğlu çox görmədi boyunu,
Saz götürüb eləmədi toyunu.
Qəbrin üstə Aydın büküb boynunu,
Qarışıbdı yad-yaddaşı bir ildi.

*Tovuz rayonu
Şeyx Heybət kəndi,
1979-cu il*

ATALAR GÖRMƏSİN OĞUL DAĞINI

Atam Çoban Musa oğlunun əziz xatirəsinə

Baş əyib günahsız günahkar kimi
Hüznə dindirdi ağaclar məni.
Soyuq qarşıladi doğma evimiz
Atasız ömrümün ilk günlərini.

Bizi bu yerlərə çəkib gətirən
Bir ana, bir ata həvəsi imiş.
Ana nəvazişli yurdu, yuvanı
İsiden atamın nəfəsi imiş.

Sinəndə xalqımın dastan dünyası,
Hikmət xəzinəsi vardı, ay ata!
Sənli günlərimiz bahar havası,
Sənsizlik borandı, qardı, ay ata!

Sənsizlik deyirəm, sənsizlik niyə?!
Ruhun ocağımın keşiyindədir.
Mənə söylədiyən hər bir nəsihət
Balamın laylalı beşiyindədir.

Deyirdin, od olma, özün yanarsan,
İşıq ol, nurlandır qaranlıqları.
Bir nişanə qalsın hər əməлиндən,
Qur, yarat, abad et viranlıqları.

Oğul, soyadını yaşat, deyərdin!
Onda babaların ruhu şad olar.

Adımı adlarda daşıt, deyərdin,
Ocaq bərəkətli, yurd abad olar.

Nəfəsin evimin hər bucağında,
Dağımda, daşımda, bulağımdadır.
Köç günü son sözün, son vəsiyyətin
Sırğa tək ömürlük qulağımdadır.

“Mənim kimi köçsün hamı dünyadan,
Nə ağla, ay oğul, nə kəs səbrini!
Atalar görməsin oğul dağını,
Kaş nəvələr qazsın baba qəbrini”!

Sözündən güc alıb, nuru zülmətə,
Sevinci kədərə daşıdacağam.
Çobanoğlu deyə bu gündən belə
Adını adımda yaşadacağam.

*Tovuz rayonu,
Əlimərdanlı kəndi. 05.10.1986
“Abşeron” qəzeti, 21.12.1986*

OLMAMIŞ OLDU

Nakam ömürlü Zemfira balaya

At işləməz yolu varmış dünyanın,
Nə eniş, nə yoxuş, nə də düz yoldu.
Bir qəfil qara yel əsdi üstündən,
Bir gül qönçələndi, açmamış soldu.

Bir qardaş ürəyi qübar bağladı,
Bir cüt bacı ağı dedi, ağladı.
Bir ana naləsi eli dağladı,
Neçə dost-tanışın gözləri doldu.

Bir əziz balaydı, bir dili şirin,
Adı Zemfiraydı, qisməti yerin.
Çobanoğlu, daha əksini görün,
Sayın ki, yoxuydu, olmamış oldu!

*Bakı şəhəri,
18.01.1987*

ŞAKİRİN

Aşıq Şakirə

Az yaşadı, cavan getdi dünyadan,
Aləmə bəllidi azı Şakirin.
Yüz illik ömürdən daha varlıdır
Əlli yeddi illik yazı Şakirin.

Məğrur durdu meydanında sazların,
Hədəfiydi alov saçan gözlərin.
İşvə-nazla evlər yıxan qızların
Çoxunu yandırdı nazı Şakirin.

Çobanoğlu, qoy, cavanlar ucalsın!
Şah sənətin zirvəsinə yol alsın.
Oğlu çalmayıbsa, nəvəsi çalsın,
Qoy, yetim qalmasın, sazı Şakirin!

*Kürdəmir rayonu,
27.07.1989*

KÖÇDÜ AZAFLI

*Əməkdar mədəniyyət işçisi,
ustad aşiq Mikayıl Azaflının ölümünə*

Gözünü açandan, ağı kəsəndən
Saz, söz dünyasını seçdi Azaflı.
Baş vurub sənətin dərinliyinə,
Sonsuz səmasında uçdu Azaflı.

Təcnisdən qalası, qoşmadan dağı,
Gəraylı bağçası, müxəmməs bağı.
Ötərkən o bağda bir səhər çağı,
Bülbülə qəmli don biçdi Azaflı.

Yansa da oduna ahın, amanın,
Oynamadı çaldığına zamanın.
Əzab köynəyini geydi dünyanın,
Zülm sınağından keçdi Azaflı.

Çox sadə göründü uca dağ ikən,
Heykəlləşdi, dədələşdi sağ ikən.
Haqsızlıqla barışılan çağ ikən,
Haqqın ağrısını içdi Azaflı.

Qəm yaman çugladı bizi bu yerdə,
Çobanoğlu boğulmazmı qəhərdə?!
Dağlandı dağlanmış sinəmiz bir də,
Uçdu “Qoca qartal”, köçdü Azaflı.

14.10.1990

19-20 YANVAR 1990

Üç il bundan əvvəl atam can üstə idi. Qohum-qonşu başına yığışib ağlaşdıq. Son nəfəsdə gözünü açıb dili tutar-tutmaz:

**– Mənim kimi köçsün hamı dünyadan,
Nə ağla, ay oğul, nə kəs səbrini!
Atalar görməsin oğul dağını,
Kaş, nəvələr qazsın baba qəbrini!**

– dedi. Bu, 90 yaşlı atamın son sözü oldu. Amma görəcəkli günlərimiz varmış. Yüzlərlə igid oğul, qadın və uşaq bir gecənin içində namərd gülləsinə tuş gəldi. Tankın, BTR-in altında qaldı. Yaralılara köməyə tələsən “Təcili yardım” da güllələndi. Hər şey tərsinə döndü, – atalar oğul dağı gördü, babalar nəvə qəbri qazdılar, özü də yüzünü, yüzlərini birdən. Bu faciəli günlərdə təkcə şəhər və kəndlərimiz deyil, xalqımızın sazi da qara geydi, sözü də, qarşıdan gələn yazı da, Novruzunu da.

Toyumuzda çalınan “Segah”ımız, “Dilqəmi”miz matəm havasına döndü. Şəhidlərimizi torpağa tapşıran gün o ağrıya, acıya biz idik, dözürdük. Xalq şairimiz Hüseyn Arif demişkən:

**– Günəş olsam, birdən-birə sönərdim,
İnsan idim, yavaş-yavaş əridim.**

Dözə-dözə yanırıq, yana-yana dözüürük. Lakin heç şübhəm yoxdur ki, belə getməz, nazilən haqq üzülməz. Qoyunu qoyun, keçini keçə ayağından asarlar. Öz adını bizə qoyanlar payını alar. Abbas Tufarqanlı vaxtında yaxşı deyib:

**– El bir olsa, dağ oynadar yerindən,
Söz bir olsa, zərbi kərən sındırar.**

Tarixdə görünməmiş alçaqlığın acı nəticəsi ilə üz-üzə qalarkən, Şəhidlər xiyabanında bu ağrılı, acılı misralar gözlərimin yaşına qarışib süzülürdü:

ŞƏHİDLƏR XİYABANI

Matəm libasını geyindi elim,
Ərşə bülənd oldu min ahım mənim.
Soruşan olmadı, bilən olmadı,
Görəsən, nə imiş günahım mənim?!

Yer tutdu, yeridi fitnə-kələklər,
Əsdi üstümüzdən acı küləklər.
Sinəmə tuşlandı toplar, tüfənglər,
Odlu ürək oldu silahım mənim.

Kədər qılıncını çəkdi, dayandı,
Sazım göy büründü, qara boyandı.
İnlədi, gözümlün yaşında yandı
Toyumda çalınan “Segah”ım mənim.

Varlığım cəm olub Vətən adında,
Tarixin olmamış deyil yadımda.
Özgə torpağında, özgə odunda
Heç zaman olmayıb tamahım mənim.

Alçaqlar, azğınlar susayıb qana,
Qənim kəsilibdir insan insana.
Xudanı çağırıb sığınmam ona,
Yoxdu ondan qeyri pənahım mənim.

Mən dağam, dözüürəm belə sitəmə,
Baxıb ah-naləmə, gözümdə nəmə,
Yağı sevinməsin bu günkü qəmə,
Yəqin borclu qalmaz sabahım mənim.

Çobanoğlu, dolan bu xiyabanı,
İndi düşməni, dostunu tanı!
Batmaz şəhidlərin günahsız qanı,
Başımın üstədir Allahım mənim.

26.01.1990

*“Odlar yurdu” qəzeti,
fevral, 4 aprel 1990-cı il*

SON QƏMİN OLSUN

*Qarabağ müharibəsində şəhid olmuş TV və qəzet
müxbiri, şair Salatın Əsgərovaya*

Azərbaycan! Ana yurdum, sil gözünün yaşını!
İslatmasın torpağının alov saçan daşını.
Düzəlt qəddi-qamətini, uca saxla başını,
Gözlərində gilələnən bu yaş son nəmin olsun,
Salatının son şəhidin, bu qəm son qəmin olsun!

Gələn qara xəbərlərin bəs deyilmi bu qədər,
Yetməzdimi çəkdiyimiz belə qəm, belə kədər?!
Hədən yerə qurban gedən yüzlərlə şəhid yetər!
Sovuşub gedən ah-nalən, göyərən zəmin olsun,
Salatının son şəhidin, bu qəm son qəmin olsun!

Qardaş dağlı bacılar var, nə susur, nə kiryir,
Körpələrin gözlərinə baxdıqca can əriyir.
Anaların naləsindən dağ da, daş da yeriyr,
Nə belə ağır bir günün, nə də sitəmin olsun,
Salatının son şəhidin, bu qəm son qəmin olsun!

Varlığımız biləcəyik şöhrətini, şanını,
Unutmaıq biz heç zaman müsibətli anını.
Qoymarıq ki, yerdə qala şəhidlərin qanını,
Qoymarıq ki, düşmənlərin ömrünə qənim olsun,
Salatının son şəhidin, bu qəm son qəmin olsun!

Çobanoğlu tək deyil ki, milyonlarıq, minlərik,
Oğul kimi hər sözünü, öyüdünü dinlərik.
Canımızı verərik ki, qarışını vermərik,
Biz bu yolda and içmişik, ürəyin əmin olsun,
Salatının son şəhidin, bu qəm son qəmin olsun!

SƏXAVƏTSİZ QALDI

Dostum Səxavət Məmmədovun əziz xatirəsinə

Ulu Tanrı, bu nə zülm, bu nə sitəm,
Yer sızıldar, bulud kişnər, göy inlər?!
Yarıyolda niyə düşdük bu oda?!
Hara uçdu cah-cəllallı o günlər?!
Səxavətsiz qaldı toylar, düyünlər.

Açılmamış bir gül idi, o soldu,
Cəh-cəh vuran bülbül idi, lal oldu.
Ağ bələndi, qara saçlar çal oldu.
Səxavətli tabut gördü çiyinlər,
Səxavətsiz qaldı toylar, düyünlər.

Yar yarına ağı deyir: – Yar, oyan!
Dünya olub Məstanəyə dar, oyan!
Gözü yolda qalıb Şəhriyar, oyan!
Nə söz qanar, nə kiryər, nə dinlər,
Səxavətsiz qaldı toylar, düyünlər.

*Bakı şəhəri,
01.10.1991*

AY XİTAB

*Həkim dostum, nakam ömürlü,
professor Xitab İsmayılovun əziz xatirəsinə*

Getdi bir gərəkli oğlu dağların,
Qıydı, dedi, dil bu qəmi, ay Xitab!
Getdi dağ ürəkli oğlu dağların
Gözləməzdi el bu qəmi, ay Xitab!

Dağ vüqarlı şirin canı itirən,
Sənin kimi mehribanı itirən,
Bir vücuda üç insanı itirən
Silərmi gözündən nəmi, ay Xitab!

Şəfali əllərin şəfası yoxdu,
Sənsiz bu dağların səfası yoxdu.
Demə dostlarının vəfası yoxdu,
Yığılıb gəlibdi cəmi, ay Xitab!

Gül ömrünə döndü ömrün bağçada,
Nəyə lazım, pul da, mal da, bağça da,
Sənsiz qalan ev də, bağ da, bağça da,
Oldu biçilməmiş zəmi, ay Xitab!

Çobanoğlu, nurlu ömür az oldu!
Əməllərin bir çiçəkli yaz oldu.
Həmdəmin sevdinin telli saz oldu,
Qoy, ağlasın bir “Dilqəmi”, ay Xitab!

GƏLDİ

*Yunis Qəhrəman oğlu Rzayevin
əziz xatirəsinə*

Nə bəd xəbər idi, ay Yunis qağa!
Ömrün zəmanənin nəfsinə gəldi.
Vaxtından tez gələn bu səs, bu nalə
Cümlə dost-tanışın dəstinə gəldi.

Dost ölümü canda yara bağladı,
Qövr elədi, ürəyimi dağladı.
Qohum-qardaş ağı deyib, ağladı,
El yığıldı, şivən səsinə gəldi.

Ah çəkdi yaxının, vay dedi yadın,
Olmadı hesabı, sayı fəryadın.
Gün kimi aləmi bürüyən adın,
Yoxsa, nəzərlərin nəhsinə gəldi?!

Arzuları yel qanadlı oğullar,
Ər qeyrətli, ər inadlı oğullar.
Elcanlı, şöhrətli, adlı oğullar,
Bu namərd ölümün bəhsinə gəldi.

Ellərin çiçəkli, yaz məclisində,
Oğul məclisində, qız məclisində.
Görüşməli idik söz məclisində,
Əfsus, Aşıq Aydın yasına gəldi!

NƏGMƏLƏR

AYGÜNÜM

*İlk övlad sevinci Aygünümün titrək əlləri ilə yazdığı
məktubuna səpələnən göz yaşlarına*

Anan hər axşam-səhər,
Yolunu gözlər, Aygün!
Dilavər qızım, deyə,
Səni əzizlər, Aygün!

Nəqarət

Gəl, şirinin, Aygünüm,
Gəl, şəkərim, Aygünüm!
Şəfəqlərə bürünmüş
Al səhərim, Aygünüm!

Oxu, Səyyad qardaşın
Səsinə versin haray.
Gen açsın qol-qanadın
Aytəkin, Aytən, Günay.

Aydının əziz qızı,
Nərgizin balasısan.
Bağların gül-çiçəyi,
Dağların lalasısan.

*Bakı şəhəri,
1982-ci il*

AYTƏN, ORXAN VƏ ZEYNƏB

Bağçada çiçəkdilər
Aytən, Orxan və Zeynəb.
Nə gözəl, göyçəkdilər
Aytən, Orxan və Zeynəb.

Zəmilərdə laladır,
Dağ başında qaladır.
Şirin-şəkər baladır
Aytən, Orxan və Zeynəb.

Gah küsər, boynun burar,
Gah uçunar, gah durar.
Nəğməylə yatıb durar
Aytən, Orxan və Zeynəb.

Bir yol görüb cəmisi,
Aşıq Aydın əmisi.
Sanki buğda zəmisi
Aytən, Orxan və Zeynəb.

*Bakı şəhəri,
30.01.1988*

GÖZƏLLƏR OLMASAYDI

Qəddini əyərdi dünya,
Qara geyərdi dünya.
Quru müqəvvə kimi
Nəyə dəyərdi dünya,
Gözəllər olmasaydı?!

Ah-aman ərşə çatar,
Naləsi yeri tutar.
Aşıqlar yasa batar,
Sazlar qan ağlayardı,
Gözəllər olmasaydı.

Ocaq közdən düşərdi,
Dodaq sözdən düşərdi.
Varlığı heçə dönüb,
Həyat gözdən düşərdi,
Gözəllər olmasaydı.

Gözümüzdə qəm-kədər,
Ömür keçərdi hədər.
Laylamız itib gedər,
Sinəmiz dağlanardı,
Gözəllər olmasaydı.

Kim olardı anamız?
Kim olardı sonamız?
Qırılıb inamımız,
Qapımız bağlanardı,
Gözəllər olmasaydı.

26.09.1988

SƏFƏR TƏƏSSÜRATLARI

40 GÜN HİNDİSTANDA

1988-ci ilin payızında Sovet mədəniyyət və incəsənət ustalarının böyük bir qrupu Hindistana hazırlaşdı. Nümayəndə heyətinin tərkibinə daxil olmaq xəbərini eşidəndə hədsiz sevindim. Hindistanı gəzmək, onun qədim abidələrinə tamaşa etmək, milli adət və ənənələri ilə yaxından tanış olmaq, həzin musiqisi ilə qəlbimizi rıqqətə gətirən sənətkarlarla, qara xallı hind gözəlləri ilə üzbəüz əyləşib söhbət etmək, Azərbaycan musiqisi barədə onlarda təəssürat yaratmaq mənim çoxdankı arzum idi. Bu səfərimizi, bir növ SSRİ xalqlarının folklor bayramı da adlandımaq olardı. Dörd yüz nəfərlik nümayəndə heyətinin tərkibinə SSRİ-nin ən populyar folklor ansamblıları daxil edilmişdi. Azərbaycan milli musiqisini başda bəstəkar Həsən Adıgözəlzadə olmaqla on üç nəfər təmsil edirdi.

“İl-86”- da Moskvadan Daşkəndə, oradan da Dehliyə uçduq. Yol boyu şirin söhbət edə-edə vaxtın necə gəlib keçdiyini hiss etmədik. Bir də onda eşitdik ki, təyyarəmiz Dehliyəki Beynəlxalq aeroporta enir.

Aeroportda bizi çox səmimi qarşıladılar. Avtobusa əyləşib yeni Dehliyəki “Samrat” otelinə getdik. Üç gün sonra bizi “Aşok” otelinə köçürdülər. SSRİ-dən gələn bütün folklor qruplarını burada yerləşdirmişdilər.

Hindistanla ilk tanışlığımız “Qırmızı ford”a (Qırmızı qala) ekskursiyadan başladı. Oktyabrın 6-da Hindistan televiziyası, oktyabrın 7-də isə Mərkəzi televiziyanın “Zaman” xəbərlər proqramı üçün çəkiliş oldu. Oktyabrın 8-dən etibarən Hindistan musiqisevərləri qarşısında müntəzəm çıxış etməyə başladıq.

Folklor bayramının açılışı olduqca təntənəli keçdi. Meydanda “iynə atsan yerə düşməzdi”. Ayağı yer tutan konsertə gəlmişdi. Həmin gün ilk dəfə konsert verdik. Qeyd edim ki, bizi yeddi qrupa bölmüşdülər və hər qrupun ayrıca marşrutu, təsdiq olunmuş konsert proqramı vardı. Bizim “Odlar yurdu” “Siverko” (Arxangelsk), “Daşkənd ritmləri” (Əndican vilayəti), “İzvaraş” (Moldaviya SSR), “Orlovskiye suvenirı” (Oryol şəhəri) və “Rotalı” (Latviya SSR) folklor kollektivləri ilə birgə çıxış edirdik.

“Odlar yurdu”nun tanınmış muğam ustaları Səxavət Məmmədov və Ağaxan Abdullayev, tarzən Möhlət Müslümov, kamançaçalan Fəxrəddin Dadaşov, zurnaçalan Nurağa Rəhmanov (Dəvəçi rayonu “Çıraqqala” folklor ansamblının solisti), rəqqaslar Xoşqədəm Qasımova, Ramiz Eynullayev və başqaları təmsil edirdilər.

Hind xalqı musiqini hədsiz sevir. Bəlkə elə buna görə də onlarda tamaşaçı mədəniyyəti çox yüksək səviyyədədir. Ən böyük konsert salonlarında biz bunun dəfələri şahidi olduq. Ələlxüsus da bizim musiqiçilərin ifasında hind melodiyalarını eşidəndə ayağa qalxıb bizə o ki, var əl çalırdılar. Azərbaycan musiqisi harada ifa olunurdusa, ürəkləri ovsunlayırdı. Mübaligəsiz deyə bilərəm ki, bizə böyük həvəslə qulaq asırdılar. Musiqimizlə hind musiqisi arasındakı bənzərlik, yaxınlıq bizə böyük müvəffəqiyyət qazandırdı.

Bir dəfə Aqra şəhərinin mədəniyyət sarayında Səxavətlə Ağaxan “Heyratı” ritmik muğamını ifa edirdilər. “Heyratı” həqiqi mənada salonda əyləşənləri heyratə gətirmişdi. Sanki onlar haraya gəldiklərini unutmuşdular. Muğam ifa olunub qurtaran kimi salonda qərribə bir canlanma əmələ gəldi. Hamı fikirləşirmiş ki, yəqin “Heyratı” bu günkü konsertin son akkordudur.

Konfransın elanından sonra salonu tərk edənlər də təzədən dala qayıtdılar.

Xaricdə uzun müddətli səfərdə olmamışdım. Hindistanda keçirdiyim qırx gün mənə qırx il qədər uzun göründü. Vətənə qayıtmaq həsrəti ürəyimdə qövr edirdi. O biri yoldaşlarımin hə-rəkətlərində, söz-söhbətlərində də nəşə bir nisgil hiss olunurdu. Darıxırdıq Vətən üçün.

Kəlküttə şəhərində səhər yeməyi zamanı həmyerlimiz Ta-riyellə (heyf ki, familiyasını dəftərçəmdə qeyd etməmişəm) tə-sadüfən tanış olduq. O, Mədrəsdə Sovet səfirliyində tərcüməçi işləyir, on bir aydır ki, buradadır. Xoş-beşdən sonra “Eloğlu,” – dedim, – Azərbaycan üçün darıxmırsan ki?!” “Eh, Aydın, – de-di, – Vətəndə olanda, vallah, “pirimizə təpik atırıq”. Elə ki, bir-cə addım uzaqlaşdıq, başlayırıq qəribşəməyə. Vətən üçün, qo-hum-qardaş üçün, Azərbaycan üçün burnumun ucu göynəyir. Nə yaxşı ki, sizinlə rastlaşdım”.

Sonra Tariyellə birgə şəkil çəkdirdik, musiqi afişələrimiz-dan birini ona bağışladıq.

Hindistanda olduğumuz günlərdə iyirmi üç dəfə konsert verdik, həmişə də bolluca dinləyici alqışı qazandıq. Hindistan televiziya və radiosunun reportyorları, qəzet və jurnal müxbir-ləri bizdən tez-tez müsahibə götürürdülər. Bir dəfə fasilə zama-nı Hindistan Radiosunun müxbiri Pradin Misara bizə yaxınlaşıb müsahibə verməyi və bir musiqi parçası səsləndirməyi xahiş et-di. Mənim ingiliscə cavabım müxbirin xoşuna gəldi. Ertəsi gün efirdə (2 noyabr) Azərbaycan musiqisi səsləndiriləndə qəlbimiz ehtizaza gəldi. Yerli qəzetlərdə dəfələrlə haqqımızda məqalə və fotoşəkillər dərc edildi.

Boş vaxt tapan kimi Hindistanın qədim və görməli yerləri-nə səyahətə çıxırdıq. Aqra, Trivandrum, Bubenəşvara, Kəlküttə,

Varanasi şəhərləri, məhşur Qanqa və Camna çayları, Racistan mərmərindən tikilmiş, qiymətli daş-qaşlarla bəzədilmiş və dünyaya memarlığının incisi sayılan, öz əzəməti ilə baxanı heyran edən Tac-Mahal məqbərəsi yaddaşımızda əbədi həkk olunub.

Hindistanda çoxuşaqlılıq dəbdədir. Ən kasıb ailədə heç olmasa altı-yeddi uşaq var. Dolanısqı çətindir. Çörək pulunu qazanmaq üçün bütün vasitələrdən istifadə edirlər. Kəlküttədə rastlaşdığımız mənzərə ürəyimi ağrıtdı. Küçə və bazarların qarşısında çoxlu ikitəkərli arabaya (rikşeyə) rast gəlmək olur. Qəribə də olsa həmin arabaları at-ulaq yox, canlı insan dartır, qəpik-quruş qazanmaq üçün hər şeyə dözürlər. Bizə də təklif etdilər. Amma, biz bunu özümüzə sığışdırmadıq.

Deyir, bir gün bir igidin ömrüdür. Deməli, biz Hindistanda qırx igid ömrü yaşamışsq. Bu müddətdə Hindistanda ən çox işlənən söz və ifadələri öyrənə bilmişdim. Sonuncu konsertlər zamanı hind dilində onlara müraciətlə səmimi qarşılandığımız üçün minnətdar olduğumuzu bildirirdim...

Yuxarıda qeyd etdim ki, doğma od-ocaq, doğma Azərbaycan bir gün də olsa yadımdan çıxmırdı. “Gözəldir” rədifli qoşmam da elə vətənə bağlılıqdan yarandı. Həmin qoşmanı “Ovşarı” saz havası üstündə bir neçə dəfə Hindistanın konsert salonlarında da ifa etmişəm.

Mehman kimi Hindistana gəlmişik,
Var bu yurdun öz cəlalı, gözəldir!
Görən kimi doğma, əziz bilmişik,
Əzəmətli Tac-Mahalı, gözəldir!

Yeni Dehli Bakımızın qardaşı,
“Qanqa” bəlkə xan Arazın göz yaşı?!

Varanəsi Gəncəmizin sirdaşı;
Bəyənmişik bu mahalı, gözəldir!

Çobanoğlu, qürbət hara, sən hara?
Vurulmusan Vətən adlı bahara.
Himalaydan əl elədim Qoşqara,
Salamladım doğma eli, gözəldir!

04.01.1989

Bu unudulmaz səfərimi tam vermək istəyirəm.

29.09.1988

Bu, həyatımın yeni bir səhifəsidir. Belə demək mümkünsə: “Aşıq Aydın Çobanoğlunun Hindistan səfəri”.

Azərbaycan folklorunu təmsil edən on üç nəfərlik nümayəndə heyəti, başda bəstəkar Həsən Adıgözəlzadə olmaqla, son, gərgin məşqlər gedir.

Mənə ən çox zövq verən, bizim hamımıza – müğənnilər: – Səxavət Məmmədova, Ağaxan Abdullayevə, onları müşaiyət edən Fəxrəddin Dadaşov və Möhlət Müslümova, Dəvəçidən gəlmiş “Çıraqqala” zurnaçılarına – Nurağa, Əlibala və Omara, gözəl, cavan rəqqaslarımız Xoşqədəm Qasimov və Sona xanım, Ramiz Eynullayevə və mənə bir ana kimi, Azərb. SSR xalq artisti Əminə xanım Dilbazinin öz ürək sözləri, xeyir-duasını söyləməsi oldu. Nazirliyin İdarə Rəisi Şamil Axundov da öz tövsiyyələrini verdi. Doğma diyara böyük müvəffəqiyyətlərlə qayıtmağımızı arzuladı. Son anda Əminə xanım – ağbirçək anamız boynuma sarılıb üzümdən öpdü. Gözlərimdə dünya canlandı; ana öz oğlunu uzaq – 40 günlük nağılvari səfərə yola salırdı.

Anam xəstə, obam xəstə,
Vətən xəstə, cahan xəstə,
Nəbzim döyünür ahəstə-ahəstə,
Könlüm oxuyur “Şikəstə”.

Göy səma, Bakı-Moskva

30.09.1988

Mən təyyarədə Moskvaya uçarkən bu sətirləri yazırdım. Bədii rəhbərimiz öz kövrək hisslərini cilovlaya bilməyib bu və-rəqin arxasında bir bənd şeir yazır. Onun bu şeiri yazmağa mə-nəvi haqqı var. Deyə-gülə, yeyə-içə, zarafatlaşa-zarafatlaşa Do-madedova aeroportuna yaxınlaşıırıq. Xanəndə dostum Qaryağdı Qəhrəmanovu xatırlayıb, onunla bağlı əhvalatları yada salıb gü-lüşürük.

Həmin gün Moskvanın “Ukrayna” mehmanxanasında yer-lərimizi tutub “OMİK”-in bağlı zalına məşqə gəldik. Burada bütün kollektivlər festivalın rəhbərləri, rejissorları ilə görüşüb söhbət etdik. SSRİ Xalq artisti Şapovalov festivalın açılışı gü-nünü məşq etdirdi. Biz I estradada çıxış edəcəyik.

01.10.1988

Qanımız möhkəm qaraldı. Məşq etdiyimiz yerdə xəbər ve-dilər ki, bizim ayın 2-də uçmağımız nagümandır. Səbəbi? Gö-rünməmiş hadisə – 400-dən yuxarı işin içindən bizim şəxsi işlə-rimiz yoxa çıxmışdı. İki gün əsəbi gərginlik keçirdik. Sağ olsun Həsən Adıgözəlzadə, böyük igidlik göstərdi. Bakı ilə əlaqə sax-layıb təzə sənədlər gətirdi. Xülasə, bir günün (özü də bazar gü-

nünün) içində hər şey qaydasına düşdü və biz axşamüstü saat 5-də artıq, Şeremetyevo aeroportunda idik.

02.10.1988

Aeroportda Monqolustana uçan həmyerlilərimizi gördük. Mahnı və rəqs ansamblının üzvləri və rəhbərləri – bəstəkar Telman Hacıyev, Maxay və Sevil xanım.

Gözlənilmədən şair dostum Sabir Rüstəmxanlı ilə görüşdük. Vaxtımız az idi. Bir-birimizə ürəyimizdən gələn xoş sözlər söylədik, uğurlar dilədik. Görüşüb, öpüşüb, ayrıldıq.

Aşağı düşüb Səxavət, Möhlət, Fəxrəddin və Ağaxanla birlikdə “toqqanın altını yaxşıca bərkidib” “İL-86” hava laynerində öz yerlərimizi tutduq.

Moskva vaxtı ilə saat 4-də təyyarəmiz Daşkənddə yerə endi. Bir saat ehtiyat yanacaq doldurandan sonra saat 5-də Daşkənd-Dehli marşrutu ilə havaya qalxdıq.

Təyyarənin pəncərəsindən Daşkəndin həsnünə tamaşa edirdəm... Nə etmək, gözəl şəhərdir, amma ona yuxarıdan baxmaq günahdır. Ürəyimdə bir arzu baş qaldırır; vaxt tapıb bu gözəl şəhəri gəzmək lazımdır. Allah qoysa!

Yanımızda Norveçlilər əyləşiblər. Bir az ingiliscə tapalaya-tapalaya danışırıq, ölkəmiz, folklorumuz haqqında müəyyən məlumat verməyə çalışıram.

Sazın səsinə valeh olublar. Çox maraqla qulaq asırlar.

03.10.1988

Təyyarəmiz ehmalca yerə enir. Dehli şəhəri bizi qoynuna alır. Hava yaman istidir. Şəhərdə ilk diqqətimizi cəlb edən yollardakı sol tərəfli hərəkət oldu.

Avtobusa əyləşib Yeni Dehliyə yerləşən “Samrat” otelinə gəldik. Üç gün burada qalıb 6 oktyabrda otel “Aşoka”ya köçdük.

Gəldiyimiz gün axşamüstü “Qırmızı Ford” adlanan yerə ekskursiyamız oldu. “Dehlinin darvazası” yanındakı təqribən 10 ha-lıq parkda – Sər Tacda Sovet xalqlarının folklor bayramının açılışı olacaq yerə də baxdıq.

“Qırmızı Ford” çox qədim tikili komplekslərindən idi.

06.10.1988

SSRİ-dən gələn digər folklor qrupları da gəlib yığışdılar. Hamılıqla “Aşok” otelində yerləşdik.

Axşamüstü məşq keçdik. SSRİ Xalq artisti Şapovalovun ümumi rəhbərliyi ilə festivalın açılışına hazırlaşdıq.

Yerli televiziya üçün konsert verdik.

07.10.1988

Səhər tezdən yenə “Dehli darvazası” meydanına yığışdıq. SSRİ televiziyasının “Zaman” proqramı üçün şəkillər çəkdirdik.

08.10.1988

Səhər yeməyindən sonra “altdan, üstədən qıfıllanıb” Dehli darvazasına üz tutduq. Adam əlindən tərپənmək qeyri-mümkün idi. Əli-ayağı yer tutan gəlmişdi. Açılış çox gözəl keçdi.

Saat 2-də və axşam 6-da iki böyük konsert verdik. Bizimlə birlikdə bir səhnədə Arxangelsk şəhərinin “Siverko” rəqs kollektivi, Ukraynanın “Japeyko” xalq musiqili teatri və Latviyanın “Rotali” kollektivi çıxış edirdi.

Bütün kollektivlər öz növbəsində maraqlı çıxışları ilə tamaşaçıları sevindirir, rəğbətini qazanırdı.

Hind xalqı öz musiqisini çox sevən xalqdır. Bizim ifamızda səslənən mahnıları xüsusi hərarətlə alqışlayırdılar.

09.10.1988

Çətin gündür. 35-37 dərəcə isti var. Çox tərləməyək deyə arası kəsilmədən yeşik-yeşik sular, şirələr daşıyırdılar. Bütün çətinliklərə baxmayaraq konsertimiz böyük müvəffəqiyyətlə keçdi.

10.10.1988

Sərbəstik. Sabah tezdən Aqra şəhərinə yola düşəcəyik. Ona görə təmizlik və yır-yığış işləri ilə məşğuluq.

11.10.1988

Yeni Dehlidən 200 km. aralıda yerləşən Aqra şəhərinə yola düşdük. Bu şəhərin əhalisi 1 mln. nəfərdən çoxdur. Ştat mərkəzidir. Həmin gün Sur-Sadanda konsert verdik.

12.10.1988

Sur-Sadan klubunda konsertimiz oldu. Kollektivimiz böyük müvəffəqiyyət qazandı. S.Məmmədovun və A.Abdullayevin ifasında “Heyratı” dəfələrlə sürəkli alqışlarla müşayiət olundu.

Aqra şəhəri.

13.10.1988

Günün birinci yarısı “Ölü şəhər” deyilən qədim abidəyə baxmağa getdik. Çox maraqlı idi. Çox geniş bir ərazini əhatə edirdi. Əsasən qırmızı kərpicdən tikilmişdi. Milli Şərq arxitekturasının ən yaxşı nümunələrini bu tikililərdə görmək olar. 1506-1515-ci illərdə Əkbər tərəfindən tikdirilib. Onun dörd yerdən böyük xanəsi vardır ki, bunların ikisində türk qızlarından

olan arvadları, birində isə hind qızı – ən sevimli arvadı yaşayırmış. Hər xanənin yolu, izi ayrıdır. Özünün divanxanası beşmərtəbədən ibarətdir.

“Mina bazarı” deyilən bazarda qadınlar üçün bərbəzək şeyləri və s. satılmış.

Ümumiyyətlə, Hindistanın qədim abidələri qiymətli daşlarla, brilyantlarla işlənmiş, lakin bunların hamısı müxtəlif dövrlərdə ingilislər, farslar tərəfindən talan edilib daşınmışdır.

Maraqlı abidələrdən biri də oradakı “Cümə məscidi”dir. Məscidə ayaqqabı ilə heç kim buraxılmır. Oradakı qəbir ziyarət edilir, dilək dilənir. Belə deyirlər ki, orda dilənən diləklər hasil olur. Ziyarət edib, dilək diləyib “Muqhal Şərata” mehmanxanasına qayıdırıq.

Nahar fasiləsindən sonra avtobusa oturub məşhur “Tac Mahal” abidəsinə baxmağa gedirik.

“Tac Mahal” görmək üçün həsrət çəkməyə dəyəsi tarixi bir abidədir. 350 il bundan əvvəl tikimiş bu abidəni Şah Cahan dünyadan cavan getmiş arvadı Mumtac Mahalın xatirəsinə ucaldırmışdı. Mümtac Mahal (1621-1659) altı oğul dörd qız anası olub. 38 yaşında dünyasını dəyişib.

“Tac Mahal”ın ümumi dəyəri 65 mln. rupidir. On beş il hər gün 20 min adam bu abidənin tikintisində işləyib. Bina bütövlükdə Racistan mərmərindən işlənib. Mərmər üzərində oymalar qiymətli daşlarla, brilyant və qızılıla işlənmişdir.

Camna çayının sahilində ucaldılmış abidənin memarı türk Məhəmməd Usta Əfəndi olmuşdur.

Abidənin hündürlüyü 65 m, tacın hündürlüyü 10 metrdir.

Şah Cahan məhəbbətinin böyüklüyünü abidə olaraq belə “əbədləşdirib”.

Əfsuslar olsun ki, belə bir böyük şah ömrünün axır vaxtlarında öz oğlu tərəfindən öz tikdirdiyi “Qırmızı Fərra”da 9 il ev dustağı edilmişdir.

Mehmanxanaya qayıtdıq. Tapşırıq verildi ki, sabah bütün günü oteldən bayıra çıxmaq olmaz. Şəhərdə qarışıqlıqdır. Müsəlmanlarla hindular arasında böyük toqquşma var.

14.10.1988

Oteldəyik. Hovuzda çimib, dincəlirik.

15.10.1988

Aqradan Kağuraxo kəndinə uçuruq. Kağuraxo adi hind kəndi olsa da, özünün çoxəsirlik məhəbbət məbədləri ilə diqqəti cəlb edir. Burada bir neçə mehmanxana turistlərin ixtiyarındadır. 820-dən çox məbəd olmuşdur. Onlardan cəmi 22-si qalmışdır. Bu tarixi abidələrin çöl divarları müxtəlif məhəbbət təsvirləri ilə bəzədilmişdir. Ümumiyyətlə, hind xalqı öz milli musiqisini və mədəniyyətini çox sevir. Hər dəfə konsertlərdə bizim artistlərin ifasında hind musiqisi eşidilərkən salondakılar alqışlarla bizə qoşulur, bərabər oxuyurdular.

İki konsert verdik.

Şəlaləyə baxmağa getdik. Bura Koğuraxodan 20-25 km. aralı idi.

Koğuraxoda beş gün qaldıq.

20.10.1988

Koğuraxodan Hindistanın ən müqəddəs şəhərlərindən biri olan Varanasiyə uçduq. Belə söyləyirlər ki, müqəddəs Qanqa çayının sahilində yerləşən Varanasiyə Hindistanın hər yerindən

axın-axın adamlar gəlir, ölümünü burada gözləyirlər. Bəli, burada ölmək ən müqəddəs işdir.

Varanasidə iki konsert verdik. Əla qarşılandı. Şəkilim ertəsi gün qəzetdə çıxmışdı. Özbək və Azərbaycan rəqqasəsi ilə birlikdə.

Varanasini görməyə getdik. Qanqa çayında qayıqla 10-15 km. üzdük. Günəşin çıxmasını seyr etdik. Krimatoriyaların yanında olduq. Meyidlərin yandırılmasına tamaşa etdik.

Varanasi çoxlu abidələri ilə məşhurdur. Biz Qanqa sahilində olan abidələri, məscidləri gördük. Onlardan birinin günbəzləri üstündə 98 kq. xalis qızıl örtük var idi.

Varanasidə “Aşok Varanasi” otelində qaldıq.

25.10.1988

Varanasidən Dehliyə uçub bir gecə orada qaldıqdan sonra yenidən Silequri şəhərinə uçduq. Bu şəhərdə aeroport olmadığına görə düşdük. Buradan Selequri 17 km. aralıda yerləşir. Aşokda yerimizi tutub dincəldik. Şəhəri gün “Təzə bazara” getdik. Burada xarici mallar çoxdur. Sərhəd şəhəri olduğuna görə azdan-çoxdan bazarlıq elədik.

27 oktyabrda şəhərin mərkəzi mədəniyyət sarayında bir-birinin ardınca iki konsert verdik. 1600-dən çox tamaşaçı baxdı. Fasilə zamanı Hindistan radiosunun əməkdaşı bizə yaxınlaşdı. Alətlərimizlə maraqlandı. Məlumat verdik. Hərəsində bir az çaldı. Maqnitafona yazdı.

Mən ilk dəfə ingilis dilində müsahibə verdim. Pradin Mi-sara (müxbir) dedi ki, veriliş noyabrın 2-də saat 8-də 421,9 orta dalğada gedəcək.

28.10.1988

Silequridən Hindistanın üç ən böyük şəhərindən biri olan Kəl-küttə (Kalkuta) şəhərinə uçduq. Bir gün burada dincəlib, şəhəri gəzdik. “Aşop aeroport” otelində qaldıq.

29.10.1988

Səhər yeməyi vaxtı həmyerlimiz Tariyellə təsadüfən görüşdük. Mədrəsdə Sovet səfirliyində tərcüməçi işləyir. İki aydı buradadır. Kalkutaya ezamiyyətə gəlib. Vətən üçün, onun musiqisi üçün, qohum-dostlar üçün çox darıxdığını bildirir.

Vaxt yetişir. Biz bu gün Kalkutadan (Kəl-küttə) Bubenaşvara uçmalıyıq. Xudahafizləşərkən birlikdə şəkil çəkirdik. Mən öz afişamdan bir nüsxə ona bağışladım. Sevindiğini bildirdi.

30.10.1988

Dünəndən Bubenaşvara gəlmişik. İndi səhər yeməyindən sonra şəhərə ekskursiyaya çıxacağıq. Axşam konsertimiz var.

Bubenaşvarda bir gündə iki konsert verdik. Yollar bağlanmışdı. İndira Qandinin ölümünün dörd ili tamam olurdu. (31 oktyabr). Həmin gün bura İ.Qandinin abidəsinin açılışına oğlu, – Hindistanın baş naziri Raciv Qandi gəlməli idi. Yolların bağlanılmasını məşq edirdilər.

31.10.1988

Bubenaşvardan Dehliyə uçduq. Bir gün dincəldikdən sonra (nədənsə oteldən çıxmağa icazə vermədilər) ölkənin cənubunda, Hind okeanının sahilində yerləşən Trivandrum şəhərinə uçduq. Burada festivalın bağlanması olacaq. Beş saat yarım uçduq. İki yerdə enməli olduq. Çox şükür, sağ-salamat gəlib Trivandruma çıxdıq!

01.11.1988

“Çantram” otelində bizə yer verdilər. Təzə olsa da, çox pis idi. Döşəməsi sement plitələr, içi dolu qarışqa, kondisioneri də yox. Hər halda beş gün bu şəraitə alışmalı idik.

Aydın 1-də və 2-də dincəldik. Şəhəri gəzdik. 3-də bağlanışın və nümayişin məşqini keçdik.

3-də səhər-səhər Hind okeanına çimməyə getdik. Gözəl mənzərəli bir çimərlik idi. Su həddindən çox şor idi. 3-də, 4-də və 5-də iki konsert verdik. Üstəlik axşamüstü saat 5-də rezeden-siyanın qabağından nümayişlə keçdik. Elə başlanmamış bir sələmə yağış qopdu. İki saat davam etdi. Əynimizdə quru bir nöqtə də qalmadı. Buna baxmayaraq axşam saat 22.30-a qədər açıq havada konsert verdik. İslansaq da yaxşı oldu. İsti yağış idi. Əsl hind kinolarındakı yağışdan idi.

06.11.1988

Səhər tezdən çamadanlarımızı yığışdırıb Dehliyə uçmağa hazırlaşırıq. Onsuz da son günlər həddən çox darıxırdıq. İşin tərsliyindən saat 11-də uçmalı olduğumuz halda, düz axşam saat 7.10-da təyyarəmiz Dehliyə doğru qanadlandı. Üzü doğma Vətənə doğru yol başlamışıq. Sağ-salamat balalarımızın yanına çıtsaq, böyük iş olardı.

07.11.1988

Bütün günü “Polika” bazarında olan-qalan rupilərimizi xərcləyib otelə qayıtdıq. Çamadanlarımızı yığıb hazır qoyduq.

Festivalın bağlanması münasibətilə otelin həyatında bizə qonaqlıq verdilər. Qədim hind rəqslərindən ibarət konsert proqramı da çox gözəl təsir bağışladı.

Beynəlxalq aeroportuna gəldik. Xeyli gözlədikdən sonra noyabrın 8-də səhər saat 15.30-da uçuq.

Səhər saat 9-da Şeremetevdə yerə endik.

**ÖZBƏKİSTAN SƏFƏRİ
XARƏZM VİLAYƏTİ, XİVA şəhəri**

27.05.1989

Görkəmli özbək baxşısı Bala-Baxşı Abdullayevin 90 illiyini elliklə bayram edirlər. Dəvət olunmuşam. Təyyarə elə vaxt yerə endi ki, təntənəli yubiley görüşünə iki saat gecikdim. Buna baxmayaraq, daha iki saat iştirak edə bildim. Elə səhnədəcə ilk görüşdüyüm ikinci katib Nadirbəy Atacanov, professor Məlik Muradov, Gövhər xanım Rəhimova, professor Ağanəzər Mədfəximov, Xivanın demək olar ki, bütün ağsaqqalları, Türkmənistan və Tacikistandan gələn qonaqlar öz sözlərini demişdilər. Mən el ağsaqqalı, gözəl sənətkar Bala-Baxşını Azərbaycan xalqı, Azərbaycan aşığı, Xalq şairi Hüseyn Arifin adından təbrik edib, Daşhavuz–Xiva yolunda yazdığım şeiri söylədim. İrəlicədən planlaşdırdığımız kimi onu Birliyimizin fəxri üzvlüyünə qəbul edib, döş nişanını və hədiyyəni verdim.

Azəri elindən 90 yaşına
Gəlmişəm deməyə söz, Bala-Baxşı!
Çox şükür, görürəm, sənət mülkünə
Qoyubsan əbədi iz, Bala-Baxşı!

İstəmə bir özgə dövləti, varı,
İgid oğlanlardı ömrünün barı.
Narbiynən Yetmişboy çalanda tarı,
Gözəl qarşıladiq biz, Bala-Baxşı!

Çobanoğlu bu ellərə vuruldu,
Telli sazı sinəsində quruldu.

Dost yolunda, demək olmaz, yoruldu,
90 azdı, görək 100, Bala-Baxşı!

Daha sonra şənlik Bala-Baxşının evində gecə 1-ə qədər davam etdi.

28.05.1989

Ertəsi gün Xiva şəhərində Bala-Baxşının 90 illiyinə həsr olunmuş folklor bayramına gəldik. “İçən-kala” (İçərişəhər) önündə folklor bayramının açılışı oldu. Eyni ilə bizim “İçərişəhər”i xatırladır. Xalqlar arasında doğmalığ, dildəki oxşarlıq, görünür, memarlığa da sirayət edib. “İçən-kala”da beş yerdə səsgücləndiricilər qurulub. Müxtəlif özfəaliyyət kollektivləri istedadlarını nümayiş etdirirlər. Maraqlıdır ki, bu kollektivlərdə 90-100 yaşlı qocalar da cavanlıq həvəsi ilə oynayır. Könül açan kollektivlərdən biri də Urqenç rayon Mədəniyyət Evinin “Şahsənəm” xalq etnoqrafik folklor mahnı və rəqs ansamblıdır. Bədii rəhbəri Roza Adambayevadır. Özbəkistan SSR Xalq artisti Gövhər xanım Rəhimova özünü saxlaya bilmir, həvəslə rəqslərə qoşulur. “Arazbam” və “Dastan” folklor-etnoqrafik ansambları öz məharətlərini göstərirlər.

Bayramda çıxışlarını xoşlanılır və mənə “Şahsənəm” kollektivi Yanşarix rayonunun “Moskva” kolxozuna (Çıkarçı qışlağı) toya dəvət edirlər. Etiraz etmirəm. Hər elin bir adəti olar, görmək, eşitmək pis olmaz.

Bir xeyli dincəldik (dәм aldıq). Axşam saat 7-də toy başlanır. Başkaruçu (toy bəyi) bəylə gəlinə öz xeyir-duasını verir. 150-200 metrlik bir ərazidə stollar düzülüb. Qışlağın əsas yolu bağlanıb. Həyətdə bu qədər adamı sığışdırmaq olmaz. Bəylə gəli-

ni dörd nəfər kələğayı altında gətirir. Hamının yanından keçirirlər. Sanki qonaqlara, – sağ olun, xoş gəlmisiniz, – deyirlər.

Başqa toylardan fərqli olaraq bura bir neçə dəstə çalğıçı da dəvət olunub. Bizim Bakı toyları kimi növbə ilə hamı oxuyur. Mənə də söz verilir. Təbrik edib onları Azərbaycan mahnı çəlgisi ilə salamlayıram. Çox sakit və səssiz qulaq asırlar. Həddən artıq bizim mahnılara vurğundurlar.

Gecə saat 12-də meydana pəhləvanlar gəlir. Əsil güləş gədir. Çətin mübarizədə pəhləvanlardan biri qalib gəlir və ona ev sahibi bir qara qoç bağışlayır. 1500-dən artıq adam bu toyda iştirak edir.

Meydana ikinci pəhləvan dəstəsi çıxır. Güləşənlər əsil idman ustasıdırlar. Yenə qalibə hədiyyə verilir. Qonaqlar pul verirlər.

Toyun musiqiçiləri ilə ünvanlaşıyıq.

29.05.1989

Gecəni Ulu bəyin evində qalıb, səhər tezdən Xivaya qayıdıram. Usta Baxşı ilə, onun oğulları ilə birlikdə Xivadan 260 km. aralıda yerləşən “Aşıq Aydın” pirinə ziyarətə getməliyik.

“Xarəzm” mehmanxanasında mənim üçün ayrılmış otaqda dincəlirəm.

Axşam saat 10.20-də məni oyadırlar. Prof. M.Muradov, şəhər mədəniyyət bölümünün rəisi Dövlətnəzər Yusupov, Xiva kolxozunun rəisi Mətmuradov gəlmişlər. Şam yeməyini Mətmuradovun evində yeyib, bir qədər söhbətləşdikdən sonramehmanxanaya gəlib dincəlirəm.

30.05.1989

“Aşıq Aydın” pirinə ziyarətə yollanırıq. Məni çəkib apar-
ran aşığın pirə çevrilməsi, belə bir ulu ziyarətgaha dönməsidir.
Əvvəllər Xarəzm respublikasına baxan bu yerlər indi bölünüb,
yarı Türkmənistan, yarı da Xarəzm vilayətinə çevrilib. Pir də köh-
nə Urqenq rayonunun (Türk.SSR) ərazisidir. Qoşkopur, Taşauz,
Taxta və Leninsk rayon və şəhərlərindən ötüb getmək lazım gə-
lir. Maşın sahibi Məşrəb bəy, Bala-Baxşı ata, Narbəy, onun hə-
yat yoldaşı Məhəbbət xanım, oğlu Nadirbəy və Maşranbəyin oğ-
lu dörd yaşlı Cövlanbəy söhbətləşə-söhbətləşə gedirik. Leninski-
də Baxşı atanın göstərişi ilə maşını bir evin qarşısında saxlayı-
rıq. Zarafatla soruşuram: – Pir buramı? Baxşı ata gülüb deyir ki,
dost evi də pir kimidir. Düz 80 il dönmədən bu yerləri at belin-
də dolanıb avaz vermişəm (çalıb-oxumuşam).

Xudahafızlaşib qalxırıq. İndi maşını mən sürürəm. Bəxtim-
dən yol çox xarabdı. Maşının isə amortizatorları yoxdur. Birdən
maşın çalaya düşür, Baxşı ata “of” deyib inildəyir. Utanıram əziy-
yət verdiyim üçün. Lakin mənim günahım azdı bu işdə. Ona gö-
rə günahımı yumaq üçün maşındaca aşağıdakı şeiri söyləyirəm.
Yarı özbək, yarı azəricə:

– Halınızı düşünəmiş,
Əziyyətin çoxdu, ata!
Yollar yaman, maşın nasaz,
Məndə günah yoxdu, ata!

Xoş bir uğura varamız,
Əcaib yerlər görəmiş.
Şu “Aşıq Aydın” pirimiz,
Yaman gözə oxdu, ata!

Öluncə çıxmaz yadımdan,
Dadı getməz dəhanımdan.
Adımı aldım adından,
Bizə zaval yoxdu, ata!
Baxşı ata, Baxşı ata!

Nəhayət, ucsuz-bucaqsız səhranın qoynunda çox qədim “Di-yari-Bəkir qalası” xarabalığından 4 km. aralıda yerləşən qoşa gün-bəzli “Aşıq Aydın” pirinə çatırıq.

Dədə Qorqudumuzun yadigarı kimi, uzun müddət xalq arasında çalib-çağıran, qoşqular söyləyən bu əcaib aşığın pirə dönməsi məni hədsiz sevindirir. Ziyarət edib, azca kənarda – ulğun ağaclarının kölgəsində bir az dincəlik, çalib-oxuyub yenidən uzun yolu Xivaya qayıdırıq.

Ev sahiblərinin təkidinə baxmayaraq mehmanxanaya gəlirəm. Səhərə işlərimiz çoxdur. Dincəlmək lazımdır.

31.05.1989

Mədəniyyət şöbə rəisi Dövlətnəzər Yusupov gəlir. Plan üzrə Urqencə getməliyəm. Lakin RPK-nın katibinin xahişi ilə musiqi məktəbinin müəllimi Abdulla Cümənəzərovun 60 illik yubileyində iştirak etdim. Xarakterik, yadda qalan görüş oldu. Videolentə aldılar. Məndən Xarəzm televiziyası üçün müsahibə götürdülər. Təntənə axşam Abdulla əkənin evində davam etdi. Nar-billə görüşdük, papaq üçün dəri axtardıq. Birtəhər tapdıq.

01.06.1989

Daşkəndə biletlər alıblar. Məni maşınla Urqenc aeroportuna Dövlətnəzər Yusupov aparır. Xudahafizləşib ayrılıırıq. Daşkəndə yerə enib Mədəniyyət İnstitutuna Məlik Muradovun yanına

gəlirəm. Sevincək qarşılayır. Müəllimlər yığılır, tanış oluruq. Kiçik bir görüş keçiririk.

01-05.06.1989

Daşkənd Konservatoriyasında və Mədəniyyət İnstitutunda mənimlə görüşlər keçirildi. Təşkilatçılar Məlik Muradov və F.M.Karamatovdur. Məlik ağanın evində Surxandəryalı baxşı-şair Şaydulla ilə tanış olduq. Cavan, çevik, istiqanlı oğlandır. Məni çox çətinliklə olsa da Daşkənd-Krasnovodsk qatarı ilə yola saldı. İyunun 8-də Bakıya çatdım.

Bununla da Çobanoğlunun Xarəzm səfəri başa çatdı. Mədəniyyət Nazirinin müavini R.N.Nişanovadan aldığım razılıq məktubu əsasında Xarəzm vilayətinə 15-30 avqustda konsertə gedəcəyik.

QARABAĞDA SAZ GÜNLƏRİ

10.07.1989

Yevlax – Bərdə – Ağdam – Şuşa. Marşrutumuz belədir, inşallah!

İlk görüşə Qarabağın qapısı Yevlaxdan başlayırıq. İliç adına kolxozun qabaqcıl briqadiri Qiyafət İsmayilovanın briqadasında zəhmətkeşlərlə görüşümüz yaddaşlardan silinməz. Ətraf briqadaların üzvləri, onlara köməyə gəlmiş məktəbli balalar Xalq şairi Hüseyn Arifin, aşiq Murad Niyazlının, Abbas Musaxanoglunun, yerli aşiq Qafarın və mənim çıxışlarımı alqışlarla qarşıladılar. Layiqli ziyafətdən sonra dostlarla xudahafizləşib Ağdama yola düşürük.

09.09.1989

Gülablı kəndi. 10.30-da Gülablıda sanatoriyaya gəlmişik. “Gülablı” sanatoriyasında “Valeh sorağındayıq”. Hüseyn Arif, aşiq Murad Niyazlı və balabançı Əfsər Əbdürrəhmanovla. Əvvəllər də Aşiq Valehlə maraqlanmışıq, lakin dərinə getməmişik.

Gülablı qəbiristanlığında Aşiq Valehlə Zərnigarın qoşa qəbirini ziyarət etdik. İndi müsahibimiz XVIII əsrin görkəmli ustad şair-aşığı Valehin nəvəsi aşiq Xaspolad Mirzəliyev və Əzizxan Əliyevdir. Valeh və Zərnigarın qəbirlərinin üstü götürülmüş, qara mərmərdə təxmini şəkilləri həkk olunub, ağ mərmərlə haşiyələnmişdi.

Aşiq Valeh 1730-1823. İbn Məhəmməd (Kərbəlayi Səfi). Zərnigar binti Süleyman.

Haşiyə 1. İndi sanatoriyada heç kim yoxdur. Bir neçə gün bundan əvvəl bir nəfər ovçu Əbil Abbasov Abdal meşəsindən

yoxa çıxıb. Güman ki, meşəyə doluşmuş qarasaqqallılar aparıblar. Nə qəm, əvəzində bizim cavanlar bir erməni (horovlu) tutmuşdular. Yeddi gün saxlayıb buraxıblar.

Haşiyə 2. Bir molla yolla gedəndə görür ki, bir çoban ayağı çarılıqlı namaz qılır. Soruşur ki, ay çoban, axı ayağı çarılıqlı namaz qılmazlar! Çoban deyir ki, yolunla gedə bilmirsən? Molla Kərim belə öyrədib, belə də qılıram. Həmin molla Molla Kərimin evinə gedir. Salam-kalamdan sonra deyir: “Ay Molla Kərim, indi də özündən şəriyyət çıxartmısan, çobana niyə demisən ki, namazı ayağıçarılıqlı qıl?!” Molla Kərim deyir: “Ayə, rəhmətliyin oğlu, neçə ildi əlləşib hələ indi çarılıqlı namazı qılmağı boy-nuna qoymuşam. Fərasətin var, get, çarılığını da sən çıxart”. Aşıq Xaspoladın bu sözlərinə gülsək də, içindəki dərin məna bizi xeyli düşündürdü.

... Bizə indiyə qədər Valehin Dərbənd səfəri məlum idi. Lakin onun Şuşa, Şahsevən səfəri barədə məlumatımız yox idi.

Aşıq Xaspolad Valehin Şahsevən səfərini danışır, lentə alırıq. Naxçıvanlı aşıq Süleyman Gülablıda Ustad Səmədlə deyişməyə gələn vaxtı Valeh yaylaqda olub.

Ustad-şagird münasibəti həmişə maraqlı cəhət olub. Valeh – Ustad Səməd münasibəti nümunədir. O, dəfələrlə ustadının adını fərəhlə çəkir, onun kamalına, elminə, insanlığına vurğunluğunu bildirir.

Qeyd: Aşıq şeirində ustad-şagird ənənəsi (şagirdlərin ustadlar haqqında fikirləri);

Aşıq şeirində əxlaq.

Hər iki mövzunu işləmək.

... Əzizxan Abbasqulu oğlu Əliyev (1906-cı ildə vala yazılıb Varşavada). Aşıq Abbasqulunun oğlu, Valehin nəticəsi ilə tanış olduq.

Aşıq Valehin xatirə gününü keçirdik. Qərara alındı ki, “Qarabağda Aşıq Valeh günləri” keçirilsin.

Şuşaya getmək mümkün olmadı və cəhd etmək də lazım bilinmədi. Birinci katib A.Quliyevlə prokuror Z.Məmmədovla, DİN-in nazir müavini N.Yusifovla Ağdamda görüşdük. Bir cavab oğlan dedi ki, Hüseyn müəllim, indi alçaqlar vertalyota da güllə atırlar. Allah eləməsin, sizə bir daş dəysə bütöv Qarabağı saxlamaq olmaz, müharibə qopar.

Neyləmək, təəssüf hissi keçirərək Bərdəyə döndük.

10.09.1989

Səhər tezdən balabançı Əfsər Əbdürrəhmanovun evindən qalxıb qərərgaha gəlirik. Rayon rəhbərliyi ilə görüşüb işimizi planlaşdırırıq.

Günorta “Moskva” kolxozunda Şəmil Mehdiyevin briqadasının tarla düşərgəsinə gəlirik. Bizim burada olduğumuzu eşidib, rayonda əmək semesterində olan hüquq fakültəsinin I kurs tələbələri yığıb gəliblər. Bir azdan pambıqçılar gələcək. Bizi RK-nın təbliğat-təşviqat şöbəsinin müdiri Vahid Qarayev müşaiyətlə edir. Sanki jurnalist dəqiqliyi ilə Ərzurum səfərindən bu yaxınlarda dönmüş aşıq Murad Niyazlıya suallar verir. Xatirələr çözlənir. Kolxozun sədri Hüseyn Ağayevin şair qəlbi ipək yumaq kimi açılır. Sazın o qədər də geniş yayılmadığı bir regionda qoşma həvəsli adamlar kəşf edirik.

Axşam Kolayır kənd Mədəniyyət Evinə yenə kənd zəhmətkeşləri ilə görüşürük. Ağır fiziki işdən yorğun gəlmiş camaat çox yüksək tamaşaçı mədəniyyəti ilə bizə qulaq asırlar.

Bizdən icazə alıb bir cavana söz verdilər. Səyyad Xəlilov zootexnikdir. Onun incə barmaqları var. Yaxşı saz çalır. İnkişaf etdirsə, davam etdirsə gözəl nəticə verər. Bu o deməkdir ki, bu-

rada sazın hardasa kül altda qalmış közləri var. Zənnimizdə ya-nılmamışıq. Bizi tanış edirlər: El ağsaqqalı Qüdrət Tağıyev. 30 ildən çox briqadir işləyib, amma sazdan, tardan ayrılmayıb. İndi də Kolayıra gəldiyimizi eşidib Sərkərlər kəndindən gəlib. Kon-sertdən sonra bizi evinə dəvət edir. H.Arif, M.Niyazlı, Ə.Əb-dürrəhmanov və mən V.Qarayevlə, H.Aslanov adına kolxozun sədri Vahid Quliyevlə birlikdə Qüdrət kişinin evinə, süfrəsi ba-şına yığışırıq.

Söhbət yenə xalqı narahat edən məsələlərdən gedir. Şairi qınayırlar ki, yazırsınız, amma yazdıqlarınıza əməl etmirsiniz. Dediynizin arxasında dura bilmirsinizsə, niyə deyirsiniz ki;

– Çox leşkər başını leş etdi, getdi,
Adını tarixə nəqş etdi, getdi.
O bizə bir Şuşa bəxş etdi getdi,
Biz ona bir heykəl qoya bilmədik?!

Göyçə mühitinin təsiri bu yerlərə çox olub. Aşıq Talıb, Aşıq Ağayar, Növrəs İman, Aşıq Nabat və b. elinsevimli olublar.

Məclisimiz səhər saat 4-ə qədər davam edir. Dincimizi alıb xoş arzularla Qüdrət kişinin ailəsi, ocağı ilə görüşüb ayrılıırıq.

İSVEÇ SƏFƏRİ

İsveçə səfərə çıxıram. Neçə vaxtdan bəri alçaqlar qanımı qaraltmışdılar, torpağa görə. (Yaşayış üçün Mehdiabad qəsəbə-sində verilən torpaq ərazisi nəzərdə tutulur. Red.) Yaxşı ki, birinci katibin qəbulunda oldum. Əhvalım yaxşıdır. Uşaqlarımla və yoldaşım ilə görüşüb aeroporta gəlirəm. Burada müğənni Cənəli Əkbərov, tarzən Vamiq Məmmədəliyev, kamança ustası Elman Bədəlov, qarmonçalan Vaqif Əsədovla görüşüb Moskva-ya uçuruq. Bəxtimizdən yoldaşlarımızın hamısı yaxşı oğlanlar-dır. Rəhbərimiz Qurbanov Furman Əli oğludur. “Dostluq cə-miyyəti”nin sədr müavini-dir.

11.07.1989

Müəyyən səbəb olduğundan “Şermetyev-2”-də iki saat lən-gisək də Stokholma bir saat əlli dəqiqəyə uçuruq. Aeroportda bizi azərbaycanlı Möhsün bəy Kərimi, Xosrov və İsmayıl qar-daşları və sonuncunun həyat yoldaşı Qumru xanım qarşılayırlar. Özləri eşidib gəliblər. Bu bizim əhval-ruhiyyəimizi xeyli yaxşı-laşdırdı. Görüşürük, həsrətlilər qovuşan kimi. Urmiyadan gəlib-lər. Bizdən əvvəl burada olmuş Baba Mahmud oğlu, Səkinə İsmay-lova, Həmid Vəkilov haqda ürəkdolusu danışirlar.

Bizi dəmiryol vağzalına qədər ötürdülər. Biz tələsik Falun şəhərinə getməliydik. Qatardan onları sazla və Cənəlinin səsi ilə “Qarabağ şikəstəsi”nin sədələriylə salamlayırıq. Qatar tərpənir, ayrılıırıq. Nə qəm, sabah Faluna qədər!

Falun şəhəri.

11-16.07.1989

Bu şəhər irili-xırdalı xeyli göllərlə əhatə olunmuş çox da böyük olmayan, lakin çox gözəl bir şəhərdir. Festivallar şəhəri-dir. Burada ildə bir neçə dəfə beynəlxalq əhəmiyyətli musiqi və

digər incəsənət festivalları keçirilir. “Festival mərkəzi” adlanan böyük bir bina özünün qırx yerlik konsert salonu, kafe və restoranları ilə birlikdə bu işə xidmət edir. Bizim ilk konsertimiz festivalın açılışı oldu. Açılış “Kristinhallen” konsert salonunda keçirildi. Biz burada bir çox türk və azərbaycanlı uşaqlarla görüşdük. Xeyli dərd-sərlərindən söhbət etdilər. Gözəl musiqiçilər olan Ziya Aytəkin və Edib bizi “Azərbaycan” mahnısı ilə qarşıladı. “Baqmasternhotel”də qaldıq. Yüksək səviyyədə keçən konsertlərimiz həddən artıq yaxşı qarşılandı.

“Kristinhallen”də üç konsert verdik. İsveç televiziyası ilə müsahibə alındı. Radio bir konsertimizi, televiziya isə digər konsertimizi yazıya aldı.

Bu ölkədə diqqətimizi cəlb edən əsas məsələlərdən biri qatarda Stokholmdan Faluna gələrkən “vaxtı öldürmək üçün” çalılıb-oxumağımızın qatar bələdçisi tərəfindən maraqla qarşılanması oldu. Bundan bir neçə dəqiqə sonra qatar boyu elan eşidildi: “5-ci vaqonda Azərbaycandan gəlmiş xalq musiqiçiləri çalılıb-oxuyurlar. Maraqlı musiqidir. Qulaq asmağa tələsin”. Heç beş dəqiqə keçməmiş vaqonda tərpənmək olmurdu.

Stokholmda bizi Azərbaycan Kültür Əncüməninin nümayəndələri qarşıladılar. Gözləmədiyimiz bir xəbərdən sarsıldıq: İsmayılın və Xosrovun siyasətçi qardaşına Fransada qəsd edilmişdi. O, qətlə yetirilmişdi. Stokholm Mədəniyyət evindəki konsertdən əvvəl Xosrovgilə başsağlığı verməyə getdik.

Konsertimiz 16 iyul saat 17-də başladı. Tamaşaçıların tərkibi müxtəlif idi. İsveçlər, farslar, türklər, ərəblər, azərbaycanlılar. Tamaşaçılar bizi çox diqqətlə dinləyir və gözəl qarşılayırdılar.

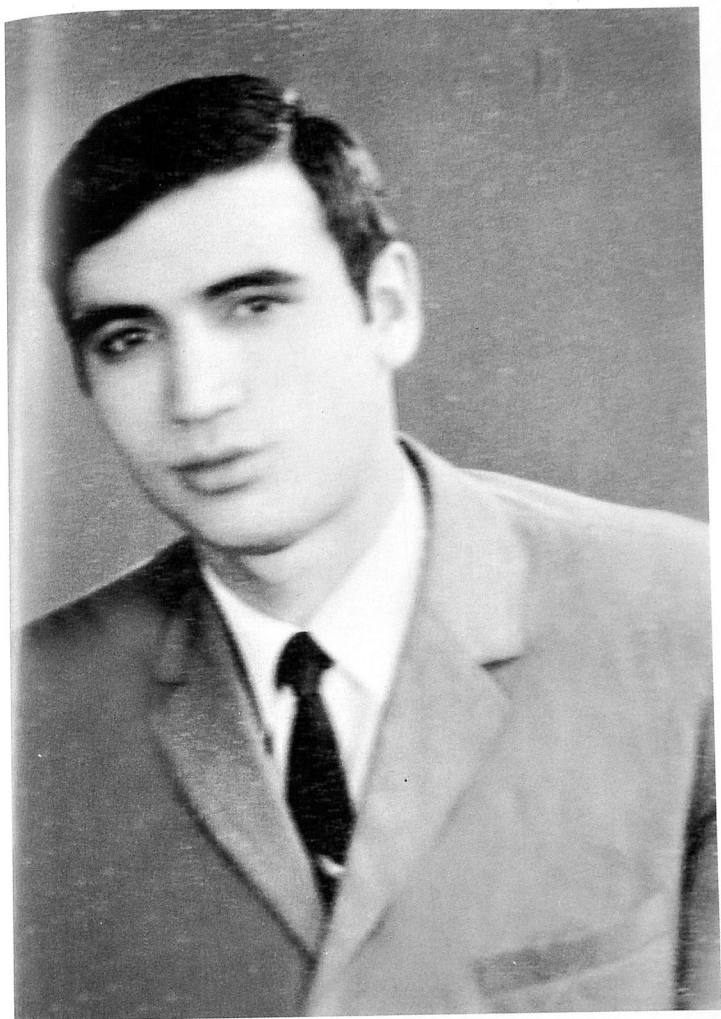
Ertəsi gün konsertdən əvvəl şəhəri gəzdik, alacağımızı aldığımızı. Nahar edib, Azərbaycan Kültür Əncüməni üzvləri üçün konsert verdik. Videolentə alındıq. Konserti əvvəldən axıra mən idarə etdim. Şirin, yadda qalımlı bir konsert oldu. Orada müğənni-

lər – Afıtab xanımla və Bijan Azəri ilə tanış oldum. Maraqlı şəkillər çəkdirdik.

19.07.1989

Tezdən aeroporta gəldik. Bir həftədi bizdən ayrılmayan dostumuz Xalid Doğruəl yenə bizimlədir. Ayrılıq dəmi gəlir, gözlər nəmlənir. Qucaqlaşib ayrılıırıq. Yeni görüşlərədək.

Stokholm-Moskva-Bakı.

Aydın Çobanoğlu 17 yaşında

ДЗАРБАДЖАН ССР БАКЫ ШӘҺӘРИ
ЈУБИЛЕЈ

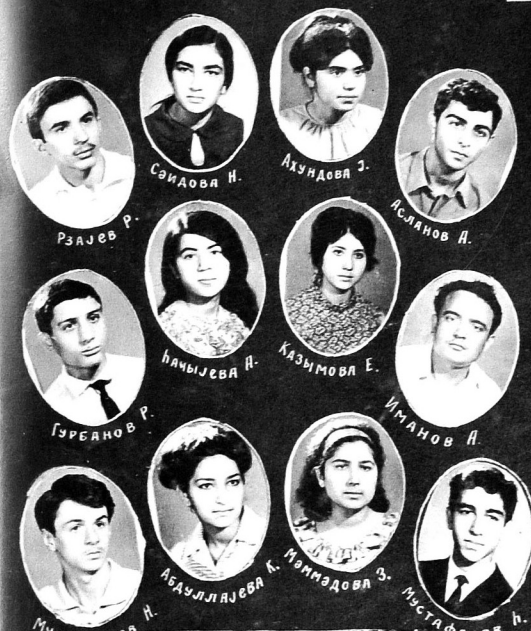

1958

1968

ОКТАБР РАЈОНУ 20-ЛИ МӘКТӘБИН
БУРАХЫЛЫШ СИНӘИ

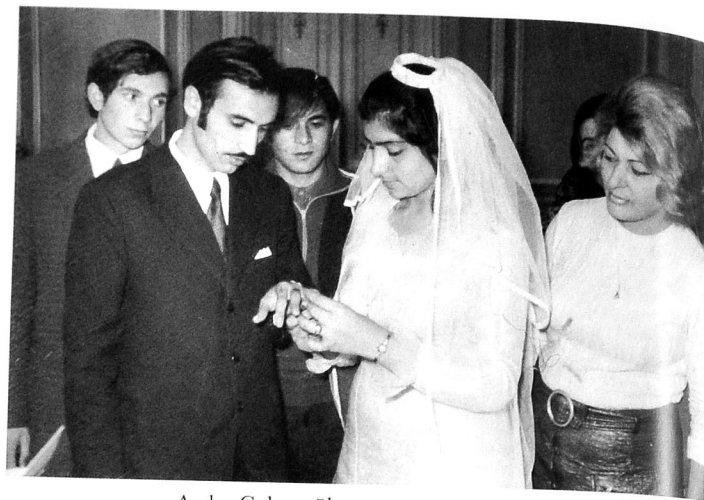

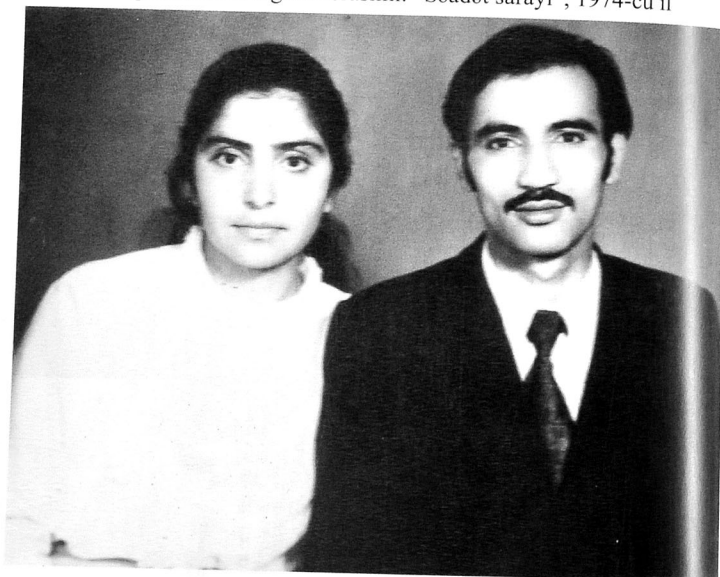
Ümummilli Lider Heydər Əliyevlə görüşdə

Kəlbəcər. İstisu. 1981-ci il

Aydın Çobanoğlunun ömür-gün yoldaşı
Nərgiz xanım ilə nigah mərasimi. "Səadət sarayı", 1974-cü il

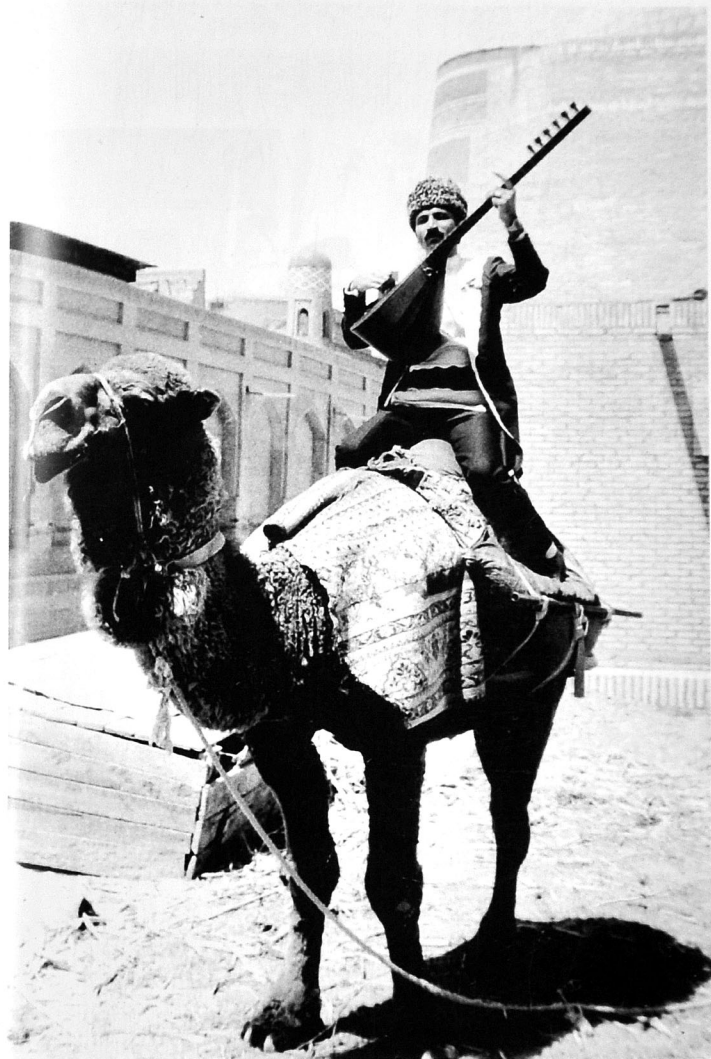
Səni gördüm, sandım dünya mənimdir...

Oğlu Səyyadla. 1982-ci il

Pərvanələr kimi hər gün, hər axşam,
Xoşbəxtəm, başıma dolananım var.

Özbəkistan səfəri. Buxara şəhəri, 1989-cu il

Aydın Çobanoğlu "İrs" ansamblı üzvləri arasında

"Tədris" teatrının aktyorları ilə
Moskvaya yola düşərkən

Soldan sağa: balabənçi Müseyib, Aydın Çobanoğlu, Aşıq Əkbər Cəfərov və Aşıq Əliqan Niftəliyev

Aydın Çobanoğlunun töhvəsi Zülfıyyə İbadova

Aydın Çobanoğlu yaratdığı "Sazçı qızlar" ansamblının üzvləri ilə.
İçərişəhərdə keçirilən Novruz şənliyində.
Yuxarıdan: Mələhət Yusifqızı, Aygün Musayeva və Samirə

Aydın Çobanoğlu'nun "Günay" ailə ansamblı. Soldan: Aygün, Günay, Aytən, Aytəkin və Səyyad

Gəncə Ozanların III Ümumittifaq baxış-müsabiqəsi.
Gəncə şəhəri

Abşeron rayon zəhmətkeşləri ilə görüşə hazırlaşarkən.
1986-cı il

Aydın Çobanoğlu rusiyalı dostu ilə. Sankt-Peterburq, 1988-ci il

Özbəkistan. Aydın Çobanoğlu özbək şairi
Bala-Baxşı ilə söhbət zamanı

Borçalıda Aşiq Hüseyn Saraclının
qəbri üstə çıxış edərkən

Aydın Çobanoğlu, şair Məmməd İsmayıl və Hüseyn Arif türkiyəli
sənət dostları və ziyalıları ilə birlikdə. Konya şəhəri. 1990-cı il

BDU-da Mikayıl Azafı ilə keçirilən görüşdə

Aydın Çobanoğlu mənəvi ustadı Aşıq Əkbər Cəfərovla

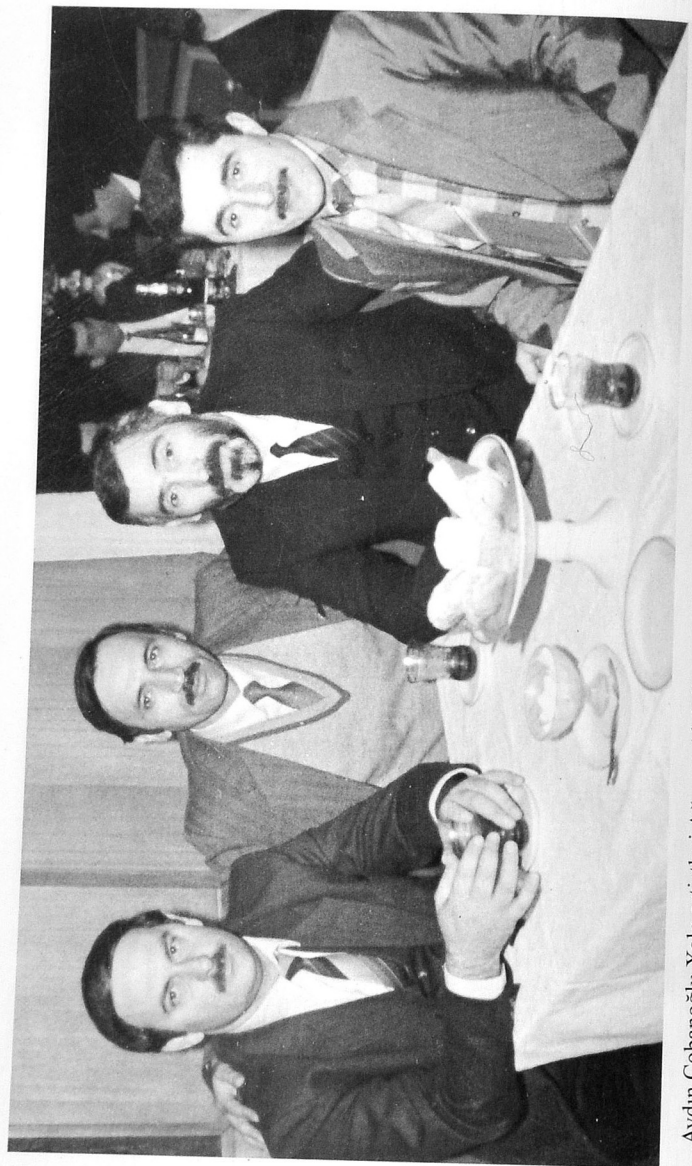
Sağdan sola: Mikayıl Azafli, Aşıq Xanlar və Aydın Çobanoğlu

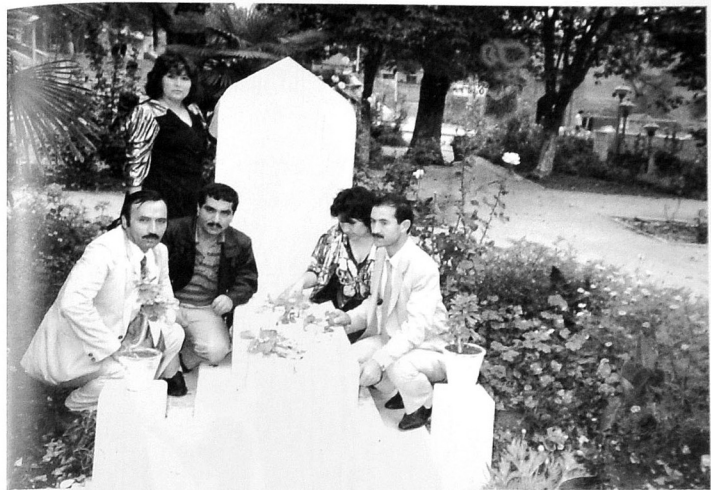
Kəlbəcər. İstisu. 1983-cü il

Aydın Çobanoğlu şair Məmməd İsmayıl və
şair Sücaətlə İstisuda. 1984-cü il

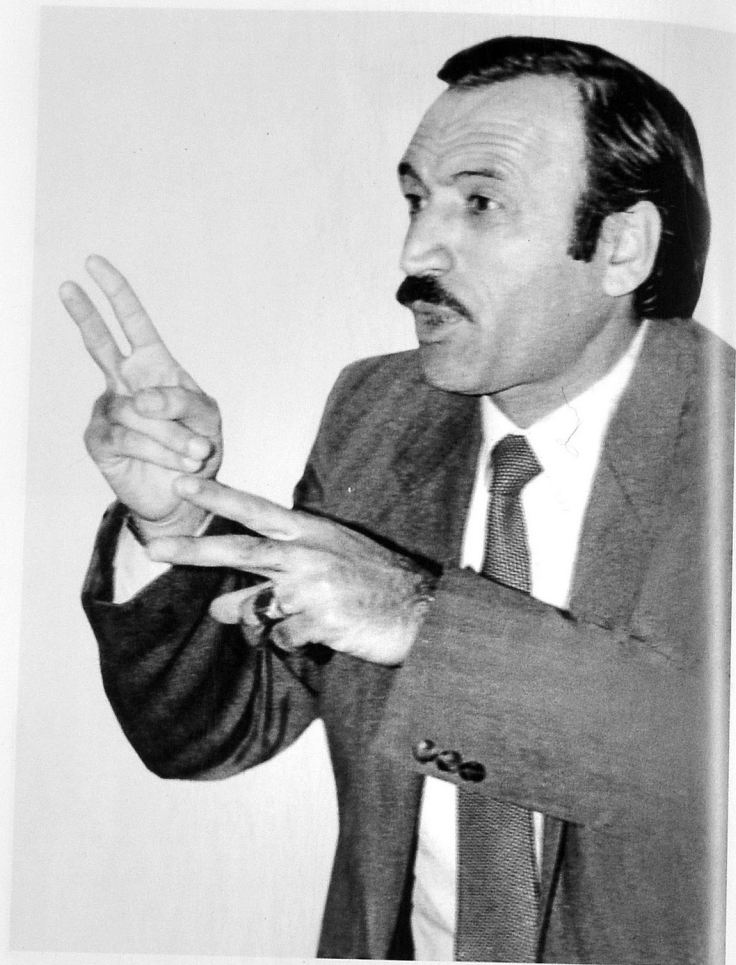
Aydın Çobanoğlu Xalq artistləri Ağaxan Abdullayev, Alim Qasimov və kinorejissor Əbdül Mahmudbəyovla birgə Ağseron mehmanxanasında görüş zamanı. 1989-cu il

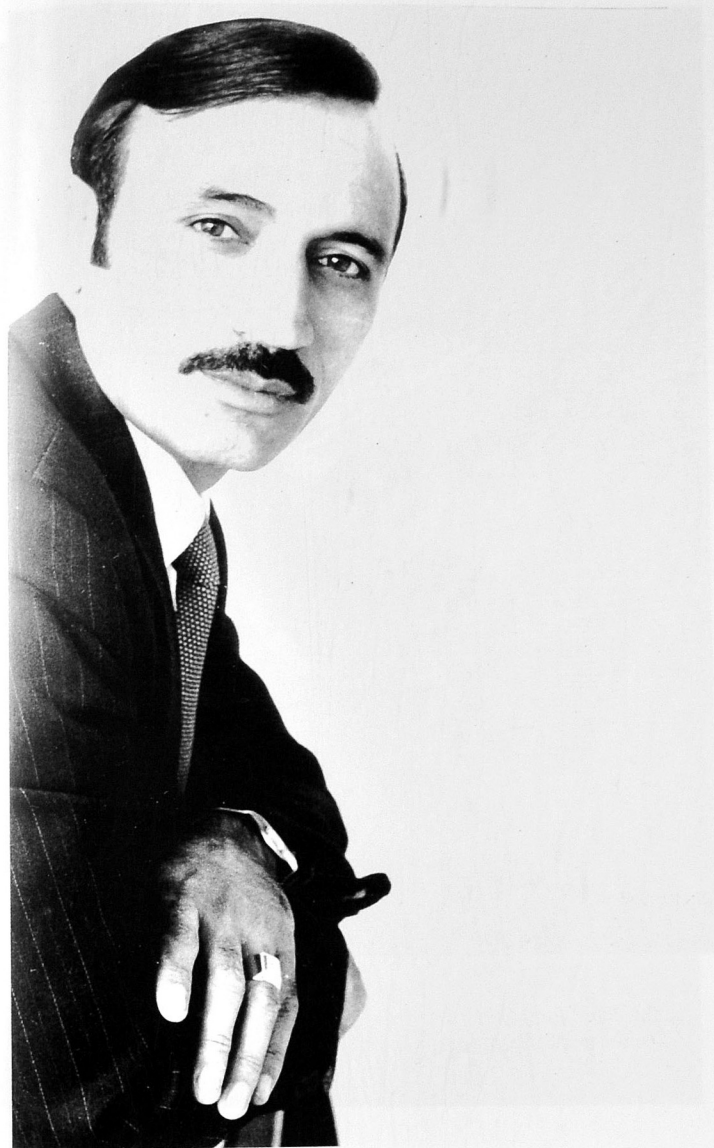
Türkiyəli qonaqlar Ənvər Aras və Zeynalabidin Makasla birlikdə Gəncə şəhərində Cavad xanın qəbrini ziyarət edərkən. 1991-ci il

Türkiyəli dostu Ənvər Arasla birlikdə Beyləqanda yerləşən Cərcic peyğəmbərin ziyarətgahında. 1991-ci il

Sankt-Peterburqda keçirilən XVI "Folklor və gənclik" Ümumittifaq
elmi-təcrübi konfransda "Aşıq sənətinin öyrədilməsi yolları"
mövzusunda məruzəni edərəkən

Aydın yağısı - Kərəm yağısı...

Ömrün son yarpağı... Sverdlovsk şəhərində keçirdiyi toy məclisindən. 27 fevral 1993-cü il

TÜRKİYƏ SƏFƏRİ

24.09.1991

Bu artıq ikinci gəlişimdi. Konya Aşıqlar Bayramına dəvətliyəm. Fəqət, dəvətlər çoxdan göndəriləsə də, bizə beş gün əvvəl yetişdiyinə görə hər işi kosmik sürətlə görürük; H.Arif, M.İsmayıl və mən. Viza üçün Moskvaya getməli oldum. Ümumiyyətlə, bu işin düzəlməsi ağlasığmaz bir söhbət idi. Şükür Allaha və dostların adına! Ən çətin anda biletdüzəldi. Getdim bir günə viza hazırlatdım. Gələrkən Bakı uçağımızı qəbul etmədi. Maxaçaqalaya endik. Xülasə, çox üzüntülükdən sonra indi sərhəddi keçdik. Burda da əngəlsiz deyilik. Sazı buraxmırdılar. Yaxşı ki, türk arkadaşlarımız varmış. Bizi Aşıq Üzeyir Pünhani (73 yaşında) qarşılayır. Üç gündür burada yolumuzu gözləyir. Eşq olsun! Dedi ki, vallahi, dünyanı dağıdardım. Ehsan bəyin köməyi ilə bizi Konyaya gətirir. O zaman qəlbimdə bu misralar dolandır:

Tanış olduq, yanaq üzə söykəndi,
Mən də türkəm, türk oğluyam, ustadım.
Gəncliyimdən meyil saldım sənətə,
Saza-sözə çox bağliyam, ustadım.

İlham alıb bir qənirsiz sənəmdən,
Eşqin oxu yol salıbdı sinəmdən.
Dönəmmərik nə sənəmdən, nə səndən,
Sən odsan, mən od oğluyam, ustadım.

Bu dünyanın əzəli var, sonu var,
Çobanoğlu qəlbi gözdən oxuyar.
İsmin Pünhanidi, qəlbin aşikar,
Bu görüşdən çox mutluyam, ustadım.

25.09.1991

Çox şükür ki, sağ və salamat Konyaya çatmışıq. Gəlişimizi gözləyirdilər. Hələ Bakıdan tanış olduğumuz Nəcati bəylə görüşdük. Bizi “DSİ” otelinə apardılar.

Adlarını eşidib, üzünü görmədiyim aşiq Murat Çobanoğlu, Şərəf Taşlıova, Yaşar Reyhani, Mürsəl Sinan, Maqsud Koca, İsmayıl Azəri, Nuru Şahinoğlu, Musa Mərdanoğlu, Mehmet Yılmaz, İmami Qul Mustafa, Ərol Şahin və bir çoxları ilə yadda qalan günlər yaşayırdıq.

Bayram beş gün davam edir. Günlərin necə gəlib-keçdiyini duymursan. Ömrə-günə yazılan günlərdir.

Konya Turizm və Kültür dərnəyi başkanı sayın Feyzi Halıcı çox gözəl insan, incəqəlbli şairdir.

Doktor Şükrü bəy yaddaşında ömürlük qalacaq.

26-27.09.1991

Şəhər valisi konsertlərdə bizi dinləməyə xüsusi olaraq gəlmişdi. Onun şeir, sənət haqda düşüncələri, Konyanın gələcəyi naminə gördükləri işlər adamı heyran edir.

Mövlana bağçasını gəzərkən elə buradaca Konyada Aşıqlar Qəhvəsi açacağına söz verdi vali Necati Çetinkaya.

Konyada Aşıqlar Bayramının keçirilməsinə hərə bir cür kömək göstərir. Vali bəy Atatürkün şəkli olan qızıl nişanları bağışladı, qardaşı isə bütün aşıqlara kostyum tikdirdi. Konya “Kon-tur” avtobus şirkəti ölkənin hər yerindən gəlmiş aşıqları öz evlərinə pulsuz-parasız göndərməyi boynuna aldı.

28.09.1991

Bayramın bağlanması Türkiyə Cümhuriyyətinin elan edilməsinin 67-ci ildönümü ilə (29.09.1991) üs-üstə düşdü. Son konsert əvvəlkilərdən daha şən keçdi. Altı türk aşığı Azərbaycan Aşıqlar Birliyinə üzv qəbul edildi. Onlar Azərbaycana dəvət ediləcəklər.

UNUDULMAZ GÖRÜŞLƏR

İRFAN ÜNVER NƏSRƏDDİNOĞLU İLƏ GÖRÜŞ

01.09.1988

Türkiyənin Folklor Qrumunun başkanı İrfan Ünver Nəsrəddinoğlu ilə Respublika Aşıqlar Birliyində Hüseyn Arifin otağında görüşməli idik. Zəng gəldi. Rəfiq Zəka Xəndan idi. Ürfan bəylə evində bizi gözlədiyini bildirdi.

Məmnuniyyətlə getdim. Onu və Rəfiq bəyi maşınımə götürüb, Xarici Ölkələrlə Dostluq və Mədəni Əlaqələr Cəmiyyətinə gəldik, Nəbi Xəzri ilə görüşdük.

Axşam Buzovnadə bağdə yığışmalı olduq. Akademik Fə-rəməz Maqsudovla da orada tanış oldum. Xəlil Rza da orda idi. Gecədən xeyli keçənədək maraqlı söhbət etdik. Saza, sözə qu-laq asdıq. Səhər görüşməli idik. Ona görə Hüseyn Ariflə mən xudahafızlaşib şəhərə qayıtdıq.

02.09.1988

Səhər Rəfiq bəyin evində, danışdığımız kimi, görüşdük. İrfan bəy bir saatlıq kaset yazdı, bacardığım qədər yaxşı çalib-oxumağa çalışdım. Türkiyə radiosu üçün müsahibə götürdü. Bir neçə şəkillər çəkdi. Daha sonra nahara əyləşdik. Rəfiq bəyin xanımı əla plov dəmləmişdi. Xudahafızlaşərkən, mən Ürfan bəyə Azərbaycan çayı, öz afişamı, şeirlərimi və ailəmizin şəkillərini hədiyyə etdim. Zeynal bəyə (Zeynal Abidin Makas nəzərdə tutulur. Red.), Yavuz bəyə (Yavuz Bingöl) salam yetirməsini xahiş etdim.

SEYFƏDDİN ALTAYLI İLƏ GÖRÜŞ

02.09.1988

Həmin gün axşam “Mehriban” şadlıq evində daha bir türk qonaqla görüşdük. Bu, Yunis Məmmədovun qonağı, Türkiyə radiosunun Azərbaycan üçün verilişlər redaksiyasının redaktoru və diktoru Seyfəddin Altaylı idi. Məni o məclisə şair dostum və eloğlum Məmməd İsmayıl dəvət etmişdi. Qonaqlar bütövlükdə onun qonağı idi. Axşamımız gözəl keçdi. Bəlkə də son illərdə elə təmiz səsle oxumamışdım. Amma heyif ki, Allah insaf vermişlərin heç biri “imkansızlıq” üzündən maqnitafon götürməmişdilər. Məmməd Aslan, Sabir Rüstəmxanlı, Məmməd İsmayıl, Fərhad Əliyev, Yunis Məmmədov və onların həyat yoldaşları özləri və sözləri ilə gecəmizi gözəlləşdirdilər. Qəlbimizdə, ürəyimizdə böyük-böyük duyğular və hisslərlə yenidən görüşmək üçün ayrılıraq.

07.09.1988

Seyfəddin bəylə və onun həyat yoldaşı Fatimə xanımla Qarabağ restoranında vida məclisindəyik.

Azərbaycanın görkəmli ziyalıları toplaşblar buraya: Professor Abbas Zamanov, akademik Fərəməz Maqşudov, doktor Qəzənfər Paşayev, Xalq şairi Məmməd Araz, şair Məmməd İsmayıl, polkovnik-leytenant, Yaşar Əliyev, Sabir Rüstəmxanlı, Müşgünaz Rzayeva.

Mənim çalib-oxumağımı həm audiolentə alır, həm videoya çəkirlər. Solmaz Kosayeva da dəvət olunub. Birgə çıxışlarımız çox gözəl təsir bağışladı. Bir sözlə, gözəl axşam idi.

“GÖYÇƏ”DƏ DAHA BİR UNUDULMAZ GÜN

29.06.1991

İranlı məşhur alim, cərrah, folklorçu, dilçi Cavad bəy Heyyət.

“Varlıq” jurnalının nəşiri və baş redaktoru qonağımızdır.

Professor Nurəddin Rzayev, Xalq şairi Hüseyn Arif, Əli Misgər, Zülfüyyə və mən süfrə başında cəm olmuşuq. Bu müdrik insanla söhbətə onu şəxsən dəvət etmiş N.Rzayev başlayır.

“Aşırı” – ifrat deməkdir. Bu sözlə bağlı bir lətifə söyləyir:

– Biri ata minmək istəyərkən, Allah, Məhəmməd, Əli, ya Hüseyn deyib ayağını üzəngiyə qoyub atılır. Və yəhərdən o üzə aşaraq yıxılır. Kişi qalxıb deyir ki, ay qurban olduqlarım, demədim ki, hamınız birdən kömək olun. N.Rzayev hər iki böyük sənətkarı yaxından tanış edir. Onların gələcək əməkdaşlığı üçün ideya da verir: Otaylı-butaylı Azərbaycan aşıqlarının antologiyasını birlikdə toplayıb nəşr etdirələr. Zülfüyyə ilə birlikdə “Yanıq Kərəmi” kompozisiyasını çalırıq. “Koroğlu” dastanının komplekt vollarını Aşıqlar Birliyi adından Cavad bəyə təqdim edirik.

NYU-YORK DÜNYA MUSIQISI İNSTİTUTUNUN PREZİDENTİ CEFRI VERBAXLA GÖRÜŞ

11.12.1991

Cefri Verbax Aşıqlar Birliyinin qonağıdır. Qeyd etdiyim kimi Amerikada son illər aşıq musiqisinə çox böyük maraq var. Cefri gözəl kamança, saz, dəf çalır. Həm də Azərbaycan mahnılarını gözəl ifa edir. Onunla görüşdə “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin foto-müxbiri də iştirak edir. Görüş daha sonra “Göyçə” kooperativində davam edir.

Cefri utana-utana soruşur: “Aşıqları (bizi) Amerikaya dəvət etsəm gələrsizmi?”

– Əlbəttə.

H.Arif, Əli Misgər, Fazil, şairə Fəridə Hacıyeva, Aşıq Murad, Qönçə Kərimova (gənc aşıq) görüşdə iştirak etdilər.

Cefriyə afişamı, Aşıq Əkbər haqda olan yazımı və bir neçə şəkil verdim.

Ayın 4-də “Abşeron” mehmanxanasının Şərq zalında toyda Cefri ilə yenidən görüşdük. Qucaqlaşdıq, öpüşüb ayrıldıq. İsrarla deyir ki, səni Nyu-Yorka dəvət edəcəyəm. Nə deyirəm, Allah qoysa, qismət olsa görüşərik.

SAZLI-SÖZLÜ DÜNYAMIZ VƏ SƏNƏTKARLAR HAQQINDA

MARAQLI KONSERT

M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının konsert salonunda Ümumdünya festivalının laureatı saz ustası Ədalət Nəsimovun rəhbərlik etdiyi Qazax aşığılarının böyük konserti olmuşdur. Aşıqlardan Nadir Orucov, Kərəm Nəsimov, Ayaz Zülfüqarov, Hüseyn Piriyev, Bayram Həsənov və başqaları çıxış etmişlər. Balabançılardan Cümşüd Zülfüqarovun və Kərəm Əliyevin çıxışları tamaşaçılara xoş təsir bağışlamışdır. Ədalət Nəsimovun ifa etdiyi “Dilqəmi” havası tamaşaçıları heyran etmişdir.

Əlbəttə, bunlar yaxşıdır. Lakin qeyd etmək istəyirəm ki, aşıqlarımız havaların adlarını və qoşmaların müəlliflərini nədənsə tamaşaçıların nəzərinə çatdırmırdılar. Ustad aşıqların qoşmalarına da geniş yer verilsəydi yaxşı olardı. Doğrudur, konsertdə Aşıq Ələsgərdən bir neçə qoşma oxundu. Amma bu, az idi.

*“Sovet kəndi”
qəzeti, 05.08.1974*

DÖYÜŞÇÜ AŞIĞIN MAHNILARI

Aşıq Nəcəf kiçik yaşlarından sazla, sözlə ciddi maraqlanmışdır. Yaradıcılığa da erkən başlamışdır. Onun istedadı, bacarığı, məlahətli səsi kənd camaatının, eləcə də Əlimərdanlı toylarında tez-tez iştirak edən ustad sənətkar aşıq Hüseyn Bozalqanlının diqqətindən yayınmamış, Nəcəfi özünə şagird götürmüşdür. 1926-cı ildən Hüseyn Bozalqanlıya şagird olan Nəcəf Alı oğlu aşıqlığın sirlərini, şeir və sənət yollarını məhz bu ustad aşıqdan öyrənmişdir.

Gənc aşıq bir sıra görkəmli aşıqlarla 1928-ci ildə Bakıda keçirilən Azərbaycan aşıqlarının I qurultayında iştirak etmişdir. Qəlbi xalqa bağlı olan sənətkar, xalqdan öyrənə-öyrənə ustad aşıq səviyyəsinə qalxmış, bir neçə şagird yetişdirmişdir. Onlardan biri, – Qaraxanlı Aşıq Vəli hazırda Tovuzda yaşayır.

Az vaxt içərisində böyük hörmət qazanan aşıq Nəcəf Hüseyn Bozalqanlı, Aşıq Zülfüqar, Aşıq Əsəd, Aşıq Mirzə və bir sıra başqa aşıqlarla bərabər Tovuz, Qazax, Şamxor (indiki Şəmkir – red.), Gədəbəy rayonlarında, Ermənistan və Gürcüstanın bir çox kəndlərində toy məclislərində olmuş, tələbkar camaatın ruhunu oxşamışdır.

Şair-aşığın yaradıcılığı ədəbi ictimaiyyətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, 1937-ci ildə Azərbaycan Sovet Yazıçılar İttifaqına üzv qəbul olunmuşdur. Nəcəf aşıq şeirinin qoşma, gəraylı, tənris, nəfəsçəkmə tənris, divanı, müxəmməs kimi bir çox növlərindən istifadə edərək, təsirli, qüvvətli sənət əsərləri yaratmışdır. Əfsus ki, bunların bir qismi baxımsızlıq üzündən itib-batmışdır.

1938-ci ildə Nəcəf Hüseynov Azərbaycan aşığılarının II qurultayında iştirak edir. Burada xalq şairi Səməd Vurğun, Osman Sarıvəlli, Mir Cəlal, Mirzə İbrahimov, istedadlı bəstəkar Üzeyir Hacıbəyov, SSRİ Xalq artisti Bülbüllə yaxından tanış olur. Bu görüşlər səmərəsiz qalmır, şair-aşığın yaradıcılığına qüvvətli təsir göstərir və bundan sonra o, yeni ruh yüksəkliyi ilə yazıb-yaradır.

Nəcəfin yaradıcılığında məhəbbət mövzusu ilə yanaşı, ictimai-siyasi lirika da xüsusi yer tutur. Öz dövrünün heç bir əlamətdar ictimai-siyasi hadisəsi aşığın gözündən yayınmamışdır. Hələ cavan yaşlarında Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin qurulması Nəcəfi hədsiz sevindirmişdir.

Şükür, gəldi fəhlə-kəndli zamanı,
İndən belə xoş sürərik dövrünü.
Nəcəf, mərifətlə dolan dünyanı,
Sən ol xalqın mehribanı həmişə,

– deyən şair aprel günəşini hərarətlə alqışlamışdır.

O, sosializm quruculuğunun ilk illərində gənc Sovet ölkəsinin yüksəlişinə hər vasitə ilə mane olmağa çalışan qolçomaqları, mövhumat nümayəndələrini kəskin şeirləri ilə qamçılamış, onlara qarşı əzmlə vuruşan, mətanətlə mübarizə aparan doğma xalqımızı, Kommunist Partiyamızı, Qızıl Ordunu ilhamla tərənnüm edib, yeni qələbələrə ruhlandırmışdır:

– Nəcəf partiyadan alıb nicatı,
Gərək tərək eləyək biz mövhumatı.
Xaindən, xəbisdən bu şən həyatı
Saxlayaq, yaşasın dinc Qızıl Ordu.

Kollektivləşmənin ilk illərində kolxoza birinci yazılanlardan biri də Nəcəf olmuşdur. Bununla yanaşı, o, bir təbliğatçı kimi hər yerdə: toyda, məclislərdə, telli sazı və şirin sözü ilə hamını bu xeyirxah işə dəvət etmişdir:

– Yazıldıq kolxoza min bir həvəslə,
Bu şən növraq, yeni həyat gözəldir.
Zəhmətə qatlaşıb şövlə-şəstlə,
Ellər quran bu xoş büsat gözəldir.

Aşığın yaradıcılığının tədqiqi ilə əlaqədar olaraq arxiv sənədlərini axtararkən bizə bir həqiqət məlum oldu: onun şeirləri yalnız toy-nişan məclislərində səslənməmişdir. O, eyni zamanda 1930-1945-ci illər arasında “Revolysiya i kultura” jurnalında, “Kommunist”, “Ədəbiyyat qəzeti”, “Yeni yol” və başqa mətbuat səhifələrində Vətənə, partiyaya, xalqımızın qəhrəman oğullarına həsr etdiyi “Sən oldun”, “Partiya”, “Qızıl Ordu”, “Papaninçilərə” və bir sıra müxtəlif şeirləri ilə çıxış edərək xalqın mübariz ruhunu oxşamağa çalışmışdır.

Əgər müasirləri Nəcəf Hüseynovu istedadlı bir şair, məlahətli səsi olan bir aşiq kimi tanıyırdılarsa, indiki nəsil onu döyüşçü-aşiq, alovlu vətənpərvər kimi sevir. 1941-ci ildə ölkəmizin üstünü qara buludlar alanda partiyanın çağırışına silaha sarılmaqla cavab verən Odlar diyarının mərd oğulları sırasında Aşiq Nəcəf də var idi. Onun telli sazı silahla əvəz olunmuşdu.

Nəcəf Alı oğlu 1942-ci il yanvarın 1-də Tovuz rayon hərbi komissarlığı tərəfindən Gürcüstana göndərilmişdir. Bir aylıq təlim məşqindən sonra, briqada Oryol ətrafında yerləşən 26-cı atıcı polkun tərkibinə daxil olmuşdur.

Aşığın döyüş yollarını öyrənmək məqsədi ilə Tovuz və Qazax hərbi komissarlıqlarında olduq, bir neçə döyüş yoldaşı ilə görüşüb söhbət etdik. Öyrəndik ki, Oryol və Kursk ətrafındakı döyüşlərdə mərdliklə vuruşub.

Aşığındöyüş yoldaşlarından Kamal Kərimov deyir: “1943-cü ilin əvvəlləri idi. Hissəməiz Kursk şəhərinin 30 kilometrliyində yerləşirdi. Hər tərəf qar idi. Şaxta qılınc kimi kəsirdi. Bizə düşmənin yaxında yerləşən müdafiə-signal məftillərini kəsmək və faşist minalarını çıxarmaq tapşırılmışdı. Əməliyyatı yerinə yetirməyə dörd həmyerli – Nəsir Nəsirov, Nəcəf Hüseynov, Baba Qədirli və mən gedirdik. Hamımız ağ geyimdə, əlimizdə minaçıxardan sürünə-sürünə irəliləyirdik. Məftillərə xeyli qalmış Nəcəf işarə ilə bizi dayandırdı, tək irəlilədi. O, axırıncı məftili kəsəndə düşmən duyuq düşmüşdü. Lakin gec idi. Artıq bizim ikinci eşalon özünü yetirmişdi. Vuruşma başlandı. Faşist ordusu geri çəkilməyə məcbur oldu. Nəcəf bu döyüşdə yüngül yaralandı, tez də sağalıb yenidən ön cəbhəyə qayıtdı. Polk komandiri ona təşəkkür elan etdi”.

Aşıq Nəcəfin müharibə dövrü yaradıcılığını səciyyələndirən sənədlər əsasən cəbhədən gələn məktublardır. Hər məktubunda ümid, təsəlli dolu, qələbə ruhlu şeirlər vardır:

Namə gəlib oxuyuram,
Güllələrin arasında.
Bir gözüm düşmən axtarır,
Biri kağız qarasında.

Qələbə gününü səbirsizliklə gözləyən aşıq bu günün gələcəyinə inanır, qəlbi azad, dinc həyat eşqi ilə çırpınır. Toy-nişan

məclislərində sədəfli sazı, xoş avazı ilə yenə xalqın ruhunu oxşamağı arzulayırdı:

İlhamla dindirər sədəfli sazı,
Nəcəf yenə məclis açar, əzizim!

Nəcəf Alı oğlu 1944-cü ilin iyul-avqust aylarında Omçansk rayonunda gedən döyüşlərin birində ağır yaralanmış, Bakıya hərbi xəstəxanaya göndərilmişdir. Sağ gözünü itirən şair-aşıq bir neçə ay burada müalicə olunub, 1944-cü ilin oktyabrın 7-də axırıncı cərrahiyyə əməliyyatından sonra qismən sağalmışdır. Müalicə müddətində xəstələrin, tibb işçilərinin dərin hörmətini qazanmışdır. Bunu tibb bacısı Sara Həsənovanın aşığın qohumu, Əlimərdanlı kəndində müəllim işləyən Həmid Rəhimova göndərdiyi məktub bir daha təsdiq edir.

Aşığın müharibədən sonrakı həyatı uzun sürməmiş, 1946-cı il sentyabr ayının 20-də, yaradıcılığının çiçəkləndiyi bir dövrdə, müharibədən aldığı yaradan vəfat etmiş və Əlimərdanlı kəndində dəfn edilmişdir.

Böyük qələbəmizin 30 illiyi ilə el şairinin 75 illik yubileyi bir vaxta düşmüşdür. Ötən ilin son günlərində Əlimərdanlıda təntənəli ədəbi-bədii gecə keçirilmişdir. Aşığın həmyerlilərinin – gənc şairlərin, Aşıq Əkbərin, balabançı Müseyib Abbasovun və məktəblilərin çıxışları hərarətli alqışlarla qarşılanmışdır. Bu, el şairinə dərin xalq məhəbbətinin ifadəsi idi.

*“Sovet kəndi”
qəzeti, 20.03.1975*

SAZLI, SÖZLÜ NƏĞMƏKARLAR

Respublikamızın Əməkdar mədəniyyət işçisi, Gənclərin və tələbələrin VI Ümumdünya festivalının laureatı aşıq Əkbər Cəfərov və onun rəhbərlik etdiyi “Aşıqlar” ansamblı tamaşaçıların rəğbətini qazanmışdı.

Aşıq Əkbər Cəfərov 1961-ci ildən Tovuz rayon Mədəniyyət Evinə “Aşıqlar” ansamblına rəhbərlik edir. Ansamblın üzvləri tez-tez Tovuz və qonşu rayonların kəndlərində, tarla və ferma işçiləri qarşısında çıxış edir, oğlan və qızları əməkdə hünər göstərməyə səsləyir.

Görkəmli saz və söz ustalarının Bakıda da pərəstişkarları çoxdur. Bu günlərdə Əkbər Cəfərovun rəhbərlik etdiyi “Aşıqlar” ansamblının M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında təşkil olunmuş konsert proqramında bunun bir daha şahidi olduq. Ansamblın üzvləri elə ilk dəqiqələrdən tamaşaçıların qəlbini ələ ala bildilər.

Aşıq Əlixan Niftəliyev hələ gəncdir. Aşıqların dili ilə desək, “bərkdən-boşdan” çıxmayıb, “qıfılbəndlər” açmayıb. Ancaq onun özünəməxsus ifaçılıığı, saz və sözün ahəngdarlığı, qədim el havalarının dürüst ifa tərzini tamaşaçıların xoşuna gəlmişdi.

Deyirlər, hər aşıq öz ustasına görə tanınır, ustad barmaqlarının saza yatımı, havalara görə sözlərin seçilməsi bilavasitə şagirdlərinə də sirayət edir. Bütün bu xüsusiyyətləri özündə cəmləşdirən aşıq Əlixan ustası Aşıq Əkbəri kor-koranə təqlid etmir, hər havada özünəməxsus çalarlar tapmağa müvəffəq olur.

Eyni xoş sözləri Aşıq Əkbərin başqa bir yetirməsi – Ələsgər Tağıyev haqqında da demək olar.

Gənc aşiq Əskinaz Abbasova aşiq nənələrimizdən Pərinin, Bəstinin, Nəbatın layiqli davamçısıdır. Əskinaz “Ayaq divanı”, “Orta sarıtel” havaları üstündə xüsusi məharətlə oxudu.

Ümumiyyətlə, “Aşıqlar” ansamblının çıxışı tamaşaçılara xoş təsir bağışladı.

*“Azərbaycan
gəncləri” qəzeti,
22.03.1975*

SAZ HƏVƏSKARLARI QRUPU

Son illərdə aşığı musiqisinə, klassik aşığı poeziyasına daha çox qayğı göstərilir. Radio dalğalarında, müxtəlif konsert salonlarında aşığı musiqisindən ibarət konsertlərin təşkili, eyni zamanda müxtəlif dövrlərdə yaşamış ustad sənətkarların ədəbi irsinin toplanması, nəşri və tədqiqi bu qayğının parlaq təzahürüdür. Bütün bunların nəticəsidir ki, milli musiqimizin bu növünə həvəs gündən-günə artır, klassik ənənələrə sadıq qalmaqla, onun inkişafına daha çox səy göstərilir.

Təəccüblü deyildir ki, söz sənətinin əsrlər boyu yaşamasında ustad aşıqların böyük rolu olmuşdur. Bu ustadlar sənətin nəsildən-nəsilə keçməsi və inkişafı xatirinə bir və ya bir neçə şagird yetişdirmişlər. Etiraf etmək lazımdır ki, bunlar ancaq fərdi şəkildə olmuşdur.

Bəs müasir şəraitdə saz sənətinə, aşığı musiqisinə yiyələnlərin sayını artırmaq, başqa sözlə desək, bu işi kütləvi şəkildə salmaq mümkün olmazmı?

Bu sual uzun müddət idi ki, respublikamızın Əməkdar mədəniyyət işçisi, tələbələrin və gənclərin VI Ümumdünya festivalının lautreatı aşığı Əkbər Cəfərova rahatlıq vermirdi. Gecə-gündüz bu haqda fikirləşir, ölçüb-biçir, müxtəlif yollar axtarırdı. Nəhayət, bir gün Tovuz Rayon Xalq Maarif Şöbəsinə gəlib fikrini Qara Sultanov yoldaşa bildirdi. Xeyli söhbətdən sonra Qara müəllim Bozalqanlı kənd orta məktəbinin nəzdində saz həvəskarları qrupunun açılmasına icazə verdi. Məşğələləri aparmaq üçün Əkbər Cəfərov müəllim təyin olundu.

Az müddət ərzində 18 nəfərdən ibarət qrup təşkil olundu və 1975-ci il sentyabr ayının 1-dən etibarən dərstdən kənar vaxtlarda (məüyyən olunmuş cədvəl və plan üzrə) ilk məşğələlər başlandı. Respublikamızda məktəb şəraitində ilk saz həvəskarları sinfi belə yarandı. Əlbəttə, belə bir sinfin aşiq Hüseyn Bozalqanlı, Xəyyat Mirzə, Şair Vəli və başqaları kimi ustad sənətkarlar yetirmiş bir kənddə yaranması sevindirici haldır.

Bu günlərdə qrupun rəhbəri aşiq Əkbər Cəfərovla görüşüb söhbət etdik. O dedi ki, cəmi altı-yeddi ay keçməsinə baxmayaraq, artıq şagirdlər “Şahsevəni”, “Gəraylı”, “Baş saritel”, “Ayaq saritel”, “Azərbaycan” havalarını sərbəst çalib-oxuya bilirlər.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, həmin qrupun üzvlərindən üç nəfəri – Azər Hacıyev, Zöhrab Məmmədov və Nazim Məmmədov Azərbaycan paytaxtında keçirilən Ümumittifaq uşaq kitab həftəsinin açılışına dəvət olunmuşdu. Dzerjinski adına klubda “balaca aşıqlar”ın ifa etdikləri aşiq Mirzə Bayramovun “Azərbaycan” mahnısı tamaşaçılar tərəfindən alqışlarla qarşılandı.

Maarif şöbəsinin müdiri ilə görüşərkən o dedi:

– Aşiq Əkbərin irəli sürdüyü bu təşəbbüs qiymətlidir. Musiqi məktəblərinin açılması hələlik mümkün olmayan kəndlərimizdə belə qrupları təşkil etmək çox faydalıdır. Bozalqanlı məktəbində yaradılmış bu qrup ilk təcrübədir. Söz yox ki, bu təcrübədən gələcəkdə daha səmərəli istifadə etməklə eyni zamanda şagirdlərdə şifahi xalq ədəbiyyatı barədə müəyyən təəssürat yaratmaq olar.

*“Sovet kəndi”
qəzeti, 17.04.1976*

DİQQƏTSİZLİK YOXSA...

Oxucudan məktub gəlib

El ədəbiyyatı nümunələrinin toplanıb camaata çatdırılmasının nə qədər faydalı olduğu hamıya aydındır. Bu da bəllidir ki, Azərbaycanda son zamanlar bu əvəzsiz sənət inciləri daha geniş miqyasda təbliğ olunmağa başlamışdır. S.Mümtaz, V.Xulufu, H.Əlizadə, həmçinin H.Araslı, M.H.Təhmasib, Ə.Axundov və başqa tədqiqatçı alimlərimiz ömürlərini bu işə həsr etmişlər.

Son bir neçə ildə Azərbaycan radiosunun “Bulaq” verilişlərində, qəzet və jurnallarımızın səhifələrində, nəşriyyat planlarımızda el ədəbiyyatı nümunələrinə yer verilməsi xalq yaradıcılığına böyük qayğının, diqqətin nəticəsidir.

“Gənclik” nəşriyyatının “Ustad aşıqlar” silsiləsindən kitablar nəşr etməsi də belə qayğının təzahürü kimi qiymətləndirilməlidir. Nəşriyyat bu günlərdə Usta Abdullanın “Şeirlər” kitabını da həmin silsilədən çap etmişdir. Kitabı böyük həvəs və maraqla vərəqlədim. Lakin bu məsul işə tərtibçi Rəşid Mehdiyevin, kitabın redaktorları Hüseyn Hüseynzadənin, Vaqif Nəsinin soyuq münasibətinə təəssüflənməli oldum.

Tərtibçi yuxarıda adlarını çəkdiyim alimlərimizin el ədəbiyyatını toplamaq sahəsində zəngin təcrübəsinə əsaslanmamış, şeirləri saf-çürük etməmiş, nəşriyyatı və oxucuları pis vəziyyətdə qoymuşdur. Kitabda gedən bir sıra şeirlər Usta Abdullanın yox, ayrı-ayrı müəlliflərinindir. Faktlara müraciət edək: Kitabın 13-cü səhifəsində verilən “Gəlirəm mən” başlıqlı gəraylı “Abdulla və Cahan” dastanının qəhrmanı Aşıq Abdullanındır. Həmin şeir Səttar Axundovun tərtibi, professor Həmid Araslının

redaktorluğu ilə 1957-ci ildə respublika Xalq Yaradıcılığı Evinin buraxdığı “Aşıqlar” kitabının 52-ci səhifəsində dərc olunmuşdur.

19-cu səhifədə verilmiş “Qalmaqdadı” qoşması isə Növrəs İmanındır. Bunu qocaman ustad aşıqlarımızdan Qədir İsmayılov, Mikayıl Azaflı, Yusif Yusifov və Növrəs İman yaradıcılığına yaxşı bələd olan aşıq Əkbər Cəfərov təsdiq edir.

İkinci bir tərəfdən, bu şeir R.Mehdiyevin dediyi kimi, “Bir zamanlar kapitalizm dünyasının qəm sapandında bulanan Usta Abdullanın” zəmanədən şikayəti deyil, məhz “sinəsini eşq odu” yandıran, buna görə də öz taleyindən, “fələyin fitnə-felindən”, “müxənnətin andından” zara gəlmiş Növrəs İmanın gileyidir. Doğrudur, Növrəs İmanın həyat və yaradıcılığı lazımınca tədqiq olunmayıb, lakin bu haqq vermir ki, el şairinin uğursuz taleyi ilə səsləşən və ona məxsusluğu şübhə doğurmayan bir şeiri tədqiqatçı başqasının adına çıxsın. Əyanilik xatirinə Növrəs İmanın şeirini oxuculara təqdim edirəm:

Yenə qəm ləşkəri hücum gətirib,
Sinəmi eşq odu qalamaqdadı.
Hərə bir tərəfdən qılınc götürüb,
Könlümün evini talamaqdadı.

Anlamışam bu fələyin fəndini,
Ömrümün arxının sökül bəndini.
Çinləyib əlində qəm kəməndini,
Atıb gərdənimə dolamaqdadı.

Çalışır insanı sala fəndinə,
İnanmıram müxənnətin andına.

Qoyubdu İmanı qəm sapandına,
Atacaqdı bir gün, bulamaqdadı.

“Gözəl” rədifli təcnis (səh. 67) də aşıqlar arasında Şeyda Əzizin adına oxunur və yuxarıda dediyimiz “Aşıqlar” kitabında 196-cı səhifəsində də onun şeiri kimi çap olunub.

İş o yerə çatıb ki, tərtibçi bizimlə bir dövrdə yazıb-yaradan müəlliflərin də şeirlərini Usta Abdullanın kitabına daxil etmişdir. Kitabın 27-ci səhifəsindəki “Harda mən” başlıqlı şeir Tovuzda Öysüzlü təxəllüsü ilə şeirlər yazan müəllim Abbasəli Həsənovun, 31-ci səhifəsindəki “Olmaz-olmaz” rədifli qoşma isə şair Abbas Abdullanındır. Sonuncu müəllifin şeiri ADU-nun “Lenin tərbiyəsi uğrunda” qəzetinin 4 yanvar 1959-cu il tarixli sayında çap olunmuşdur. Tərtibçi yuxarıda adını çəkdiyimiz müəlliflərin şeirlərində cüzi dəyişiklik eləməklə ünvanı dəyişdirmək istəmişdir. Təbii olaraq bu dəyişikliklər şeirlərdə məntiq dolaşıqlığına, süniliyə gətirib çıxarmışdır. Bu vəziyyət Abbas Abdullanın “Olmaz-olmaz” rədifli qoşmasında daha aydın nəzərə çarpır. Misallara müraciət edək.

Abbas Abdullada:

Tapdanıb alçalmış məhzun dağların,
Başında yay vaxtı qar olmaz-olmaz.

Usta Abdullada:

Tapdanıb, alçalmış məhzun dağların,
Yay vaxtı başında qar olmaz-olmaz.

Təbiidir ki, dağ əvvəlcə tapdanar, sonra alçalar. Üçüncü bəndin son beyti:

Uca çinarlarda bar olmayantək,
Namussuz sifətdə ar olmaz-olmaz.

Kitabda:

Uca ağaclarda bar olmayantək,
Namussuz sifətdə ar olmaz-olmaz.

Görəsən, nə vaxtdan uca ağaclarda bar olmur? Min illik uca ceviz ağacları var ki, barını yığib-yığıdırmaqla qurtarmır.

Naşırlər nəzərə almayıblar ki, bu şeir bütövlükdə ikinci şəxsə müraciətlə yazılıb, qeyri-müəyyən şəxsə yox. Bunun nəti-cəsində də dördüncü bənddəki qafiyələr kitabda səhvən “gülmə-sə”, “gəlməsə”, “bilməsə” şəklində işlənmişdir. Şeirin son, aşiq-ların dili ilə desək, tapşırma bəndi belədir:

Abbas, şeir yazıb könül fəth elə,
Gəzib yaylaqlarda sən gülə-gülə!
Fəqət bağlanmasan obaya, elə,
Sözün ağızlarda car olmaz-olmaz.

Usta Abdullanın kitabında şeir belə tamamlanır:

– Sənətkar, sözün yaz, durma, fəth elə,
Gəzib yaylaqları sən gülə-gülə!
Fəqət bağlanmasan obaya, elə,
Bil, sözün dillərdə car olmaz-olmaz.

Sual olunur: nəyi fəth elə, kimi fəth elə, niyə fəth elə?

El ədəbiyyatının xatirinə hal şəkilçilərini nadir hallarda ix-tisara salarlar. Abdulla adı bu şeirin tapşırmasına düz gələ-gələ

el şairini nə məcbur edib ki, özünü belə çətinə salıb, “Sənətkar” təxəllüsünü işlədib?

Təəssüf ki, kitabın tərtibçisi, eləcə də redaktorları bu suallara cavab axtarmayıblar. Əgər axtarsaydılar, başqa ustad aşığılarımızın da neçə-neçə misrası Usta Abdullanın adına getməzdi.

El sənətkarları həmişə gözü, könü tox olublar. Usta Abdullanın başqasının sözünə, misrasına nə ehtiyacı?!

“Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti,

18.08.1976

“İŞIQLI TELLƏR”

“Saz. Söz. İfaçılıq. İlk baxışda adi görünən bu üç söz – xalqımızın əsrlər yara-yara zamanəməizə gətirib çıxardığı zəngin mənəvi sərvətlər səlnaməsi, musiqi folklorumuzun təkamül yolunun təcəssümüdür, nəticəsidir”.

Bu sətirələr Respublikanın Əməkdar mədəniyyət işçisi aşıq Əkbər Cəfərovun “Gənclik” nəşriyyatı tərəfindən çapdan çıxmış “İşıqlı tellər” kitabında Vilayət Rüstəmzadənin yazdığı “Ön söz”dən götürülmüşdür.

Saz və söz həvəskarları tələbələrin və gənclərin VI Ümumdünya festivalının laureatı Əkbər Cəfərovu “nadir, yatımlı zil səsə malik” ifaçı, müasir aşıq sənətimizin zirvəsində dayanan istedadlı sənətkar kimi tanıyırlar. Bu, aşığın təvazökarlığından irəli gələn haldır. O həmişə el şənliklərində, konsert salonlarında, tarla əməkçiləri qarşısında görkəmli ustadlar – Qurbani, Tufarqanlı Abbas, Xəstə Qasım, Ələsgər, Hüseyn Bozalqanlı, Aşıq Nəcəf və onlarca digər böyük sənətkarlardan söz açır, qədim dastanlarımızı dilləndirir. Bir sözlə, bu günün tamaşaçılarını, dinləyicilərini klassik aşıq poeziyası ilə tanış etməkdən doymur. Özünü təbliğ isə onun nəzərində həmişə arxa planda olmuşdur.

“İşıqlı tellər” kitabı isə “Şərəf nişanı” ordenli aşıq poeziya həvəskarlarına bir saz şairi kimi, yaradıcı aşıq kimi təqdim edir.

Şair-aşığın səlis, rəvan dillə yazdığı gəraylılar, qoşmalar, təcnislər, deyişmə və müxəmməslər kitabda dörd başlıq altında verilmişdir.

“Səhər nəğmələri” adlanan birinci başlıqda aşığı “Azad günlər növrağına vüsət verən” doğma Kommunist partiyamızı, “Dağları vüqarlı, keçmişi Nigarlı, hər zaman baharlı” odlar diyarı Azərbaycanı, xalqlarımıza ağ gün, azad həyat bəxş edən şanlı Oktyabrı ülvi səmimiyyətlə tərənnüm edən şeirləri toplanmışdır. Kommunist partiyamızın müdrik rəhbərliyi altında xarü-qələr yaradan əmək adamları, Sovet hakimiyyəti illərində ucalan yeni şəhərlər, qəsəbələr aşığın ilham mənbəyinə çevrilmişdir:

Kürü döndərmişik Milə, Muğana,
Sumqayıt, Daşkəsən sığmır dastana.
Əkbərəm, gedirəm toya, nişana,
Məni sevindirir zamana, deyim!

Doğma Azərbaycanımızın füsunkar təbiətini, misilsiz gözəlliyini, şırıl-şırıl axan nəğməli bulaqlarını, başı qarlı, əyilməzlik, ucalıq mücəssəməsi olan dağlarını tərənnüm edən şeirlər “Gözəllik qoynunda” adı altında verilmişdir:

Min bir dərdin dərmanıdır
Dağlarından axan bulaq.
Gecələr Ayı döşünə
Nişan kimi taxan bulaq.

Aşıq, telli saz döşündə günəşli diyarımızı oba-oba, oymaq-oymaq gəzmiş, insan əlləri ilə yaranmış gözəllikləri, yurdumuzun bağ-bağatlı, bar-bəhrəli çöllərini vəsf etməkdən doymamışdır:

– Əkbərəm, yadımdan çıxarmı, haşa,
Sazımla elləri gəzdiyim qoşa!

Ceyranbatan, Göy göl, Hacıkənd, Şuşa...
Bu yerləri tala-tala gəzmişəm...

Bütün yaradıcı aşqlarımız kimi, məhəbbət mövzusu Əkbər Cəfərovun yaradıcılığında da xüsusi yer tutur. Saf məhəbbət, əhdə vəfa, sevənlərin səmimi ürək çırpıntıları, dözümlü, mətanət, mübarizə aşğın şeirlərinin mayasıdır.

Xoş günüm, saatım onsuz hədədir,
Sevirəm, atəşim dünya qədərdir.
Deməsin, məhəbbət gəldi-gedərdir –
Sevgilim Əkbəri naşı sanmasın.

Bu cür istəklə dolu, tərəvətli şeirlər kitabda “Məhəbbət çəlgisi” başlığı altında toplanmışdır. Aşğın özünəməxsus yaradıcılıq yolu onun şeirlərini daha oxunaqlı edir, poeziya həvəskarlarına sevdilir:

Mən Əkbərəm, od salıbsan canıma,
Yaraşıq ol şöhrətimə, şanıma.
Bir də məni qardaşınla yanıma,
A qohumlu, a qardaşlı bəxtəvər!

Şair-aşğın müxtəlif mövzulara həsr etdiyi qoşma, gəraylı, mükəmməs, təcnis və divanilər “hər çinardan bir yarpaq” başlığında verilmişdir.

Sənət məclisində, ey böyük ustad,
Yerin baş tərəfdə görünər sənini! –

Misraları ilə başlayan şeirdə şifahi xalq ədəbiyyatımızın nəhəng olması ustad Ələsgərə dərin məhəbbətini ifadə edən aşiq, S.Vurğunun həmişə, hər yerdə, hər ürəkdə məskən saldı-
ğından ürəkdolusu, səmimiyyətlə söz açır:

Keçdim Dilicandan, aşdım Sevana,
Söz qoşdum çonqura, neyə, kamana.
Oxudu Gülbəniz, Şuşik, Manana:
- Qafqazlı nəğməkar, Vurğun burdadır.

El nəğməkarı mütləqni çox sevir. İstər yazılı, istərsə də şifahi ədəbiyyatımızın klassik nümayəndələrini dönə-dönə oxuyur, təbliğ edir. Bunun nəticəsidir ki, onun yaradıcılığında klassiklərimizin təsiri hiss olunur. Aşığın bahar küləyinə müraciətlə yazdığı “De gəlsin” rədifli qoşmasını oxuyarkən istər-istəməz Nəbatini, Qasım bəy Zakiri yada salırıq:

– Xahişim var səndən, bahar küləyi,
Gözləyirəm, o canana de, gəlsin!
Qanadlandı, qartal uçdu qayadan,
Tər lan qalxdı asimana, de, gəlsin!

Bu cür misraları çox göstərmək olar. Xalq şairi Osman Sarıvəlliyyə yazdığı nəzirə, Ustad Ələsgər, Hüseyn Bozalqanlı, Qurbani, Aşıq Nəcəf çeşməsindən qidalanan fikrimizi sübut etməyə imkan verir. Bütün bunlara baxmayaraq Əkbər Cəfərovun ifadəliliyi kimi, şeir yaradıcılığı da təqlidçilikdən çox uzaqdır. Aşıq öz şeirlərinə tələbkar yanaşır və bunu başqalarından da tələb edir:

– Sözüün də polada bənzəri vardır,
Əridib mum kimi, əyən istərəm.
Dərin kəlamları, sərt kəlmələri
Şeir zindanında döyən istərəm.

Əkbər Cəfərov öz sənətinə qəlbən bağlanan, onu ürəkdən sevən bir sənətkardır. “Dostunam, deyənin ona hörmətini ancaq sənətin qədrini bilməsində” görən aşiq, sənətə yüngül münasibət bəsləyənləri “sənət bulağını bulandıranları”, ən başlıcası isə sənəti gəlir və şöhrət mənbəyinə çevirənləri, sazı ancaq forma xatirinə əlinə götürüb özünü “aşiq” adlandıranları lənətlə damğalayır, onları imtahana çağırır:

Sənətkar ağırdır, qız deyil süzə,
Bacarıb bircə yol saz çalsın bizə.
Aşıqsa, mənimlə dursun üz-üzə,
“Cəngi” də, “Misri” də cövlana gəlsin.

Daldada yayxanıb bığın burmasın,
Əkbər, çağır onu, gendə durmasın!
Sənət bulağını bulandırməsın, –
Kişidir, qoy, sən qovğana gəlsin!

Və ya

Əkbər çox sevər ki, o sənətkarı –
Şöhrətə uymasın, sənətkar olsun.

Kitaba aşığın kəlbəcərli Əli Qurbanov ilə dəyişməsi də daxil edilmişdir.

Deyişməni oxuyarkən Əli Qurbanov Aşıq Əkbərin sənətinə, ustadına və yetirmələrinə verdiyi dolğun, həqiqi qiyməti hiss edirsən:

Müseibin dodağında ney dindi,
Elə bildim bütün dünya isindi.
Barmaq boyda bir qamışda mən indi
Dalğa-dalğa hərarətə heyranam.

Doğrudan da Ümumittifaq festivalı laureatı balabançı Müseyib Abbasovla Aşıq Əkbərin birgə çıxışını dinləyərkən düşünürsən ki, saz sənətini yaşatmaq, ucaltmaq naminə elə Əkbər Müseyib üçün, Müseyib də Əkbər üçün doğulub. Aşığın ustadı Qədir İsmayılov şagirdləri Ələsgər Tağıyev, Əlixan Niftalıyev də bu cür qiymətə layiq sənətkarlardır.

Ümumiyyətlə “İşıqlı tellər” kitabı xoş təsir bağışlayır və ümidvarıq ki, oxucuların stolüstü kitabına çevriləcək. Bütün oxucular adından belə bir nəcib, xeyirxah iş üçün kitabın redaktoru Vilayət Rüstəmzadənin şəxsində “Gənclik” nəşriyyatının bütün işçilərinə minnətdarlığımızı bildirir, müəllifə yeni-yeni yaradıcılıq nailiyyətləri, coşqun, sönməz ilhamla yazıb-yaratmaq arzulayırıq.

*Bakı şəhəri,
1977-ci il.*

TƏLƏSƏN TƏNDİRƏ DÜŞƏR

Bu il iyul ayının 30-da və 31-də Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında Respublikanın Əməkdar mədəniyyət işçisi aşıq Əkbər Cəfərovun rəhbərliyi və iştirakı ilə Tovuz aşığılarının konserti olmuşdur.

“Bakı” axşam qəzeti 2 avqust 1976-cı il tarixli sayında jurnalist Möhbəddin Səmədoğlunun konsert haqqında qeydləri “Klassik irsə qayğı ilə yanaşmalı” başlığı altında dərc olunmuşdur.

Tənqid olunanlardan, eyni zamanda, minlərlə oxuculardan biri kimi məqaləni səbrlə, dönə-dönə oxudum. Açığını deyim ki, möhkəm qanım qaraldı. Ona görə yox ki, tənqid olunmuşdum. Ona görə ki...

Məqalə müəllifi hansı hissin, hansı qüvvənin təsiri iləsə, sırf birtərəfli mövqe tutmuş və çəkinmədən, heç bir məsuliyyət hiss etmədən tamaşaçıların razı qalmadıqlarını savadsız və məntiqsiz şəkildə qeyd etmişdir. Yazını oxuyandan sonra tərəddüdsüz bu qənaətə gəlmək olar ki, hörmətli jurnalist aşıq musiqisi, aşıq poeziyası haqda kafi təsəvvürə belə malik deyildir.

Əvvəla, ağlasığmaz bir işdir ki, iki saat yarım davam edən konsertdə xoşa gələn cəhət yox dərəcəsində olsun. Müəllif qeyd edir ki, heç bir aşıq öz çıxışı ilə tamaşaçıları razı sala bilmədi. Əgər doğrudan da belə idisə, bəs nə üçün proqramda cəmi iki mahnısı olan aşıq Ələsgər Tağıyevi, Əlixan Niftəliyevi, Aydın Musayevi tamaşaçılar alqışlarla səhnəyə qaytardılar?! Belə deyilsə, bəs nə üçün hörmətli M.Səmədoğlu öz adından yox, məhz tamaşaçıların adından çıxış edir?!

SAZ, SÖZ, İFAÇILIQ VƏ...

Aşıq musiqisinə, aşıq poeziyasına getdikcə daha çox diqqət yetirilir. Əsrlərin sınağından çıxmış əvəzsiz sənət nümunələrinin toplanması, tədqiqi, nəşr olunub oxuculara çatdırılması buna parlaq sübutdur. Sevindirici haldır ki, indi də şifahi ədəbiyyatımızın aparıcı qolu inkişaf edir, yeni-yeni sənət nümunələri ilə zənginləşir. Orta nəslə mənsub olan ustad sənətkarlar, gənc aşıqlar və həvəskarlar bu işdə böyük rol oynayırlar.

Aşıq sənətinin inkişafı, təbliği haqqında ayrı-ayrı vaxtlarda müxtəlif sənət adamları öz fikir və mülahizələrini söyləyiblər. Biz də aşıq sənəti, onun inkişafı və təbliği haqqında qeydlərimizi oxucularla bölüşmək istərdik. İlk sözümüz saz havalarının ifası ilə əlaqədardır. Şair Hüseyn Arifin (Hüseynzadənin) “Sazlı-sözlü dünyam” məqaləsilə əlaqədar olaraq “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində dərc edilmiş məqalələrdə bəzi müəlliflər haqlı olaraq sazda muğam parçalarının, xalq mahnılarının çalınmasını düzgün sayırdılar. Saz elə imkanlı, incə bir musiqi alətidir ki, onda nəinki Azərbaycan muğam və xalq mahnılarını, hətta dünya xalqlarının musiqisindən bəzi nümunələri çalmaq mümkündür. Lakin saz havalarını çalarkən onların əvvəlində haşiyələr çıxmaq yersiz görünür. Bəzən bir çox sənətkarlar və həvəskarlar saz havalarına o qədər “xal”lar, “gül”lər əlavə edirlər ki, havanın özü az qala arada itib-batır. Əgər onların istedadı varsa, qoy,

yeni saz havaları

qoşsunlar. Bu, aşıq sənətinin inkişafına təkan verir. İndi də yeni saz havaları yaranır. Mikayıl Azaflının bu sahədəki tə-

şəbbüsləri maraq oyadır. O, klassik saz havalarımızla ayaqlaşabilən altı hava qoşmuşdur. Maraqlıdır ki, “Azaflı dübeytisi”, “Azaflı gəraylısı”, “Azaflı sarıtelı”, “Mehribani”, “Sənəti” və “Azaflı dağları” el şənliklərində, konsertlərdə aşığılarımıza tez-tez sifariş verilir. H.Hüseynzadə “Azaflı dübeytisi”nin klassik havalardan bolluca istifadə olunaraq “düzəldildiyini” deyir. Əvvəla, eyni kök və pərdələrdə çalınan havaların az və ya çox dərəcədə oxşarlığı var. Hətta “Ağır şərili” ilə “Yüngül şərili” və “Göyçə gözəlləməsi” o qədər yaxındır ki, çox sənətkar ifa zamanı özü də hiss etmədən bu havaların birindən digərinə keçir. Həmçinin çox incə xallarla bir-birindən seçilən bu havaların hər biri müstəqil adla həyata vəsiqə almışdır. Eləcə də ifa üslubuna görə çox az fərqlənən “Dübeyti” havaları da (“Mirzə dübeytisi”, “Zülfüqar dübeytisi”, “Borçalı dübeytisi”) klassik musiqi xəzinəmizə daxil olmuşdur. İnanırıq ki, “Azaflı dübeytisi”nə Azaflı Mikayılın ifasında qulaq asanlar onu başqa havalardan fərqləndiyini etiraf edirlər. Çünki tam mənimsənilmədikdə bir neçə ifaçı tərəfindən çalınan və ya oxunan yeni musiqi əlif şəkli alır.

Çox vaxt aşığı musiqisi həvəskarları arasında belə bir mübahisə yaranır: - Görəsən,

balaban lazımdır mı?

Bəziləri iddia edirlər ki, əsil aşığı balabansız oxuyar. Bəzilə isə əksinə, aşığı balabansız təsəvvür edə bilmirlər. Birincilər haqlı olaraq qeyd edirlər ki, qədim zamanlardan ta yaxın vaxtlaradək aşığılar tək sazla çıxış etmişlər. Lakin onu unudurlar ki, bütün başqa sənətlər kimi aşığı sənəti də inkişaf edir, yeni məziyyətlərlə zənginləşir. Balabançı aşığı müşayiət edərkən onun

və sazın səsinə üstələməməli, sazla pərdə-pərdə enib qalxmalıdır. Belə olduqda, o sazla möhkəm uyuşur, artıq görünmür. Etiraf edək ki, balaban çalanlarımızın əksəriyyətində bu gözəl keyfiyyət yoxdur, onlar sazın səsinə balabanın mənasız hay-küyü ilə itirirlər. Öz növbəsində aşiq isə balabanın bu cür müşayiətinə aludəçilik göstərir, beləliklə, yaxşı saz çalma bacarığından məhrum olur, bir çox hallarda isə saz “aşığ”ın əlində forma xarakteri daşıyır. Bu cür vəziyyətin yaranmasına səbəb aşıqların tez-tez müxtəlif balabançılarla çıxış etməsidir. Bir aşığın çalğısına, barmağına öyrənən balabançı başqasının ifasına uyuşmur. Bu baxımdan aşiq Əkbər Cəfərovla balabançı Müseyib Abbasovun birgə çıxışı bütün sənətkarlara örnək ola bilər. Onlar 25 ildir ki, el şənliklərində, konsertlərdə bərabər çıxış edirlər.

Mətn melodiyaya uyğun olmalıdır

Melodiyaya uyğun mətn seçmək aşiq ifaçılığının mühüm xüsusiyyətlərindən biridir. Bu zaman iki şeyi nəzərə almaq vacibdir. Birincisi, məzmununa görə mətn melodiyanı tamamlamalıdır. Belə ki, qəmli melodiya üzərində nikbin ruhlu və ya əksinə, şaqq-raq oynaq hava üstündə sızılılı, qəmli bir şeiri oxumaq əks təsir bağışlayır.

İkincisi, şeirin növlərinə görə hava seçilməlidir. Məlum olduğu kimi divanilər “Baş divanı” və “Ayaq divanı”, müxəmməslər “Baş müxəmməs” və “Orta müxəmməs”, təcnislər “Təcnis” havaları üstə oxunur. Lakin qoşma və gəraylılar çox hava üstə oxuna bilər. Sənətkar burada məzmunla yanaşı şeirlərin misra qurumlarına görə mətn seçsə daha effektiv olar. Məsələn, “Hüseyni” havasının motivləri 6+5, “Naxçıvanı” havasının motivləri

isə 4+4+3 bölgüdə yazılmış qoşmalar tələb edir. Bunlardan əlavə, aşırıq ifadə zamanı improvizasiya yolu ilə mətndən əlavə

aşırıq gülləri

adlanan əlavə beyt və bəndlərdən, bayatılardan istifadə edir. Bunlar mahiyyət etibarı ilə mahnının psixoloji təsir gücünü artırmaq üçündür. Həmin beyt və bəndlər, bayatılar məzmunca seçilmiş mətni tamamlamalı, qüvvətləndirməlidir. Təəssüf ki, çox vaxt buna əməl edilmir, hətta bəzən beytlərin özü belə məzmunca qüsurlu olur. Məsələn, gəraylılar “Gəraylı”, “Baş Sarıtel”, “Orta Sarıtel” və başqa havalar üstə oxunarkən tez-tez aşağıdakı əlavə beytləri eşidirik:

Mələmə, ceyran, mələmə,
Qaş-gözünü sürmələmə /?!/

Sual olunur: bu “ceyran” həqiqi ceyrandırmı, yoxsa məcazi mənada işlənmişdir? Maraqlıdır, əgər bu həqiqi ceyrandırsa, o qaş-gözünü nə üçün sürmələməlidir? Yox, əgər, məcazi mənada, gözəl mənasında işlənmişdirsə, o niyə mələməlidir?

Mətdən əlavə, bayatılarda da qüsurlara yol verilir. Dəfələrlə şahidi olmuşuq ki, Kərəmin əzab-əziyyətlərindən, sızıltılarından söhbət açan aşırıq “Yanıq Kərəmi” havası üstə “göynəyə-göynəyə” belə bir bayatı oxuyur:

Gül əllər,
Ağ biləklər, gül əllər.
Dəryaca ağlın olsa,
Yoxsul olsan, güləllər.

Görəsən məhəbbətin iztirablarına yoxsulluğun nə dəxli?!
Bir də Kərəm yoxsul idimi? Gəncə xanı Ziyadxanın oğlu deyildimi?

Aşıq musiqisinin yarıtılmaz təbliği

narahatlıq doğuran əsas məsələlərdən biridir. Məlumdur ki, aşıq musiqisi toy və şənliklərdə, konsert salonlarında, radio dalğalarında və televiziya ekranlarında təbliğ olunur. Bu sahədə ustad aşıqlarımızın rolu böyükdür. Lakin, bəzən elə hallarla qarşılaşırsan ki, istər-istəməz təəssüflənirsən.

El şənlikləri aşıq musiqisinin fəal təbliğ olunduğu yerdir. Ona görə də şənliyin iştirakçısı olan aşıq özündə məsuliyyət hiss etməli, hər dediyi sözü, oxuduğu havanı dönə-dönə ölçüb-biçməlidir. Əvvəla, o, oxuduğu havanın adını, şeirin müəllifini dəqiq bilməli və elan etməlidir. Çox vaxt bunu görmürük. İkincisi; ancaq tam mənimsədiyi şeiri və havanı oxusa daha yaxşı olar. Bir də görürsən ki, aşıq şeirin hansı misrasını isə unudur. Pərt olmamaq üçün qafiyəsi təqribən uyğun gələn başqa bir misranı ora əlavə edir. Beləliklə, şeirin ikinci variantı yaranır. Zənnimcə, aşıq poeziyasında çoxvariantlılığın əsas səbəbi budur. Bir də ki, hər şənlikdə ifaçının səsi bir neçə maqnitafon lentinə köçürülür. İfaçı aşığa böyük inamdan gələn haldır ki, xalq onun dediyini “qanun” sayır: demək bu şeir və ya hava bu cür də olmalıdır.

(Aşıqlar çox böyük auditoriyaya malik təbliğatçılardır. Onlar zəhmətkeşlərin mənəvi rifah halının yüksəldilməsində mühüm roloynayırlar.) Aşıq poeziyasının tədqiqatçılarından biri Qara Namazov “Azərbaycan aşıq sənəti” kitabında yazır: “- Sələflərinin zəngin qaynaqlarında pərvəriş tapan aşıq sənəti incəsə-

nət və ədəbiyyatın bir neçə növünü vahid sənət məcrasında qovuşdurub bütövləşdirmişdir. Söz qoşmaq və ona musiqi bəstələmək, dastan yaratmaq, bunları sazın müşayiəti ilə ifa etmək, şirin-şirin xallar vurub oxumaq, çalınan havaların ahənginə münasib hərəkət etmək, – oynamaq, özündən əvvəlki sərvəti yaddaşına həkk edib saxlamaq və beləcə bir ənənə olaraq bildiklərini şəyirdinə (şagirdinə – A.M.) öyrətmək və s. aşiq sənətinin başlıca şərtidir”.

Zəhmətkeşlərin gündən-günə artan mənəvi tələbatına cavab vermək üçün hər bir aşiq öz yaradıcılığını və ifaçılığını nəzərdən keçirməli, onu məhz günün tələbləri səviyyəsində qurmalıdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, indiki tamaşaçı ilə 30-cu illərin tamaşaçısı arasında xeyli fərq var. İndi hamı savadlıdır, dünyagörüşlüdür, siyasi cəhətdən daha məlumatlıdır. Ona görə də aşiq çalışmalıdır ki, danışdığı hər hansı dastan və rəvayətə, hadisəyə qarşıdakını tam mənası ilə inandıra bilsin. Əks təqdirdə tamaşaçı rəğbəti qazanmaq qeyri-mümkündür.

Başqa bir hal. Azərbaycan xalqı şair xalqdır. Yaxşı qələm sahibləri çoxdur. Əlbəttə, onların hamısından şeir bilməsi aşiq üçün qeyri-mümkündür. Məclis üzvlərindən biri aşıqdan hər hansı bir şairin şeirini oxumağı xahiş edir. Aşiq həmin müəllifin şeirini bilmir; o, bunu etiraf etmək əvəzinə, başqa bir müəllifin sözlərini şeirin sifariş olunan qələm sahibinin adına oxuyur. Beləliklə, yeni bir mübahisə meydana çıxır. Maqnitafon lentinə yazılmış və hafizələrə həkk olunmuş bu cür faktları sonradan təkzib etmək də çətinləşir. “İnanmırsan, buyur, qulaq as. Filan aşiq belə oxuyub,” – deyirlər.

Belə halların nəticəsidir ki, şair Məstan Əliyevin

Gedirəm, ay ellər, sözüm, söhbətim,
Neçə şirin-şirin dillərdə qaldı!..”

Misraları ilə başlayan şeiri və H.Arifin “Məni” rədifli qoşması (Sevirəm Tiflisi gənc yaşlarımdan...) S.Vurğunun, R.Kərimlinin “Olmasın” rədifli qoşması isə Şıxəli Qurbanovun adına çıxılır. Təəssüfləndirici haldır ki, indi də M.Əliyevin həmin şeirini Rəhilə Həsənovanın ifasında efirdə tez-tez eşidirik. Bu barədə mübahisələrə çoxdan yekun vurulsa da, şeir yenə də S.Vurğunun adına oxunur. Görəsən radionun musiqi fondundan bu lent yazısını pozmaq olmazmı?!

H.Arifin şeirini bu gün də şənliklərdə “Aşıq qardaş, S.Vurğunun “Kürün körpüsündən ötürün məni” şeirini bizim üçün oxu” deyə sifariş verirlər. R.Kərimlinin öz şeirini 1965-66-cı illərdə Filarmoniyada aşıklara şəxsən təqdim etdiyinin şahidiyəm və qoşmanı da həmin vaxtdan əzbərləmişəm. İndi də dörd bəndi yadımdadır. Sonralar şeiri eynilə Ş. Qurbanovun kitabında oxuduqda, təəccübləndim. Taleyi ilə maraqlandım, məlum oldu ki, şerin dörd bəndi müəyyən dəyişikliklə R.Kərimlinin ilk kitabında çap olunmuşdur. Sonralar müəllif onu əvvəlki ilk orijinal variantda üçüncü kitabına daxil etmişdir.

Təəssüfləndirici cəhətlərdən biri də saz havalarının oxunan şeirin rədifi, qafiyəsi və ya bir misrası ilə adlandırılmasıdır. Məsələn: “Dağlar” havası oxu” dedikdə aşıq dərhal başa düşür ki, dinləyici S.Vurğunun “Dağlar” şeirini istəyir. Açıq konsertlərdə, radio dalğalarında, mavi ekranda bu hal tez-tez təkrar olunur. Halbuki aşıq musiqisindən ibarət havalar elan edilərkən aşağıdakı ardıcılığa riayət edilməlidir:

**Havanın adı, şeirin adı, şeirin müəllifi
və ifaçının adı**

Sazda beş kök var. Onlardan biri də “Baş kök” və ya “Kərəmi” kökü adlanır. Səbəbi aydındır: kök simlər Baş pərdəyə kökləndiyi üçün və qədim “Kərəmi” havalarının bir neçəsi həmin kökdə çalındığına görə. Bu kökə yenidən “Dilqəmi” kökü deyilməsi nə dərəcədə doğrudur? Çünki “Dilqəmi” “Kərəmi” kökündə çalınır və “Kərəmi” havalarından neçə əsr sonra yaranıb. Buna baxmayaraq ASE-nin III cildində /səh. 453/ və aşiq poeziyasının tədqiqatçılarından olan Mürsəl Həkimovun “Şifahi xalq ədəbiyyatından xüsusi kurs” adlı kitabında “Dilqəmi” sazın əsas köklərindən biri kimi qeyd olunmuşdur.

Sevindirici haldır ki, radio dalğalarında aşiq musiqisini tez-tez eşidirik, həftədə dörd dəfə. Lakin burada da çox vaxt elan olunanla ifa edilən havalar bir-birinə uyğun gəlmir. Neçə illərdən bəridir ki, mən konsertlərə qulaq asır, qeydlər götürürəm. Yanlış elanların bir neçəsini oxucuların nəzərinə çatdırmaq istəyirəm.

25.04.1978. saat 17.25.

Elan edildi: “Baş müxəmməs” və “Dübeyti”. Oxuyur: Əhməd Sadaxlı.

Oxundu: “Mirzəcanı” və “Qəhrəmanı”.

27.06.1978, saat 17.25 və 04.05.1979, saat 17.25. Yenə Əhməd Sadaxlının ifasında “Şirvan gözəlləməsi” elan edilsə də, “Aran gözəlləməsi” oxundu.

22.08.1978, saat 17.25.

Elan edildi: “İrəvan çuxuru”, oxuyur Əkbər Cəfərov. Lakin aşığın ifasında “Misri” havasını dinlədik.

18.04.1979. Aşıq Mahmud Ələsgəroğlunun ifasında “Ordubad” mahnısını dinləməli idik. Ancaq “Şirvanın” mahnısını eşitdik və s.

Görəsən, buna səbəb nədir? Güman edirik ki, aşıq musiqisinə yaxşı bələd olanlardan ibarət komissiya yaradılıb fonotekada olan musiqi saf-çürük edilsə, havaların adları dəqiqləşdirilib düzgün yazılsa, gələcəkdə bu cür yanlışlıq aradan götürülər.

Radionun aşıq musiqisi fondunda saxlanılan bir çox lent yazıları istər ifaçılıq baxımından, istərsə də bədii cəhətdən çox zəifdir. Məsələn, qocaman aşıq Yusif Yusifovun ifasında yazılmış “Baş sarıtel” və “Gəraylı” havaları heç də qənaətbəxş alınmamışdır. Aşığın səsi tez-tez xırıldayır, havanın düzgün ifasını çətinləşdirir. Bundan əlavə, bir çox mahnıların mətni düzgün ifa olunmur. Bəzən artıq söz və ifadələr işlədilir. Çox zaman aşığın diksiyası aydın olmadığından nə oxuduğu anlaşılmır. Sözün təmiz və aydın oxunması ifaçılığın ən vacib şərtlərindəndir. Zənnimizcə, fonotekanın rəflərini bu cür musiqilərdən təmizləmək vaxtı çatmışdır.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, aşıqları radioda nə qədər tez-tez eşidiriksə, televiziya da bir o qədər az görürük. Zənn edirik ki, televiziyanın heç olmazsa ayda iki dəfə aşıq musiqisinə müraciət etməyə imkanı var və bu vacibdir. Bu verilişlərə respublikamızın müxtəlif rayonlarında yaşayan ustad və istedadlı gənc aşıqların vaxtaşırı dəvət edilməsi çox yaxşı nəticə verərdi.

О ПРИНЦИПАХ ПЕРЕДАЧИ ТРАДИЦИИ В АШУГСКОМ ИСКУССТВЕ

*Leningradda keçirilən XVI “Folklor və gənclik”
Ümumittifaq elmi-təcrübi konfransda məruzə*

Родился я в селе Алимерданлы Таузского района, являющимся центром ашугского искусства здесь очень глубоки. Об этом свидетельствуют тополними этой местности.

«В настоящее время в Таузском районе, недалеко от селений Екеалылар и Агдам, в ущелье Алдеде сохранилась могила Алдеде, как традиционное место поломничества и поклонения. (Религиозные фанатики изменили настоящий адрес могилы Алдеде используя её долгие годы в своих целях).

В свое время в ответе поэту Наги из селения Екеалылар Ашуг Алескер говорил:

Шамседдин – наездник, воин удалой

Алдеде – кудесник, человек святой,

Вспоминая славного Гефлет Годжа оглу Шир Шамседдина, который подавил войско Баяндур хана, потопил в крови шестьдесят тысяч гяуров, а также, вполне вероятно, Алдеде (наверное, улу деде-великого древнего отца), то есть Деде Коркуда...

... Так как участвующие в дастанах Гараджа (Чобан), Дондар живут и по сей день, – эти имена носят местности в Таузском районе. Да и само слово Тауз и Товуз, подвергаясь фонетическим изменениям (Тау – даг, уг – уз, огуз), при-

обритает иной смысл – Дагогуз. Основным местопребыванием и родиной огузов являлись следующие местности: Бозалганлы... Асрик и т.д. История этого эпоса считается с VI-VIII веков. Это самый Деде-Коркуд – главный герой эпоса – великий саан – он и есть продедущка сегодняшнего ашуга.

Деде – титул ашуга. В свое время Деде Касум, Деде Ядигар, Деде Алескер, Деде Шамшир прославились таким же титулами.

... Таким образом вся эта местность... считается родной огузов, поэтому здесь же и зарождается замечательное искусство народных певцов-озанов.

Реально история сохранила имена известных Таузских ашугов с конца XVIII века. Из них многие прославлены среди народа и в настоящее время ашуги пользуются их мелодиями, стихами, дастанами Ашуг Овалар, Ашуг Мамедкули, Гусейн Бозалганлы, Ашуг Годжа, Ашуг Самед, Ойсюзли, ашуг Мирза Байрамов, Ашуг Асад, Хайят Мирза, Шаир Вели, ашуг Наджаф Гусейнов и т. д.

В данное время известны наследники этих устатов как Ашуг Акпер, Ашуг Имран, ашуг Михаил Азафлы, Махмуд Мамедов и другие.

В нашем селении Алимарданлы было много ашугов. Один из них прославился далеко за пределами района. Это ашуг Наджаф Гусейнов. С 1937 года он был членом Союза Писателей СССР, одним из пяти, которые впервые вступили в эту организацию. Кстати четверо из них из Таузского района.

Он выступал в Москве, в Баку на смотрах и декадах. Его творчество, ярко отражающее особенности нашей шко-

лы, меня всегда интересовало. Изучению его я посвятил свою дипломную работу.

В семье, ашугским искусством очень увлекался мой отец. Я с раннего детства рос под звуком саза и ашугских стихов. Играть я начал в возрасте 18-19 лет под влиянием той среды, где я вырос. Мое стремление к ашугскому искусству привело меня на филологический факультет Азгос-университета. Но свое ашугское образование я продолжал традиционным путем.

Устада я выбрал себе после того, как стал играть по памяти все то что слышал в детстве дома. Устадом моим был ашуг Акпер Джафаров из села Бозалганлы. Занятия наши не были систематическими, школа у меня уже была, ее я получил от отца, от тех ашугов, которые пели и играли на наших свадьбах.

Но избрав Ашуг Акпера устадом, я поставил перед собой цель усвоить, принять весь его репертуар. С 70-их годов я все время искал с ним встреч, ездил к нему в село, старался не пропускать меджлисов, где он выступал. Пользовался магнитофоном записывал его и дома выслушивал те наиболее старые мелодии, которые были известны только моему уstadу.

Таким образом, на собственном опыте я могу сказать, что ашуг выросший внутри традиции, в ашугской среде в своем обучении проходит два этапа.

Этап бессознательного накопления.

Этап сознательного выбора образца – устада.

Возникает вопрос: Какие творческие и личные особенности Ашуга Акпера привлекали меня, что я выбрал его ус-

тадом? Чтобы ответить на этот вопрос я должен описать творческий портрет, личность и особенности Ашуг Акпера.

ТВОРЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ АШУГ АКПЕРА

Ашуг Акпер родился в 1933 году в с. Бозалганлы. Увлекаясь ашугской музыкой с раннего детства в большое искусство пришел в 1950 -м году как балабанист у прославленного ашуга Мирзы Байрамова. Ашуг Мирза в последние дни своей жизни знал, что Акпер владеет прекрасным голосом с широким диапазоном и посоветовал ему чтобы он взял саз и выступил как ашуг. Тем самым ашуг Мирза Байрамов завещал Акперу продолжать традицию.

В 1955 году после смерти Ашуга Мирзы, Акпер взял саз. Скоро талант проявил себя. В 1957 году молодой Ашуг Акпер вместе с ашугами Имран Гасановым, М.Мамедовым и балабанистом А.Исмайловым участвовали в г. Москве в VI Всемирном фестивале молодежи и студентов и были награждены золотыми медалями фестиваля.

Жизнь его тесно связана с общественно-культурной жизнью нашего народа. Он активно участвует в разных мероприятиях в республике и за её пределами. Он кавалер ордена «Знак Почета», Заслуженный работник культуры Азербайджанской ССР.

Вторым учителем Ашуга Акпера был ашуг Кадыр Исмайлов. Сам Ашуг Акпер воспитывал несколько учеников. Из них ашуг Алескер Тагиев, Халыгверди Намазов, Алихан Нафталыев, Аваз Рзаев известны в республике.

Многие ашугские песни в исполнении Ашуга Акпера записаны и сохраняются в фоно и видеотеке Гостелерадио

Азерб. ССР и фонограмм Архиве. Имеется несколько грам-пластинок. Вышли из печати две книги – стихи и дастаны.

Ашуг Акпер играет и поет в сопровождении балабана. Всегда удачно получается этот дуэт. А тайна в том, что с этим балабанистом – Мусеибом он работает уже более 25 лет. Поэтому они хорошо понимают друг друга. Выступления каждый раз отдельными балабанистами – это и не ашугу и не балабанисту никакого эффекта не дает, наоборот ухудшает художественный уровень исполнения.

II. ЛИЧНОСТЬ АШУГА АКПЕРА

Ашуг Акпер Джафаров пользуется большим уважением народа. Это заслуга его самого. Как ашуг, он пунктуален. Дал слово – обязательно исполнит. Будет в указанном месте вовремя.

Уважает старших. Один яркий пример: Устад Ашуг Акпера – Кадир Исмаилов жил 89 лет. Понятно что последние годы он перестал выступать как певец. К этому времени Ашуг Акпер добился большой популярности, его приглашали на все свадьбы. Но, он считал своим долгом приглашать на эти меджлисы своего старого учителя, хотя тот к тому времени мог лишь рассказывать дастаны, а петь не мог. Последние три года Ашуг Кадыр потерял зрение и перестал ходить на меджлисы. Но каждый раз по возвращении со свадьбы, Ашуг Акпер навещал своего устада с подарками.

Ашуг это не только музыкант или поэт. Для того, чтобы заниматься этим искусством, надо быть и философом, и психологом. Ашуг выражает то, что думает сам народ.

Интересно проследить и за характером этого творца, потому что это находит отражение в его творчестве.

Ашуг Акпер человек содержанный, солидный, не любит говорить попусту, но молчание его гораздо более красноречиво, чем неумолкаемая болтовня иных ашугов.

Мне очень нравится то уважительное отношение, которое ашуг питает к своему искусству. В кругу коллег он почти никогда не спорит об искусстве, помалкивает, а когда взоры обращаются к нему – он молча поднимает саз и просит послушать его. Чаще всего этот аргумент бывает самым веским.

В семье Ашуг Акпер привык быть вдали от бытовых проблем. Он не хочет занимать себя досужими разговорами и бытовыми заботами. Но при этом он не чуждается общества, участвует во всех мероприятиях – веселых и печальных – своего села. За это его очень уважают – он никогда не позволяет себе мелочных обид и зависти. Отношения его с родственниками, знакомыми и учениками очень ровные.

Его влюбленность в искусство определяет весь его внутренний облик. Не раз мы встречались с ним на дорогах Азербайджана (ашуги до сих пор стремятся сохранить свою древнюю привычку к странствиям). Не было случая, чтобы после приветствий он не обратился ко мне с просьбой помузицировать тут же на природе, под деревом, у родника.

Для меня в этом состоит какая-то особая привлекательность натуры Ашуга Акпера.

Одной из черт характера, привлекающих меня к Ашугу Акперу является его постоянный поиск. Несмотря на то, что он как мастер многого достиг, что он в совершенстве владеет своим искусством, Ашуг Акпер и в эти свои годы ищет новые обороты, новые штрихи. Мелодии в его исполнении всегда отличаются какой-то выдумкой, он не позволяет себе повторяться, халтурить.

Известно, что творческий облик каждого ашуга отличается многими показателями, но по большому счету, выделяются

1) ашуги – творцы стихотворных форм и дастанов, исполняющие свои произведения на основе традиционных мелодий; 2) ашуги – исполнители общеизвестных стихов, дастанов, мелодий; 3) ашуги – поэты, не выступающие со своими произведениями.

Ашуг Акпер очень хорошо следит за своим голосом. Он бережет это для своего народа. Не смотря на такой приличный возраст (ему 55 лет) Ашуг Акпер и сейчас спокойно, мелодично поет мелодии «Кероглы», Мамед Гусейни и т. д.

Очень редко встречается тип ашуга-композитора. Правда, хорошие исполнители поют в своей манере, создают свои варианты мелодий. Создать свою собственную мелодию очень трудно, поскольку это связано с новой поэтической структурой, которая определяет ритм музыки.

Например, остались на память мелодии «Мирзаджаны» от ашуга Овалара, «Ашуг Гусейни» – от ашуга Гусейна Шамкирли, «Гойча гюли» от Ашуга Алы, «Гойча козэллэ-

мэси» от Ашуга Алескера, «Мамед Гусейни» – от Ашуга Мамед Гусейна. Из наших современников ашуг Михаил Азафлы, Имран Гасанов имеют несколько своих мелодий. И у меня есть свои песни.

У Ашуга Акпера есть три свои мелодии – «Акпер ко-зэллэмэси», «Акпер лачыны», «Акпер дубейти».

III. ОСОБЕННОСТИ СТИЛЯ АШУГА АКПЕРА

Особенности стиля Ашуга Акпера состоят в следующем.

1. Дэгиглик. Четкость фразировки, стремление к четкости в структуре формы и в ритме. Например, мелодия «Шахсевэни» в исполнении других ашугов звучит примерно так:

(Исполняю один куплет).

Ашуг Акпер эту мелодию исполняет так:

(Исполняю тот же куплет в стиле Ашуга Акпера).

2. Зэнкинлик. Умение раскрасить голосом, мелизмами простую мелодию.

Мелодия «Агыр шэрили» до Акпера звучала так:

(Пою один куплет).

Ашуг Акпер поэт боле лирично, мелодично.

(Пою тот же куплет в стиле Ашуга Акпера).

3. Ритмичность. Даже в самой сложной мелодии, при разных импровизациях он сохраняет темп и метраритм до конца мелодии.

(Исполняю...)

Выше сказанные особенности, которые принял у Ашуга Акпера, я считаю необходимыми для каждого исполнителя ашуга.

Свою миссию я понимаю так: все что я смог узнать и накопить – должен вернуть народу, подрастающему поколению.

Как это сделать?

Раньше (к сожалению и в настоящее время тоже есть, но в малом количестве) ашуги имели учеников, которые сопровождали их повсюду, и в меджлисах, и в концертах.

В условиях города иметь таких учеников невозможно. И поэтому в Баку нет своей ашугской школы. Но вокруг меня все же молодежь собирается, приехавшая из разных сел Азербайджана, которая не хочет порывать связи со своим искусством.

Сегодня в Азербайджане, наряду с индивидуальными ашугскими школами функционируют также общественные организации, занимающиеся пропагандой этого искусства, кружки во Дворцах Культуры, класс саза в музыкальной школе.

Мне поручено вести такой класс в нашей районной музыкальной школе – семилетке.

Чтобы заниматься с ними я себе составил программу на три года обучения. Основным условием является сохранение устной традиции обучения.

1. Накопление слухового опыта. В городских условиях это: посещение концертов, участие учеников во всех моих выступлениях, прослушивание магнитофонных записей.

2. Приобщение к поэзии: заучивание стихов, сочинение, теория поэзии. Это очень важно. Потому что ашугская музыка теснейшим образом связана с ашугской поэзией.

3. Параллельное обучение игре на балабане, сазе, ударном.

4. Ансамблевое обучение. Как и в традиционной среде мои ученики сначала учатся сопровождать мою игру на балабане; совместные игры на нескольких сазях.

5. Последовательность овладения ашугскими мелодиями.

Это:

а) развитие правой руки – работа с мидиаторами

б) развитие левой руки – работа с ладками

в) обучение настройке

г) постепенное освоение традиционных мелодий; есть мелодии, которые необходимо выучивать только со словами; но есть некоторые мелодии, которые ученики легко воспринимают и без слов.

Однако, я убежден, в том, что никакая программа не сможет восполнить такой пробел, как отсутствие общения с учителем на природе, во время совместных поездок, долгих бесед. Но с другой стороны у меня есть надежда, что дети, которых я обучаю, если захотят создать для себя профессию ашуга будут сами искать себе ту среду, того устада, которые помогут ему довершить процесс формирования типично ашугского мировоззрения.

Апрель 1988 год

AZƏRBAYCAN AŞIQLARI ÜMUMİTTİFAQ KONFRANSINDA

Ana yurdumuza gənclik tərəvətli yaz gəlir. Torpaq da oyanır, təbiət də. Ruhumuza qida verən baharın ilk anlarının bir neçə gününü ustadım, aşiq sənətimizin ulduzlarından biri, respublikanın Əməkdar mədəniyyət işçisi, aşiq Əkbər Cəfərovla birlikdə inqilab beşiyi – qəhrəman Leninqrاد şəhərində keçirdik.

Biz ora Leninqrاد Dövlət Teatr, Musiqi və Kinematoqrafiya İnstitutunun folklor bölməsi və Xalq yaradıcılığı üzrə Ümumittifaq Elmi Metodiki Mərkəzin dəvəti ilə görkəmli Sovet folklorçusu və musiqişünası A.Qorkovenkonun xatirəsinə həsr olunmuş “Folklor və gənclik” Ümumittifaq elmi-təcrübi konfransında iştirak etmək üçün getmişdik.

Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, institutun folklor bölməsinin təşkil etdiyi bu konfrans (ilk təşəbbüsçü və təşkilatçısı mərhum A.Qorkovenko olmuşdur) artıq 16-cı ildir ki, keçirilir. Məqsəd gənc musiqi folklorçularını üzə çıxarmaqdır. Buna görə Leninqrada ölkəmizin hər yerindən gənc folklorçular dəvət olunmuşdular. Konfransın əsas xüsusiyyətlərindən biri də xalq ifaçılarının bu işə cəlb olunmasıdır.

İnamla deyə bilərik ki, Azərbaycan folklorçuları bu konfranslarda öz yerlərini çoxdan tutmuş və möhkəmlətmişlər. Özü də bu Ümumittifaq tədbirində çıxış etmək Leninqrاد folklor məktəbinə daxil olmaq üçün bir növ vizit vərəqəsinə çevrilmişdir, desək, fikrimizdə yanılmarıq. Həqiqətən, vaxtilə konfransın işində iştirak edənlərin bir çoxu sonralar LDTM və Kİ-nun aspirantları olmuşlar. Onların arasında T.Kərimovanın, A.Ziyatlı-

nın, F.Çələbiyevin, C.Mahmudovanın və başqalarının adlarını inamla çəkmək olar. Elə bu ilki tədbirə aşıqlarımızın dəvət olunmasının təşəbbüskarı da məhz F.Çələbiyev və T.Kərimova olmuşdur.

Azərbaycan xalq musiqisi həmişə tamaşaçılarda böyük maraq doğurmuşdur. Məhz buna görədir ki, “Yaşıl zalda gecələr” adlı silsilə konsertlərdə LDTM və Kİ folklor bölməsinin aspirantı, həmyerlimiz, istedadlı tarzən Faiq Çələbiyevin ifasında Azərbaycan muğamları dəfələrlə tamaşaçıları heyətdə qoymuşdur. Bu, özlüyündə tədqiqatçıların Azərbaycan musiqi mədəniyyətinə marağının artması, Leningrad və Bakı musiqi əlaqələrinin möhkəmlənməsi deməkdir.

1987-ci ildə sənətsünaslıq doktoru İ.İ.Zemtsovskinin musiqi folklorundan mühazirə oxumaq üçün Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına dəvət olunması da bizim xalq musiqimiz sahəsində böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir. Bu gəlişində nəfəsli xalq musiqi alətləri və aşıq musiqisi ilə yaxından tanış olan İ.İ.Zemtsovski Azərbaycan musiqisi haqda təsəvvürlərini daha dərinləşdirdi. Mən də onunla elə həmin vaxt şəxsən tanış oldum.

Mənim sevincim sevincə qarışmışdı. Bir tərəfdən yazın gəlişi, doğma respublikamızın yaxınlaşmaqda olan ad günü və digər tərəfdən də ustadımla birgə belə bir mötəbər məclisdə qədim xalq musiqimizi təmsil etmək.

Bütün qardaş respublikaları, vilayətləri təmsil edən yüzdən çox folklorçu musiqişünas, musiqi tənqidçiləri regiondakı Bəstəkarların Yaradıcılıq Evinə toplaşmışdılar. Konfransı giriş sözü ilə Azərbaycan xalq musiqisinin yaxın dostu, LDTM və Kİ folklor bölməsinin professoru, sənətsünaslıq doktoru İ.İ.Zemtsovski açdı. Alim qeyd etdi ki, növbəti 16-cı konfransın diqqət

mərkəzində “Folklor üslubiyyətinin təkmilləşməsində musiqi ifaçısının rolu” problemi durur.

İşgüzar şəraitdə keçən beş gün ərzində otuz məruzə dillənildi, onlarca konsert-söhbətlər keçirildi, institutun tədris teatrında konsert verildi, müzakirə və diskusiyalar oldu.

Mən konfransda “Aşıq sənətinin öyrənilməsi yolları haqqında” məruzə etdim. Bu xüsusda qədim sənəti kimdən və necə qəbul etdiyimdən və onu gənclərimizə necə öyrətməyimdən danışdım. Aşıq Əkbərin yaradıcılıq portretindən, şəxsiyyətindən, ifaçılıq xüsusiyyətlərindən söhbət açdım. Yeri gəldikcə aşığın özünə müraciət edirdim və o öz məlahətli səsi ilə, yüksək ifaçılıq məharəti ilə dediklərimi təsdiq edirdi. Bizim ustad-şagird münasibətlərimizdən riqqətə gələn Sverdlovski Konservatoriyasının müəllimi folklorşünas N.K.Velijevanın mənim məruzəmdən sonra söylədiyi sözləri bu məqamda xatırlatmaq yerinə düşərdi: “Arzu edirəm ki, Siz öz şagirdlərinizə musiqidə və həyatda Ustadınız kimi ustad olasınız!”

Fasilədən sonra saat yarım konsert-söhbət keçirdik. Mən burada sazın mənşəyi, quruluşu, kökləri və aşıq sənətimiz haqda müxtəsər məlumatlar verdim, onun imkanlarından danışdım. “Yanıq Kərəmi” havası ilə bağlı izahatdan sonra həmin havanı çaldım. Aşıq Əkbər “Qəhrəmanı” havasında özünün Odlar Yurdu Azərbaycana həsr etdiyi “Gözəldir” qoşmasını və bir neçə oynaq hava oxuduqdan sonra “Koroğlunun durna teli” səfərindən bir parça söylədi. “Misri” və “Cəngi”, Koroğlunun hayı, harayı hamını heyran qoydu. Əlbəttə, mən ustadın deyib danışdığını tamaşaçılara tərcümə edirdim. Konsert-söhbəti aşıqlığın əsil qayda-qanununa uyğun şəkildə – hər ikimizin ifasında “Müxəmməs”lə yekunlaşdırdıq. Konfransın yekunları barədə danışarkən

bölmə müdiri V.A.Lapin və İ.İ.Zemtsovski yoldaşlar qeyd etdilər ki, Azərbaycan aşığı – Aşıq Əkbər və Aydın Çobanoğlunun, Özbəkistanlı qıcak (kamança) çalan Ölməz Rəsulovun və Ukraynadan gəlmiş Qutsul skripkaçaları tríosunun çıxışları konfransın ən yaddaqalan anları oldu. Konfrans bir daha xalq sənətinin inkişafında ayrı-ayrı şəxsiyyətlərin rolunun öyrənilməsi probleminin vacibliyini göstərdi. Bu problem müxtəlif milli mədəniyyətlər üzrə tədqiq olunmalıdır. Çünki hər bir xalqın mədəniyyətində bu məsələ öz rəngarəng həllini tapır.

Bu mülahizəni genişləndirərək Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin metodisti Kamilə Dadaşzadənin bir fikrini qeyd etmək istərdim. “Xalq sənətində ifağının rolu məsələsi nəinki, müxtəlif milli mədəniyyətlər arasında, hətta bir milli mədəniyyətin ayrı-ayrı növləri arasında belə eyni tərzdə həll olunmur. Misal üçün, Azərbaycan xalq sənətinə gəldikdə, demək lazımdır ki, aşıq sənətində ayrı-ayrı ifaçıların rolu burada həddindən artıq çoxdur. Məlum olduğu kimi məhz ayrı-ayrı ifaçıların səyi, onların aşıq sənətinə gətirdiyi yeniliklərin nəticəsində və ustad-şagird ənənəsinin mövcudluğundan bizim mənəvi irsimiz nəsil-dən-nəsilə keçmiş, “Koroğlu”, “Əsli və Kərəm”, “Qurbani” və s. bu kimi möhtəşəm abidələrimiz yaranmışdır”.

Beynəlmiləlçiliyin və dostluğun timsalı olan tələbkar təməşşacılar Azərbaycan aşıq sənətinə və bizim çıxışlarımıza çox yüksək qiymət verdilər. Budur, mənim cib dəftərimə yazılan onlarca təəssüratdan bir neçəsi:

LDTM və Kİ-nin folklor bölməsinin müdiri, sənətsünaslıq doktoru Viktor Arkadeviç Lapin: “Musiqi beynəlmiləl dildir, buna görə də dostluq dilidir. Azərbaycan aşıqları bunu Repində-

ki yaradıcılıq evində beynəlmiləl tamaşaçılar qarşısında parlaq şəkildə sübut etdilər. Sağ olun”.

Viladivostok İncəsənət İnstitutunun dossenti Siskova Alla Viktorovna: “İlk dəfədir ki, ecazkar aşiq sənəti ilə qarşılaşıram. Qarşınızda baş əyir və Sizə çox sağ olun, deyirik, Azərbaycan aşıqları!”

İvanova-Frankovsk Konservatoriyası “SSRİ Xalqları musiqisi” kafedrasının baş müəllimi, musiqişünas A.M.Turyanskaya: “Ecazkar aşiq sənətindən çox böyük həzz aldım!!! Mənə elə gəlir ki, doğma mahnılara vurğunluğu aşıqlardan öyrənmək lazımdır. Sizə böyük yaradıcılıq uğurları arzu edirəm ki, Sizin gözəl incəsənətinizlə bütün SSRİ xalqları tanış ola bilsinlər!”

Konfransın işi artıq başa çatmışdır. Biz çox böyük təəssürlərlə doğma Azərbaycana qayıtmışıq. Konfrans öz gedişi ilə mənim qarşımda aşiq musiqimizin təbliği və tədrisi sahəsində yeni-yeni axtarışlar aparmaq tələbləri qoydu. Güman edirəm ki, bu sahədə yeni ruhla, daha həvəslə işə başlayacağam.

KOROĞLUNUN SORAĞINA GƏLMİŞƏM

Naxçıvan şəhərində xalq qəhrəmanı Koroğlunun abidəsinin təntənəli açılışına dəvət olunanda hədsiz sevinc və iftixar hissi keçirdim. Bu sevincin müxtəlif səbəbləri var idi. Ən əvvəl SSRİ-də yaşayan türkdilli xalqlar içərisində məhz Azərbaycan xalqı birinci olaraq telli sazla misri qılıncı qoşa silah edən əfsanəvi bir igidə abidə ucaltmışdır. İkincisi, respublikamızın Anar, Yusif Səmədoğlu, Hüseyn Arif, Əkrəm Əylisli kimi tanınmış yazıçı və şairləri ilə yanaşı mən də bu böyük bayrama dəvət edilmişdim. Bu mənim qədim Naxçıvan torpağına üçüncü səfərim idi. 1985-ci ildə Şərur düzünün aşırı qızı Aşırıq Nabatın xatirə gününə, 1986-cı ildə isə dahi şairimiz S.Vurğunun anadan olmasının 80 illiyinə dəvət olunmuşdum. Ona görə saza, aşırıq musiqisinə yaxşı qiymət verən, onu layiqincə dinləməyi bacaran vətən övladlarının qulluğuna getmək mənim üçün xoş idi.

Təyyarə meydanında Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin sədri, hörmətli şairimiz Hüseyn Ariflə məni Naxçıvan MSSR Mədəniyyət naziri F.Heydərov və “Sovet Naxçıvanı” qəzetinin əməkdaşı Ə.Şamilov yoldaş qarşıladılar. Azacıq istirahətdənsə sonra maraqlı və əməli söhbətlər başlandı. H.Arif Aşıqlar Birliyinə naxçıvanlı Aşırıq Cəlil haqqında onlarca məktub daxil olduğunu bildirdi. Aşırıq Cəlil XIX əsrdə yaşayıb yaratmış, özündən sonra “Cəlili” və “Ayaq Cəlili” kimi məşhur saz havaları qoyub getmiş sənətkardır. Babək rayon partiya komitəsinin katibi Z.Şamilova yazır ki, onun qəbri həmin rayonun Yeni yol kəndində yol kənarında itib-batmaq üzrədir. Elə həmin axşam F.Heydərov, Z.Şamilova, H.Arif, Ə.Şamilov və mən həmin kəndə yol-

landıq. Kəndin ağsaqqallarının köməyi ilə Aşıq Cəlilin qəbrini müəyyən etdik. Mənim çaldığım “Cəlili” havasının sədasına toplaşan cavanlar, ağsaqqallar qərarlaşdılar ki, rayon rəhbərliyinin azacıq köməyi ilə yaxın günlərdə heç bir dövlət vəsaiti xərc-ləmədən burada Aşıq Cəlilin qəbirüstü abidəsini ucaltsın.

Ertəsi gün iyunun 3-də Naxçıvan şəhərinin və ətraf rayon-larının ziyalıları, zəhmətkeşləri, tələbə və gəncləri, şəhərin qo-naqları Koroğlunun abidəsinin təntənəli açılışına həsr olunmuş “Xalq qəhrəmanları günü”ndə iştirak etmək üçün Koroğlu mey-danına toplaşdılar. Onu da qeyd edirəm ki, ssenari müəllifi və qu-ruluşçu rejissoru Abdulla Qurbani olan bu “Xalq qəhrəmanları günü” doğrudan da yadda qalan bir bayrama çevrildi.

Çıxışını:

– Müjdələr paylayın elə, obaya,
Dost dostun əlini fərəhlə sıxdı.
Qorqud ocağında qoç Koroğluya
Naxçıvan hamıdan vəfalı çıxdı! –

misraları ilə yekunlaşdıran şair H.Arif abidənin müəllifi, SSRİ Rəssamlar İttifaqının üzvü, Naxçıvan şəhər Rəsm Qaleri-yasının fond müdiri Hüseynqulu Əliyevin və bütövlükdə abidə-nin inşasında əmək sərf etmiş Muxtar respublika ictimaiyyəti-nin zəhmətini yüksək qiymətləndirdi. Şairin son misraları de-mək olar ki, bayramın leytmotivinə çevrilmişdi.

Bədii hissədə mənasöz verilərkən, meydandakıları “Misri”-nin harayına qonaq etdim. Qəlbimdən qopan misraları oxudum:

– Əziz dostlar, qədirbilən bir elin
Doğma, isti ocağına gəlmişəm.
Bu yerlərin öz cəlalı, öz hüsnü,
Batabatın marağına gəlmişəm.

Qönçələnib bu çiçəklər, bu güllər,
Ətirlənib bu çəmənlər, bu çöllər.
Al geyinib bu obalar, bu ellər,
Qədim oğuz torpağına gəlmişəm.

Çobanoğlu, səslə eli, obanı,
Təbrizi, Mərəndi, həm Marağanı.
Seyr elə Şəruru, gəz Naxçıvanı,
Qoç Koroğlu sorağına gəlmişəm.

Təntənəli mərasim başa çatdı. Mehmanxanaya qayıtdıq. Bir az keçmiş qapı döyüldü, dəstə-dəstə cavanlar, el ağsaqqalları bizimlə görüş keçirtmək istədiklərini bildirdilər. Əfsus ki, vaxt azlığından bu təklifdən cəmi birini qəbul edə bildik.

Culfa rayonundakı Bənənyar kənd klubunun müdiri, müharibə və əmək veteranı, el ağsaqqalı Səfər Səfərov gələnlərin içində hamıdan “güclü” çıxdı.

Ertəsi gün bizi Bənənyara aparmaq üçün maşın göndərilmişdi. Naxçıvan MSSR Mədəniyyət Nazirliyinin baş təlimatçısı M.Əkbər, xalq yaradıcılığı şöbəsinin müdiri M.Musayev də bizimlə getdi.

Kənd klubu səfalı guşədə, yaşıllığa qərq olmuş təpənin üstündə yerləşir. Ondan azca aralı müasir üslubda tikilmiş çayxana gənclərin və ağsaqqalların əsil istirahət ocağıdır. Bənənyar camaatı elə bu təpənin üstündə öz təşəbbüsləri və vəsaitləri ilə mü-

asir üslubda geniş imkanlı “Ağsaqqallar Evi” ucaltmışdı. Lakin təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, binanın tikintisi başa çatmaqda “yuxarılarningöstərişi” ilə dayandırılıb. Tikinti materialları yerdə xarab olur, adamların da səbri tükənir. Yəqin ki, belə getməz! Bu işə bir əncam çəkilər. Nə isə... Bənənyar camaatı gələcimizi eşidən kimi bu bağa toplaşmışdı. Onlarla görüş mənə ən böyük konsert salonlarında verdim konsertlərdən artıq zövq verdi. Bu kənddə böyük-kiçik münasibəti, xalq musiqisinə münasibət, şeirə, sənətə hörmət çox yüksək səviyyədədir. Zaman-zaman bura görüşə gələnləri hörmətlə yad edir, onlara salam yetirməyi bizdən xahiş edirdilər. “İcazə verin,” ifadəsi demək olar ki, son vaxtlar tam mənası ilə formal xarakter daşıyır. İfadəni işlədən kəs icazə verilsə də, verilməsə də, istədiyini söyləyir. Bənənyar camaatı isə böyüklü, kiçikli bu ifadəni dedimi, cavabında, “icazədi, buyurun” kəlmələrini eşitməsələr, sözlərini deməzlər. Mən bu yüksək mədəniyyəti həmin gün dönə-dönə müşahidə etdim. Böyük-kiçik münasibəti gözəl olan yerdə, abır-həya, namus-qeyrət yerində olar.

Görüşdə şair H.Arif yeni şeirlərini oxudu. Aşıqlar Birliyinin gördüyü işlərdən, gələcək planlarından danışdı. Mən isə klassik aşıqlarımızın şeirlərini və saz havalarını ifa etdim. “Abbas və Gülgəz” dastanından bir parça söylədim. Hər dəfə çıxışlarımız alqışlarla, gül-çiçək dəstələri ilə qarşılandı.

Görüşdən sonra, demək olar ki, hamı bizimlə möhtəşəm “Əlincə” qalasına, “Gəlin qayası”na baxmağa getdi. Qayıdanda isə etirazlarımıza baxmayaraq Naxçıvana – mehmanxanaya qədər bizi ötürdülər.

Aşıq sənətinə xalqın vurğunluğunu nəzərə alaraq vilayətin Mədəniyyət naziri bizi görüşlər keçirmək üçün Naxçıvana xüsusi olaraq dəvət etdi. Güman edirəm ki, yaxın vaxtlarda müna-sib vaxt seçib onların arzusunu yerinə yetirəcəyik. Bu tədbir bir daha xalqın öz keçmişinə, milli musiqisinə bağlılığını təsdiq etdi.

*“Sovet kəndi” jurnalı,
14.06.1988*

НОВРУЗ БАЙРАМ

Каждый год, когда наступает Весна, вспоминаю свое детство – пятидесятые годы. В конце февраля, сразу после религиозного праздника «Хыдыр Неби» все селения начинали готовиться к празднику Весны – Новруз Байрам. Эта подготовка для разных поколений была родная. Новруз – это значит новый день. Так и есть во многих странах Востока. Даже в Иране и Афганистане официально с этого дня начинается Новый год. С наступлением Новруза оживает сама природа. Расцветают цветы – фиалки и нарциссы. Начинаются полевые работы.

Четыре недели до праздника Новруз каждый чершенбе (вторник) считается священным. Это связано с оживлением земли, воды, воздуха и огня. Разводили костры, прыгая над ними, громко говорили – чтобы все мои неприятности, все мои тяжести, все мои горести, все мои болезни, всякие плохие мысли и взгляды сыпались в костер.

С наступлением вечера дети бросали шапки или мешки к дверям соседей и родственников. Хозяева дома в шапки и мешки собирали разные сладости, печеное, крашенные яйца.

Иногда в шутку вместо сладостей в шапку и мешки клали котенка. Никто на это не обижался. Играли, пели, танцевали и веселились.

Мужчины жили заботами о посевах, а женщины занимались наведением порядка и чистоты в своем доме, готовили лапшу, плов, пекли шекербуру, готлама (слоенка) шоргогал и другие характерные для Новруз байрама сладости.

По обычаю все предметы домашнего обихода до прихода Новруза должны были быть чистыми.

Аксакалы говорили, что перед этим праздником очень плохо оставаться кому то грязным, все обиженные друг на друга люди должны помириться, забыть обиды. Помню, что мирились даже самые обиженные.

В эти дни народ не забывает и своих покойных. Последний четверг перед Новрузом они называют черным праздником – ходят на кладбище, поминают своих близких.

Самый интересный день – это последний чершенбе – последний вторник. В этот день старшие всегда предупреждали нас, что ничего плохого не говорите. Каждую минуту кто-то может стоять за дверью и слушать. Говорят, что при подслушивании, кто услышит эти слова может испортить себе праздничное настроение. В эту же ночь бросают в воду иглу и нитку. Перед сном загадываем, кого увидим во сне – это было решение судьбы.

Не отнимая много времени, хочу сказать, что праздник Новруз байрам для нас, нашего народа – это праздник Весны, праздник доброты и милосердия, праздник чистоты, праздник здоровья.

Не секрет, что многие годы наш народ официально не отмечал свой национальный праздник. На днях Указом Президиума Верховного Совета Азербайджанской ССР 21 марта объявлен нерабочим днем – Днем Новруз байрама. Я считаю, это событие еще одним значительным шагом в области суверенных прав нашего народа.

Свое выступление хочу завершить новыми строками, написанными мною буквально на днях:

Давно ждут тебя фиалка, нарцисс
Ай, долгожданный, милый Новруз мой.
Соскучились шекербура, пахлава,
Ай, долгожданный, милый Новруз мой.

В детстве, вот мы были какими,
Попрыгали над кострами ловкими.
Те дни родные, ты тоже родной
Ай, долгожданный, милый Новруз мой.

Ждем – приснится в последней ночи
Разогнав облака, разогнав тучи.
Иди, обнимемся еще раз с тобой
Ай, долгожданный, милый Новруз мой.

г. Баку

AŞIQ ƏKBƏR

“Aktyorlar Evi”ndə çıxış.

Qoy durum, dolanım sənin başına,
Dağları vüqarlı Azərbaycanım!
Muğanı ceyranlı, Mili turacılı,
Gəncəsi çinarlı Azərbaycanım!

Doğma Azərbaycana, onun füsunkar təbiətinə, sinəsində min bir nemət bitirən torpağına sədaqətli, qədərbilən oğul kimi vurğun olan, məlahətli, nadir, geniş diapozonlu səsi ilə illərdən bəri xalqımızın qəlbində yurd salan ustad aşiq Əkbər Zərbalı oğlu Cəfərov 1933-cü ildə Tovuz rayonunun böyük saz sənətinə Hüseyn Bozalqanlı, Xəyyat Mirzə, Şair Vəli, Dəmirçi Aşiq Hüseyn, Aşiq Qədir kimi ustadlar bəxş etmiş məşhur Bozalqanlı kəndində anadan olmuşdur.

Musiqi aləminə qara zurna ilə qədəm qoyan Əkbər az keçmir ki, balaban götürür, ustad aşıqlardan Yusif Yusifovu, daha sonra Mirzə Bayramovu müşayiət edir. Məclislərdə hərdən-bir, aşiq dincəlsin, deyə bir-iki hava da oxuyur. Əkbərdəki istedadı, təkrarolunmaz səsi uzaqqörənliklə duyan ustad, ona saz götürüb aşıqlıq etməyi məsləhət görür.

1955-ci ildən böyük ustadın tövsiyəsini qəbul edərək aşiq Qədir İsmayılovun yanında şagirdlik edir. İstedad tez bir zamanda özünü büruzə verir. 1957-ci ildə Moskvada əvvəlcə Ümumittifaq, daha sonra Tələbələrin və Gənclərin VI Ümumdünya festivallarının “qızıl medal”larına layiq görülür. O illərdən bəri Aşiq Əkbərin müvəffəqiyyətlərini sadalamaqla qurtar-

maz. Gənc aşiq kino rejissorlarının da diqqətini cəlb etmiş, “Bö-yük dayaq” və “Ögey ana” filmlərində aşiq kimi çıxış etmişdir.

Qüdrətli sənətkarlardan dərs almış Əkbər Cəfərov az zamanda ustad aşiq kimi yetişir və öz növbəsində bir-birinin ardınca Ələsgər Tağıyev, Müseyib Abbasov, Xalıqverdi Namazov, Əlixan Niftəliyev, Əvəz Rzayev və bu sətirlərin müəllifi daxil olmaqla istedadlı şagirdlər yetişdirir ki, onların əksəriyyətinin soracağı Ümumittifaq və Beynəlxalq səhnələrdən gəlir. Bu isə ustadın baş ucalığıdır.

Sənət aləmində virtuoz aşiq kimi tanınmış Aşiq Əkbər özünəməxsus ifaçılıq məktəbi yaratmışdır. Bizcə saz havalarının böyük əksəriyyəti onun ifasında lentə alınıb dərslik kimi istifadə olunmağa layiqdir.

Aşiq Əkbəri tanıyanlar yaxşı bilirlər ki, dostluğu əbədi, yoldaşlığı axıradəkdir. Onu demək kifayətdir ki, məşhur balabançı Müseyib Abbasovla 1958-ci, Aşiq Əlixanla 1968-ci ildən bəri el-oba şənliklərini, toy məclislərini çiyin-çiyinəyola salırlar.

Ustad aşiq Respublika Aşıqlar Birliyi İdarə Heyətinin üzvü, 1963-cü ildən Tovuz aşıqlar ansamblının rəhbəridir.

Yüksək ifaçılıq məharəti ilə yanaşı Aşiq Əkbər həm də gözəl şeirlər yazır. “Sazım, sözüm”, “Azərbaycan aşıqları və el şairləri” kitablarında, eyni zamanda Türkiyə mətbuatında qoşmaları, gəraylıları çap olunub.

“İşıqlı tellər” (1977) və “Saz danışanda” (1982) adlı iki kitab müəllifidir. “Ordenli çoban”, “Çobandağın çiçəkləri” və “Aşiq Əkbərin gəncliyi” kimi dastanlar qoşub.

Özünəməxsus ifa tərzindən irəli gələn saz havaları da yaradıb: “Əkbər müxəyisi”, “Əkbər gözəlləməsi”, “Əkbər dərbəndisi”, “Əkbər dübeytisi”.

Aşıq Əkbər sazın yorulmaz təbliğatçılarındadır. Respublikamızın hüduqlarından kənarda “Özbəkistanda Azərbaycan günləri”ndə (1980), Leningradda XVI Ümumittifaq elmi-praktik konfransında (1988), Yurmalada (1988) ulu sənətimizin şöhrətini zirvələrə qaldırmışdır.

Azərbaycan televiziyası və radiosu el sənətkarını aşiqsevərlərlə vaxtaşırı görüşdürür. Səsi dönə-dönə qrammofon vallarına yazılmışdır.

Ustad aşığın zəhməti partiya və hökumətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. “Şərəf nişanı” ordeninə (1959), Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri fərmanına (1960), “Respublikanın Əməkdar mədəniyyət işçisi” fəxri adına (1967) layiq görülüb. Dəfələrlə Respublika və Ümumittifaq festivallarının qalibi olub.

Bu günkü yaradıcılıq gecəsi də Aşıq Əkbər sənətinə yüksək münasibət və məhəbbətin təcəssümüdür.

03.04.1989

“TELLİ SAZ DÜNYANI GƏZİR”

Son illərdə fəaliyyət dairəsi genişlənən Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin bu günlərdə keçirdiyi tədbirlərin bir neçəsinə tamaşaçılar “Telli saz dünyanı gəzir” adı ilə dəvət olunmuşlar. Bu ad təsadüfi deyildir. İndi aşıqlarımızın məlahətli səsi, telli sazın soracağı dünyanın hər yerindən gəlir.

Respublika Lenin Komsomolu mükafatı laureatı aşıq Aydın Çobanoğlu PXR, ADR, Hindistan və İsveç, Solmaz Kosayeva Avstriya və Nikaraquada, Əlixan Niftəliyev Fransada, Mahmud Ələsgəroğlu və Ulduz Quliyeva AFR-də, Abbas Gülməliyev Çexoslovakiyada aşıq musiqimizi layiqincə təmsil etmişlər. Daha üç aşığımız – Murad Niyazlı, Zülfüyyə İbadova və Qönçə Kərimova isə Türkiyədən – Ərzurum səfərindən yenidən qayıtmışlar.

Ağstafa aşıqlar evində xarici səfərdə olmuş bir qrup aşıqla sənətsevərlərin görüşü keçirilmişdir. Respublika Aşıqlar Birliyinin sədri Hüseyn Arif görüş iştirakçılarına xarici səfərlərin zəruriliyindən, onun milli musiqimizin, milli mədəniyyətimizin təbliğindəki yüksək rolundan və gələcəkdə bu cür səfərlərin sayının artırılacağından danışdı. Aşıqlarımızı bu münasibətlə təbrik edib onlara yeni yaradıcılıq uğurları arzuladı.

Tamaşaçılar aşıq Murad Niyazlının, Zülfüyyə İbadovanın və Aydın Çobanoğlunun ifasında saz havalarına, deyişmələrə, dastanlarımızdan parçalara, səfər təəssüratlarına maraqla qulaq

asmışlar. Ertəsi gün bu estafet Şamxor rayonunda davam etdirildi.

Belə gecələrin gedişi bir daha sübut edir ki, xalq öz saz-sözünü sevərək yaşatmış və yaşadacaqdır.

*“Sovet kəndi”
qəzeti, 05.09.1989*

SAZIN ƏDALƏT DÜNYASI

Konsert salonlarında

Bir neçə gün bundan əvvəl M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının qarşısında asılmış afişalardan biri saz-söz həvəskarlarını “Ədəbi-musiqi məclislərimiz” silsiləsindən “Aşıq Ədalət Nəsimovla görüş”ə çağırdı. Görkəmli sənətkarın pərəstişkarları bir-birini mustuluqlayırdı: “-Xəbərin var? – Oktyabrın 3-də Filarmoniyada Ədalətin yaradıcılığına həsr olunmuş gecə keçiriləcək!” “Qardaş, ayın 3-nə bütün biletlər satılıb, bəs biz neyləyək?!” “Ürəyini sıxma, biz də televiziya ilə baxarıq”.

Eyni söhbətlər göstərirdi ki, həmin gün Filarmoniyada anşlaq olacaq. Burada qeyri-adi heç nə yox idi. Görkəmli saz ustası Ədalət Nəsimovun iştirak etdiyi bütün məclislər beləcə bayram əhval-ruhiyyəsi ilə, qələbəliklə keçir.

Düz üç il bundan əvvəl 1986-cı il oktyabrın 2-də Filarmoniyada Ədalət Nəsimovun iştirakı ilə Qazax aşıqlarının konserti keçirilirdi. Konsert iştirakçılarının sayı çox idi. Gecə saat 11-də Ədalət səhnədə göründü. 15 ilə yaxın idi nəyə görə incik düşmüşdü bu səhnədən. İllərin həsrətini çəkən tamaşaçılar, saz-söz həvəskarları ayağa qalxaraq bu ecazkar sənətkarı uzun sürən sürəkli alqışlarla qarşıladılar. Hələ öz sağlığında aşıq ifaçılığı sənətində əlçəltməz zirvəyə dönmüş Ədalət xalqın tükənməz məhəbbətinə və ehtiramına cavab olaraq telli sazını ürəyinə basdı və... tamaşaçılar “ayılanda” gördü ki, gecə saat 1-ə az qalıb.

Bu gün də pərəstişkarları öz sevimli sənətkarını dinləməyə, onun xoş gününə, sevincinə şərikinə axın-axın gəlmişdilər. Yaxın vaxtlarda tamam olacaq 50 yaşını təbrik etməyə, onun yenə də gənclik ehtirası ilə, əvvəlki çılğınlıqla çıldığı, təzə həyat verdiyi ecazkar havaların qanadlarında öz xəyal dünyalarına uçmağa yığılmışdılar.

Azərbaycan aşığı sənətinin tarixinə adını öz qızıl barmaqları ilə yazmış Ədalət Nəsimov bu sənətin inkişafında müstəsna rol oynamışdır. Uzun müddət müəyyən mənada əsarət halında olan, inkişafdan qalan xalq ifaçılığımız onun füsunkar çalğısı ilə yenidən vüsət almış, daha gözəl biçimdə xalqımızın tükənməz sərvətinə çevrilmişdir. Təsadüfi deyil ki, bu böyük sənətkarın məclisində onun haqqında söz demək üçün görkəmli ədiblərimiz, musiqiçilərimiz də iştirak edirdilər – Xalq yazıçıları Mirzə İbrahimov, İsmayıl Şıxlı, Bayram Bayramov, Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə, şairlərdən Vaqif Səmədoğlu, Sabir Rüstəmxanlı, Qabil, Abbas Abdulla, professor Qulu Xəlilov, Teymur Bünyadov, aşığın sənət dostları Aşıq İmran, Hüseyn Xalaoğlu, şagirdlərindən aşığı Kərəm İncəli və Hüseyn Əzizov. Sevindirici haldır ki, doğma Azərbaycanımızın əziz qonağı, Türkiyədə Azərbaycan haqqında maraqlı kitab yazmış, özü demişkən, “biz, bizim sazımızı, sözümüzü bəlkə də bizdən çox sevən” və təbliğ edən şair İbrahim Bozyel də bu gözəl axşamın qonağı idi. Məclisi aşığı yaradıcılığına yaxşı bələd olan gənc şair Zəlimxan Yaqub aparırdı.

Doğrusunu deyim ki, ustad sənətkarın ifaçılığı haqqında ürəyimdən keçənlərin hamısı, elə bil, bu nətiqlər arasında bölüşdürülmüşdü. Bu da təbiidir. Çünki, böyük sənət, böyük sənətkar haqqında xalq həmişə yekdil fikirdədir. Sənətkar xalqın istəyini,

daxili dünyasını öz sənətiylə yaşadır. Odur ki, bu axşam biz hamımız sazın Ədalət dünyasının qonağı idik.

Telli saz dilə gəlir. Dədə-baba “El havası”, (ona “Qaraçı” da deyirlər) əsrarəngiz səslər düzümlü ilə, Ədalət sığalı ilə ruhumuza hakim kəsilir, gözümüzün önündə ötüb keçənlər dağ-aran köçləri, ellərin harayı, qaynar həyat ahəngi canlanır. Ədalət çaldıqca başımdan bir fikir keçir: – “Ədalət olan məclisdə ondan əvvəl saz çalmağ günah, ondan sonra saz çalmağ fəlakətdir”.

Ədalət sənətinin sirri nədədir? Bu ayrıca tədqiq olunmalı mövzudur. O, aşığı həvalarının hamısına yeni çalar, yeni nəfəs gətirmişdir. Həvaların bu cür səslənməsindən, mizrabın tutulmasından, barmaqların pərdələrə qoyulmasınadək, hətta sazın ustad sinəsinə yatmasının da müstəsna əhəmiyyəti vardır. Ədalətlə saz əsil mənada qovuşur, ikisi bir olur. Məhz ona görə də “Yanığ Kərəmi” ürək dağlayır, “Misri” döyüşə haraylayır, “Müxəmməs” həsrətliləri qovuşdurur.

Gecədə çıxış edənlərin çoxu Ədalətə layiq olduğu fikri, – fəxri adlardan birinin verilməsi barədə məsələni qaldırırdı. Onu da qeyd edirəm ki, Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin bu yaxınlarda keçirilmiş konfransı “Xalq aşığı” və “Əməkdar aşığı” fəxri adlarının təchiz olunması barədə qətnamə qəbul etdi. Heç şübhə etmirəm ki, “Xalq aşığı” adına layiq görünlərdən biri Aşıq Ədalət olacaqdır.

Söhbətimin sonunda hamımızın bir arzusunu da ifadə etmək istəyirəm. Qoy bu cür sazlı-sözlü məclislərimiz daha böyük auditoriyalara qədəm açsın!

*“Bakı” qəzeti,
04.10.1989*

SAZLI-SÖZLÜ İKİ DÜNYA

Çoxdan bəri səbirsizliklə gözlədiyimiz şad xəbər – hər iki saz və söz ustalarına xalqın çoxdan verdiyi adın dövlət tərəfindən rəsmiləşdirilməsi – görkəmli ustad sənətkarlar; Aşıq Mikayıl Azaflı və Aşıq Kamandar Əfəndiyevə “Azərbaycan SSR Əməkdar mədəniyyət işçisi” fəxri adının verilməsi nəinki bizim, eləcə də bütün saz-söz pərəstişkarlarının, aşıq sevrələrin və bütövlükdə Azərbaycan xalqının böyük sevincinə səbəb olmuşdur. Bu da təsadüfi deyildir. Bu adlar halal zəhmətə, layiqli şöhrətə verilən düzgün qiymətdir. Bir il öncə gənc aşıq Hacı Abdüyev də həmin ada layiq görülüb.

Biz bu nailiyyəti bütövlükdə aşıq sənətinə, ulu sazımıza, Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin fəaliyyətinə partiya və hökumətimizin yüksək qayğısı hesab edir və ümid edirik ki, yaxın gələcəkdə sazın şöhrətini az qala dünyaya yaymış Ədalət Nəsimov və bir çox digər ustad sənətkarlarımız da diqqətdən yayınmayacaqdır. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, artıq “Respublikanın Əməkdar aşığı” və “Xalq aşığı” fəxri adlarının da təsis olunması vaxtı çatmışdır. Elimizdə bu ada layiq aşıqlarımız az deyil.

Mikayıl Azaflı və Kamandar Əfəndiyev. Xalq arasında çox qürur və iftixar hissi ilə bu adları mən 50-ci illərin sonlarında hələ aqlım yenicə kəsəndə eşitmişəm. O vaxtlar mənə elə gəlirdi ki, bu sənətkarlar, eləcə də, radioda səslərinin, sazlarının seyrinə dönə-dönə düşdüyüm aşıq Əkbər Cəfərov, Ədalət Nəsimov, mərhum ustadlarımız Əmrah Gülməmmədov və Hüseyn Saracılı hansı əsrlərdəsə yaşamış klassiklərdir. İllər ötdükcə bir-bir bu aşıqlarımızla şəxsən tanış oldum. Gördüm ki, onlar elə

bizim bir qədər yaşlı müasirlərimizdir. Lakin uşaq təxəyyülüm məni aldatmamışdı: Bizim bu “yaşlı müasirlərimiz” elə sağlığında klassiklər səviyyəsinə yüksəlmiş ustadlardı.

Qəribədir ki, eyni gündə fəxri ada layiq görülmüş hər iki ustadın həyat və yaradıcılıq talelərində müəyyən oxşarlıq, qoşalıq var. Hər ikisinin laylasını zirvəsi buludlara söykənən qarlı dağlardan baş alıb gələn dəli-dolu çaylar çalmışdı. Fərq bircə ondadır ki, Mikayıl Zeynalov Tovuz rayonunun Azaflı kəndində şıltaq Əsrik çayının, Kamandar Əfəndiyev isə Gürcüstan SSR Marneuli rayonunun Kəpənəkçi kəndində ana Kürün mahınları ilə böyümüşdü.

Hər ikisinin uşaqlığı və erkən gəncliyi vaxtın, zamanın çətinliyində, qanlı-qadalı müharibə illərində (xalq demişkən, o günlər getsin, gəlməsin!) keçmişdir.

Yuxarıda adlarını çəkdiyimiz coğrafi mühitin hər biri öz-özlüyündə sazlı-sözlü bir eldir. Borçalı və Tovuz aşığı məktəbləri bu ellərdə formalaşmış və bu məktəblər aşığı sənətimizə neçə-neçə görkəmli, istedadlı sənət korifeyləri bəxş etmişdir; Şair Nəbi, Ağacan, Aşığı Sadıq, Hüseyn Bozalqanlı, Xəyyat Mirzə, Aşığı Nəcəf Əlimərdanlı, Aşığı Mirzə Bayramov, Aşığı Əsəd və b. Hazırda mövcud olan, dildə, ağızda gəzən bir neçə dastan və hekayətlər bu adlı-sanlı ustadların görüşlərindən, sənət yarışlarından xəbər verir. Göründüyü kimi çox dərin köklərdən qidalanmış güclü özül üstə bərqərar olmuş qoşa taleli bu müdrik insanlar haqqın bəxş etdiyi istedad və qabiliyyətin köməyi ilə, gərgin zəhmət sayəsində ustad aşığı səviyyəsinə yüksəlmiş, hər biri özünün təkrarolunmaz sənət dünyasını yaratmışdır.

Mikayıl Azaflı məşhur aşığı Əsəd Rzayevdən, sonra isə öz həmkəndlisi, gözəl ifaçı, ustad aşıqlarımızdan olan Yusif Yusi-

fovdan dərs alıb. Kamandar Əfəndiyev Aşıq Sadiq dərsi keçib. Uzun illər saz havalarının bənzərsiz ifaçısı mərhum ustadımız Əmrah Gülməmmədovla çiyin-çiyinə neçə-neçə toyları, el-oba şənliklərini birgə yola salıblar. Hər iki aşıq öz növbəsində bir sıra cavanlara layiqli ustad olub. İdris Alakollu, Hacı Abdiyev, Nizami Gədəbəyli Mikayıl Azaflının, Səməd Gürzəliyev, Aşıq Ziyəddin, Aşıq Sayad Kamandarın yetirmələridir. Şagirdlərin siyahısını xeyli uzadaraq bu siyahıya hər ustadın neçə-neçə doğma övladlarını iftixar hissi ilə əlavə etmək olar. Hər biri müxtəlif ixtisas və peşə üzrə ali və orta ixtisas təhsilli olan bu cavanlar həm də atalarının sənət yolunu həvəslə davam etdirirlər. Sənətsevərlərimizə Dilarə və Gülarə Azaflıların, Cavanşir Kamandaroglunun adları yaxşı tanışdır.

Mikayıl Azaflı və Kamandar Əfəndiyev 40 ildən artıqdır ki, yorulmaq bilmədən çalib-çağırır, xalqımızın tükənməz mənəvi dünyasını daha da zənginləşdirir. Azərbaycanın və qonşu respublikaların saz-söz soraqlı rayonlarının uşaqdan böyüyə yaxşı tanıdığı bu sənətkarlar ölkəmizin hədudlarından kənarda da böyük şöhrət qazanmışlar. İndi biz onların səsinə, şeirlərini Türkiyə, Tehran və Təbriz radiolarından eşidirik. Həm öz ifalarında, həm də yerli aşıqların ifasında.

Fikrimizin əyani sübutu üçün təkcə onu demək kifayətdir ki, ötən il Türkiyədə Mikayıl Azaflının “Qoca Qartal” adlı kitabı nəfis şəkildə çap olunub.

Dəfələrlə məclislərində, konsertlərində olduğum, görüşlərində iştirak etdiyim bu sənətkarlar qiymətli xəzinəmiz olan dastanlarımızın, qədim saz havalarımızın mahir biliciləri və ifaçıları olmaqla yanaşı, həm də yeni, müasir dastanlar və saz havaları yaratmışlar. Kamandarın “Fəxri” və Azaflının “Azaflı dü-

beytisi” (“Qoca Qartal”) havaları aşığılar bir yana, xanəndələrimizin də dilindən düşmür.

Hər iki aşiq şeir yaradıcılığına xüsusi fikir verir. Hərəsinin bir şeirlər kitabı “Yazıçı” nəşriyyatı tərəfindən çap olunub: “Qoca Qartal” (1987) və “Borçalı laylası” (1989). Aşiq şeirinin demək olar ki, bütün növlərində özlərini sınaıb, atlarını çapıblar bu ustadlar. Professor V.Vəliyevin araşdırmasına görə təcnisin 29 formasına Azaflı yaradıcılığında rast gəlmək mümkündür.

Mayasını gözəllikdən, həqiqətdən və məhəbbətdən alan bu şeirləri oxumaq, dinləmək həmişə xoşdur.

Mikayıl Azaflı:

Səbrim tükənibdir səbr eləməkdən,
Yorulub baxmaqdan yola gözlərim.
Bir səni axtarır, bir də gəncliyi,
Boylandıqca sağa, sola gözlərim.

Kamandar Ceyhun:

İstəyirəm, a tərланım,
Gündə yüz yol görəм səni!
Sağ gözümdən sol gözümə,
Müjdə alıb verəm səni.

Göründüyü kimi hər iki aşiq həm də kamil şairdir. Lakin bircə fərqi var: M.Azaflının aşıqlığı şairliyindən, Kamandar Ceyhunun şairliyi isə aşıqlığından doğmuşdur. Bu mənim şəxsi fikrimdir.

Ömürlərinin daha müdrik, daha kamil, ixtiyar çağlarını yaşayan bu ustad aşığılar haqqında çox deyilib, çox yazılıb. Nə qə-

dər yazılsa da azdır. (Əslində yazılmasa da, deyilməsə də qorxusu yoxdur. Sağ olsun respublika televiziyası və radiosu! Ustadlar bu minbərdən hamıya özləri haqda çox deyilməmiş və deyilməyəcəkləri demişlər. Lakin, tarixin silinməz yaddaşını zənginləşdirmək naminə, haqq-ədalət naminə hələ çox sənətkarın həyat və yaradıcılıq səhifələri yazılmalıdır).

Ustadlar sənətin gələcəyi – sazın tədrisi, milli aşıq geyimləri haqda da narahatlıq hissi keçirirlər. Bu narahatlığın əsas ünvanlarından biri Azərbaycan Aşıqlar Birliyidir. Güman edirəm ki, yaxın gələcəkdə birlik bu sahələrdə inamlı addımlar atmağa müvəffəq olacaqdır.

“Qoşa taleli iki dünya” haqqında fikirlərimizi tamamlayarkən şair Zəlimxan Yaqubun iki misrasını xatırlatmaq istəyirəm.

Qiymət sənətkara düz veriləndə,
Mükafat özü də mükafat aldı.

Fürsətdən istifadə edib minlərlə sənətsevərlərə qoşularaq hər iki ustadı layiq olduğu fəxri adı almaları münasibətilə təbrik edir, uzun ömür, can sağlığı, daha böyük yaradıcılıq uğurları diləyir və deyirik: – “Sağ əliniz fəxri adlara layiq digər sənətkarların başına, ustadlar!”

*“Kommunist” qəzeti,
04.10.1989*

TƏNTƏNƏLİ YUBİLEY GECƏSİ

Bu günlərdə Tovuz rayon Mədəniyyət Evinə el şairi Həsən Mülkülünün anadan olmasının 85 illiyinə həsr olunmuş təntənəli ədəbi-bədii gecə keçirildi.

Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin, Tovuz rayon Partiya Komitəsinin və rayon gənclərinin Yaradıcılıq Evinin birgə keçirdiyi bu tədbirin iştirakçıları əvvəlcə məşhur ustad aşıqlarımız olan Hüseyn Bozalqanlının, Xəyyat Mirzənin, Şair Vəlinin, Mirzə Bayramovun, Əsəd Rzayevin, Aşıq Nəcəfin məzarı üstünə tər çiçəklər qoyub, onların əziz xatirəsini yad etdilər. Bu günlərdə vəfat etmiş Şıxlı Dərya Məhəmmədin və aşıq Paşa Əsədovun xatirəsi də bir dəqiqəlik sükutla yad olundu.

Gecəni idarə edən gənclərin Yaradıcılıq Evinin direktoru, şair Telman Tovuzlu yubilyarın həyat və yaradıcılığından ətraflı söhbət açdı.

Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin sədri, Xalq şairi Hüseyn Arif istedadlı el şairi haqqında ürək sözlərini dedi, uzun illər səmərəli fəaliyyətinə – aşıq poeziyasının təbliğində və inkişafında xidmətlərinə görə ona Birliyin Fəxri Fərmanını və qiymətli hədiyyə təqdim etdi.

Daha sonra aşıqlardan Əkbər Cəfərov, Mikayıl Azaflı, Aydın Çobanoğlu (yəni mən), Əlixan Niftəliyev, Hüseyn Xaloğlu, İmran Həsənov, şairlərdən İbrahim Əsrikli və Yaşar Göysulu yubilyara həsr etdikləri yeni şeirlərini söylədilər, eyni zamanda onun şeirlərindən oxudular. Sazla sözün vəhdəti gecənin iştirakçılarına yüksək əhval-ruhiyyə bəxş etdi.

Yubiley təntənəsində Azərbaycan KP Tovuz rayon Komitəsinin birinci katibi Tahir Abbasov və büro üzvləri iştirak etdilər.

T.Abbasov Həsən Mülkülünü, onun ailə üzvlərini və qohumlarını təbrik etdi, şairə can sağlığı, yeni yaradıcılıq uğurları arzuladı.

Yubilyara çiçək dəstələri və qiymətli hədiyyələr verildi.

Təntənəli yubiley gecəsinin sonunda H.Mülkülü yüksək səviyyəli yubiley gecəsi üçün təşkilatçılara və iştirakçılara dərin minnətdarlığını bildirdi, yeni şeirlərindən oxudu.

*Tovuz rayonu,
1989-cu il.*

BƏŞİR SƏMƏDBƏYLİNİN KİTABINA ÖN SÖZ

Al-əlvan çiçəkləri ilə xalıdan seçilməyən bir çəməndə boy göstərmək hər çiçəyin nəsibi olmadığı kimi, sazlı-sözlü aləmdə özünəməxsus yeri olan Tovuz elində də şair kimi tanınmaq, hər məclisdə adı anılmaq, ustad Hüseyn Bozalqanlı demişkən, şair cərgəsində sana düşmək, əlbəttə, hər oğulun işi deyil. Bunun üçün ən əvvəl ilahi vergi, gərgin zəhmət, el içində ədəb-ərkan, hörmət sahibi olmaq gərəkdi.

Mən kəndimizdən çıxanda cəmi on beş yaşı var idi. Hələ kiçik yaşlarımdan radioda səsini dinlədiyim, üzünü görəcəyimi yuxu sandığım aşıqların çoxu sən demə bir addımlığımızda yaşayırmış. Ağlıma gəlməzdi ki, onlarla Bakıda – Filarmoniya və digər konsert salonlarında görüşüb tanış olacağam, bu görüşlər, sənətin sehri, sazın-sözün beşiyində böyüsəm də məni elə şəhər mühitindəcə yenidən əfsanəvi saz dünyasına qaytaracaq və bir gün gözümlə açıb görəcəyəm ki, artıq məni, Aşıq Aydın, deyə çağırırlar.

İllər ötdükcə bu adın böyüklüyü qədər ağırlığını, şirinliyi qədər çətinliyini duymuşam. Haqlı, haqsız sınaqlara, qınaqlara çəkilmişəm. Ən çox da Tovuzda, Əlimərdanlıda yaxınlarım, qohumlarım, eloğlularım tərəfindən.

– Oğul, rəhmətlik Nəcəfdən oxu!

– ...

– Bəşir dayıdan bir şey bilirsənmi?

– ...

– Fətəlidən nə oxuya bilərsən?

– ...

– Onda ya Sadıx dayıdan, ya Alaydan bir yarpaq de.

– Vallah!..

– A bala, yadında saxla! Bu torpağın ad-sanını, adət-ənənəsini şeirlərində yaşadan, nəsildən nəsilə yadigar verən bu kişilərdən və onlarca onlar kimi sənətkarlardan əzbərində olmasa, səndən aşıq deyirsən, heç bir şey olmaz, – dedi rəhmətlik atam.

Bu həmin vaxtlar idi ki, Universitetin filologiya fakültəsinə qəbul olunmuşdum. O zamandan Aşıq Nəcəfin şeirlərini topladım, diplom işimi onun həyat və yaradıcılığına həsr etdim. Getdikcə maraq məni götürürdü. Rəflərdə toz basan kitablarda tapmadığımı bu müdrik insanların bir bəndində və ya misrasında tapırdım.

Yaşadığımız ağ-qaralı, acı-şirinli, qan-qadalı əsrimizdə “bəxti üzünə gülən” belə müdriklərdən biri də el şairi Bəşir Səmədbəylidir.

Bəşir Məmməd Hüseyn oğlu Məmmədov 1913-cü ildə Tovuz bölgəsinin Səmədbəyli kəndində yoxsul kəndli ailəsində anadan olmuşdu. Uşaqlıqdan zəhmətə alışan, zəhmətdə bərkiyən bu adam ömrünün sonunadək el-oba ilə, torpaqla bağlı olmuş, ilhamını məhz ondan almışdı. Kolxozda fəhlə, briqadir, kadrlar şöbəsinin müdiri, kolxoz sədri vəzifələrində işləmişdi.

El şairini xalqa sevdirən, məclislər bəzəyinə çevirən şeirlərindəki həyatilik, haqq-ədalət, həqiqət çağırışı, gözələ, gözəlliyə ülvə münasibət, məhəbbətə ali baxış olmuşdu.

Bəşir deyəndə ki:

– Bu amansız fələyin də
Ölənmişəm ələyində.

Baxtım ana bələyində
Toxunubdur daşa, dostum!

İstər-istəməz başibəlalı xalqımız və torpağımız zaman-zaman göz önünə gəlir.

Yaşının və həyat təcrübəsinin imkanları ilə ilhamının birgə məhsulu olan ustadnamələri, təcnis və divaniləri, eləcə də bir çox el şairləri ilə deyişmələri oxunaqlı və yadda qalandır:

– Bəşirəm, hər zaman yazıram dastan,
Namərdin tağında yetişməz bostan.
Özgələr sözündən incimə dostdan,
Eşidib dilindən bilənə kimi.

Elə bu yerdə qeyd etmək vacibdir ki, bu şeir və onunla yanaşı “Mən” rədifli başqa bir qoşma “Ələsgər ocağı” kitabında Aşıq Ələsgərin oğlu Bəşirin adına verilmişdir. Əlbəttə xeyli araşdırmalar, ustad aşıqlarla söhbətlər deyir ki, həmin şeirlər Səmədbəyli Bəşirindi. Birinci şeir Rus-Alman müharibəsi illərində kolxoz sədri işləyərkən Tovuzun həmin illərdə raykom katibi olmuş Məmmədova yazılıb. İkinci şeir isə həmin illərdə Cantəpə yaylağında yer üstündə mübahisə zamanı deyilib.

Nə isə, əziz oxucular, vaxtınızı çox almayıb Sizi Bəşir Səmədbəylinin sənət dünyası ilə baş-başa buraxırıq!

Bəşirin şeirlərinin toplanılmasında köməyini əsirgəməyən Rövşən Bəşir oğluna və Aşıq Əliyə minnətdarlığımızı bildirir, çap olunmasına maddi yardım göstərən İman Bəşir oğluna təşəkkür edirik.

*Bakı şəhəri,
1992-ci il*

MÜSAHİBƏLƏR

AŞIQ AYDIN

İş günü təzəcə başlanmışdı. Qarabuğdayı bir oğlan icazə alıb içəri gəldi. Əlindəki sazdan, başındakı buxara papaqdan aşiq olduğu bilinirdi. Tanış olduq. Aydın Musayev idi. O, rayon Mədəniyyət Şöbəsinə çalışır, həm də qiyabi yolla S.M.Kirov adına ADU-nun filologiya fakültəsində təhsil alır.

Aydın Tovuz rayonunda, – saz-söz sənətinin geniş yayıldığı bir eldə, Dədə Qorqud soraqlı, Qurbaninin nişanəsi, Ələsgərin yadigarı, Şəmşirin yaxın sirdaşı sehirli sazı dinləyə-dinləyə boya-başa çatmışdır. Aydın dedi:

– Atam Çoban ömrünün yarıdan çoxunu saza bağlamışdır. Onun çaldığı “Qəhramani”, “Qaraçı”, “Keşişoğlu” və “Misri”yə qulaq asanda doymaq bilmirəm.

– **Uşaqlıqdan evdə saz görmüsən. Yəqin ki, saza vurgunluğun da ondan yaranıb.**

– Bizim tərəflərdə hansı evə getsən, saz görərsən. Yeddi il bundan əvvəl sazla ünsiyyət bağladım. “Cəlili” və “Misri”ni birinci dəfə özüm çalanda uçmağa qanadım yox idi.

– **Havaların hansı sənə əzizdir?**

– Hamısı doğmadır. Əgər “Dilqəmi”də, “Yanıq Kərəmi”də həsrət güclüdürsə, “Misri”də Koroğlu qüdrəti vardır. “Cəlili”də heyratamız insan gözəlliyi cəmləmişdir. “Baş dübeyti”, “Baş saritel” havalarında təbiət gözəlliyi, həyat sevgisi tərənnüm edilir. “Baş müxəmməs”də iki həsrətli qovuşur.

– **El sənətkarlarından kimi özünə ustad hesab edirsən?**

– Bir şeyird kimi ustada qulluq etməsəm də görkəmli sənətkarlarımız aşiq Mikayıl Azaflı, VI Ümumdünya Festivalının

Laureatı aşiq Əkbər Cəfərov və Ümumittifaq Festivalı Laureatı Müseyib Abbasovun faydalı məsləhətlərini unutmuram.

– **Klassik poeziyada kimləri sevirсэн?**

– Abbas Tufarqanlının, Xəstə Qasımın qılıbəndləri, bağlamaları, Sarı Aşığın bayatıları, Ələsgərin gözəlləmələri, Hüseyn Bozalqanlının məğrur deyişmələri mənim üçün həmişə əzizdir.

Aydın dörd ildir ki, Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının səhnəsində peşəkar aşıqlarla bərabər çıxış edir. Dəfələrlə radio-da, televiziya ekranında və rayonumuzun əməkçiləri qarşısında konsert verir. Zəhmətkeşlərin Ümumittifaq Bədii Özfəaliyyət Yaradıcılığı Festivalının ikinci mərhələsində (zona baxışında) laureat adına, Respublika müsabiqəsinin üçüncü mərhələsində isə ikinci dərəcəli diploma layiq görülmüşdür.

Aydın ara-sıra bədii yaradıcılıqla da məşğul olur. Aşağıda onun bir qoşa yarpaq qoşmasını dərc edirik.

Bir Leyli misaldı, Tərən xəyalıdı,
Bülbüllü bağlarda güldü bəxtəvər.
Dağlarda maraldı, ağ üzdə xaldı,
Bahar vaxtı coşan seldi bəxtəvər.

Qaşını oynatdı, oxunu atdı,
Nazla qəmzə satdı, qanlara batdı.
Görüşü yubatdı, xalqı oyatdı,
Özü öz günahın bildi bəxtəvər.

Tələ şana taxdı, həm həna yaxdı,
Pünhan-pünhan baxdı, odlara yaxdı.
Mən dedim – “Nahaqdı”. O dedi – “Haqdı”.
Dönüb çiyini üstədən güldü bəxtəvər.

Naz ilə sallandı, yanaq allandı,
Mehriban dilləndi, dodaq ballandı.
Örpəyi yelləndi, evə yollandı,
Aydını dərdlərə saldı bəxtəvər.

*“Abşeron” qəzeti,
15.03.1977*

“İNCƏGÜLÜ”

II RESPUBLİKA XALQ YARADICILIĞI FESTİVALI

Məşhur Aşıq Avdının xəyalına da gəlməzdi ki, Respublika Aşıqlar Birliyinin nəzdində təşkil olunmuş yeni ansambl onun “İncəgülü” rədifli qoşmasının adını daşıyacaq.

Yarandığı vaxtdan az müddət keçməsinə baxmayaraq, “İncəgülü” öz çıxışları ilə rəğbət qazanmış, könülləri oxşamışdır.

II Respublika Xalq Yaradıcılığı Festivalının açılışında ansamblın üzvlərindən Solmaz Kosayeva, Kifayət Mahmudova və Nəcibə Hüseynova müvəffəqiyyətlə çıxış ediblər.

Ansamblın üzvləri qızlardan ibarətdir. Onların bəziləri ilk addımlarını atırlar. Bakıdakı Bülbül adına orta ixtisas musiqi məktəbinin şagirdi Pəri Həsənova belələrindəndir. Pəri deyir ki, atası aşıq Məhəbbətin yolunu davam etdirəcək və “İncəgülü” ansamblı onun üçün bir növ məktəb olacaq.

11 yaşlı Aygün Musayeva da ansamblın istedadlı üzvlərindəndir. Onun oxuduğu mahnılar xoşa gəlir.

Ansamblın rəhbəri aşıq Aydın Musayevdir. O, Polşada keçirilən XI Ümumdünya Folklor Festivalının iştirakçısıdır. Aydın deyir:

– Hazırda biz yeni repertuar – “Alı xan və Pəri xanım” dastanı üzərində çalışırıq. Aşıqlar ansamblının ifa etdiyi bu dastanda Azərbaycan qadınlarının sədaqət, etibar, gözəllik, vüqarlılıq, yenilməzlik kimi keyfiyyətləri tərənnüm olunur.

Biz məşhur qadın aşıqlarından Pəri, Nabat və Bəstinin şeirlərindən ibarət proqram da hazırlayırıq.

Gələcəkdə bir sıra dastanları öz repertuarımıza daxil edəcəyik. Bu, təsadüfi deyil. Biz “İncəgülü” aşıqlar ansamblını gələcək-

də dastan teatrına çevirmək fikrindəyik. Bu, çətin olduğu qədər də şərəfli bir işdir.

“İncəgülü” ansamblının ilk qədəmləri uğurludur. Bu ansamblı yeni çıxışlar, yeni baxışlar, yeni uğurlar gözləyir. Bu yolda “İncəgülü”nə uğurlar arzulayırıq.

Kamilə AXUNDOVA

“Azərbaycan gəncləri” qəzeti,

13.05.1986

SEVGİ GƏLİR QƏLBİMİZƏ

El sənətini yaşadanlar

Saz səsi. Ulu sənətimizin müqəddəs xatirəsi. Məhəbbətin hicranlı günlərinin təsəllisi. Sevgi dolu bir ürəyin həzin nəğməsi, həyat adlı bir hikməti dərk edənin hafizəsi.

Saz səsi eşidəndə sevgi gəlir qəlbimizə. Anaya sevgi, Vətənə sevgi, ürəyimizdə yaşayanlara sevgi. Saz səsinə böyüyürük, ülvyyəyə qayıdırıq.

Hər dəfə Aşıq Aydın bu ecazkar səsi qəlbimizə axıdanda vüsətli, mənalı duyğular aləminə qovuşur, kamil, parlaq, ülvə anları yaşayır, onların şeiriyyətinə qayıdırıq. Qüvvə zəifliyi, iradə tərəddüdü, fədakarlıq qorxunu əvəz edir. Möhtəşəm saz səsi bizi hikmət, məna bulaqlarına gətirib çıxarır.

Aşıq Aydın saz çalır. Dinləyicilərin nəzəri səhnəyə dikilir. Aşığın gözlərində bir məna, duruşunda əzəmət və təmkin oxunur. Kədərin, nakam məhəbbətin fəryadı “Yanığ Kərəmi” onun sazında təzədən doğulur. İnam məcrasına sığmayan bir çılgınlıq, atəşin etiraz ifadə edir. Qəm, iztirab sədaları ətrafa yayılır. Kərəmin kədəri dözülməz bir ağrıya çevrilir, şiddətlənir və məcrasına sığmır. Saz havasının heyranətindən insan xəyalı səmanın əlçatmaz yüksəkliyinə can atır. Aşıq elə ustalıqla çalır ki, cavanın da, qocanın da qəlbindən gəncliyin, coşğunluğun, məhəbbətə vurğunluğun munis sədaları səslənir.

Sazı dilləndirmək asan deyil. Qəlbın atəşi, ürəyin odudur sazı dilləndirmək. Elə buna görə də Aşıq Aydın saz çalanda adamda yalnız hisslər axını yox, eyni zamanda dərin düşüncələr aləmi yaradır. Musiqinin böyüklüyündən hissimizlə düşüncəmiz birləşir. Çünki Aydının çaldığı saz havaları emosional hadisə

kimi yox, etirazların güclü zəka vasitəsilə nizama salınması kimi meydana çıxır. Bir-birini əvəz edən, tamamlayan, qızğın ahənglər silsiləsi narahatlığın coşğun, etirazın məcraya sığmayan qüdrətini ifadə edir. Saz havalarından hiss, qadir qüdrət qığılımları qopur.

Məhəbbət, sevinc, vəcd, heyranət, qəm kimi hissləri ifadə edən saz havaları olduqca çoxcəhətli assosiasiyalar axını yaradır. Axı, Aydın sənətinin vurğunu kimi bu axını məcrasına yönəltməyi bacarır. O, saz çalarkən adamın gözü qarşısından müxtəlif hadisələr gəlib-keçir. Lakin aşığın sənət yangısı nəticəsində bu hadisələr bir ahəng vasitəsilə qəlbimizdə vahidləşir. Musiqi nidaları qərribə bir çılğınlıqla pərdə-pərdə yüksəlir, enir, yüksəldikcə, endikcə şiddətlənir, yenidən daha möhtəşəm bir ehtirasla səslənir. Musiqinin ritmi, sürəti, istiqaməti və məzmunu dəyişir. Aşığın ustalığıdır bu, aşığın bacarığıdır bu.

Aşıq Aydın Çobanoğlu hansı məclisdə çıxış etmişsə, həmişə müvəffəqiyyət qazanıb. Saz-söz sənətini qiymətləndirən dinləyici məhəbbətin nəsibi olub. Bu yaxınlarda SSRİ Xalq Təsərrüfatı Nailiyyətləri Sərgisində Böyük Oktyabr Sosialist İnqilabının 70 illiyinə həsr edilmiş II Ümumittifaq Xalq Yaradıcılığı Festivalında iştirak edib. Xalq yaradıcılığı və mədəni-maarif işləri üzrə Respublika Elmi Metodiki Mərkəzinin “Gülüstan” folklor teatrının tərkibində Aydın Çobanoğlu paytaxt zəhmətkeşləri qarşısında aşıq sənətimizi təmsil edib.

Sentyabrın 13-dən 22-dək Aydın Çobanoğlu M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universiteti, Moskva Dövlət Sənaye Tikinti Layihəsi İnstitutu tələbələri, Moskva Kauçuk İstehsalat Birliyi əməkçiləri qarşısında öz sazının ecazkar səsi ilə neçə-neçə qəlbi oxşayıb. Ən çox Vətən, partiya və Azərbaycan haqqında mahnılar oxuyub.

Ümumittifaq Lenin Komsomolu adına Moskva Avtomobil Zavodunun Mədəniyyət Sarayında festivalda fərqlənən bir qrup incəsənət işçisinə mükafatlar təqdim olundu. Aşıq Aydın festivalın laureat medalına layiq görüldü.

O, daim arayıb-axtaran sənətkardır. Özünün çoxlu şeirləri, qoşmaları var. “Səyyadı”, “Çobanoğlu”, “Ana laylası”, “Niya-zi” və “Aygün” kimi saz havalarını bəstələyib.

Aşıq Aydın folklorumuzun tədqiqi ilə də məşğul olur, yeni-yeni axtarışlar aparır. “Artan tələbat qanunu və xalq yaradıcılığı” mövzusunda elmi iş yazır. Qədim el sənətimizin inkişafı üçün daim düşünür, yeni yollar axtarır.

O, Respublika Aşıqlar Birliyində fəaliyyət göstərən “İncəgülü” aşıqlar ansamblının rəhbəri və yaradıcısıdır. Ansamblın iki nəfər üzvü – Ulduz Quliyeva və Zülfüyyə İbadova Moskvada II Ümumittifaq festivalında laureat adına layiq görüldü.

Abşeron rayonunda, eləcə də respublikamızın digər rayonlarında “Günay” ailə ansamblının adı hamıya yaxşı tanışdır. Aşıq Aydın Çobanoğlunun qızları – Aygün, Aytəkin, Aytən, Günay, oğlu Səyyad Musayevlərdən ibarət ansambl ötən il Sülh fonduna 200 manat pul köçürüb.

Elimizin, obamızın söz sənətini yaşadan aşıqla redaksiyada görüşdük. Aşıq sənətinin bu günü və sabahı haqqında maraqlı söhbət açdı. Saz havalarında biz yalnız zirvə səviyyəsinə qalxan duyğu və düşüncələrlə rastlaşırıq, – deyə Aşıq Aydın Çobanoğlu aramla danışmağa başladı. – “Misri”də, “Qəmərca-nı”da hiss, fikir sadə təhlil, təsdiq edilmir, daha yüksək səviyyəyə qaldırılaraq yenidən yaradılır. Saz havaları vasitəsilə demək istəyirəm ki, həyat tək sevinc, tək qəm, tək fərəh deyil, onların vəhdətidir.

– Saz havalarının dialektik mahiyyətini nədə görürsünüz? – deyə aşıqdan soruşdum.

– Şəxsən mən bir dinləyici kimi saz havasına qulaq asanda qarşımdakı aşığın müdrik həyat görmüş bir insan kimi mənalı bir dastan danışdığını hiss edirəm. Əllər simə dəyən kimi çox ülvə, dramatik və zəngin hadisələr, duyğular, düşüncələr gözləyirsən. Tədricən saz havası bizi adi əhval-ruhiyyədən ayıraraq sirli və qeyri-adi hisslər axınına qovuşdurur. Vüsal gəlir qəlbi-mizə. Sazın səsinə gərginlik yaranır, artır, şiddətlənir və sona çatarkən yenə əvvəlki ahəng eşidilir. Bax, burada biz saz havasının dialektik mahiyyəti ilə rastlaşırıq.

– **Ömrünüzü, taleyinizi bağladığınız sazla indi nəyə hazırlşırsınız? – deyə ənənəvi sual verdim.**

– Abşeron rayon Mədəniyyət Sarayında “Günay” ailə ansamblı ilə birlikdə Böyük Oktyabr Sosialist İnqilabının 70 illiyinə həsr olunmuş saz-söz məclisinə hazırlşıırıq.

... Aydın Çobanoğlu saz çalır. Yenə də “Yanıq Kərəmi”nin fəryadı eşidilir. Nakam məhəbbətin yeni boyaları, xalları və mənalı ilə rastlaşırıq. Musiqi bir-birini əvəz edir. Ahənglər tündləşir, incələşir, gərginləşir. Məhəbbət dastanını biz səhifə-səhifə vərəqləyir, onun hər nöqtəsinin, hər vergülünün ülvə mənasını duyuruq.

Aşıq hisslərin, duyğuların sözlə ifadə edilməsi mümkün olmayan nöqtələrini açıb göstərir. Sanki kiçik bir aləmdə böyük aləm kəşf edilir...

Ədalət ABDİNOV
“Abşeron” qəzeti, 11.10.1987

ANSAMBL SƏFƏRDƏN QAYIDIB

Beynəlxalq Gənclik Turizm Cəmiyyəti (“Sputnik”) xətti ilə təşkil edilmiş dostluq qatarı bu günlərdə ADR-dən qayıtmışdır. Rayon Mədəniyyət Evinin “Xəzri” xalq çalğı alətləri ansamblına böyük etimad göstərilmiş, o həmin səfərdə onları müşayiət etmişdir. Sözü ansamblın rəhbəri, XI beynəlxalq folklor və II Ümumittifaq xalq yaradıcılığı festivaları laureatı aşiq Aydın Çobanoğluna veririk:

– Bizi Moskvada, “Molodyojnaya” mehmanxanasında yerləşdirdilər. Burada iki gün qaldıq. Bu müddətdə hamı yığıldı. Özbəkistanın Fərqanə vilayətindən 4, Türkmənistanın Aşqabad və Marı vilayətindən 2, Tacikistandan 2 və Azərbaycandan da 2 qrup gəldi. Qrupların hər birində 41 nəfər gənc əmək qabaqcılı var idi.

Bu səfərdə məqsəd ölkə gənclərinin həyatı ilə daha yaxından tanış olmaq, fikir mübadiləsi aparmaq, ADR-in tarixi abidələrini görmək, şəhər və kəndlərini gəzmək idi.

Respublikamızdan gedən qrupa Azərbaycan LKGİ MK-nın kəndli-gənclər şöbəsinin müdir müavini Rəhim Mücteidzadə, ümumi qrupa isə ÜİLGİ MK-nın kəndli-gənclər şöbəsinin təlimatçısı Viktor Veretnikov başçılıq edirdi.

Moskva-Berlin qatarı ilə fevralın 16-da gecə yola düşdük. Ayın 18-də bizi Berlin gənclərinin nümayəndələri gül-çiçəklə qarşıladılar. Ümumi tanışlıqdan sonra iki qrupa bölündük. Maqdeburq və Karl Marks-Ştat istiqamətində olan şəhər və kəndlərin görməli yerləri, əmək adamları və gəncləri ilə tanışlıqdan sonra başqa yerlərdə olduq.

Leypsiq, Berlin, Drezden, Ubelunqvits, Potsdam şəhərləri öz gözəlliyi, park və xiyabanları ilə bizi heyran etdi.

Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı ilə məşğul olan rayonlara səfərimiz də maraqlı keçdi. Zaltsvedel rayonundakı Vyulmerzenkəndinin sakinləri buradakı kolxozda işləyir və əsasən tərəvəz (kələm, kartof, noxud) becərilir. Onlar texnikadan səmərəli istifadə etmək və becərmə texnologiyasına düzgün əməl etməklə hektardan çox yüksək məhsul götürürlər.

Berlin şəhərindəki Treptov parkında qalib sovet əsgərlərinin şərəfinə düzəldilmiş xatirə kompleksinə həyəcənsiz baxmaq mümkün deyil. Əsgər abidəsi önünə tər çiçəklərdən əklil qoyduq. Mühəribə illərində faşist cəlladlarının yuva saldığı Reyxstaqı 200-300 metrlikdən gördük. Potsdam konfransı keçirilmiş tarixi binada da olduq.

Xoş xatirələrlə dolu olan səfərin hər günü başa çatan kimi axşamlar 25 mərtəbəli “Konqres” mehmanxanasına qayıdır və alman incəsənət ustaları, yaradıcı kollektivləri ilə birlikdə konsertlər təşkil edirdik. Ansamblımızın repertuarında Vətən və Partiya haqqında mahnılar, Azərbaycan xalq mahnı və rəqsləri, ritmik muğamlar, habelə müasir mahnılar xüsusi yer tuturdu. Mənim sazda çaldığım el havaları alman gənclərinin diqqətini daha çox cəlb edirdi. Fasilələr zamanı onlar mənə yaxınlaşır, bizim milli musiqi alətimiz olan sazla marqlanırlar, hətta onu sinələri üstə qoyub dinqıldadırdılar. Fərsət düşən vaxtlarda tərcüməçi vasitəsilə aşiq yaradıcılığı, ümumiyyətlə, Azərbaycan milli musiqisi və folkloru barədə alman dostlara məlumat verirdim.

Milli geyimlərimiz və rəqslərimiz də nikbin alman gənclərinin xoşuna gəlir və onlar məmnuniyyətlə bizimlə rəqs edirdilər.

Sovet Ordusunun 70 illik yubileyini biz alman torpağında qarşıladıq. Bu münasibətlə sovet əsgər və zabitləri qarşısında geniş proqramla çıxış etdik. Çıxışımız komandanlığın və döyüşçülərin xoşuna gəldi və dəfələrlə alqışlandı. Həmin konsertə görə ansamblımız (bədi rəhbər Ramiz Hüseynov, konsertmeyster İk-

ram Manafov), solistlərdən Qaryağdı Qəhrəmanov, Firdovsi Rəhimov və mən komandanlığın fəxri fərmanına layiq görüldük.

Sonuncu gündə Berlindəki Mərkəzi Mədəniyyət Sarayının foyesində vida görüşü oldu.

Xoş niyyətlə təşkil olunmuş səfər nikbin əhval-ruhiyyə ilə başa çatdı.

S.BAYRAMOV
“Abşeron” qəzeti,
01.04.1988

KƏRƏM YANĞISI

Saz havası, yaz havası,
Hər bir telin öz havası...
Laylalarım tar olsa da,
İlkin mayam saz havası.

Ustadların yadigarları – əziz xələfləri, saz tutub, söz söyləyənlər, el-obanı dastan-nağıl, şeir-musiqi məclisləriylə bəzəyənlər ulu sənətkarların ad-sanını daim uca tutur, onların layiqli davamçıları, – layiqli şagirdləri olduqlarını sənət deyimləri, sənət duyumları ilə təsdiqləyirlər. Ustadların yolunu uca tutan, hər yerdə, hər zaman onların şöhrət çələngini təzə-təz güllərlə daha da zینətləndirən cavan aşığılarımızdan biri də Aşıq Aydın Çobanoğludur...

Tovuz ata-babadan aşığı sənətinin, saz-söz qaynağının beşiyidir. Zaman-zaman özünün ozanları ilə şöhrətlənən Tovuzu bu gün də aşığı-ozansız təsəvvür etmək çətindir. Aşıq Aydın Çobanoğlu 1951-ci ildə Tovuz rayonunun Əlimərdanlı kəndində dünyaya göz açıb. Həyatı hələ dərk etməmişdən, – ağı qaradan seçməmişdən telli sazın seyrindən ovsunlanıb. Aydının atası Çoban Musa oğlu ömrünün 60 ildən çoxunu saz-sözə həsr edib. Dülğərliyi, xarratlığı gün-güzaran üçün özünə peşə seçən Çoban kişi sədəfli sazı, şirin avazı ilə el şənliklərinin, toy-düyünlərin bəzəyi olub. Bax, belə bir mühitdə pərvaz edən balaca Aydın saz-sözün “biləyindən” nə vaxt yapışdığını heç özü də hiss etməyib. Həmin ilk addım, ilk sınaq Aydının yadında qalmayıb. Bir də baxıb görüb ki, atasının telli sazı sinəsində Respublikanın Əməkdar mədəniyyət işçisi, Dədə Qorqud yadigarının bilicilərindən və fəal təbliğatçılarından biri olan Aşıq Əkbər Cəfə-

rovu özünə ustad seçib, böyük-böyük məclislərdə ustadıyla birgə saz çalıb, söz söyləyir.

Aşiq Aydın 1966-cı ildən Bakıda yaşayır. 1976-cı ildən Abşeron rayon Mədəniyyət şöbəsində çalışır. Rayon Mədəniyyət Evindəki “Abşeron” və “Günay” ailə ansambllarının, “Aygün” aşiq qızlar, eləcə də Respublikada Aşıqlar Birliyinin nəzdindəki qızlardan ibarət “İncəgülü” aşıqlar ansamblının təşkilatçısı və rəhbəridir. Göründüyü kimi, gənc aşığın işi çoxdur. Eyni zamanda üç ansambl rəhbərlik etmək, hər bir görüşə – baxış-müsabiqələrə, konsertlərə, tədbirlərə vaxt ayırmaq, ciddi hazırlaşmaq üçün dəqiq iş cədvəli – vaxt bölgüsü olmalıdır. Aşiq Aydının əgər Abşeron rayonunun və Respublika Aşıqlar Birliyinin bütün ictimai-siyasi, mədəni-kütləvi tədbirlərində fəal iştirakını da bura əlavə etsək, bütün bunlara onun necə vaxt çatdırması, həm də özünün bilavasitə təzə proqramla yüksək səviyyədə çıxışları adamı heyrətə gətirir.

Aydın Çobanoğlunun uğurlu çıxışlarını, təltiflərini bir-bir xatırlayıb təhlil etmək mümkün deyil. Ona görə də onların yalnız bəzilərini qeyd etməklə kifayətlənirik. 1972-ci ildən M. Maqomayev adına Filarmoniyada çıxışları təşkil edilir. Təkcə 1982-ci ildə iki dəfə solo konserti – dastan axşamı olub. Gecədən xeyli keçəndək tamaşaçılar “Alı xan və Pəri xanım” dastanını sürəkli alqışlarla qarşılayıblar. İlk uğuru isə hələ 1975-1977-ci illərə təsadüf edir. Gənc aşiq I Ümumittifaq Festivalının laureatı adını məhz onda qazanıb. Sonra... sonra isə uğurlar, müvəffəqiyyətlər belə sıralanıb: 1977-79-cu illər – Gənc Aşıqların Respublika Baxış Müsabiqələrinin qalibi, 1984-cü il – Polşa Xalq Respublikasında keçirilən XI Beynəlxalq Folklor Festivalının laureatı, 1985-ci il – qələbənin 40 illiyinə həsr edilən Ümumittifaq Festivalının laureatı, 1987-ci il – Böyük Oktyabr

Sosialist İnqilabının 70 illiyinə həsr edilən II Ümumittifaq Xalq Yaradıcılığı festivalının laureatı, 1988-ci il – ADR-dəki çıxışlarına (fevral-mart) görə fəxri fərmanlar, təltiflər. Apreldə isə Leningradda keçirilən XVI “Folklor və gənclik” Ümumittifaq elmi-təcrübi konfransda “Aşıq sənətinin öyrədilməsi yolları” mövzusunda məruzə ilə çıxışı... Gənc aşıq dərin məzmunlu bu çıxışı ilə müxtəlif millətlərin nümayəndələrinin və sənətsünaslarının hafizəsində xalqımızın əvəzsiz incisi olan aşıq sənəti, aşıq musiqisi barədə aydın təsəvvür yaratmışdır.

Aşıq sənəti, onun bu günkü vəziyyəti, mövqeyi və problemləri barədə Aşıq Aydın Çobanoğlunun fikirləri maraqlıdır:

– Əvvəlcə təhsil barədə. Yaradıcılığın digər sahələrində olduğu kimi, aşıqlıqda da ali təhsil almaq vacibdən vacibdir. İlk növbədə ona görə ki, aşıq sənətinə, onun təbliğinə və öyrədilməsinə elmi cəhətdən yanaşır, deyəcəyin mətləbləri elmi surətdə şərh edə bilərsiniz. Ulu sənətin ulu köklərini dəlillərlə araşdırabilirsiniz. Bununla əlaqədar bir istəyimi bildirim – sazın tədrisi problemi yaxın vaxtlarda həll olunmalıdır, heç olmasa musiqi məktəblərində hələlik saz sinifləri açılmalıdır.

Sazın təbliğində ən yaxşı nəticələrə nail olmalıyıq; necə gəldi yox, klassik ənənəyə xələl gətirmədən müasir tələblər baxımından bu sənəti təbliğ etməliyik. Həm də aşıq sənəti deyəndə saz, söz, hərəkət üçlüyü birlikdə təsəvvürə gəlməlidir. Bu üçbucağın əgər bir ayağı olmasa, o, ayaq üstə dayana bilməz. Ona görə də onların hər birinin rolunu artırıb azaltmadan düzgün qiymətləndirməliyik; çalğı, şeir və hərəkət aşığın timsalında birbirini tamamlamalıdır. Bunlar üçü birləşib bir zirvə yaradırlar. Əgər onlardan biri zəif olsa həmin tərəf uçub-tökülər, zirvənin həmin tərəfi yavaş-yavaş əriyib çökər. Nəticədə zirvənin yerində təpə qalar.

Bənzətmə o qədər yerinə düşməsə də əsil xalq musiqisi, aşiq sənəti palıda bənzəyir. Palıd taxtasına mismarı çəkiclə zorla, çox çətinliklə çalırsan. Elə ki, çaldın, daha onu oradan çıxarmaq qeyri-mümkün olur. Amma şam taxtasına asanlıqla vurulan mismarı əllə də, hətta dişlə də dartıb çıxarmaq olur. Bax, musiqi də, sənət də belədir. Bayağı musiqi, yüngül qazanc, ucuz şöhrət dalınca qaçanlar bu həqiqəti unutmamalıdırlar.

Bir də məclisin böyük-kiçikliyindən asılı olmayaraq aşiq məsuliyyət hiss etməlidir. Elə çalıb-oxumalıdır ki, bu musiqiyə ilk dəfə qulaq asanlar, aşiq sənəti barədə təsəvvürü olmayanlar belə ona vəcdlə qulaq assınlar. Yeri gəlmişkən bir əhvalatı danışım: – Leninqraddan qardaşımın hərbi qonağı gəlmişdi, rütbə-cə polkovnik idi. Sazın quruluşunu, özünü qonağı və onun qadınını maraqlandırdı. Çalmağı xahiş etdilər. Sözlərini sındırmadım. – “Yanığ Kərəmi”ni çalıb qurtaranda gördüm ki, qadın ağlayır. Səbəbini soruşdum, cavabı məni təəccübləndirdi. Sazın səsinə ilk dəfə eşidən, məhəbbət dastanlarımızdan heç bir məlumatı olmayan bu qadın “Əsli və Kərəm” dastanının süjetini təxminən danışib hamımızı heyrləndirdi. Musiqinin təsir gücünü, onun nəyə qadir olduğunu özlüyümdə hələ o vaxt bir daha yəqin etdim.

– **Aydın, bəs Şirvan aşıqları barədə nə deyə bilərsən?**

– Mahnıları oynaq və ritmik, tələffüzləri aydındır. Amma unutmaq olmaz ki, aşiq həmişə sazı ilə özü-özünü müşayiət etməlidir. Aşiq dəstəsində aparıcı alət saz olmalıdır, forma xarakteri daşıamamalıdır!

– **Söhbət zamanı “qızlardan ibarət “İncəgülü” ilk aşıqlar ansamblı” ifadəsi işlətdin. Axı, Q.Hüseynlinin “Sazçı qızlar” ansamblı çox-çox əvvəl yaranıb.**

– Doğrudur, “İncəgülü”nün cəmi beş yaşı var. “Sazçı qızlar” ansamblı isə onun nənəsi yerindədir. Lakin məsələ ondadır ki, bu ansambl xeyli qabaq yaransa da haradasa mahiyyət etibarilə sırf aşıqlar ansamblı deyildir. “Sazçı qızlar”la “İncəgülü”nün ifa tərzlərində və repertuarlarında əsaslı fərqlər var. Əvvəla, “Sazçı qızlar”ın repertuarında klassik aşıq mahnıları təkamseyrək olub, əvəzində müasir bəstəkarlarımızın aşıqsayağı mahnıları üstünlük təşkil edib. “İncəgülü” isə sırf aşıq ansamblıdır.

– **Eyni zamanda üç ansambla rəhbərlik etmək çətin deyil ki?**

– Əlbəttə, hər işin öz çətinliyi var. Amma mən saz-sözdən heç vaxt yorulmuram. Bircə vaxt azlığı məni sıxır, başqa işlərə, ailə qayğılarına vaxt çatdırı bilmirəm. Gecə-gündüz məşq etməkdən, bu sənəti gənclərə öyrətməkdən, yaymaqdan, öz imkanım daxilində onu urvatlandırmaqdan böyük həzz alıram.

– **Sazda, sözdə və ifada ustad sandığın, pərəstiş etdiyin sənətkarlardan kimlərin adını çəkmək istədin?**

– Çobanoğlu sözün deyər bir kərə.
Bir böyük məsləkə bağlıdı hərə.
Sazda Ədalətə, səsdə Əkbərə,
Şeirdə Bəhmənə itaətim var.

– **Milli aşıq geyiminə bu günkü laqeyd münasibət barədə nə deyə bilərsən?**

– Respublikamızın etnoqrafik milli geyimləri ilə məşğul olan, ənənələrimizi dərinləndirən bilən rəssamlarımız və digər sənət adamlarımız müxtəlif mətbuat orqanlarında diskusiya açmaq əvəzinə, qol çıxmayıb hamının ürəyincə olan bu vacib işin qul-

pundan yapışsaydılar daha faydalı və gərəkli bir iş görmüş olar-
dılar.

Aşiq Aydın Çobanoğlu qısa söhbətdən sonra mətləbə keç-
di. Sazını köynəkdən çıxarıb “Aşiq Hüseyni” havası üstə var-
gəl etməyə başladı:

– Bir elin ədalət, divan oğlunun,
Eşqi, məhəbbəti cavan oğlunun,
Şaha baş əyməyən Çobanoğlunun
“Şahın kənizi”nə işi düşübdür.

Sonra saz “Aran gözəlləməsi”nə döndü, nə döndü:

– Başına döndüyüm “Şahın kənizi”,
Qulluğunda qul olmağa gəlmişəm!
Yerişinlə tapdaq elə sinəmi,
Qədəminə yol olmağa gəlmişəm.

Sevənlərdən bir müqəddəs ad alıb,
Şirin-şəkər dodağından dad alıb,
Öz naləmdən, öz ahımdan od alıb,
Kərəm kimi kül olmağa gəlmişəm...

Saz havaları mirvari boyunbağıtək bir-birinin ardınca sıra-
landı. Qəlbimizi rıqqətə, könlümüzü ehtizaza gətirdi. Aşiq Ay-
dın Çobanoğlunun telli sazı “Baş Sarıtel”dən “Urfani”yə, “Ur-
fani”dən isə nəhayət, “Yanıq Kərəmi”yə keçdi. Sazın tellərin-
dən sanki səs-sədalar yox, sellər kükrəyib çağlayır, dolu yağır,
şimşəklər çaxırdı. Kərəm yangısı sazın yangısına qarışmışdı, –
qoşaalovlanırdılar. Özü də yanan tək-cə Kərəmlə saz deyildi, Ay-
dının özü də görünmürdü bu alovda. Bu alovun, bu atəşin qığıl-
cımları, yanar dilləri məni də qarsırdı, elə bil. Amma buna heç

heyfslənmişdim də. Qəribədir, özümə, Aydın, onun sazına yox, nədənsə təkcə Kərəmə, Kərəm yangısına ürəyim göynəyirdi. Qəlbimdən süzülən misralar dodaqlarımda əks-səda tapırdı:

– Xan Əslinin həsrətindən
Od tutub odlandı Kərəm.
Yangı keçdi telli saza,
Yandı, yandı, yandı Kərəm.

Nə sazından, nə onun tufanından, nə bizim çəkdiklərimizdən, nə də özündən xəbəri vardı Aşıq Aydın Çobanoğlunun. Elə çalır, çalır, hey çalırdı...

Qəşəm İLQAR
“Mədəni-Maarif işi” jurnalı – 3,
1988-ci il.

Redaksiyadan. Jurnal çapa hazırlanarkən şad xəbər eşitdik: “Azərbaycan gəncləri” qəzetinin 3 sentyabr 1988-ci il sayında ədəbiyyat, incəsənət, arxitektura və jurnalistika sahəsində Azərbaycan Lenin komsomolu mükafatına təqdim olunan namizədlər arasında “Aşıq folklor sənətinin saxlanmasına və yaşadılmasına böyük töhvə üçün” Aşıq Aydın Çobanoğlunun rəhbərlik etdiyi “İncəgülü” aşıqlar ansamblı da vardır. İnanırıq ki, “İncəgülü” bu yüksək mükafata layiq görülməkdir.

TELLİ SAZ ÇAĞLAYANDA

Bu günlərdə bir neçə incəsənət ustası “Dostluq” cəmiyyətinin xətti ilə İsveçin Falun şəhərində keçirilmiş Beynəlxalq Folklor musiqisi festivalında iştirak etmişdir. Müxbirimiz festivalın iştirakçısı Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin sədr müavini Aydın Çobanoğlu ilə görüşüb müsahibə almışdır.

– Mən dünyanın bir çox ölkəsində olmuşam, ancaq etiraf edirəm ki, İsveçdə keçirdiyim hisslər heç birinə bənzəmir. İsveçlilərin musiqisəvər olduğunu eşitmişdim, amma belə təsəvvür etmirdim. Fikrimi izah etmək üçün bir hadisəni danışım. Stokholmdan Falun şəhərinə elektrik qatarı ilə getməli olduq. Yol uzundu, deyə, sazı köynəkdən çıxarıb köklədim. “Ruhani” maraq dolu gözlərə qayğılı, düşüncəli bir sakitlik gətirdi. Bir qədər keçmişdi ki, qatar radiosu ilə elan etdilər ki, beşinci vaqonda Azərbaycan musiqiçiləri var. Dinləmək istəyənlər bu vaqona keçə bilərlər. Bir azdan burada tərpənməyə yer qalmadı. Bu, bizim İsveç torpağında ilk uğurlu addımımız idi.

– Festivaldakı çıxışlarınız necə qarşılandı?

– Beş minlik tamaşaçı auditoriyası qarşısında dörd dəfə çıxış etdik. İlk çıxışlarımızdan sonra şəhər Bələdiyyə rəisinin dəvəti ilə mərkəzi meydanda Azərbaycan təranələrinə qol-qanad verdik. Əməkdar artist Cənəli Əkbərovun Elman Bədəlov, Vamiq Məmmədəliyev və Vaqif Əsədovun müşayiəti ilə oxuduğu muğamlar, xalq mahnıları neçə-neçə isveçli qəlbinə yol tapdı, bir çox soyuq baxışların buzunu əritdi. Aşıq havalарına, saza münasibəti xüsusi qeyd etmək istəyirəm. (Ona görə yox ki, aşığam). Festivala gəlmiş dünya musiqişünaslarından bir çoxunun fikrincə, simli alətlər arasında saz kimi güclü, eyni zamanda zə-

rif, harmonik və ahəngdar səsə malik ikinci bir musiqi aləti yoxdur.

– **Bəs, Stokholmda çıxışınız olmadımı?**

– İki dəfə. Bütün çıxışlarımızı “Heyratı” ilə başlayıb, “Azərbaycan” və “Qarabağ”la qurtarırdıq. Yüksək tamaşaçı zövqünə, mədəniyyətinə malik isveçlilərin bir cəhəti diqqətimi cəlb etdi. Müğənninin vəcdə gətirən zənguləsini də, musiqçinin qəlb titrədən çalğısını da, hətta mübaliğəsiz olaraq deyərdim ki, son mizrabdan sonrakı dalğanı da diqqətlə dinləyib, yalnız bundan sonra alqışlayırlar. Özü də necə...

– **İsveçin “Falun Kuriren” və digər qəzetləri sizin haqqınızda oxucularına geniş məlumat vermişlər. Radio və televiziya ilə də çıxışınız oldumu?**

– Yekun konserti televiziya ilə translyasiya edilirdi. Hər bir dəstənin çıxışı üçün on dəqiqə vaxt ayrılmışdı. Ancaq bizi yenidən səhnəyə qaytardılar. “Qarabağ şikəstəsi”ni oxuduq. Alqışların gurultusu hələ də qulaqlarımdadır. İki konsertimiz radio və televiziya əməkdaşları tərəfindən lentə köçürülüb. Həm də onların vasitəsi ilə mən aşiq musiqisi, C.Əkbərov isə muğam haqda danışib, tamaşaçı və dinləyici auditoriyasına Azərbaycan incəsənəti, mədəniyyəti haqda müəyyən qədər məlumat verməyə çalışmışıq.

– **Ölkəmizdən gedən bütün nəğməkarlar yad ellərdə musiqimizi təbliğ etməklə bərabər, Vətən həsrətli, nisgilli qəlblərə də güləb səpir. Yəqin ki, siz də orada yaşayan azərbaycanlılarla görüşmüşünüz...**

– Bizi Stokholm təyyarə limanında birinci qarşılayan burdakı Azərbaycan Kultur Əncüməninin sədri Möhsün Kərimi, onun həyat yoldaşı, bir də əncümənin üzvləri, – Xosrov və İsmayıl qardaşları oldu. Harda olduqsa onların qayğısını duyduq. Stokholmdan Faluna gəldik. Mehmanxanaya yaxınlaşanda bizi ilk qarşı-

layan hardansa qanadlanıb ucan “Azərbaycan” mahnısı oldu. Şən tərənəyə tütək dili ilə qatılmış nisgilin göydənmi, yerdənmi gəldiyini kəsdirə bilmədik. Səhəri öyrəndik ki, bizə musiqi dili ilə “gün aydın” deyən türk musiqiçisi Ziya Aytəkin imiş. Qeyd etmək yerinə düşərdi: – Ziya festival günlərində bir həftəlik kurs təşkil etmişdi. Müxtəlif ölkələrdən gəlmiş musiqiçilərə öz arzularına uyğun müxtəlif zərb alətlərində çalmağı öyrədirdi. Biz də bu təcrübədən bəhrələnib yeri gəldikcə istifadə edə bilərik.

– **Adətən həmişə gələcək planlardan söhbət gedir. Ancaq sizdən bu barədə heç nə soruşmuruq. Çünki hamı bilir ki, musiqinin bir məramı, məqsədi var: qəlb oxşamaq, sevinc bəxş etmək!.. Sizə bu yolda uğurlar diləyirik!**

Sabir İSMAYILOV
“Kommunist” qəzeti,
24.08.1989

AŞIQLAR DAŞKƏNDƏ GÖRÜŞÜRLƏR

Bu günlərdə Daşkənddə keçirilən III Ümumittifaq baxış-şairlərin və xalq dastançılarının festivalının iştirakçıları və qonaqları əsl Azərbaycan aşığı sənəti ilə tanış ola biləcəklər.

Bu folklor bayramında Orta Asiyanın, Qazaxıstanın, Azərbaycanın və Dağıstanın xalq kollektivləri iştirak edirlər.

Respublikamızdan festivala ənənəvi xalq yaradıcılığı növünün müxtəlif məktəblərini təmsil edən doqquz aşığı yola düşmüşdür. Qədim saz-söz sənəti bəhsləşməsində aşığı Murad Niyazlı, başda Aşığı Abbas olmaqla Güləliyev qardaşlarının ailə ansamblı, dəstənin yeganə qız aşığı – aşığı Zülfüyyə İbadova öz məharətlərini göstərəcəklər.

Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin sədr müavini, aşıqlar dəstəsinə başçılıq edən Aydın Çobanoğlu Azərinformun müxbiri ilə söhbətdə demişdir:

– Biz öz çıxışlarımızın proqramlarını tərtib edərkən aşığı yaradıcılığını sinkretik sənət kimi daha çox göstərməyə çalışmışıq. Aşıqlarımız tamaşaçılar və münşiflər heyəti qarşısında öz mahnıları ilə yanaşı sazda solo çıxışlar edəcək, epos və dastanlardan parçalar söyləyəcəklər.

III Ümumittifaq baxışı – şairlər və dastançılar festivalının münşiflər heyəti üzvləri arasında həmyerlimiz sənətsünaslıq doktoru, Azərbaycan SSR Mədəniyyət Nazirliyi İncəsənət İdarəsinin baş inspektoru Təriyel Məmmədov da vardır.

*“Azərbaycan gəncləri” qəzeti,
(Azərinform).
21.09.1989*

BEYNƏLXALQ AŞIQLAR FONDU

Bakıda yaradılmış Beynəlxalq Aşıqlar Fondu xaricdə Azərbaycan aşıq sənətinin geniş təbliğinə kömək etməlidir. Fond Azərbaycan Aşıqlar Birliyi yanında təsis edilmişdir. Bu ildən həmin təşkilat təsərrüfat hesabı prinsipləri əsasında fəaliyyət göstərir.

– **Bu cür fondun yaradılması nədən irəli gəlmişdir?**– deyə Azərinformun müxbiri birlik sədrinin müavini, Respublika Lenin Komsomolu mükafatı laureatı, Ümumittifaq və Beynəlxalq Folklor festivalı laureatı Aydın Çobanoğlu ilə söhbət edərkən maraqlanmışdır. A.Çobanoğlu demişdir:

– Kökləri əsrlərin dərinliklərinə gedən Azərbaycan aşıq yaradıcılığı milli poeziyamızın və musiqimizin mənbəyidir, bu elə bir sənətdir ki, doğma xalqın mədəniyyətini öz həyatverici şirəsi ilə qidalandırır. Beynəlxalq Aşıqlar Fondunu yaratmaqla biz ən əvvəl düşünürük ki, bu, Azərbaycan mədəniyyətini, xüsusən folklor yaradıcılığını xaricdə daha geniş təmsil etməyə imkan verəcəkdir. Son vaxtlar bir neçə ölkədə Azərbaycan aşıq yaradıcılığına maraq artmışdır. Bu, hər şeydən əvvəl onunla izah edilir ki, orada yaşayan həmvətənlərimiz Azərbaycan mədəniyyəti cəmiyyətləri yaradırlar. Dəfələrlə aldığımız məlumatlarda bizdən xahiş edirlər ki, aşıq sənətinə aid materiallar, – qrammofon valları, maqnitafon yazıları, dastan mətnləri, müstəqil təhsil üçün dərs kitabları göndərək. İndi Beynəlxalq Aşıqlar Fondu “Vətən” cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq şəraitində bu işlə fəal məşğul olacaqdır. Biz Azərbaycana aşıq yaradıcılığı həvəskarlarını bir neçə aylığa dəvət etməyi nəzərdə tutmuşuq ki, onlar burada öz sənətlərində təkmilləşə bilsinlər.

Taleyin hökmü ilə bəzi Azərbaycan aşıqları yüzilliklər ərzində xaricdə dəfn olunmuşlar. Fondumuz onların məzarlarına

qulluq edilməsini öz üzərinə götürəcəkdir. Belə bir ideya da meydana gəlmişdir: – Ozan yaradıcılığı muzeyinin mövcud olduğu Tovuzda Xatirə Aşıqlar Xiyabanı yaradılsın, diqqətəlayiq xalq nəğməkarlarının məzarları üstünə başdaşı qoyulsun.

Azərbaycan Aşıqlar Birliyi ilə birlikdə fond nəşirliyi fəaliyyətində və elmi fəaliyyətdə iştirak edəcəkdir, – bukletlər, digər reklam materialları hazırlanacaq, klassiklərin və müasir aşıqların əsərləri nəşr olunacaqdır. Audeo və video kasetlərdə əks olunmaq üçün aşıqların çıxışlarının yazıları hazırlanır; bunlar ölkəmizdə və xaricdə yayılacaqdır. Həmçinin Azərbaycan xalq çalğı alətləri – saz, balaban, zurna hazırlayan sex yaratmaq planlaşdırılır.

Beynəlxalq Aşıqlar Fondunun öz hesabı vardır: – SSRİ Mənzil-sosial Bankı Respublika Bankının Əməliyyat İdarəsində 700622 nömrəli hesab. Buraya həm təşkilatlar, həm də ayrı-ayrı vətəndaşlar, o cümlədən xaricdə yaşayan vətəndaşlar vəsait köçürə bilərlər.

*“Azərbaycan gəncləri” qəzeti,
(Azərinform).
10.02.1990*

7 DƏQİQƏLİK SÖHBƏT

AYDIN ÇOBANOĞLU:

“SAZ AZƏRBAYCAN MİLLİLİYİNİN ŞƏRİKSİZ ƏLAMƏTİDİR”

– Aşıq, yaxşı olar ki, söhbətə özünüzdən və sənətə gəlişinizdən başlayaq.

– Tovuz rayonunda doğulub boya-başa çatmışam. Gözü-mü açandan evimizdə saz görmüşəm. Rəhmətlik atam peşəkar olmasa da, ömrünün altmış ilini saza həsr edib. Doğrusu, həyatda heç bir ustad yanında şeyirdlik etməmişəm, ancaq özümü iki böyük ustadın, – Aşıq Əkbər və Mikayıl Azaflının şeyirdi hesab edirəm. Onların birinin ifaçılığını, o birinin şeirliyyətini özüm üçün həmişə örnək hesab etmişəm.

O ki, qaldı geniş auditoriya qarşısına gəlişimə, yetmişinci illərdə mərhum ustad Mikayıl Azaflının səyi ilə Filarmoniyada ilk dəfə səhnəyə çıxmışam.

– Bir vaxt toy və bayram şənliklərini xalqın dərdi-sərinə bələd olan aşıqlar keçirərdi. Lakin indi həmin adəti, elə bil, unutmuşuq. Bu barədə aşıq kimi fikrinizi bilmək istərdik.

– Buna mən adamların düşünmək qabiliyyətinin itirilməsi kimi qiymət verirəm. Adamlar duymaq, mənəvi qida almaq qabiliyyətini itirərək, daha yüngül, ara musiqisinin təsirinə düşürlər.

Yetmişinci illərdə aşıq musiqisi auditoriyada, kütləvi informasiya vasitələrində daha çox sıxışdırılırdı. Qurultay nümayəndələri üçün, məhsul bayramlarında verilən konsertlərdə belə qayda hökm sürürdü ki, bir aşıq var, ikinci aşığa ehtiyac yoxdur. Ancaq çox şükür ki, milli oyanış son zamanlar özünü büruzə verir. Buna sevinməmək olmaz. Son vaxtlar məclislərdə, toy və

bayram şənliklərində aşiq musiqisinə yer verilmir, desək yanılırıq.

Onu da unutmayaq ki, biz özümüzü sazda tapmalıyıq. Mən sazı Azərbaycan milliliyinin şəriksiz əlaməti hesab edirəm. Və bununla bərabər muğamlarımız, xalq mahnılarımız var. Bunların heç birini unutmaq olmaz.

– **Saz sənətinin təbliğində televiziya və radio öz imkanlarından kifayət qədər istifadə edirmi?**

– Şəxsən mən televiziya baş verən dəyişiklikləri müsbət qiymətləndirirəm. Təklifim budur ki, xalqımıza ruh verən aşiq sənətçilərinə vaxtaşırı efirə çıxmaq imkanı verilsin.

– **Aşıqlarımızın bir qrupu keçən il Türkiyədə qastrolda olmuşdu. Həmin səfərin iştirakçıları arasında siz də var idiniz. Qədim Türk torpağında Azərbaycan aşıqları necə qarşılandı?**

– Türkiyədə aşiq sənətinin təbliği ilə məşğul olan alimlər etiraf edirdilər ki, saz sənəti türk dünyasında ən çox Azərbaycanda inkişaf etmişdir.

– **Aşıq ifaçılarımızı həmişə müəyyən bölgələrə görə ayırmışıq: Borçalı aşığı, Qazax aşığı, Salyan aşığı və s. Saz sənətinin belə bölünməsi xalqımızın mənəvi parçalanması deyilmi?**

– Azərbaycan aşıqları bölgələrdə yox, məktəblərdə qruplaşmışlar. Bizdə üç qrup aşiq məktəbi var: Göyçə-Borçalı, Gəncə-Tovuz, Şirvan-Quba. Hər məktəbin özünə xas gözəl xüsusiyyətləri olmaqla bərabər vahid mənə çalarları var. Bu məktəbləri bir-birinə qarşı qoymaq böyük səhvdir.

– **Gənc aşıqlara sözünüz...**

– Səs Tanrı tərəfindən verilmiş xoşbəxtlikdir, xəzinədir. Mənə elə gəlir ki, səs müəyyən adamlara xidmət üçündür, xalq

üçün verilib. O səsi korlamaq xalq qarşısında cinayət işlətmək deməkdir. Səsdən məqsədyönlü istifadə etmək lazımdır.

– Ənənəvisual: – Övladlarınızdan sizin yolu davam etdirən varmı?

– Mənim dörd qızım, bir oğlum var. Onların saza olan meylini görüb, ailə ansamblı yaratmışıq. Ansambl kiçik qızım Günayın adını daşıyır.

– Ansamblınıza və sizə yaradıcılıq uğurları arzulayırıq.

Akif AŞIRLI
“7 gün” qəzeti.

TELLİ SAZLA TƏKLİKDƏ

1987-ci ilin aprelində təqribən eyni vaxtda həyatdan köçmüş iki görkəmli Borçalı aşığının, – məşhur saz-söz ustaları Əmrah Gül-məmmədovun və Hüseyn Saraclının vətəni Gürcüstanda ənənəvi xatirə gecəsi keçirilmişdir. Artıq üçüncü ildir ki, aprel ayında Marneuli rayonunun Axlı Mahmudlu kəndində və Bolnisi rayonunun Saraclı kəndində bu saz ustalarının xatirə günləri keçirilir. Borçalı aşiq məktəbi onların sayəsində daha da inkişaf etmiş, yeni məzmunla zənginləşmişdir.

Azərbaycanlıların Gürcüstanda yığcam halda yaşadığı Marneuli, Bolnisi, Dmanisi və Qardabani rayonlarını əhatə edən Borçalı aşiq məktəbi keçmişdə və elə indinin özündə də bu xalq sənətinə çoxlu məşhur şəxsiyyətlər vermişdir. Onların arasında yaxın keçmişin və indinin tanınmış ustadları şair Nəbi, aşıklardan Ağacan, İbrahim, Sadıq Sultanov, Xındı Məmməd və başqaları vardır. Bu məktəbin ən əlamətdar cəhəti odur ki, dastanlar və aşiq mahnıları yalnız sazın müşayiəti ilə, nağara-balabansız icra olunur.

Bu günlərdə öz yaradıcılıqlarında əmin-amanlığa və xeyirxahlığa çağırmış xalq sənətkarlarının xatirəsini yad etməyə Azərbaycanın bütün guşələrindən, Gürcüstandan onların istedadının pərəstişkarları axışıb gəlmişlər. Onların arasında şairlər və aşıqlar, folklorçu alimlər, aşiq yaradıcılığının tədqiqatçıları da vardır.

Azərbaycan Aşıqlar Birliyi sədrinin müavini Aydın Çobanoğlu Azərinformun müxbiri ilə söhbətdə demişdir:

– Bu ilki xatirə günlərində görkəmli aşıqların qəbirləri yanında keçirilmiş məclislərdən, çıxışlardan savayı saz-söz ustalarının məktəblilərlə, kənd sakinləri ilə görüşləri də olmuşdur. Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin Gürcüstanda Borçalı bölməsini yaratmaq niyyə-

tindəyik. Bu, hər şeydən əvvəl, Borçalı aşıqlarının zəngin irsini toplayıb ayrıca kitab halında nəşr etdirmək arzusundan irəli gəlmişdir. Bu xalq sənətkarlarının çıxışlarının radio və video lent yazıları, habelə onların əlyazmaları qorunub saxlanılır. Gürcüstanda belə bir bölmənin yaradılması Azərbaycan aşığı yaradıcılığının ənənələrinin davam etdirilməsinə kömək göstərəcəkdir.

*“Azərbaycan gəncləri” qəzeti,
(Azərinform).*

AZERBAYCANLI AŞIK ÇOBANOĞLU

Karşı Aşık Murat Çobanoğlu, Türkiyenin yaşayan halk ozanları içerisinde, popüler olanlardan biridir, hatta başında gelir. Bu nedenle Çobanoğlunu ülkemizde tanıyanların sayısı pek çoktur. “Çobanoğlu” adı bizde ne kadar popüler ise, Azerbaycanda da o kadar popülerdir. Çünkü, Azeri kardeşlerimizin de bir “Aşık Çobanoğlu”su vardır. Bu Çobanoğlunu, geçen yılki Azerbaycan seyahatinde tanıdım. Oysa Onun hakkında çok şey işitmiş, ama yakından tanımak imkanını bulamamıştım. Zira, Çobanoğlu, Azerbaycan Aşıklar Birliğinde görev yapmaya başlamış ve Baküdeki “Aşıklar Evi”nin de başına getirilmişti.

Azerbaycanlı Aşık Çobanoğlunun tam adı: – Musayev Aydın Çoban oğludur. 18 Ocak 1951-de Azerbaycanın Tovuz ilçesinin Alimerdanlı köyünde doğdu. Babası Çoban Musa oğlu, hayatının 60 yılını saza ve söze hasretti, ama Aydının ustası Tovuzlu Aşık Ekber Caferovdur. Çocuk yaşlarda çalıp söylemeye başlayan Aydın Çobanoğlu, öğrenimini de aksatmadı ve Azerbaycan Devlet Üniversitesinin Filoloji Fakültésinden mezun oldu. Fakülteyi bitirme tezi ise “Aşık Necefın Hayat ve Yaratıcılığıdır”.

Aydın Çobanoğlu, fakülteyi bitirdikten sonra da araştırma çalışmalarını sürdürdü. Özellikle Aşık Edebiyatı ilə ilgili birçok inceleme çalışmaları bulunmaktadır. Sazı elinden bırakmayan Çobanoğlu, söyleşimizde bana aynen şunları söyledi:

“... Azerbaycan Aşıklar Birliğinin uzvuyam. “Aşık Peri” Meclisinin bedii rehberiyem. İlk defa olarak kızlardan ibaret “İncegülü” adlı Aşıklar Ansamblını yaratmışam ve ona rehberlik edirem. Bir de “Günay” aile ansamblım var. İki defa (1978, 1979) Cumhuriyet, iki defa (1977, 1985) Sovyetler Birliği, bir defa da XI Beynelhalk Folklor Festivalinin laureatı olmuşam...”

Aydın Çobanoğlunun, kendi çocuklarından oluşan “Günay” adlı topluluğu, bir hayli ilgi çekmektedir. Nitekim sık sık,

Baküdeki Filarmoni Salonunda konsertler vermektedir. Aydın, SSCB adına Polonyada da bulunmuş, Polonyalıları, Azeri-Türk Aşıklık sanatını tanıtmıştır. Ayrıca, Azerbaycan Cumhuriyeti adına da sık sık Moskova ve öteki Sovyet Cumhuriyetlerinde konserler-resitaller vermiştir. 1982 yılında Baküdeki solo konseri ise birkaç kez televizyonda yayımlanmıştır.

Çobanoğlu, geleneği ve eski ozanları iyi bilmektedir. Usta Malı İcra etme konusunda büyük başarı göstermektedir. Ama Onun kendi deyişleride bulunmaktadır. Bunlardan birisi şöyledir:

OLSA

Zirvelerden yol salaram,
Bir sözümü deyen olsa.
Dağlar kimi ucalaram,
Emelimi öyen olsa.

Gözü, gönlü toham, gülüm,
Şer tanımaz yaham, gülüm,
Bil ki, o gün yoham, gülüm,
Hak işimi eyen olsa!

Çobanoğlu, odlü küre,
Sığışarmı göye-yere?!
Qocalaram birden-bire,
Hatirime deyen olsa.

OLMAZ

Göz ohşasa gözel işler,
Heç perişan olan olmaz.
Tohunmasa namerd eli,
Gönlüm evi talan olmaz.

Gözlesek namusu, arı,
Unutmasak etibarı,

Berk olsa qeyret damarı,
Bizi bizden alan olmaz.

Aşıktır el yaraşığı,
Yapalak sevmez ışığı.
Men Aydınam, – hak aşığı,
Aşık sözü yalan olmaz.

Görüleceği gibi Aydın Çobanoğlunun yalın ve Türkiyede de nert biçimde anlaşılabiləcək bir dili vardır. Esasen Azeri aydınları ile, Türkiyəli bir Türkün, yüzde yüz anlaşabilmesi mümkündür.

Ben, Murat Çobanoğlu ile Aydın Çobanoğlunu biribirleriyle tanıştırdım. Şimdi, bu iki dəyərli aşık biribirleriyle mektuplaşmaktadır. Dileğim, Türkiyədəki bir Aşıklar şölenində bu iki yığit aşığın yan-yana çalib söylemələrindədir. Umarım, yaxında bu da gerçəkləşəcəkdir. Aşağıda Aydının bir siirini də sunuyorum:

ATALAR GÖRMESİN OĞUL DAĞINI

Atam Çoban Musa oğlunun aziz hatırasına.

Baş eyib, günahsız, günahkar kimi
Hüznle dindirdi ağaclar meni.
Soyuq qarşıladi doğma evimiz
Atasız ömrümün ilk günlerini.

Bizi bu yerlere çekib getiren
Bir ana, bir ata hevesi imiş.
Ana nevazişli yurdu, yuvanı
İsiten atamın nefesi imiş.

Sinende halqımın destan dünyası,
Hikmet hezinesi vardı, ay ata!
Senli günlerimiz bahar havası,
Sensizlik borandı, qardı, ay ata!

Sensizlik deyirem, sensizlik niye?!
Ruhun ocağımın keşiyindedir.
Mene söylediğin her bir nesihet
Balamın laylalı beşiyindedir.

Deyirdin, od olma, özün yanarsan,
İşiq ol, nurlandır qaranlıqları.
Bir nişane qalsın her emelinden,
Qur, yarat, abad et viranlıqları.

Oğul, soyadını yaşat, deyerdin!
Onda babaların ruhu şad olar.
Adımı adlarda daşı, deyerdin,
Ocaq bereketli, yurd abad olar.

Nefesin evimin her bucağında,
Dağında, daşında, bulağımdadır.
Köç günü son sözün, son vesiiyetin
Sırğa tek ömürlük qulağımdadır.

“Menim kimi köçsün hamı dünyadan,
Nə ağla, ay oğul, ne kes sebrini!
Atalar görməsin oğul dağını,
Kaş, neveler qazsın baba qebrini”!

Sözündən güc alıb, nuru zülmete,
Sevinci kedere daşıdacağam.
Çobanoğlu deyə bu günden bele
Adını adımda yaşadacağam.

İrfan ÜNVER
NASRATTINOĞLU
“Kocatepe” gazetesi,
17-21.02.1990

DİPLOM İŞİ

**AZƏRBAYCAN SSR ALİ VƏ ORTA İXTİSAS TƏHSİLİ
NAZİRLİYİ S.M.KİROV ADINA QIRMIZI ƏMƏK
BAYRAĞI ORDENLİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT UNIVERSİTETİ**

**Filologiya fakültəsinin
VI kurs (qiyabi) tələbəsi
MUSAYEV AYDIN ÇOBAN oğlu**

**AŞIQ NƏCƏFİN HƏYAT VƏ
YARADICILIĞI**

D İ P L O M İ Ş İ

**Elmi rəhbər: filologiya elmləri doktoru,
professor V.VƏLİYEV,
Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrasının müdiri:
filologiya elmləri doktoru, professor F.Hüseynov.**

BAKİ – 1980

**S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universiteti
Filologiya fakültəsinin VI kurs tələbəsi Aydın Çoban
oğlu Musayevin “Aşıq Nəcəfin həyat və yaradıcılığı”
mövzusunda diplom işinə**

R Ə Y

Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrində qəhrəmanlıqla döyüşən, ağır yaradan sonra bir gözünü itirən aşıq-şair Nəcəfin yaradıcılığı az öyrənilmişdir. Gözəl şeirləri, təniz və gözəlləmələri dil-lər əzəbəri olan bu sənətkarın həyat və yaradıcılığı ilə hələ II kurs tələbəsi olarkən maraqlanan Aydın Musayev bizim göstərişimizlə aşığın şeirlərini toplamağa başlamış, əsərləri haqında mətbuatda çıxış etmişdir. Bu gün müdafiəyə təqdim olunan diplom işinin təməli məhz həmin illərdə qoyulmuşdur. Diplom işi giriş, üç fəsil və böyük bir əlavədən ibarətdir. Aydın Musayev Aşıq Nəcəfin həyatını öyrənmiş, gənclik illərində bir çox şeirlərin yaranma tarixini müəyyənləşdirmişdir. Qeyd etdiyimiz dəlillər diplom işinin I fəsilində cəmlənmişdir.

Aşıq sənətinə yaxından bələd olan, bilavasitə saz çalmağı bilən və aşıqlıq edən müəllif Aşıq Nəcəfin şeirlərinin təhlilində öz məharətini göstərmişdir. Aşığın çap olunan şeirlərində ciddi qüsurlar tapmış, böyük bir cədvəl tərtib etmiş, düzəlişlər vermişdir. Diplomçunun qeydləri əsasən düzdür.

Diplom işinə əlavə olunmuş şeirlər diplomçu tərəfindən müxtəlif illərdə aşığın döyüş yoldaşlarından, müasirlərindən, qohumlarından, ustad aşıqlardan toplanmışdır. Şeirlərin bəzisi 1929-1945-ci illər arasında ayrı-ayrı almanaxlarda, kitablarda, qəzet və jurnallarda dərc olunmuşdur. Həmin şeirlər 1979-cu ildə “Gənclik” nəşriyyatının buraxdığı “Əlimərdanlı Aşıq Nəcəf” adlı kitaba

salınmadığına görə burada verilməsini lazım bilirik. Bəzi şeirlər bir neçə yerdə çap olunsada, onlardan ancaq biri göstərilmişdir.

Şeirlərin böyük əksəriyyəti hələ çap olunmamışdır.

Aydın Musayev aşiq poeziyasına mükəmməl bələddir, ustad sənətkarların qoşma və gəraylılarını, ustadnamələrini əzbər bilir. Xalq şeirinin şəkli xüsusiyyətləri, bir çox saz havaları və tənris növlərinin yaranma tarixini müəyyənləşdirməkdə axtarışlar aparır. Bu haqda irəli sürdüyü fikir və mülahizələrin bəziləri diplom işində öz əksini tapmışdır. Diplomçunun dili sadə, fikri aydın, gəldiyi elmi nəticə doğrudur.

Diplom işi üzərində dörd ildən artıq əmək sərf edən Aydın Musayevin zəhməti hədəfə getməmiş, yaxşı bir əsər yazmışdır. Diplomçu Aşiq Nəcəfin yüzə yaxın şeirini toplamış, onları nəşriyyata təqdim etmişdir.

“Aşiq Nəcəfin həyat və yaradıcılığı” mövzusunda diplom işini ən yaxşı tələbə tədqiqatı kimi müdafiə olunmağa layiq hesab edirəm.

ELMİ RƏHBƏR

V.VƏLİYEV

Filologiya elmləri doktoru, professor

GİRİŞ

Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatının ən mühüm və aparıcı qollarından biri aşığı yaradıcılığı, aşığı poeziyasıdır. Çox qədim və zəngin tarixə malik olan bu poeziya xalqın tarixi keçmişi ilə sıx surətdə bağlı olmaqla yanaşı, demək olar ki, bütün adət-ənənələri, ən başlıcası, milli keyfiyyətləri özündə əks etdirmişdir. Aşığı poeziyasının hərəkətverici qüvvəsi aşıqlar, aşığı üslubunda yazıb-yaradan el şairləri olmuşlar. Onlar öz dövrlərində yaşamış insanların psixologiyasını, maddi həyatını, mənəvi dünyagörüşlərini tərənnüm etmişlər. Bəziləri bir qədər keçmişə meyl etmiş, digər istedad sahibləri isə uzaqgörənliklə gələcək günlərdən sorğu vermişlər.

Böyük rəhbərimiz V.İ.Leninin dediyi kimi, bu xalq yaradıcılarının təfəkkür məhsulları "... bizim dövrümüzdə xalqın psixologiyasını öyrənmək üçün vacib və lazım olan əsil folklor nümunələridir".*

Xalq şairi O.Sarıvəlli yazır: – "Alimlərimiz "Dədə Qorqud" boylarında olan şeirləri aşığı şeirlərinin qədimi, qopuzu indiki sazın ibtidai forması, ozanı isə müasir aşığılarımızın ulu babası və sələfi hesab edirlər".** Bu həqiqətən də belədir. Əlimizdə olan yazılı məlumatlar, yaddaşlardan yaddaşlara köçürülərək bizə gəlib çıxmış materiallar, xalq sənəti nümunələri alimlərimizə bu fikrə, bu qənaətə gəlməyə əsas verir. Ola bilsin ki, aşığı sənətinin kökləri daha qədimdir.

X-XI əsrlərdən başlayaraq müxtəlif yaradıcılar tərəfindən inkişaf etdirilən aşığı poeziyası inkişaf edə-edə çoxlu ustad aşığıların, sinədəftər el şairlərinin püxtələşib meydana çıxmasına zəmin ya-

* V.İ.Lenin. O literature i iskustve, M., 1967, səh.610

** O.Sarıvəlli. Qüdrətli şair, ustad sənətkar, Bakı, Gənclik, 1971, səh.6.

ratmışdır. O.Sarıvəlli bu xüsusda yazır: “ – Güman etmək olarmı ki, günlərin bir günündə dünyaya bir Aşıq Qurbani, yaxud bir Aşıq Ələsgər gəlmiş və birdən-birə belə gözəl şeirlər demiş, belə klassik şeir formaları yaratmışdır?! – Əlbəttə, yox! Belə bədii təfəkkürə, aydın və obrazlı dilə, vəznə, qafiyəyə hakim belə kamil sənətkar olmaq üçün, şübhəsiz ki, bunların hər birinə zəngin ədəbi irs, ədəbi-bədii zəmin lazım idi. Məhz belə bir ədəbi-bədii zəmin olmuşdur ki, böyük qurbanilər, abbas tufarqanlılar, daha sonra böyük saz-söz ustası Ələsgər kimi sənətkarlar yetişə bilmişlər. *

Böyük bir ədəbi-bədii zəmin əsasında püxtələşib şifahi ədəbiyyatımız tarixində özünə layiqli yer tutan sənətkarlarımız çoxdur. Qurbani, Abbas Tufarqanlı, Xəstə Qasım, Sarı Aşıq, Molla Cümə, Aşıq Valeh, Dilqəm, Aşıq Alı, Aşıq Musa, Aşıq Hüseyn Saracılı, Aşıq Nəcəf və başqa onlarca saz-söz ustaları aşıq poeziyamızın, aşıq musiqimizin inkişafına qüvvətli təkan vermişlər.

Aşıqlar və aşıq yaradıcılığı təkcə Azərbaycan alim və mütəfəkkirlərinin deyil, eyni zamanda sovet və dünya ədiblərinin diqqətini cəlb etmişdir. Aşıq şeirləri, aşıq dastanları haqda müxtəlif fikir söyləyənlər içərisində M.Qorkinin mülahizələri maraqlıdır. Xalq sənətkarlarına böyük hörmət və məhəbbətlə yanaşan Sovet yazıçılarının I Ümumittifaq qurultayında demişdir: “– Mən Qafqaz və Orta Asiya millətləri nümayəndələrinə dostluq məsləhəti ilə, – bunu bir rica kimi də anlamaq olar, müraciət edirəm. Mən bilirəm ki, təkcə mənə deyil, hamıya aşıq Süleyman Stalski sarsıdıcı təsir bağışladı... XX əsrin Homeri olan bu qoca Süleyman kimi şeir inciləri yaradan bacarıqlı adamları qoruyun!”.

* O.Sarıvəlli. Qüdrətli şair, ustad sənətkar, Bakı, Gənclik, 1971, səh 5.

** M.Qorki. Şura ədəbiyyatının vəzifələri, Bakı, 1935, səh.81.

Aşıq poeziyası nə qədər qədim tarixə malik olsa da onun yaddaşlardan, hafizələrdən kağıza köçürülməsi, ömrünün uzadılması işinə bir o qədər gec başlanmışdır. Xalq incilərinin yazıya alınması ancaq Sovet hakimiyyəti illərində mümkün olmuş, geniş vüsət almışdır. Şura hökumətinin ilk illərində yaradılmış “Azərbaycanı tədqiq və tətəbbö” cəmiyyəti və onun folklor şöbəsində çalışan prof. A.Baqri, H.Zeynallı, V.Xuluflu, A.Sübhənxanov, yazıçı-dramaturq C.Məmmədquluzadə bu sahədə xeyli iş görmüşlər. Aşıq ədəbiyyatının toplanılıb nəşr edilməsində S.Mümtaz, Ə.Axundov, H.Əlizadə, M.Təhmasib və digər folklorşünasların əməyini xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Bu yoldaşlar böyük bir igidlik və qəhrəmanlıqla, səbr və təmkinlə çoxlu aşıq şeirlərinə və xalq dastanlarına, bayatılara ömürlük həyat vermişlər.

Ötən illər ərzində aşıq yaradıcılığı bir ədəbi proses kimi qismən də olsa izlənilmiş, müxtəlif cəhətlərdən tədqiq edilmişdir. İndiyə qədər üç dəfə – 1928, 1938 və 1961-ci illərdə Azərbaycan aşıqlarının qurultayları çağırılmışdır. Göründüyü kimi qurultaylar arasında olan vaxt çox və systemsiz olsa da, bu tədbirlər aşıqların ictimai-siyasi həyatına qüvvətli təsir etmiş, onların dünyagörüşlərinin formalaşmasında böyük rol oynamışdır. Belə ki, burada aşıqlar bir çox musiqi xadimləri ilə, şair və yazıçılarla, aşıq sənətini toplayan, tədqiq edən və araşdıran alimlərlə, həm də, aşıqlarla tanış olurlar. Bu tanışlıq, bu söhbətlər, şübhəsiz, onların yaradıcılığına müsbət təsir göstərir. Sonuncu III qurultaydan 19 il keçməsinə baxmayaraq, aşıqların yeni ali məclisi haqda əlaqədar təşkilatlar nədənsə susurlar.

Prof. M.H.Təhmasib Azərbaycan xalq dastanlarını müxtəlif baxımdan tədqiq və təhlil edib. İndi də bu işi davam etdirməkdədir.

Bir çox folklorşünaslarımız, xüsusilə filologiya elmləri doktoru Mürsəl Həkimov aşiq yaradıcılığına ifaçılıq baxımından yanaşmışdır. O, aşiq havaları ilə aşiq şeir formalarının uyğunluqlarını, saz melodiyaları və aşiq mahnıları oxunarkən kök, pərdə və məqamları izləyib oxuculara çatdırmağa çalışmış, müəyyən dərəcədə buna nail olmuşdur. Alimin axtarışları davam edir.

Ümumiyyətlə, çoxsahəli və çoxşaxəli aşiq yaradıcılığı müxtəlif cəhətlərdən tədqiq olunur. Bu sahədə indiyə qədər onlarca namizədlik və doktorluq dissertasiyaları, monoqrafiyalar yazılıb və yazılmaqdadır. Xüsusən, XIX və XX əsrin əvvəllərində yaşamış el aşıqlarının həyat və yaradıcılığının araşdırılıb bu günki oxuculara çatdırılmasında V.Vəliyev, A.Nəbiyev, M.Həkimov, O.Sarıvəlli, N.Həsənzadə, H.Hüseynzadə və başqa alim və yazıçılarımız diqqətəlayiq işlər görmüşlər. Realist aşiq poeziyasından danışarkən xalq yazıçısı M.İbrahimov və akademik H.Araslı, F.Qasımzadə və başqaları yada düşür.

Aşiq sənəti, aşiq poeziyası bu gün də davam və inkişaf edir. Onun yeni istedadlı nümayəndələri meydana çıxır. Aşiq Mikayıl Azaflı, Aşiq Əkbər Cəfərov, Müseyib Abbasov, İmran Həsənov, Murad Niyazlı, Allahverdi Qəmkeş, Aşiq Pənah və başqaları istedadlı yaradıcı və ifaçı aşıqlarımızdandır.

Folklorumuzun bu aparıcı qolunun toplanılması, tədqiqi sahəsində nə qədər çox iş görülsə də, yenə həyat və yaradıcılığı tədqiq olunmalı sənətkarlarımız çoxdur. Onlardan biri də zəngin ədəbi irs qoyub getmiş tovuzlu aşiq Nəcəf Hüseynovdur ki, biz bu yazımızda onun həyat və yaradıcılığını araşdırmağa çalışacağıq.

I FƏSİL

AŞIQ NƏCƏFİN HƏYATI VƏ ƏDƏBİ İRSİNİN TALEYİ

XX əsrin birinci yarısında yaşayıb-yaratmış el sənətkarları, yaradıcı aşıqlar arasında öz dəsti-xətti, öz sənət cığırı, özünə-məxsus yaradıcılıq üslubu ilə seçilən aşıqlar çoxdur. Aşıq Hüseyn Bozalqanlı, Aşıq Əsəd, Aşıq Mirzə, Xəyyat Mirzə, Şair Vəli, Aşıq Nəcəf və başqaları öz gözəlləmələri, ustadnamələri ilə sənətsevər Azərbaycan xalqının ürəyində yurd salmış aşıqlardandır. Bu sənətkarlar içərisində Aşıq Nəcəfin özünəməxsus yeri vardır.

Nəcəf Alı oğlu Hüseynov Tovuz rayonunun Əlimərdanlı kəndində yoxsul kəndli ailəsində anadan olmuşdur. Aşıq Nəcəfin anadan olduğu il müxtəlif mənbələrdə müxtəlif şəkildə qeyd olunmuşdur. Belə ki, Bəzi mənbələrdə aşığın 1899^{*}, bəzilərinə 1900^{**}, başqa bir mənbədə 1902^{***}, bir ayrısında 1903^{****}, bəzi yerdə isə 1905^{*****}-ci ildə doğulduğu göstərilir. Bunlardan ən doğrusu aşığın rəsmi dövlət sənədi olan pasportunda^{*****} yazılan 1900-cü il tarixi hesab edirik.

* H.Quliyev. Tovuzda çıxan “Həqiqət” qəzeti, 3 dekabr 1974-cü il.

** A. Musayev. “Döyüşçü aşığın mahnıları”, “Sovet kəndi”, 20 mart 1975-ci il.

*** H.Əlizadə. Azərbaycan aşıqları. Bakı, 1930-cu il, səh.188.

**** H.Əlizadə. Aşıqlar. Bakı, 1935-ci il, səh.311.

H.Əlizadə. Aşıqlar, I hissə, II çapı, Bakı, 1937-ci il, səh.475.

***** Tovuz rayon hərbi komissarlığının arxivi, “Aşıq Nəcəf” (nekroloq), Ədəbiyyat” qəzeti, 22 sentyabr 1946-cı il.

***** Aşığın pasportu hazırda Əlimərdanlı kəndində böyük oğlu Şahniyarın evində saxlanılır.

Nəcəf 8-9 yaşlarında olarkən, atası Alı kişi onu bir savad sahibi etmək məqsədi ilə qonşu Qaraxanlı kəndində Molla İsmayıl adlı bir nəfərin yanına qoyur. Lakin ailənin güzəranı ağır olduğundan kiçik Nəcəfin bu təhsili çox uzun sürmür. Bir qədər keçdikdən sonra 12 yaşlı Nəcəfi Şamaxor rayonunun Qaracaəmirli kəndindən olan Məhəmməd kişiye nökrə verirlər.

Binnət Məhəmməd oğlu Abdullayevin və onun həyat yoldaşı Mülkəxanım Alıqoca qızı Abdullayevanın* dediklərinə görə Nəcəf quzu çobanı olmuş, sürü sahibinin evinə gediş-gəlişi olmamış. Binnət Məhəmməd oğlu xatirələrində qeyd edir ki, mən Nəcəfi cəmi iki dəfə gördüm. Onda atamla bərabər sürülərə baş çəkməyə getmişdim. Axşamüstü quzuları arxaca gətirirdi, nə barədəsə şirin-şirin oxuyurdu. Bizi, daha doğrusu, atamı görəni kimi oxumağın arasını kəsdi və başını aşağı salıb, sakitcə yanımdan keçdi. Nəcəf 1924-cü ilə qədər çobanlıq etdi. Həmin il mən gimnaziyanı qurtarıb gəldim. Atam təzəcə vəfat etmişdi. Mən bir neçə qoyun-quzu, inək saxlayıb qalanını yeni təşkil olunan kolxoza verdim. Nəcəf və onunla birlikdə gələn Qaraxanlı Musa, Süleyman, tütəkçalan Yusif daha lazım olmadıqlarına görə öz kəndlərinə qayıtdılar.

1924-cü ilin axırlarında doğma Əlimərdanlı kəndinə qayıdan Nəcəf Alı oğlu bir sənət sahibi olmaq məqsədi ilə dəmirçi yanında şagird olur. Artıq həyat dəyişmiş, Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulmuşdu. Yeni quruluş Nəcəfi hədsiz dərəcədə sevindirir. Bir yandan bu fərəh hissi, digər tərəfdən də iti zehni,

* Binnət Məhəmməd oğlu Abdullayev (1904) və onun həyat yoldaşı Mülkəxanım Alıqoca qızı Abdullayeva (1906) hazırda Şamaxor rayonunun Qaracaəmirli kəndində yaşayır. Böyüyüb tərbiyə etdikləri 9 uşağın hamısı ali təhsil almışlar. Bir çoxu ali məktəblərdə müəllim işləyir.

bacarıqlı, qabiliyyətli əllərinin köməyi ilə az zamanda dəmirçi peşəsinə yiyələnir və müstəqil işləməyə başlayır.

Nəcəf gənc yaşlarından şeirə, saza böyük maraq göstərmişdir. Hələ 1918-20-ci illərdə dövrün mühüm ictimai-siyasi hadisələri onun gənc qəlbini rıqqətə gətirmiş, qəhrəman XI Qızıl Ordu, yeni yaranan fəhlə-kəndli hökumətinin şəninə şeirlər demişdir.

Nəcəf işgüzarlığı, səmimi rəftarı ilə hamının hörmətini qazanmışdı. Bununla yanaşı onu kənd camaatına sevdiren bir cəhət də var idi ki, o da cavan dəmirçinin saz çalmağı, yaxşı oxumağı, yeri gəldikcə şeir deməyi idi.

Duzlu şeirləri, şirin söhbətləri ilə el-obanın istəklisi, məclislər yaraşdığı olan ustad aşiq Hüseyn Bozalqanlı Əlimərdanlı toylarında tez-tez olarmış. Hələ uşaq yaşlarından qəlbini saza, sözə bağlamış Nəcəf belə məclislərdən qalmazmış. El sənətinin hədsiz vurğunu evdə, iş üstündə nə qədər astadan zümzümə etsə də, “qara sazı”nı nə qədər pünhan “dinqıldatsa” da kənd camaatı onun məlahətli səsə, şirin avaza malik olduğunu çox yaxşı bilirdi. Hələ yeri gəldikcə gözəl şeirlər yazmağı bir yana!

Belə məclislərin birində ağsaqqallardan kimsə, Bozalqanlı Hüseyndən sazını Nəcəfə verməyi xahiş edir. Ustad sənətkar sazını məmnuniyyətlə Nəcəfə verir və zarafatla:

– Ayə, a bala, gəl, bir bu sınaq meydanından sən də keç! – deyir. Nəcəf utana-utana qalxıb sazı alır, təmkinlə Qurbanidən, Ələsgərdən, bir qatar da Hüseyn Bozalqanlıdan oxuyur. Bu vaxt yerdən səslər ucalır: – Nəcəf, öz sözlərindən də de! O, ağsaqqalların sözünü yerə salmır və ən çox sevdiyi “Köhnə Naxçıvanı” havası üstündə oxuyur:

– Təzə bir yol düşüb könlüm evinə,
Teli hər cığalı sona, gəl, yeri!

Canım qurban qamətinə, boyuna,
Baş əymə sultana, xana, gəl, yeri!-

Bəndi ilə başlayan gözəlləməsini oxuyur.

Aşıq Hüseyn onun alnından öpüb: – Afərin, oğul, – deyir,
– gəlsənə mənə şəyird olasan!

Nəcəf ustadın təklifini ehtiramla qəbul edir. Beləliklə, Nəcəf 1926-cı ildən Hüseyn Bozalqanlıya şagird olur. Sənətin sirrələrini, incəliklərini ondan öyrənir.

1928-ci ildə Azərbaycan aşıqlarının I qurultayında iştirak edən görkəmli aşıqlar içərisində aşıq Nəcəf Hüseynov da var idi. Bu qurultayda iştirakı aşıq Nəcəfin həyatında mühüm rol oynamışdır.

Nəcəf burada Respublikanın bir çox görkəmli aşıqları ilə, şair və yazıçılarla, bəstəkarlarla tanış olur. Azərbaycan paytaxtının görməli, gəzməli yerlərində olur. Şəhər həyatının qaynarlığı, müxtəlif millətlərdən olanların bir ailə üzvü kimi yeni yarıdılmış dövlətin möhkəmlənməsi uğrunda mübarizəsi gənc aşığa çox gözəl təsir bağışlayır. Bundan əlavə o, özü də bir yaradıcı aşıq kimi folklor toplayıcılarının diqqətini cəlb etmişdir. Bunun nəticəsi idi ki, artıq bir ildən sonra gənc folklorşünas Hümət Əlizadənin toplayıb nəşr etdirdiyi “Azərbaycan aşıqları”^{*} kitabında Aşıq Nəcəfin də üç şeiri çap olunmuşdur.

1929-30-cu illərdə Nəcəf Hüseynov Kənd Şurasının sədri seçilir.^{**} Kolxoz quruluşunun ilk illərində böyük təşkilatçılıq fəaliyyəti göstərir. Kənd camaatını kolxoza üzv yazılmağa səsləyir.

1930-cu ildə H.Əlizadənin çap etdirdiyi “Azərbaycan aşıqları”^{***} kitabında Nəcəfin 22 şeiri dərc olunur. Bu illərdən baş-

^{*} H.Əlizadə, “Azərbaycan aşıqları”, Bakı, 1929-cu il, səh.143-144.

^{**} H.Əlizadə. “Azərbaycan aşıqları, Bakı, 1930-cu il, səh.188.

^{***} Yenə orada, səh.188-200.

layaraq “Ədəbiyyat qəzeti”, “Kommunist”, “Yeni yol” qəzetlərində, “İnqilab və mədəniyyət”, jurnalında aşığın vaxtaşırı yeni şeirləri görünür.

Aşıq ədəbiyyatının toplanılıb nəşr edilməsində əvəzsiz hünər göstərmiş H.Əlizadənin təkrar səyi nəticəsində 1935* və 1937** -ci illərdə “Aşıqlar” kitabında Nəcəfin bir neçə şeiri nəşr olunur.

1937-ci il Nəcəf Hüseynovun həyatında daha əlamətdardır. Həmin il o, Azərbaycan Sovet Yazıçıları İttifaqına üzv qəbul olunur***. Bu barədə “Ədəbiyyat qəzeti”ndə “Aşıqlar qurultayına hazırlıq” adlı məqalədə oxuyuruq:

“Azərbaycan Sovet Yazıçıları İttifaqına Aşıq Hüseyn, Aşıq Mirzə, Aşıq Əsəd və Aşıq Nəcəfin qəbul edilməsi alqışlanacaq bir hadisədir. Bu işi davam etdirmək üçün Yazıçılar İttifaqı təşkilati işlər görməlidir.”

1938-ci ildə aşıq Nəcəf Hüseynov Azərbaycan aşıqlarının II qurultayında iştirak edir. Burada Xalq şairi Səməd Vurğun, Osman Sarıvəlli, Mir Cəlal, Məmməd Rahim, Mirzə İbrahimov, böyük bəstəkar Üzeyir Hacıbəyov, SSRİ xalq artisti Bülbüllə yaxından tanış olur. Bu görüşlər səmərəsiz qalmır, şair-aşığın yaradıcılığına qüvvətli təsir göstərir və bundan sonra o, yeni ruh yüksəkliyi ilə yazıb yaradır.

Aşıq Nəcəf dinc quruculuq illərində şeirlə, sənətlə, aşıqlıqla yanaşı kolxoz işində fəal çalışmış, qabaqcıl kolxozçulardan biri olmuşdur. O, ustad sənətkar kimi bir neçə şagird yetişdirmişdir ki, onlardan aşıq Səməd və Qaraxanlı aşıq Vəli hazırda Tovuz rayonunda yaşayırlar.

* H.Əlizadə, “Aşıqlar”, Bakı, 1935-ci il, səh. 311-325.

** H.Əlizadə. “Aşıqlar”, I hissə, II cəp, Bakı, 1937-ci il, səh. 475-494.

***Yenə orada, səh.475.

Şair-aşıq, Mirzə Bayramovun rəhbərlik etdiyi aşıqlar ansamblının üzvü olmuş, vaxtaşırı həm rayonun, həm də digər qonşu rayonların zəhmətkeşləri qarşısında çıxış etmişdir. 1940-cı ildə Mirzə İbrahimov Tovuz seçki dairəsindən SSRİ Ali Sovetində deputat seçilmişdir. Yazıçı tovuzlu seçicilərlə görüşdə olarkən Aşıq Nəcəflə yaxından söhbət etmişdir. Bu görüşü uzun zaman xatirində yaşadan aşiq, deputatın şəninə yazdığı “Yaşasın” rədifli şeirlə əbədləşdirmişdir.

Böyük Vətən Müharibəsi başlananda aşığın telli sazı odlu silahla əvəz olunub köksündə dərqərar olmuşdur. O, 1942-ci il yanvar ayının 1-də 38-ci ehtiyat briqadasının tərkibində Tovuz rayon Hərbi Komissarlığından Gürcüstanın Kutaisi şəhərinə göndərilmişdir. Bir aylıq təlim məşqindən sonra briqada Oryol və Kursk ətrafında yerləşən 26-cı atıcı polkun tərkibinə daxil olmuşdur. Bu şəhərlərin düşməndən azad olunması uğrunda gədən döyüşlərdə Nəcəf Hüseynov fədakarlıqla vuruşmuş, dəfələrlə polk komandirinin təşəkkürünü almışdır.

Aşığın bir neçə döyüş yoldaşı ilə görüşüb söhbət etmişik. Onlardan Tovuz rayonu Əlimərdanlı kəndində yaşayan Kamal Kərimov deyir: – “1943-cü ilin əvvəllərində hissəmiz Kursk şəhərinin 30 kilometrliyində yerləşirdi. Hər tərəf qar idi. Ayaz qılınc kimi kəsirdi. Bizə düşmənin yaxında yerləşən müdafiə-siqnal xətlərini kəsmək və faşist minalarını çıxartmaq tapşırılmışdı. Əməliyyatı yerinə yetirməyə dörd həmyerli: Nəsir Nəsirov, Nəcəf Hüseynov, Baba Qədirlə və mən gedirdik. Hamımız ağ geyimdə, əlimizdə minaçıxardan sürünə-sürünə irəliləyirdik. Məftillərə xeyli qalmış Nəcəf işarə ilə bizi dayandırır, tək irəlilədi. Vəziyyət çox çətin idi. Son dərəcə ehtiyatlı və dəqiq olmaq lazım idi. O, çox çətinliklə axırıncı məftili kəsəndə düşmən tərəf duyuyq düşdü. Lakin, artıq gec idi. Bizim II eşalon özünü yertirmişdi. Vuruşma başlandı. Faşist ordusunu geri çəkilməyə məc-

bur etdik. Bu döyüşdə Nəcəf yüngül yaralandı. Az vaxtda sağalib yenidən ön cəbhəyə qayıtdı.

Nəcəf Alı oğlu 1944-cü ilin iyul-avqust aylarında Oljansk rayonunda gedən qızgın döyüşlərin birində ağır yaralanmış, arxaya – Ufa şəhərinə, oradan da Bakıya hərbi qospitala göndərilmişdir. O, bir neçə ay burada müalicə olunmuşdur. Bu dövrdə Xalq şairi Səməd Vurğun və Osman Sarıvəlli bir neçə dəfə aşığa baş çəkmişlər.

1944-cü il oktyabr ayının 7-də aşığın sağ gözündə cərrahiyyə əməliyyatı aparılsa da, ona həyat işığı bəxş etmək mümkün olmamışdır. Beləliklə, Nəcəf Hüseynov sağ gözünü itirmişdir. Aşıq Nəcəf müalicə müddətində xəstələrin, tibb işçilərinin dərin hörmətini qazanmışdır. Bunu tibb bacısı Sara Həsənovanın aşığın qohumu mərhum Həmid Rəhimova yazdığı məktub bir daha təsdiq edir.

Qospitaldan çıxdıqdan sonra Aşıq Nəcəf yenə kolxozda çalışmış, aşıqlığına davam etmişdir. Lakin çox qərribə də olsa müharibədən əvvəl olmadığı kəndlərə, rayonlara nə qədər xahiş etsələr də toy məclisinə getməmişdir. Onun müasiri aşıq Qədir İsmayılov deyir: – Həmişə bu hərəkətinin səbəbini soruşanda deyərdi ki, o yerdə əvvəllər olmamışam, məni görməyiblər, istəmirəm məni bir gözü yox görsünlər. Hər halda onların hafizəsində Nəcəf Nəcəf kimi qalsa yaxşıdır.

Aşıq bu barədə, hətta, şeirlərinin birində belə yazırdı:

– Vətənimdə çoxdu ilqar,
Payız gəlcək toy-şan olar.
Nəcəf deyər, ismətim var,
Ellərimə çıxammıram.

Nəcəf həm də gözəl ailə başçısı, qayğıkeş ata idi. Hazırda üç oğlu, bir qızı, iyirmidən çox nəvə, nəticəsi var. Böyük oğlu Şahniyar dülgərdir, Əlimərdanlı kəndində yaşayır, doqquz uşaq atasıdır. Digər oğlanları – Bəxtiyar Bakı şəhərində, Abbasəli Tovuz rayonunda sürücü işləyir. Qızı Tünzalə Frunze adına sovxozda çalışır. Hamısı ailə qurub. Qardaşları aşiq Məhəmməd, Həsən və Mirzə, bacısı Mərmər Əlimərdanlı kənd sakinləridir. Bacısı oğlu Alay Səmədov və nəvəsi Məzahir şeir həvəskarlarıdır.

Nəcəf Alı oğlu Hüseynov ağır xəstələndikdən sonra 1946-cı il sentyabr ayının 20-də vəfat etmiş və Əlimərdanlı kəndinin qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

“... Azərbaycan Sovet ədəbiyyatı və aşiqləri Aşiq Nəcəfin simasında Ələsgər və Hüseyn Bozalqanlı ənənəsinin bacarıqlı bir davamçısını, alovlu bir vətənpərvəri, təvazökar yoldaşı itirdi...” Bu sətirlər bir qrup görkəmli şair, yazıçı və aşığın imzaladığı nekroloqdan götürülmüşdür.*

Aşiq Nəcəfdən yadigar qalan saz, papağı və pasportu böyük oğlunun evində mühafizə olunur.

Aşiq Nəcəf Hüseynovun ədəbi irsi heç də kifayət qədər toplanılıb nəşr olunmamışdır. Doğrudur, yuxarıda bir neçə yerdə qeyd etdiyimiz kimi, Hümmət Əlizadə 1929, 1930, 1935 və 1937-ci illərdə çap etdirdiyi “Azərbaycan aşiqləri” və “Aşıqlar” kitablarına onun bir sıra şeirlərini daxil etmişdir. Lakin bu, aşığın yaradıcılığının çox cüzi bir hissəsini təşkil edir.

1937-ci ildə Aşiq Nəcəfin daha bir şeiri – “Mövhumatı tərk edək” adlı divanisi çap olunmuşdur.** Bundan başqa müxtəlif qəzet səhifələrində müxtəlif ictimai-siyasi hadisələrlə bağlı

* “Ədəbiyyat qəzeti”, 22 sentyabr 1946-cı il.

** “Din və mövhumat əleyhinə el şeirləri”, Bakı, 1937-ci il, səh. 25.

olan bir neçə şeiri dərc olunub ki, bunlardan “Haralı”^{*}, “Təzə il”^{**}, “Papaninçilərə”^{***}, “Komsomola”^{****}, “Puşkin”^{*****} rədifli qoşmaları daha maraqlıdır.

Müharibədə ağır yaralanıb qayıdan aşiq 1945-ci ildə Bakıda olarkən “Ədəbiyyat qəzeti”nin redaksiyasında olmuşdur. Mərhum şair Adil Babayev bu barədə xatirələrində yazmışdır:

“1945-ci ilin yaz ayları idi. Müharibə hələ qurtarmamışdı. “Ədəbiyyat qəzeti” redaksiyasına getmişdim. Redaktor hörmətli tənqidçimiz Məmməd Cəfər Cəfərov idi.

Birdən əynində boz rəngli pencək, ayağında uzunboğaz çəkmə, başında əsgər papağı olan bir adam içəri girdi. Gözünün biri zədəli idi. Özünü təqdim elədi: Aşiq Nəcəf! Sonra qoşmalarını, gəraylılarını, qıfılbəndlərini söylədi. Orada olan Məmməd Cəfər Cəfərov, Mikayıl Rzaquluzadə, Zeynal Cabbarzadə, Ənvər Əlibəyli və mən bu xalq sənəti incilərinə heyranlıqla qulaq asdıq. Məmməd Cəfər xahiş etdi ki, həmin əsərləri redaksiyaya versin.

Aşiq Nəcəf makina bürosuna gedib şeirlərini sinədən Sona xanıma diqtə elədi.

Həftənin axırında həmin şeirlər “Ədəbiyyat qəzeti”ndə çap olundu. Bu əsərlər oxuculara çox xoş gəldi. Mən Aşiq Nəcəfi yalnız bircə dəfə beləcə görmüşəm. Lakin ustad aşığın həm xoş siması, həm də gözəl qoşmaları hafizəmdə illərdən bəri qalır.

Adil Babayev. 21.02.1975.”^{*****}

* “Ədəbiyyat qəzeti”, 27 avqust 1935-ci il, səh.4.

** Yenə orada, 9 yanvar 1938-ci il, səh.4.

*** Yenə orada, 24 mart 1938-ci il, səh.3.

**** Yenə orada, 24 oktyabr 1938-ci il, səh.4.

***** Yenə orada, aprel 1937-ci il.

***** Xatirə əlyazma şəklində diplomçunun özündədir.

Bəli, həmin vaxt Aşıq Nəcəfin “Ədəbiyyat qəzeti”ndə altı şeiri çap olunub.* “Bakıda” rədifli qoşması isə “Aşığın səsi” adlı kitabə daxil edilib.**

Acınacaqlı haldır ki, 1945-ci ildən sonra Aşıq Nəcəf unudulmuş, onun şeirlərini toplayıb nəşr etdirən olmamışdır. Nəhayət, düz 30 ildən sonra “Sovet kəndi” qəzetində Böyük qələbəmizin 30 illiyi ilə əlaqədar olaraq aşığın şəkli, həyatı və müharibə dövrü yaradıcılığından bəhs edən məqalə çap olunmuşdur.*** Üç il sonra Müzəffər Şükür Aşıq Nəcəfi yad etmiş, onun yeddi qoşmasını tərtib etdiyi “Sazım, sözüm” adlı almanaxda buraxdırmışdır.**** Burada çap olunan şeirlərin hamısı əvvəllər çap olunmuşdur. Yaxşı olardı ki, tərtibçi aşığın çap olunmamış əsərlərindən nümunələr verəydi. “Gəlməsən”***** şeirinin rədifi “Gəlməsə” olmalıdır. “Gəl yeri”***** qoşmasının sonuncu bəndində üçüncü misra da düzgün verilməmişdir. Ümumiyyətlə, bu cür xırda qüsurlara baxmayaraq tərtibçinin zəhməti diqqətəlayiqdir.

Aşığın sağlığında onun şeirləri ayrıca kitab şəklində nəşr olunmamışdır.

Ustad aşıqların zəngin ədəbi irsinin toplanması, nəşr edilib bu günkü sovet oxucularına təqdim olunması sahəsində yeni bir addım atılmışdır. Xeyli vaxtdır başladığı xeyirxah əməli davam etdirən “Gənclik” nəşriyyatı “Ustad aşıqlar” seriyasından Aşıq Nəcəf Hüseynovun “Şeirlər” kitabını 1979-cu ildə çapdan buraxdırmışdır.

* “Ədəbiyyat qəzeti”, 20 mart 1945-ci il.

** C.Aslanova. “Aşığın səsi”, EA Az.f-nəşri, Bakı, 1939-cu il, səh.20.

*** A.Musayev. “Döyüşçi aşığın mahnıları”, “Sovet kəndi” qəzeti, 20 mart 1975-ci il.

**** “Sazım, sözüm”, “Yazıçı” nəşriyyatı, Bakı, 1978-ci il, səh.90-94.

***** Yenə orada, səh.91.

***** Yenə orada, səh.92.

Aşıq Nəcəf ədəbi irsinin az bir hissəsini əhatə edən bu kitabı filologiya elmləri namizədi Rüstəm Rüstəməzadə toplayıb tərtib etmişdir. Kitabın redaktoru şair Çingiz Əlioğludur. Müəllif şair-aşığın şeirlərinin toplanmasında və tərtib olunmasında, şübhəsiz, az zəhmət çəkməmişdir. Eyni zamanda üç səhifədən ibarət “Əlimərdanlı aşıq Nəcəf” adlı ön söz yazmışdır ki, bu da müəlliflə oxucuları tanış etmək məqsədi güdür. Ümumiyyətlə, Rüstəm Rüstəməzadə qarşıya qoyduğu məqsədi həyata keçirməyə çalışmış, lakin, etiraf etməliyik ki, müəyyən səbəblər və ən başlıcası tələsiklik və diqqətsizlik üzündən buna kifayət qədər nail ola bilməmişdir. Bu isə geniş oxucu kütləsinin, Aşıq Nəcəfin müasirlərinin, onun ədəbi irsinə bələd olanların haqlı narazılığına, giley-güzarına səbəb olmuşdur.

Biz də bu yazımızda həmin narazılıqları doğuran səbəblərdən danışacaq, onları araşdırmağa çalışacağıq.

Məlum həqiqətdir ki, şifahi ədəbiyyatımızın mühüm, aparıcı qollarından olan aşıq poeziyasının yaradıcıları – şair-aşıqlar, el şairləri əsasən savadsız olmuşlar. Onların yaratdıqları əvəzsiz sənət incilərini xalq öz hafizəsində qoruyub saxlamış, nəsildən-nəsilə ötürmüşdür. Ona görə həmin sənət nümunələrini toplayarkən, tədqiq edərkən, son dərəcə diqqətli olmaq, müəllifin yaradıcılıq yolunu, həyatını dəqiqliklə araşdırmaq lazımdır. Çalışmaq lazımdır ki, ən xırda detallar belə nəzərdən qaçmasın. Yalnız belə olduqda müəlliflə oxucunun ilk tanışlığı möhkəm və uzunömürlü olar.

Aşıq Nəcəf Alı oğlu Hüseynov Tovuz rayonunun Əlimərdanlı kəndində doğulub boya-başa çatmasına baxmayaraq, heç vaxt, heç bir şeirində kəndinin adını təxəllüs kimi işlətməmişdir. El arasında aşığa həmişə “Şair Nəcəf” deyər müraciət etmişlər. Belə olduqda kitabın üz qabığında, titul səhifəsində və ön sözdə

müəllifin adının “Əlimərdanlı aşiq Nəcəf” kimi getməsi düzgün deyildir. Yaxşı olardı ki, toplayıcı şair-aşığı “Aşiq Nəcəf” kimi təqdim edəydi.

Təəccüblü olsa da, Aşiq Nəcəfin doğulduğu tarix müxtəlif mənbələrdə müxtəlif göstərilmişdir. Belə ki, görkəmli folklorşünaslarımızdan biri olan Hümət Əlizadənin toplayıb 1930-cu ildə nəşr etdirdiyi “Azərbaycan aşıqları” kitabında (səh.188), 1935-ci ildə çap etdirdiyi “Aşıqlar” kitabında (səh.31) və 1937-ci ildə buraxdığını “Aşıqlar” kitabının I hissəsində (səh.475) isə 1903-cü ildə anadan olduğu göstərilmişdir. Bunlardan əlavə, Tovuz rayon Hərbi Komissarlığının arxivində və Azərbaycan yazıçılarının bir qrupunun imzaladığı nekroloqda (“Ədəbiyyat qəzeti”, 22 sentyabr 1946-cı il) Nəcəf Alı oğlunun təvəllüdü 1905-ci il, Tovuzda çıxan “Həqiqət” qəzetində (3 dekabr 1974-cü il) çap olunmuş “Aşiq Nəcəf” adlı məqalədə 1899-cu il kimi qeyd olunmuşdur. Rayon qəzetində çap olunmuş həmin məqalənin müəllifi Hüseyn Quliyev bu dəlili qeyd edərkən yazılı mənbələrə deyil, aşığın həmkəndlilərinin dediklərinə əsaslanmışdır. Rüstəm Rüstəməzadə isə göründüyü kimi, özünü artıq zəhmətə salmamış, həmin faktı əsas götürmüşdür. Nəzəri cəlb edən başqa bir dəlil: “Döyüşçü aşığın mahnıları” (“Sovet kəndi” 20 mart 1975-ci il). Bu sətirlərin müəllifi imzaladığı həmin məqalədə aşığın 1900-cü ildə anadan olduğu qeyd olunmuşdur.

Aşiq Nəcəfin pasportu hal-hazırda Tovuz rayonunun Əlimərdanlı kəndində böyük oğlu Şahniyarın evində saxlanılır. Sənəddə şair-aşığın təvəllüdü 1900-cü il qeyd olunmuşdur. Fikrimizcə, pasport rəsmi dövlət sənədi olduğundan oradakı qeyd əsas götürülməli və Nəcəf Hüseynovun (təvəllüdü) anadan olduğu tarix 1900-cü il yazılmalı idi. Lakin, nədənsə bu əsas dəlil toplayıcının diqqətini cəlb etməmişdir və ön sözdə el şairinin 1899-cu ildə anadan olduğunu qeyd etmişdir.

Aşıq Nəcəfin müharibə dövrü həyat və yaradıcılığından danışarkən göstərdiyi fakt və rəqəmlərin də hansı mənbədən götürdüyünü qeyd etmək toplayıcının yadından çıxmışdır.

Kitabın 4-cü səhifəsində oxuyuruq: – “1926-cı ildən yaradıcılığa başlayan Aşıq Nəcəfin şeirləri 1930-cu ildən sonra mətbuat səhifələrində görünür. Onun bir sıra qoşmaları “Revolysiya və Kultura” jurnalında, “Kommunist”, “Yeni yol” və “Ədəbiyyat qəzeti”ndə dərc edilmişdir. “Aşıqlar” və “Aşığın səsi” kitablarında da aşığın şeirləri verilmişdir.

Əvvəla, yaşlılarının və yaxın qohumlarının dediyinə görə, Nəcəf yaradıcılığa çox erkən, 14-15 yaşlarında başlamışdır. Hələ 1920-ci ildə Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin qurulmasından ilhamlanan gənc şair:

Şükür, gəldi fəhlə, kəndli zamanı,
İndən belə xoş sürərik dövranı!

deyə yeni dövranı alqışlayırdı. Digər tərəfdən, R.Rüstəmzadənin nəzərinə çatdırmaq istərdik ki, Aşıq Nəcəfin bir neçə şeiri H.Əlizadənin toplayıb tərtib etdiyi, Talıbzadə Abdulla Şaiqin redaktorluğu ilə 1929-cu ildə çap olunmuş “Azərbaycan aşıqları” kitabında dərc edilmişdir.

Doğrudur, yuxarıda adları çəkilən mətbuat səhifələrində aşığın qoşmaları çap olunubdur. Lakin, bu kitabda dərc olunmuş şeirləri oxuyarkən istər-istəməz toplayıcının həmin qəzet, jurnal və kitabları oxuduğuna inanırsan. Çünki həmin mənbələrdə çap olunmuş şeirlərin çoxu bu kitaba salınmamış, dərc olunanların əksəriyyəti isə müəyyən təhrif və qüsurlarla getmişdir. Bir qədər irəlidə həmin şeirlər haqqında ətraflı söhbət açacağıq.

R.Rüstəmzadə yazır: “– Vaqif məktəbinin (!) davamçılarından olan Aşıq Nəcəf xalq şeirinin müxtəlif formalarında yazıb-yaratmışdır”.

Məlumdur ki, M.P.Vaqif özü əsasən aşıq şeiri üslubunda yazıb-yaratmışdır. Maraqlıdır, belə olan halda, görəsən, nə üçün Aşıq Nəcəf Qurbani, Xəstə Qasım, Abbas Tufarqanlı, Ələsgər, Hüseyn Bozalqanlı məktəbinin yox, məhz Vaqif məktəbinin davamçısı hesab olunur?! Görünür, toplayıcı şair-aşığın ölümü münasibətilə “Ədəbiyyat qəzeti”ndə dərc olunmuş nekroloqu da oxumayıb. Yoxsa görkəmli yazıçı, şair və aşıqlarımızın imzaladığı aşağıdakı cümlə onun diqqətindən yayınmazdı:

“Azərbaycan sovet ədəbiyyatı və aşıqları Aşıq Nəcəfin simasında Aşıq Ələsgər və Aşıq Hüseyn ənənəsinin bacarıqlı bir davamçısını, təvazökar bir yoldaşı, alovlu bir vətənpərvəri itirdi”. (“Ədəbiyyat qəzeti” 22 sentyabr 1946-cı il).

İndi isə kitabı vərəqləyək, dərc olunmuş şeirlərin vəziyyətini araşdıraraq.

“Gəraylılar” başlığı altında verilmiş şeirlərdən birini – “Boylana-boylana” gəraylısını oxuyuruq (səh.6). Gəraylının birinci misrası və rədifqabağı qafiyə dəyişilmiş, nəticədə şeirin ruhuna xələl gəlmişdir:

Ana, budur, nazlı yarım,
Gəlir boylana-boylana!
Min naz ilə bağrım başın
Dəlir boylana-boylana.

Həmin bəndin orijinalı isə belədir (bax: “Ədəbiyyat qəzeti” 20 mart 1945-ci il):

Ala gözlü, nazlı ceyran,
Gəldin boylana-boylana!
Min naz ilə bağrım başın
Dəldin boylana-boylana.

Göründüyü kimi aşığın sevgilisinə xitabən yazdığı şeir öz mahiyyətini dəyişmiş, guya istəklisinin necə gəldiyini və bu gəlişin ona necə təsir bağışladığını anasına söyləyir. Şeirin ikinci bəndinin birinci misrası “Ay doğub keçir bacadan” əvəzinə “Ay doğub keçir baxçadan”, üçüncü bəndinin birinci misrası isə “Doymaq olmur qələm qaşdan” əvəzinə “Mən doymaram qələm qaşdan” şəklində getmişdir.

“Oyanmaz-oyanmaz” rədifli gəraylının ikinci bəndinin birinci iki misrası da orijinaldan fərqlənir:

– Alım onun qadasını,
Doldursun eşqin badəsini.

Bu iki misra şeirin ümumi ahəngini pozur, axıcılığını ağırlaşdırır. Halbuki, həmin misralar əvvəlki nəşrdə (“Aşıqlar” I hissə, II çapı, Bakı-1937, səh.494) aşağıdakı kimi getmişdir:

– Alım yarın qadasını,
İçsin eşqin badəsini.

Təəccüblüdür ki, bir çox hallarda bu cür təhriflər, dəyişikliklər, əvəzləmə və redaktələr, misralarda açıq-aşkar heca çatışmamazlığına və ya artıqlığına, qafiyə və məna pozğunluğuna, anlaşılmazlığına gətirib çıxarmasına baxmayaraq, nə toplayanı, nə də redaktoru, bolluca mətbəə xətaları ilə korrektoru F.Əliyevanı qətiyyənlə narahat etməmişdir. Aşağıdakı misralara diqqət yetirin:

– Gün vurdu xal-xal oldu,
Dağlar qarından ayrıldı.

Və

Dağlar külüngünü çəkdi, (!)
Dağıtdı qayalar tökdü.

Gəraylıların hər misrası 8 hecadan ibarət olduğu halda, görəsən nə üçün yuxarıdakı birinci misra 7 hecalıdır? Bəs, dağlar nə vaxtdan bəri külüng çəkən olub? Şeirin ilk çaplarında (“Azərbaycan aşığı”, Bakı-1930, səh.194, “Aşıqlar” Bakı-1935, səh.325, “Aşıqlar” Bakı-1937, I hissə səh. 492) həmin misralar aşağıdakı kimi getmişdir:

Günəş vurdu, xal-xal oldu,
Dağlar qarından ayrıldı,

Və

Fərhad külüngünü çəkdi,
Dağıtdı, qayalar tökdü.

Aşığın kitabda çap olunmuş qoşmalarının bir çoxu da qüsurla getmişdir. Hətta iş o yerə çatmışdır ki, bəzi şeirlərdə güclü “yenidənqurma” işləri aparılmış, bəzilərinə əl gəzdirilmişdir. Onun əvəzində aşığın müharibə dövrü yaradıcılığına dair tədqiqatı genişləndirib, cəbhədən dostlara, qohumlara yazdığı qələbə müjdəli, əzmkarlıq ruhlu, nikbin, döyüşən şeirləri tapıb kitaba daxil etmək daha məqsədəuyğun olmazdı?

“Durnalar” qoşmasının birinci iki misrası da orijinaldan fərqlənir:

Nahaq qan tökülür, yerə enməyin,
Görünür, gəlırsız təzə, durnalar!

Əslində həmin misralar aşağıdakı kimidir:

Nahaq qan tökülən yerə enməyin,
Gəlirsiz Bağdaddan təzə, durnalar!
(“Ədəbiyyat qəzeti” 20 mart 1945-ci il)

“Zülfün” rədifli şeir də bu cür təhriflərdən xali deyildir (səh.13).

İncimə İsadır, Tövrətə Musa
Əzbərdən öyrənib Quranı zülfün. – misraların-
dakı fikir anlaşılmır. Aşıq özü isə:

– “İncil”də İsadır, “Tövrət”də Musa
Əzbərdən dərs verir “Quran”ı zülfün, – demişdir.

Sonuncu bəndin ikinci misrası da bərbad vəziyyətdədir:

– Nə durmusan sən Nəcəfin qəsdinə,
Bixuş olsa kim yanaşar dəstinə?! – əvəzinə

Nə durmusan sən Nəcəfin qəsdinə
Bihuş olsan, kim yapışar dəstinə?! – getməli idi.

“Deyirlər” rədifli qoşmanın sonuncu bəndi kitabda:

– Nəcəf deyər, yaxşı olsa yamanlar,
Abı çəkər, ehsan(?) tökər dualar (?).
Bir gözəl ucundan neçə cavanlar
Bənd (?) salıbdı namus-ara, deyirlər, – kimi
səh.15.

əvvəlki nəşrlərdə:

– Nəcəf deyər, yaxşı olsa yamanlar,
Abı çəkər, leysan tökər dumanlar.
Bir gözəl ucundan neçə cavanlar

Bəhs salıbdır namus-ara, deyirlər, – şəkildə çap olunmuşdur. (Azərbaycan aşığıları” Bakı, 1930, səh.193, “Aşıqlar”, Bakı, 1935, səh.315; “Aşıqlar” Bakı, 1937, I hissə, səh.483).

Kitabda bəzən əvvəllər bir neçə dəfə nəşr olunmuş şeirlərin rədifini belə dəyişmişlər. 18-ci səhifədə verilən qoşmanın adı “Gəlhagəlidi” yazılmışdır. Əslində şeirin rədifi “Var”dır, “Gəlhagəli”, “Dolhadolu” və s. isə rədifönu qafiyələrdir. İkinci bəndin sonuncu misrası “Deyən, ağ məmən dolhadoludu” kimi yox, “Deyən, ağ məmən bölləbölü var” yazılmalı idi.

Aşıq Nəcəf 1946-cı ilin sentyabrında ölüm yatağında olarkən, keçən günlərini yada salmış, yaşamağa tam ümidini itirdiyindən “Mənim” rədifli, bədbin ruhlu, qüssə, kədər, təəssüf dolu sızılıtlı bir qoşma demişdir. Həmin qoşma indi də əksər aşığıların əzbərindədir və tez-tez məclislərdə sifarişlə oxunur. Bundan əlavə, həmin şeir aşığın böyük oğlunun evindəki əlyazmaların içində saxlanılır:

Aman Allah, nə bəlalı bülbüləm,
Tez soldu baxçada güllərim mənim!
Bir kimsəyə yoxdur ahım-bezarım,
Heç kəsə qarğamır dillərim mənim.

Bir zamanlar tay-tuşumla gəzərdim,
Qızıl gülü dəstə-dəstə üzərdim,
İstəkli dostlara namə yazardım,
İndi qələm tutmur əllərim mənim.

Taleyin işinə qarışmaq olmaz,
Eşqin kürəsində alışmaq olmaz.
Nəcəf deyər; daha görüşmək olmaz,
Çox uzaq görünür yollarım mənim.

Şeirdən göründüyü kimi, şair artıq yaşamağa ümidini itirmişdi. Doğrudan da sentyabr ayının 20-də Aşıq Nəcəf əbədi olaraq həyata göz yumub. Həmin şeirin kitabda aşağıdakı şəkildə çap olunması təəssüf doğurur:

Dava qaldıranın evi yıxılsın,
Bəlaya tuş olub ellərim mənim.
O kafir Hitlerin qəlbi sıxılsın,
Daha söz tutmayır dillərim mənim.

Bir zamanlar tay-tuşumla gəzərdim,
Baxçamızdan qızıl güllər üzərdim.
Gözəllərə qoşma, namə yazardım,
İndi qələm tutmur əllərim mənim.

Xəstəyəm, yatıram, əli bağlıyam,
Faşistlərlə yoxam, qəlbi dağlıyam.
Az qalıram, hönkür-hönkür ağlıyam,
Qoy, axsın gözümdən sellərim mənim!

Taleyin qəsdinə qarışmaq olmaz,
Eşqin kürəsində alışmaq olmaz.
Quldur faşistlərlə barışmaq olmaz,
Yanıb külə dönüb güllərim mənim.

İt oğlu tapmadı özünə sənət,
Açdı başımıza heçdən qiyamət.

Nəcəf, söyləməklə qurtarmaz söhbət,
Qabaqdadı ayım, illərim mənim.

İndi də diqqəti daha çox cəlb edən bir neçə şeir haqqında danışmaq yerinə düşərdi. “Ustadnamələr” başlığı altında verilmiş şeirlərdən biri də “Dünyada” qoşmasıdır. Oxucuların əksəriyyətinə məlum olduğu kimi həmin şeir Aşıq Ələsgərin anadan olmasının 150 illiyi münasibətilə nəşr olunmuş iki cildlik “Aşıq Ələsgər” kitabının I cildində 161-ci səhifədə çap olunmuşdu. Şeir arada bir çox dəyişikliyə məruz qalmışdır ki, bu da xalq arasında əmələ gələn narazılığı və narahatçılığı bir daha artırırdı. Toplayıcı ustadnaməni Aşıq Nəcəfin öz kitabına daxil etməklə çox faydalı iş görmüşdür. Lakin, əfsus ki, şeirin bu nəşri həm Aşıq Ələsgər kitabında çap olunan variantdan, həm də orijinaldan müəyyən dərəcədə fərqlənir. Həm də bu fərqlər bir çox hallarda mənasızlığa gətirib çıxardır. Qoşmanın ikinci və dördüncü bəndləri belədir:

– Oturub durgunan qədir bilənnən,
Vəfalı dost olmaz üzə gülənnən.
Bir adam ki, “sən öl!” , dedi yalannan,
Onun körpüsündən keçmə dünyada.

Xoşlayar bu sözü bir arif, əyyar,
Əsilsiz insana nə yapış, yalvar!
Qonşuya söyləyər, ellərə yayar,
Seyraquba sirrin açma dünyada.

İndi isə diqqətinizi bu kitabda çap olunmuş variantla cəlb edirik:

– Oturub durgunan qədirbilənnən,
Yaxşı iyid, “sən öl!” , deməz yalandan.
Vəfalı dost olmaz üzə güləndən,
Onun körpüsündən keçmə dünyada.

Bu sözü xoşlayar bir arif, – əyyar, -
Xeyri yox, bədəslə ha yapış-yalvar.
Qonşuya söyləyər, mahala yayar
Sirdaşa sirrini vermə dünyada.

Yəqin ki, nümunə gətirdiyimiz bəndlər arasında olan fərqlər və onlardan doğan qafiyə pozğunluğu, fikir uyğunsuzluğu oxuculara aydındır. Bunlar haqda ətraflı danışmaq yalnız əlavə vaxt aparar. Görəsən, sirdaşa verilməyən sirr kimə verilər?! Sirdaş elə sirr saxlayan demək deyilmi?!

“Deyişmə və bağlamalar” bölməsində “Aşıq Nəcəflə Dilşadın deyışməsi” verilmişdir. (səh.36-37). Əlbəttə, aşığın rəqibini oxucularla tanış etmək pis olmazdı. Əfsus ki, burada Dilşadın kimliyi barədə heç bir qeyd verilməmişdir. Digər tərəfdən, deyışmədə bəndlərin yeri dəyişik verilmiş, Dilşadın dediyi bir bənd isə tamamilə kitaba daxil edilməmişdir. Deyişmənin orijinalında Dilşad birinci demiş, Nəcəf isə cavab vermişdir. Kitabda isə əksinə yazılıb. Yaddan çıxıb kitaba salınmayan bənddə Dilşad belə deyib:

Harada görəndə bir gözəl qızı,
Sevməsən, qəlbinin kəsilməz sızı.
Yerin bənövşəsi, göyün ulduzu
Nəzmində susayıb, saralı, gəzmə!

Qoşmalardan fərqli olaraq təcnislərdə ən xırda dəyişiklik forma və məna uyğunsuzluğuna gətirib çıxardır. Ona görə də

təcnisləri istər yazarkən, istərsə də oxuyarkən son dərəcə ehtiyatlı və diqqətli olmaq lazımdır. Aşığın təcnislərini kitaba daxil edərkən görünür, toplayıcı və redaktor bir qədər məsuliyyətsizlik etmişlər. Nəticədə isə bir neçə təcnisin forma və mənası pozularaq şikəst olmuşdur. Şair-aşıq təcnislərin birində yazmışdır:

QEYD: Bir qayda olaraq aşıqların qadınlarla deyişməsi birtərəfli olur. Yəni hər iki tərəfin əvəzində aşıq özü qoşur. Məsələn, Ələsgərlə Həcərin deyişməsi kimi. Lakin, Nəcəfin deyişdiyi Dilşad (Şövkət Məhəmməd qızı İsgəndərova) tarixi şəxsiyyətdir. 1904-cü ildə Tovuz rayonunun Ocaqlı kəndində anadan olmuşdur. Ali təhsilli həkimdir. Uzun illər respublikamızın bir çox rayonlarında sağlamlığın keşiyində durub. Hazırda təqaüdəcüdür. Bakı şəhərində yaşayır.

Dilşad 15-16 yaşlarından şeirlə, yaradıcılıqla maraqlanmışdır. Atası Məhəmməd kişinin evi bir növ aşıqların yarış meydanını xatırladırdı. Tez-tez təşkil olunan məclislər və burada müxtəlif aşıqların oxuması, deyişmələr gənc Dilşadın qəlbini rıqqətə gətirmişdir. Belə məclislərin birində aşıq Nəcəfi görmüş, elə oradaca yazdığı qoşmanı ona göndərmiş, cavab istəmişdir. Kitabda verilmiş deyişmənin qüsurlu olmasını özüylə görüşüb söhbət edərkən dedi. Deyişməyə düzəliş verəndə onun dediklərinə əsaslanmışıq.

Dərin dərya keçdim, bir ada gördüm,
Möminlər zikr edir bir ada, gördüm.
Məcnunam, Leylimi burada gördüm,
Bu qədər çəkmə, gəl, yar, ala məni!

Həmin bənd kitabda aşağıdakı kimi getmişdir:

Dərin dərya keçdim, bir ada gördüm,
Meymunlar zikr (!) edən bir ada gördüm.

Məcnunam Leylini burada gördüm,
Bu qədər çəkmə, gəl, yarala məni.

səh.39.

Yuxarıda dediklərimizi bir daha təsdiq etmək üçün 41-ci səhifədə verilmiş “Ay üzdən-üzdən” rədifli tənisin ikinci bəndini olduğu kimi nəzərinizə çatdırırıq:

Halal oğlu haram etməz sayanı,
Süfrə açar, dost yolunda dayanar.
Sidqi sədaqətdən dostam deyəni,
Gəlib tək seçginən ay üzdən-üzdən.

Aydındır ki, bu bənd tənisi bir yana, heç qoşmanın forma tələblərinə cavab vermir. İlk üç misra qafiyələnmiş, üstəlik birinci və dördüncü misraların mənası anlaşılmır. Əslində tənisin həmin bəndi aşağıdakı kimi olmalıdır:

– Halal oğul haram etməz mayanı,
Süfrə açar dost yolunda dayanı.
Sidqi-sədaqətdən dostam deyəni,
Görən tək seçginən ay üzdən-üzdən.

Bu cür və buna bənzər təhriflər aşığın kitabda verilmiş tənislərinin demək olar ki, hamısında var. Kitabın buraxılışına məsul şəxslərin belə etinasızlığı və diqqətsizliyi, əlbəttə, təəccüb və təəssüf doğurmaya bilməz.

Bir qədər sonra – 45-ci səhifədə aşığın nəfəsçəkmə tənisi verilmişdir. Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, tənisin bu formasına aşiq ədəbiyyatında “gedər-gəlməz tənisi” də deyilir. Bu ad tənisin rədifinin nəfəs çəkmə yolu ilə düzəlməsindən irəli gəlir. Bu cür tənislərdə rədifləri yazmaq, sözlə ifadə etmək çox çətinidir. Bunu ancaq şərti yolla ifadə etmək mümkündür. Kitabda

da bu şərtilikdən istifadə edilmiş, rədif “ısss...” şəklində yazılmışdır. Lakin, heç bir qeyd verilmədiyi üçün oxucu, şübhəsiz, bu işarənin mənasını, nə demək olduğunu başa düşmür, nəticədə isə təcnis oxucu üçün mənasını itirir. Yaxşı olardı ki, toplayıcı bu işarələmədən sonra çıxarış verib rədifin oxunuş tərzini aşağıdakı kimi izah edəydi:

“Rədifin bu cür işarələnməsi şərtidir. Tənəffüz zamanı dodaqlar aralanır, dişlər azacıq kipləşir, dilin ucu alt ön dişlərin arasına toxunmaqla orta hissəsi yuxarı (sərt) damağa tərəf qalxır, hava axını ağız boşluğundan ciyərlərə doğru çəkilir”.

46-cı səhifəyə belə bir başlıq yazılıb: – “Divanələr”. İlk baxışdan hiss edirsən ki, bu, şübhəsiz mexaniki səhvdir, “Divanilər” yazılmalıdır. Çünki bu başlıq altında aşığın bir neçə divanisi verilmişdir. Lakin, mündəricatda da həmin başlığın “Divanələr” şəklində getdiyini görəndə istər-istəməz şübhələnirsən. Fikirləşirsən ki, görəsən, doğrudanmı, tərtibçi, redaktor və digər məsul şəxslər aşiq şeirinin mühüm bir növünün adını bildirən “Divani” sözü ilə dəli, ağılsız mənasında işlənən “divanə” sözü arasında olan fərqi duymamışlar?!

Elə bu başlıq altında verilmiş ilk divani də oxuculara lazımınca təqdim olunmamışdır. Məlum həqiqətdir ki, Qurbanidən başlamış, ta XX əsrin birinci yarısında yaşayıb yaratmış klassik aşiqlərimizin hamısı müxtəlif mövcud dini rəvayət və hekayətləri çox gözəl bilmiş, onları yeri gəldikcə, müxtəlif şeirlərdə və dastanlarda işlətmişlər. O da gizli deyildir ki, ən məşhur aşiqlər, qüdrətli sənətkarlar belə, deyişmələr zamanı dini rəvayətlərdən heç də az istifadə etməmişlər. Əlbəttə, bunun müxtəlif səbəbləri var ki, onlardan biri də aşiqlərlə din xadimləri və bu ad altında pərdələnənlərin əsrlər boyu davam edən münaqişələridir. Aşıqlar həmişə onlara həmin rəvayətləri onların özündən də dəqiq və yaxşı bilməklə qalib gəlmişlər. Yuxarıda qeyd etdiyimiz ki-

mi, klassik sənətdən gələn bu irs XX əsrin birinci yarısında yaşayıb yaratmış aşıqlara, o cümlədən Aşıq Nəcəfə də siyarət etmiş, o da bir neçə şeirində bu cür rəvayətlərdən istifadə etmişdir.

“Getmir” rədifli divanının da əsasında belə bir rəvayət durur: – Rəvayətə görə Allahın mələikələrindən biri olan cənab Cəbrayıl qanad bağlayıb göy aləmini səyahətə çıxıb. Göyün yeddinci qatında bir şəxs onun qabağını kəsib soruşub:

– Sən kimsən, mən kiməm?

Cəbrayıl cavab verir:

– Sən sənsən, mən də mən!

Elə bu vaxt onun qanadları alışıxır və yerə, dəryaya düşür, sönür. Yeddi ildən sonra yenidən qanadlanıb səmaya qalxır. Yenə də həmin yerə çatanda həmin şəxs onun qabağını kəsir və eyni sualı verir. Cəbrayıl da eyni cavabı verir. Qanadlar alışıxır, dəryaya düşür. Üçüncü dəfə yenə yeddi ildən sonra səyahətə çıxır. Göyün yeddinci qatı. Həmin şəxs zühur olur, eyni sualı təkrar edir. Artıq bu dəfə cavab verməmişdən qabaq Cəbrayıl halı pərişan, çiyini üstədən dönüb qanadlarına baxır və fikirləşir ki, bu yenə həmin adamdır, həmin sualı verdi. Mən də eyni cavabı təkrar edəcəyəm. Qanadlarım alışıacaq, dəryaya düşəcəyəm, səyahətim baş tutmayacaq. Elə bu vaxt Cənab Əmirdən (Əlidən) səda gəlir:

– Ya Cəbrayıl, sənin qarşındakı şəxs səni yaradan Xalıqdır. Ona elə cavab vermək olmaz. Deyərlər ki, sən Xalıqsən, mən məxluqam; sən yaratmısan, mən yaranmışam; sən ruzi borclusan, mən də can. Dübarə soruşsa sənə kim öyrətdi, deyərsən, özüm bilirdim.

Cəbrayıl beləcə də cavab verir. Lakin, bunu sənə kim öyrətdi? – deyəndə Əlinin adını verir. Ustada rəhmət o vaxtdan qalıb”.

Aşıq Nəcəf divaninin ikinci bəndində bu hadisəni şərh edir:

Bir bülbülün qönçə gülü
Qəfil düşdü yadına.
İki rükət əta qıldı
Haqqın min bir adına.
Şahım gördü: – pozğun baxır
Cəbrayıl qanadına.
Dedi: – Xudam, kərəm elə!
Dərya ümman üstədi.

Lakin, təəssüflər olsun ki, bu bənd tamam başqa şəkildə, daha doğrusu, anlaşılmaz şəkildə getmişdir:

Bir bülbülün qonça gülü
Təzə düşdü yadına.
İki sevda əda qıldı (!)
Haqqın min bir adına.
Gördün şahin quzqun baxır
Açılmış qanadına.
Dedi: – Şahin, kərəm elə!
Dərya ümman üstədi.

səh.46.

Qeyd edək ki, divaninin həmin bəndi H.Əlizadənin topla-yıb nəşr etdirdiyi kitablarda da təhriflə getmişdir.* Bu kitabda da birinci və üçüncü bəndlərin ilk misraları da qüsurla çap olunmuşdur:

* Bax: I.H.Əlizadə. “Aşıqlar”, Bakı, 1935-ci il. səh.319.

2., I hissə, II çap. Bakı, 1937-ci il. səh.484.

Görürsənmi bu dağları?!

Duman getmir, üstədi.

Əslində

Görürsənmi o dağları?!

Getmir duman, üstədi, – şəkildə olmalı idi.

Üçüncü bənddə:

Nəcəf deyər, fəhm eləynən

Hər elmin ayatına – əvəzinə

Nəcəf deyər, fəhm eyləyən

Hər elmin ayətinə – şəkildə çap olunmuşdur.

Təəccüblü burasıdır ki, bu divani, mübaliğəsiz desək, əksər saz-söz məclislərində ifa olunduğu halda R.Rüstəmzadənin diqqətini cəlb etməmişdir.

Kitabda çap olunmuş digər üç divani də müəyyən qüsurlardan xali deyildir.

“Müxəmməslər” başlığı altında verilmiş şeirlər də oxucuya lazımı qaydada dürüst, səhih çatdırılmamışdır. Xüsusən “Oynayır” rədifli müxəmməsdə şeirin formasının pozulması narahatlıq doğurmamışdır. Adından məlum olduğu kimi “Müxəmməs” beşlik deməkdir. Heç olmazsa bunu nəzərə alaraq, tədqiqat zamanı tapılmayan misraların yerinə nöqtələr qoyulmalıydı, bu da yaddan çıxıb.

Ümumiyyətlə, kitabda dərc olunmuş şeirdəki irili-xırdalı qüsurların hamısı haqqında danışmaq qeyri-mümkün olduğuna görə aşağıdakı kimi “düzəliş” cədvəli verməyi lazım bildik.

Əvvəlcədən qeyd edək ki, düzəliş cədvəlini tərtib edərkən aşığın müxtəlif mənbələrdə çap olunmuş, döyüş yoldaşlarından, qohumlarından topladığımız şeirləri, məktublarda və hafizələr-

də yaşayan daha düzgün variantlar, orfoqrafik və üslubi qaydalar, folklorda saxlanması vacib sayılan yerli dialekt, şeirlərin saz havaları üstə oxunduğu zaman axıcılığı, musiqililiyi və dilə yatımlığı əsas götürülmüşdür. Doğrudur, deyilə bilər ki, aşığı ədəbiyyatında çoxvariantlılıq məqbul sayılır. Lakin bunu Aşığı Nəcəfə şamil etmək düzgün deyil. Demək olar ki, o bizim müasirimizdir. Ölümündən keçən 34 il onun şeirlərini bir o qədər də çoxvariantlı edə bilməz.*

* Qeyd. Cədvəl A.Çobanoğlunun şəxsi arxivində saxlanılır. A.Aydınqızı.

II FƏSİL

AŞIQ NƏCƏFİN LİRİKASI

Aşıq yaradıcılığının əsasını demək olar ki, məhəbbət mövzusu təşkil edir. Aşığın məhəbbəti ülvî məhəbbətdir. Çünki bu məhəbbət təkcə hər hansı bir şəxsin intim sevgi hisslərini deyil, ümumiyyətlə, Vətənə, elə, xalqa münasibətini ifadə edir. Əbəs deməmişlər ki, aşıq gördüyünü çağırar. Hər gördüyünü sevə bilməzsə və ya ona nifrət edə bilməzsə, (nifrət etməyi bacarmayan şəxs ola bilməz) aşıq yarada bilməz. Onun bütün yaradıcılığı başdan-ayağa məhəbbətlə dolu olmalıdır. Xalq şairi S.Vurğunun təbirincə desək, məhəbbət ən yüksək insani hissdir. İnsanın ən yüksək, ali hissləri ancaq insan üçündür. Hamı ancaq bu hissin təsiri ilə yaşamalılı və yaratmalıdır.

Zaman keçdikcə dövrün tələbi dəyişir. Hər dövr sənətkara yeni mövzudur. Bu mövzunun öhdəsindən gəlmək üçün, həm də layiqincə gəlmək üçün sənətkar ancaq sevməlidir. Sevərək düşünməli, düşündürməlidir. Aşıq poeziyamızda əksər rast gəldiyimiz gözəlliyə vurğunluq, ümumiyyətlə, insana, onun böyüklüyünə, ağılına, kamalına məhəbbət deməkdir.

Bütün aşıq-şairlər kimi Nəcəf də gözəllər vurğunu, gözəllik aşıqı olmuş, saf eşqi, dəyanətli məhəbbəti tərənnüm etmişdir. Əbəs deyildir ki, onun yaradıcılığında ictimai-siyasi ruhlu şeirlərlə yanaşı ustadnamələr və gözəlləmələr də xüsusi yer tutur.

Əvvəlcə, aşığın ustadnamələri haqda bir neçə söz. Klassik aşıq sənətimizin gözəl ənənələrini yaşadan və davam etdirən Aşıq Nəcəf bir sıra dəyərli ustadnamələr yazmışdır. Bu ustadna-

mələrdə aşiq hamını doğru yola, dostluqda, yoldaşlıqda sadıq olmağa, həqiqəti bayraq kimi əldə tumağa, sülhsevərliyə, əmin-amanlığa, halal zəhmətə, birliyə çağırır. Həmişə xeyirxah olmağı, bir-birinə hörmət etməyi tövsiyə edir. Bu xüsusda yazılmış “Yaxşıdı”, “Olar”, “Dünyada”, “Həmişə” və s. rədifli ustadnamələr diqqətəlayiqdir.

Varlıya dost olub yoxsula gülmə,
Çox da havalanıb coşma dünyada.
El səni istəyib keçirsə başa,
Ağır ol, alçağa düşmə dünyada,*

– deyən aşiq hamıya hər məclisdə öz yerini bilməyi, el verən qiyməti yüksək tutmağı tövsiyə edirsə, digər şeirində sənət öyrənməyin, sənətkar olmağın yaxşılığından danışır:

Kamal sərf edənlər, kamil olanlar
Əgər qulluq etsə sənət yaxşıdır.
Sözün ötgün ola, yığvalın kəskin,
Olasan hər işə bələd, yaxşıdır.**

Aşiq Nəcəfin ustadnamələrində elə beytlər var ki, aforizmlər qədər qüvvətli, atalar sözü qədər mənalıdır:

İki həsrət bir-birinə qovuşsa
O gün cənnət bağı gülüstan olar.***

Və ya

Alova düşsən də dostu unutma,
Hər nadan sözüylə ilqarı atma!

* Əlimərdanlı aşiq Nəcəf. “Şeirlər”, Gənclik, Bakı, 1979-cu il, səh.29

** Yenə orada, səh.28.

*** Yenə orada, səh.29.

Aşıq Nəcəfin məhəbbət lirikası öz səmimiliyi, təbiiliyi və axıcılığı ilə seçilir. Aşıq Nəcəf hər şeydən əvvəl təbiət vurğudur. Ana yurdun vüqarlı dağları, geniş düzləri, coşqun çayları öz əsrarəngiz gözəllikləri ilə aşıqı valeh etmiş, onun yaradıcılığında özünə yer tapmışdır.

Gözümün önündən çəkilmir bir an
Səfalı yayalağı bizim dağların.
Açıb qollarını, “gəl-gəl” çağıran
Cüyürlər oylağı bizim dağların.

Ağacların barı budağı əyər,
Əylənib üzməsən xətrinə dəyər.
Dəlisov çaylara mahnılar deyər
Nəğməli bulağı bizim dağların.

Səsləyər qoynuna oğlanı, qızı,
Yandırar köksünü gözəllər nazı.
Nəcəf dindirəndə sədəfli sazı,
Çox olar yığnağı bizim dağların.

Aşıq Nəcəf təkcə Vətəni, onun təbiətini deyil, eyni zamanda Vətən gözəllərini də vəsf etməkdən doymamışdır. Onun şeirlərində qızlarımızın gözəlliyindən, ağılından, kamalından, ən nəcib insani xüsusiyyətlərindən bəhs olunur. Gənclərə tövsiyyə xarakteri daşıyan “Ola” rədifli qoşma məhz bu məzmununda yazılıb:

Arayıb, axtarıb bir yar sevəsən,
Ağıl mərifətdən ustakar ola.
Qohumla, qonşuyla bəd dolanmaya,
Mülayim kəlməli, dil şəkər ola.

Nəcəf elə gözəlləri sevir və vəsf edir ki, təkcə bir nəfərin deyil, hamının, elin, obanın, qohum-qonşunun da gözündə gözəl olsun. Nəcəfin gözəli təkcə zahirən deyil, həm də daxilən gözəl olmalıdır. Belə gözəli isə ancaq əsil ata-ana tərbiyə edə bilər:

Əzəl əsil ola ata-anası,
Ola gözəlliyn hər nişanası.
Ellər tamaşası, göllər sonası,
Gözəllər içində bir ülkər ola.*

Aşığın vəsf etdiyi gözəllər də təbiət vurğunudur. Yazın erkən çağında dəstə-dəstə seyrə çıxıb təzə-tər çiçəklər dərir, onlardan çələng bağlayırlar. Bu gözəllərin özləri də, sözləri də gül kimi zərif, incə, lətafətli, ətirlidir:

Əziz gündə seyrə çıxıb gəzərlər,
Bənövşə dərərlər, nərgiz üzərlər.
Buxaqlar altına güllər düzərlər,
Qənd əzərlər dil-dəhana gözəllər.**

Nəcəf azad, təmiz, saf məhəbbəti təbliğ edir. İstəyir ki, həmişə sevən sevənə qovuşsun, heç kəsin məhəbbəti nakam qalmasın. Aşıqlər kamına çatsın:

Nəcəf, hər nadana yandırma canı,
Həqiqət dərk elə, həddini tanı!
Sevgi sevgisindən alar nişanı,
Əbruşun tellərin çalhaçalı var!***

* Əlimərdanlı aşıq Nəcəf. "Şeirlər", Gənclik, Bakı, 1979-cu il, səh.28.

** Yenə orada. Səh.16.

*** Yenə orada. Səh.18.

Aşiq Azərbaycan qadınının qara çadra zülmündən azad olunmasını alqışlayır. Çadranı, gözəlliyi əsarətdə saxlayan zülmkar adlandırır. Bundan belə Azərbaycan qızlarını çadralı, yaşmaqlı görmək istəmir. Çünki, bu onların gözəlliyinə xələl gətirir:

Alma o yaşmağı qaymaq dodağa,
Mırvarı dişlərin tez ləkələnər.
Daha yoxdu gözəlliyə qadağa,
Dəhan hava çəksə az ləkələnər.

Sənə bir ərzim var, ay xalı həbəş,
Görəndə ovçunu az dağları aş.
O məh camalına, qoy, düşsün günəş,
Solar gül yanağın, üz ləkələnər.*

Aşığın tərənnüm etdiyi gözəllər məclislər bəzəyidir. Onlar olan məclis daha gözəl, daha çıraqbən olur. Xüsusən həmsöhbət olanda:

Saqi ol məclisdə, gəl, payla şərbət,
Nazü-qəmzə etmə, sözüm var xəlvət.
Bircə saat mənle eləyib söhbət,
Xumar gözlə gül, qadasın aldığım!**

Yaxud

Mən oxuyum, sən qulaq as sözümə,
Eşqli vaxtında xoş avazıma.
Şox sal məclisimə, oyna sazıma
Sübhəcən məclisi lələzar elə.***

* Əlimərdanlı aşiq Nəcəf. “Şeirlər”, Gənclik, Bakı, 1979, səh. 28.

** Yenə orada, səh. 28.

– deyən aşiq heç bir məclisini gözəlsiz görmək istəmir. Həm də gözəl vəfalı, ismətli, həyalı olmalıdır. Sözü bütöv olmalı, verdiyi sözün, əhdin, ilqarın üstündə möhkəm durmalıdır. Azərbaycan gözəli başqa cür ola bilməz! Olsa belə, aşığın “dər-di dəftərə sığışmaz”.

Bir dərdim var, Loğman gəlsə sağalmaz.
Naşı təbib yaralarımı açmasın.
Yarım üz döndərsə cismim sağ olmaz,
İlqar verən ilqarından qaçmasın.*

və ya

Dost olan dönərmi öz dostluğundan?!
Mən ki, bixəbərəm yar küsdüyündən.
Başımı qaldırmam qəm yadığından,
Olar köhnə yaram təzə, gəlməsə.**

Aşiq Nəcəf bivəfaları sevmir, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi gözəlin üz bürüməyini düzgün hesab etmir. “Haqq verən payı” daldalamağı onlara rəva görmür:

Həyat olsa içmərəm mən
Bimürvətin şərbətini,
Göz görməsə könül sevməz,
Aç üzündən rübəndini.
Qoy, tökülsün gərdəninə,
Aç zülfünün kəməndini.
Hər yuvadan tər lan çıxmaz,
Bir de, görüm haralısan?***

*** Yenə orada, səh. 28.

* Əlimərdanlı aşiq Nəcəf. “Şeirlər”, Gənclik, Bakı, 1979-cu il, səh.25.

** Yenə orada, səh.26.

Aşıq Nəcəfin gözəlləmələrini oxuduqca ana yurda, onun gözəllərinə qəlbən vurulursan. Həyatda onlarla tez-tez qarşılaşmağı arzulayırsan.

X X X

Aşıq Nəcəfin yaradıcılığında ictimai-siyasi ruhlu şeirlər xüsusi yer tutur. Onun poeziyasının spesifik xüsusiyyətlərindən biri də odur ki, dövrünün heç bir əlamətdar ictimai hadisəsi aşığın gözündən yayınmamışdır. Hələ cavan yaşlarında Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin qurulması Nəcəfi hədsiz dərəcədə sevindirmişdir:

Şükür, gəldi fəhlə-kəndli zamanı,
İndən belə xoş sürərik dövrünü.
Nəcəf, mərifətlə dolan dünyanı,
Sən ol xalqın mehribanı, həmişə!*

– deyən şair Aprel günəşini hərərətlə alqışlamış, zülmün, istibdadın sona yetdiyindən məmnun olduğunu ifadə etməyə çalışmışdır. Azərbaycan xalqının zülm və əsarətə son qoymasında əvəzsiz köməyi olan qəhrəman XI Qızıl Ordunun Bakıya gəlməsini alqışlamış, onun əməllərini ilhamla tərənnüm etmişdir:

Sovet ölkəsinin fəxri, dayağı,
Qüvvəsi çox, özü gənc, Qızıl Ordu!
Sənə bata bilməz bir xain, yağı,
Bayrağın hər yerdə sanc, Qızıl Ordu!**

*** Yenə orada, səh.49.

* Əlimərdanlı aşıq Nəcəf. “Şeirlər”, Gənclik, Bakı, 1979-cu il, səh.30.

** Yenə orada, səh.11.

Sosializm quruculuğunun ilk illərində gənc Sovet ölkəsinin yüksəlişinə hər vasitə ilə mane olmağa çalışan qolçomaqları, din və mövhumat nümayəndələrini qamçılamış, onlara qarşı əzmlə vuruşan, mətanətlə mübarizə aparan xalqımızı, doğma Kommunist Partiyımızı alqışlamış, yeni qələbələrə ruhlandırmışdır:

– Şöhrətin dayansın günəşlə qoşa,
Şanlı sosializm yetişsin başa.
Tarixlər boyunca səni yüz yaşa,
Nəcəf çıxıb xoş bahara, partiya!*

Proletariatın dahi rəhbəri V.İ.Lenin bütün yaradıcı qüvvələr kimi Aşıq Nəcəfin də yaradıcılığında öz bədii əksini tapmışdır. Rəhbərə həsr olunmuş “Sən oldun” şeirində məzlum xalqların azadlığa çıxmasından, zəfər bayrağının əbədi olaraq dalğalanmasından, qadınların kişilərlə çiyin-çiyinə çalışmasından və bu işdə ölməz rəhbərin böyük rolundan ürəkdolusu, sevinclə söhbət açır:

– Lenin! Al bayrağı göyə qaldıran,
Məzlumları cəlladlardan saldıran,
Qadınlara hüququnu aldıran,
Eləyən dərdinə çarə, sən oldun!**

Kollektivləşmə dövründə kolxoz quruluşuna ilkin səs verənlərdən, kolxoza birinci yazılanlardan biri də Aşıq Nəcəf olmuşdur. O, böyük bir uzaqgörənliklə bu işin mahiyyətini başa düşür, gələcəyini görür və inanırdı. İnanırdı ki, kəndlinin gələcək xoşbəxtliyi, gözəl, firavan həyatı, səadəti kollektivçilikdə-

* Əlimərdanlı aşıq Nəcəf. “Şeirlər”, Gənclik, Bakı, 1979-cu il, səh.10.

** “Azərbaycan gəncləri” qəzeti, 23 mart 1947-ci il, səh.4.

dir. Məhz buna görə də o, bir təbliğatçı kimi toyda, müxtəlif məclis və el şənliklərində hamını bu xeyirxah işə səsləmişdir. Öz telli sazı, şirin sözü, xoş avazı ilə keçmişdə qoçuların, qolçomaqların, xanların, bəylərin, mülkədarların kasıblara, fəqir-füqəralara zülm edib söyməyini, onların var-dövlətini harınlıqla yeyərək qudurub özlərini öyməsini bir daha xatırladaraq, yoxsul kəndliləri onları bu əzab-əziyyətdən xilas etmiş Sovetlər hökumətinə təşəkkür və minnətdarlıq etməyə çağırırmışdır. Ona görə ki, bu hökumət fəhlə və kəndlilərə yeni bir dünya bəxş edib. Elə bir dünya ki, burda hər şey onların öz əlindədir. İndi onlardan ancaq bir şey asılıdır: birləşib fabriklər və zavodlarda, tarla və fermalarda istehsalı yüksəltmək, məhsul bolluğu yaratmaq. Həmin illərdə kənd şurasının sədri vəzifəsinə irəli çəkilən aşıq məhz bu məsələləri geniş xalq kütləsinə öz ağılı, düşüncəsi sayəsində belə çatdırmışdır:

Hazır olun, a yoldaşlar, işləri aşkar eləyək,
Qoçunun, qolçomağın, dünyasını dar eləyək.
Xainlərin, xulqanların dərdsini hazır eləyək,
Məhv edək mollaları, ellərdən kənar eləyək.

Keçmiş zamanda qoçular özlərini öyürdülər,
Dağıdıb əhəlinin qazandığın yeyirdilər.
Kasıba, fəqərəyə, zülm eləyib söyürdülər,
İndi gəlin sövətlərə təşəkkür izhar eləyək.

Səmim bir ürək ilə Sovet bizi yad eləyib
Yeni bir kainat qurub, əskikdən azad eləyib.
Zavodlar, fabrikalar ölkəni abad eləyib,
Yüksəldək məhsulətə, artırmaq, anbar eləyək.

Kollektivə, kommunaya hamı yoxsulu səsleyək,
Pambıq əkək, bostan salaq, qızıl şamama bəsləyək.
Fəhlələrlə qardaş olaq, Nəcəf, onlara dost deyək,
Sosializmin şüarını mahallarda car eləyək.*

Şeirdən göründüyü kimi aşırıq kəndliləri yeni həyat quruculuğuna maneçilik törədən qolçomaqlara, qoçulara, hər vasitə ilə yenidən alovlanan təhsil ocaqlarını söndürməyə çalışan mollalara qarşı mübarizəyə, onları məhv edib “ellərdən kənar etməyə”, əvəzində isə xoş gələcək yaratmaqda onlara yeganə silahdaş, arxa, kömək ola biləcək fəhlə sinfi ilə əlbir olmağa, qardaşlaşmağa səsleyir. İnandırmağa çalışır ki, güc birlikdədir, səadət hər kəsin öz əlindədir.

Müxtəlif ictimai hadisələr; yubileylər və onlara qarşı münasibət Aşırıq Nəcəfin yaradıcılığında mühüm yer tutur. Dahi rus şairi A.S.Puşkinin əsərləri məlum olduğu kimi qismən də olsa 1930-cu illərdə M.F.Axundov, A.Səhhət, Mirzə Şəfi, A.A.Bakıxanov və başqa görkəmli ədiblər tərəfindən tərcümə olunub Azərbaycan oxucularına çatdırılmışdı. Puşkini sevən, onun əsərlərinə az-çox bələd olan Aşırıq Nəcəf şairin ölümünün 100 illiyi münasibəti ilə başqa aşıqlarımız kimi, onun xatirəsini iki qoşma ilə – “Puşkin”^{**} və “Səni” rədifli şeirlərlə yad etmişdir:

Sən gedibsən, adın bizlə yoldaşdır,
Gərək, xoş saxlayaq nəzərdə səni.
Çox da vəfatından yüz il keçibdir,
Biz diri sayırıq üzərdə səni,^{***}

* “Din və mövhumat əleyhinə el şeirləri”, Bakı, 1937-ci il, səh.25.

** H.Əlizadə. “Aşıqlar”, I hissə, Bakı, 1937-ci il, səh.478.

*** Azərbaycan aşıqları. A.S.Puşkin haqqında. “Ədəbiyyat qəzeti”. 1937-ci il.

– deyən aşığı böyük sənətkarın ölümünü cismani ölüm hesab edir, özünün isə həmişəyaşar sənətkar kimi şairlər cərgəsində addımladığına, “diri” olduğuna inanır.

1938-ci ildə Şimal qütbündə, Arktikanın tədqiqində “SSRİ-N-171” hava gəmisinin köməyi ilə misilsiz qəhrəmanlıq göstərmiş papaninçilərin 9 ay buz üzərində qalmaları həmin dövr üçün çox böyük, həm də heyrat doğuran hadisələrdən idi. Çətinliklərə mərdliklə sinə gərən bu igidlər sağ-salamat vətənə qayıtdıqda ölkə toy-bayram içində idi. Həmin günlər demək olar ki, bütün mətbuat onlardan yazır, radio onlardan danışdı. Sevindirici haldır ki, bu imzalar içində Aşiq Nəcəfin də adı var idi. O da bu igidlərin şəninə öz ürək sözlərini şeirlə ifadə etmişdir. Qeyd etmişdir ki, Sizin rəşadətinizi aşıqlar da öz sazları, sözləri ilə alqışlayır:

Biz gedirik Lenin qoyan yol ilə,
Hər yan bəzənibdi qızıl gül ilə.
Şairlər qələmlə, aşığı tel ilə,
Simlər nəğmə çalır sazlar üstündə.*

Dövrün ən mühüm ictimai-siyasi hadisələrindən biri də 1936-cı ildə sosializmin tam qələbə çalması, yeni Konstitusiya qəbul edilməsi, ali və yerli Sovetlərə deputat seçilməsi idi. Bu seçkilər ərəfəsində Aşiq Nəcəf yenə də telli saz sinəsində, kolxoz quruluşunun nailiyyətlərindən söz açaraq:

Yazıldıq kolxoza min bir həvəslə,
Bu şən növraq, yeni həyat gözəldir.

* Papaninçilərə. “Ədəbiyyat qəzeti”, 23 mart 1938-ci il, səh.4.

Zəhmətə qatlaşıb şövqilə, şəstlə,
Ellər quran bu xoş büsat gözəldir. – deyir,
Sovet dövlətinin yeni qanununu alqışlayır:

36-cı il 5 dekabrda
Bu qanunu yazan usta yaşasın!
Yayılsın dünyaya Sovet günəşi
Hamı insan bu həvəslə yaşasın!

Sosializmin tam qələbəsinə arxayın olaraq hamını Vətənin
ləyaqətli oğul və qızlarına səs verməyə çağırır:

Poladdan möhkəmdi ölkəmin himni,
Fəhlənin, kəndlinin çəkilib qəmi.
Gözəl insanlara səs verək hamı,
Xoş dillər əzbəri, can həvəsidir.*

Ümumiyyətlə, Azərbaycan kəndində sosializm quruluşu-
nun ilk 15-20 ili – yüksəliş illəri Aşıq Nəcəf yaradıcılığında öz
əksini gözəl tapmışdır. Bu tərəqqini, inkişafı bir rəssam dəqiqli-
yi, operator incəliyi ilə elə vəsf edib ki, onun şeirlərini oxuduq-
ca həmin hadisələr kino lenti kimi gözün önündən gəlib keçir.
Sanki həmin işlərin iştirakçılarından biri də sən özün olmusan.
Aşıq Nəcəfin həyatının müəyyən hissəsi inqilabdan əvvəlki illə-
rə təsadüf etdiyindən xalqa edilən zülm və istibdadın şahidi ol-
muşdur. Ona görə yeni həyatı məhz özü duyduğu şirinliklə təs-
vir etmiş, qüvvətli təzad yaratmışdır. “Yoldaşlar” rədifli qoşma-
sı bu cəhətdən çox xarakterikdir.

* Əlimərdanlı aşıq Nəcəf. “Şeirlər”, Bakı, 1979-cu il, səh.11.

Nikolay taxtında divan vaxtında,
Zülm elərdi çox insana, yoldaşlar!
O zaman ki, şura bərqərar oldu,
İşıq saldı bu cahana, yoldaşlar!

Kolxoz üçün xoş binalar tikilir,
Qəlbi xainlərin qəddi bükülür.
Ağ evlərə elektrik çəkilir,
Dünya dönüb çıraqbana, yoldaşlar!

Mən görürəm, qara qanlar durulur,
Hər sərrafın öz qiyməti verilir.
Həvəs ilə sosializm qurulur,
Nəcəf yazır bu dastana, yoldaşlar!*

Yuxarılarda qeyd etdiyimiz kimi müxtəlif əlamətdar hadisələr, yubileylər həmişə aşığın diqqət mərkəzində olmuşdur. Ümumittifaq Lenin Komsomolunun 20 illik yubileyi də belə hadisələrdən idi. Vətəndaş müharibəsində denikinlərə, kolçaqalara qarşı mətanətlə vuruşan, kollektivləşmə dövründə qolçomaqlara və qolçomaq ünsürlərinə, sosializm quruculuğuna hər vasitə ilə mane olmağa çalışanlara amansız divan tutan, texnikanın, kənd təsərrüfatının inkişafında misilsiz igidliklər göstərən qəhrəman komsomolçuların şərinə şəir demək, dastan qoşmaq Aşıq Nəcəf üçün fərəhli hal idi. O, komsomolun igidliklərini, mətinliyini sevərək tərənnüm edirdi. Bu həm də ona görə şərəfli və asan idi ki, Nəcəf eşitdiklərini, söyləmələri yox, gördüklərini vəsf edirdi:

Aşıq Nəcəf cavanların hər qələbəsinin başında Lenin ideyalarının, Lenin bayrağının durduğunu qeyd edir, dahi rəhbəri haqlı olaraq onların ustadı hesab edirdi:

* F.Əlizadə. "Aşıqlar", I hissə, Bakı, 1937-ci il, səh.479.

Yoldaşlar! Cavanların
Lenindi ustadı, bilin!
Günbəgün sayı artır,
Gözəldi əsası, bilin!
Artırır texnikanı,
Çəkir yarış bəhsi, bilin!
Almağa düşmənlərdən
Hazırdı qisası, bilin!
Axır dünya naxışdır
Qızıl proletar bayrağı.*

Aşıq Nəcəfin yaradıcılığında Böyük Vətən müharibəsi mövzusu əsas yerlərdən birini tutur. Qanlı-qadalı illərin canlı şahidi olan, Vətənin, xalqın azadlığı uğrunda sözün əsil mənasında canından keçən, ağır yaralanıb sağ gözünü itirən aşırıq cəbhəyə sazla getmişdir. Sədəfli sazı ilə, ölümə qələbə çalan igidləri yeni-yeni zəfərlərə ruhlandırılmışdır. Əfsanəvi xalq qəhrəmanı Koroğlu kimi düşmən üstünə sazla getmişdir. Xainlərə nifrətini, qəzəbini, kinini qoşmaları ilə ifadə etmiş, hamını vətənin müdafiəsinə çağırılmışdır. Müharibənin ilk aylarında yazdığı “Almasın” adlı qoşma bu cəhətdən daha xarakterikdir:

– Qoymayaq pozulsun bu şən növrağı,
Çəkək namərdlərə dağ üstədən dağı.
Nəcəf deyər: – budu sözümün sağı:
– Vətən torpağının gülü solmasın!

Aşıq Nəcəf bu ölüm-dirim müharibəsində Sovetlərin qələbəsinə inanır, həm də bu günün çox da uzaq olmadığını hiss

* Komsomola. “Ədəbiyyat qəzeti”, 24 sentyabr 1938-ci il, səh.4.

edirdi. Aşığın müharibə dövrü yaradıcılığını səciyyələndirən əsas sənədlər cəbhədən göndərdiyi məktublardır. Bu məktublarda həmişə qələbəyə inam, ümid, təsəlli dolu şeirlər göndərərdi. Böyük oğlu Şahniyar yazdığı məktubda uşaq kövrəkliyi, ata həsrəti, ağ gün, azad həyat həsrəti ilə soruşurdu: –Ata, görən, müharibə tezmi qurtaracaq?! Evimizə tezmi gələcəksən? Cavab məktubunda Aşıq Nəcəf yazırdı:

– Çox çəkməz bu qanlı, qadalı günlər,
Bulud tək dağlar, qaçar, əzizim!
Yenə al geyinər vətən torpağı,
Günəş şöləsini saçar, əzizim!

Azalır ürəkdə kədər-dərdimiz,
Düşmənlərdən alındıqca yurdumuz.
Gündə min bir zəfər calan ordumuz
Hitleri qoyacaq naçar, əzizim!

Açılar elimin baharı, yazı,
Gedər zülmət qışı, gedər ayazı.
İlhamla dindirər sədəfli sazı,
Nəcəf yenə məclis açar, əzizim!

Göründüyü kimi, aşıq bu ağır günlərin qurtarmasını; qələbə gününü səbrsizliklə gözləyir, həm də bu günün tez gələcəyinə inanır, qəlbi azad, dinc həyat eşqi ilə çırpınır. Toy-nişan məclislərində telli sazı, xoş avazı ilə yenə xalqın ruhunu oxşamağı arzulayır. Bununla yanaşı, Nəcəf həqiqətə inanır və başqalarına da inam hissi aşılamağı bacarır.

Bütün sovet xalqı kimi Aşıq Nəcəf də hər gün tökülən nəhaq qana, sökülüb dağıdılan, atəşlə alovlanıb yanan tikililərə, yerlə yeksan olan meyvəli bağların, çörək ətirli tarlaların aman-

sızcasına tapdanılmasına biganə qala bilmir. Qəlbi ağrıyır, ürəyi sızıldayır. Bu sızıltılar misralara dönür:

– Dəqiqədə ömrüm burcu sökülür,
O səbəbdən ünüm ərşə çəkilir.
Gündə yüz min nahaq qanlar tökülür,
Nə ay şölə salır, nə günəş isti.

Müharibənin xalqa vurduğu zərbə ağır yara kimi hər bir vətəndaşın sinəsində qövr edirdi. Ön cəbhədə əsgərlərin çəkdiyi məşəqqətlər, arxa cəbhədə oğul deyə sızıldayan anaların, ata deyə hər gün yollara boylanan boynu bükük uşaqların gördüyü əziyyətlər, bir sözlə vəziyyətdən asılı olaraq yaşından və qüvvəsindən artıq işləyən adamların ağır həyatı bir vətənpərvər kimi Nəcəfin yadından çıxmamışdır:

Ana oğul deyir, uşaqlar ata,
Hayana baxıram müsibət, yasdı. –

– deyən aşığı hər döyüşə intiqam hissi ilə girmiş, mərdliklə vuruşmuşdur.

Aşığı Nəcəf alovlu bir vətənpərvər, qayğıkeş ailə başçısı, mehriban ata idi. Övladları, övladlarının şəxsində bütün övladlar bir an belə onun yadından çıxmamışdır. Oğlundan gələn məktublar gecikəndə həmişə narahat olmuşdur. Nəhayət, məktub almışdır. Onu oxuyur. Bu münasibətlə yazdığı gəraylının ilk bəndinə fikir verin:

Namə gəlib. Oxuyuram
Güllərin arasında.
Bir gözüm düşməni axtarır
Biri kağız qarasında.

– deyən aşiq bir rəssam səriştəsi ilə incə, poetik bir lövhə yaratmışdır: ... Döyüş gedir. Əsgər, ailəsindən məktub alıb. Çoxdan gözlədiyi məktub. Onu oxumağa can atır. Lakin hər tərəfdə güllə səsi, atəş səsi. İndi hər an qiymətlidir. Sadəcə bir ehtiyatsızlıq həyatı təhlükə altına ala bilər, pis nəticə verir. Ona görə son dərəcə ayıq olmaq lazımdır. Məktubu da oxumaq vacibdir. Hər iki hissə arasında qalan əsgər bir gözü kağızda, bir gözü ətrafda səksəkəli halda məktub oxuyur...

Oğlu yazır ki, daha oxumağa gedə bilmirəm. Dolanışığ xatirinə mən də işləyirəm, anama kömək edirəm. Cavab məktubunda aşiq oğluna dərsinə davam etməyi tövsiyə edirdi. Yazırdı ki, yaman günün ömrü az olar. Çox çəkməz ki, faşistlərə amansız divan tutarıq:

Qalma məktəbindən, Şahniyar, oxu!
Bəxtiyar, Abbasdı dərdimin çoxu.
Bol yeyib, bol görüb, görməyib yoxu,
Keçdiyiniz həyat, dövrən necədi?

Aşiq Nəcəfin yaradıcılığında bu cür sızılıtlı, kövrək şeirlər çoxdur. Nəhayət, müharibə qurtardı. Ürəklərə, könüllərə sevinc ələndi. Rəşadətli Lenin partiyasının rəhbərliyi ilə parlaq qələbə çalındı.

Aşiq Nəcəf “Partiya” rədifli divanisində bu hünərdən bəhs edir:

Qoca Şərqə günəş doğdu,
Dahi Lenin mayakdı.
Birləşib fəhlə-kəndli,
Bir-birinə dayandı.
Qüdrətli Qızıl Ordumuz
Sərhədlərdə sayıxdı.

Faşistlərə ağır zərbə
Vurdu bizim partiya.

Sərhədlərimiz möhkəmdir. Bir daha bizim sərhədlərimizi heç bir xain poza bilməz! Bundan belə dinc həyat sürə bilərik. Aşığın divanisindən doğan hisslər bunlardır.

Müharibə dövründə Aşıq Nəcəf bir çox diqqətəlayiq qoşmalar yazmışdır ki, onlardan “Durnalar”, “Məni”, “Axtarır”, “Bəsdir”, “Yetir” və s. rədifli qoşmalar daha maraqlıdır. Nəcəf harada olursa olsun qəlbi həmişə doğma yurda bağlı olmuş, bir an belə Vətən yadından çıxmamışdır. Kursk ətrafındakı döyüşlər zamanı evə göndərdiyi məktubda belə bir şeir vardı:

Azəri yurduna tez qanad çalın,
Dediyim şəxslərdən bir mətləb alın.
Nəcəfin naməsin Tovuza salın,
Can qurban elərəm sizə, durnalar!*

Hər zaman Vətən deyib, Vətən eşidən aşıq, onun hüsnünə mahnılar qoşmaqdan yorulmamış, həmişə, hər yerdə doğma yurdu tərənnüm etmişdir.

* “Ədəbiyyat” qəzeti, 20 mart 1945-ci il, səh.4.

III FƏSİL

AŞIQ NƏCƏF ŞEİRLƏRİNİN ŞƏKLİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Aşıq Nəcəf klassik Azərbaycan aşıq poeziyasının, demək olar ki, bütün növlərindən istifadə etmiş, yeri gəldikdə yeni nümunələr də yaratmışdır. Belə ki, gəraylı, qoşma, təcnis, cığalı təcnis, nəfəsçəkmə təcnis, divani və müxəmməs formalarından istifadə edərək mükəmməl gözəlləmələr, ustadnamələr, qıfıl-bənd və hərbə-zorbalər, bəzən də həcrlər demişdir.

Aşığın gəraylıları öz axıcılığına, yadda qalımlılığına görə diqqətəlayiqdir. O, bu şeir forması ilə öz istəyini oxucuya çatdırı bilir.

Gözləri can alan gözəl,
Gözəldə ilqar olmazmı?!
Sənin dərdin bağrım əzər,
İşim ahu-zar olmazmı?!

Olmaz sənin kimi pəri,
Mənəm gözüne müştəri.
Nəcəf deyər, müxtəsəri
Səndən mənə yar olmazmı?!*

Aşıq Nəcəf gəraylının iki formasından istifadə edib: – rədifli gəraylı və rədifsiz gəraylı. Yuxarıda misal gətirdiyimiz gə-

* Əlimərdanlı aşıq Nəcəf. “Şeirlər”. Gənclik, Bakı, 1979-cu il, səh.6.

raylı rədiflidir. Lakin elə nümunələr var ki, onlarda rədif əvəzinə işlənən sözlər qafiyələnir:

– Aman təbib, iki gözlə
Daha xalqa baxammaram.
Axdım eniş, yoxuş düzlə,
Bir də elə axammaram.

Aşıq Nəcəfin gözəlləmələrinin əksəriyyəti, dəyişmələri hərbə-zorba və qıfılbəndləri qoşma formasında yazılmışdır. Gözəlləmələri haqda bir qədər irəlidə söhbət etdik. Dəyişmələrinə gəldikdə isə, onların sayı çox azdır. Cəmi üç dəyişməsi məlumdur: Ustadı aşiq Hüseyn Bozalqanlı ilə, Dilşadla və Dondarlı Hübətlə. İstər dəyişmələrdə, istərsə də həcvlərdə ədəb-ərkan qaydalarından kənara çıxmaq, nalayiq sözlər eşitmək Nəcəf yaradıcılığına yaddır. Doğrudur, ustadı ilə dəyişmədə bir-iki belə söz işlətmişdir. Bu da Hüseyn Bozalqanlının işlətdiyi sözlərə çox mülayim cavab xarakteri daşıyır.

Dilşadla dəyişməsi isə klassik dastanlarımızda qadınlarla dəyişmə xarakterindədir. Mövzusu əsasən, məhəbbətdən götürülüb.

Dilşad

Sevdalar selində çalxanan aşiq,
Dumanlı dağlarda maralı gəzmə!
Cavanlardı səni salan kəməndə,
Gözəllər əlindən yaralı gəzmə!

Nəcəf

Dumanlı dağlarda seyr edən gözəl,
Ovsanıb ovçundan aralı gəzmə!
Bir adasan, dərya çəkər kamına,
Coşub öz həddindən irəli gəzmə!

Nəhayət, deyişmənin son bəndində Nəcəfin dediyi –
Dilşad, aşıqlarla, gəl, girmə bəhsə,
Tərən səni çəkib salar qəfəsə.
Nəcəf cavab istər təcni, təxmisə,
Gen dünya başına daralı, gəzmə.*

Bəndindən aydın olur ki, bu deyişmədən qabaq Nəcəf Dilşada təcni, təxmis göndərüb cavab istəmiş, lakin almamışdır. Biz Dilşadla söhbət edərkən bu nümunələrin onun da xəyalında qalmadığını bildirdi.

Nəcəf onun sənətinə dırnaqarası baxan mollalara, nadanlara öz hərbi-zorbalıqları ilə tutarlı cavab vermiş, onları yerindəcə susdurmuşdur. Bu, aşığın kamilliyinə, özünə olan inamına dəlalət edən xüsusiyyətdir:

Mən Nəcəfəm, çox sinələr dağlaram,
Bəndərgahlar kəsib yollar bağlaram.
Başı qarlı, sərt qayalı dağlaram,
Aşıqlara bir azaram, sən nəsen?!**

Aşiq Nəcəfin yaradıcılığında təcnişlər xüsusi yer tutur. O, orijinal cinaslar işlədərək gözəl təcnişlər yarada bilmişdir:

Qəmdən qala yaptım, hicran hasarı,
Nəcəf, sən tərənəsan, sevmə ha, sarı!
Mən dedim ki, sınıq könlüm ha sarı,
Demədim, təzədən yarala məni.***

* Əlimərdanlı aşiq Nəcəf. “Şeyrlər”. Gənclik, Bakı, 1979-cu il, səh.36.

** Yenə orada.

*** Yenə orada. Səh.39.

Etiraf etmək lazımdır ki, bəzən aşığın təcnisləri o qədər də müvəffəqiyyətli alınmamışdır. Belə ki, mənası dolğun olsa da, cinaslar texniki cəhətdən qüsurludur, qulaq qafiyələri (omofonlar) üstünlük təşkil edir. Bəzən isə bu qafiyələr qoşmalarda olduğu kimi olur, ancaq sonuncu misrada rədif cinas təşkil edir:

Sənə bir ərzim var, mələklər tayı,
Ləblərin şərabi səlsəbil çayı!
Nəcəfdən bürümə haqq verən payı,
Atginən niqabı ay üzdən, üzdən.*

Bu cür təcnisləri prof. V.Vəliyev yarımçıq təcnislər adlandırır.

Aşığ Nəcəfin divaniləri bir qayda olaraq ustadnamə xarakterlidir:

Öz dostundan sınıan könül,
Bitməyin layiq deyil.
Qədərbilməz kölgəsində
Yatmağın layiq deyil.
Bir səməndi saxlayan,asan,
Ondan bəddöy çıxmaya.
Onu tərif edib dost
Satmağın layiq deyil.**

Nəfəsçəkmə təcni ən çətin şeir formasıdır. Təcnisin başqa növlərindən fərqli olaraq burada rədifi sözlə ifadə etmək mümkün deyil, yalnız olsa-olsa yazıya köçürülərkən izahlı şərti işarədən istifadə etmək olar. Maraqlıdır ki, bu təcniyin ilk nümunəsi aşığ Nəcəfə məxsusdur. Ondan sonra bu cür nümunələrə aşığ

* Əlimərdanlı aşığ Nəcəf. "Şeirlər". Gənclik, Bakı, 1979-cu il, səh.42.

** Yenə orada, səh.48.

Hüseyn Cavanda, Mikayıl Azaflıda, Aşıq Əsəddə rast gəlmək olur. Aşıq Nəcəfin nəfəsçəkmə təcnisindən bir bəndi nəzərinizə çatdırırıq:

Bağban bağ bəsləyib bara yetəndə
Dərəndə meyvəsin eyləməzmi, ıss...
Yar badə dəstində yara yetəndə
Atanda dəstindən eyləməzmi ıss...

Bekar arvad cavan ərin qocaldar
Küsər öz bəxtindən ay elər, of, of... *

Doğrudur, tədqiqatçı alim M. Həkimov nəfəsçəkmə təcnisdən söhbət açarkən, yazır: “Təcnisin bu formasına çox nadir hallarda rast gəlirik. Hələlik əlimizdə olan yeganə nümunə aşıq Hüseyn Cavana məxsusdur”.** Lakin Cavanın müasirliyini nəzərə alsaq ilk nümunəni Aşıq Nəcəfin yaratdığına şübhəmiz qalmaz.

Nəfəsçəkmə təcnisin əsas bəndindən sonra gələn əlavə beyt rədiflə səsləşmir. Ancaq hər bənddən sonra verilən beytlər həmqafiyə olur.

Çox maraqlıdır ki, Nəcəfdən sonra ona nəzirə yazan bütün aşıqlarda həmin beytlər eyni qafiyədə (ay elər of, of...) yazılmışdır. Təcnisin öz rədifi də təqribən eyni və ya yaxın mənalı olur.

Aşıq Nəcəfin müxəmməsləri sənətkarlıq baxımından yaxşı sənət nümunələridir. Hazırda əldə olan beş-altı müxəmməsdən əksəriyyəti daxili qafiyələrlə zəngin qoşayarpaq müxəmməslər-

* Əlimərdanlı aşıq Nəcəf. “Şeirlər”. Gənclik, Bakı, 1979-cu il, səh.45.

** M.Həkimov. “Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatından xüsusi kurs”. API-nin nəşri. Bakı, 1975-ci il, səh.87.

dir. Bu formanın vasitəsi ilə aşığı dəyərli gözəlləmələr yaratmışdır:

Bax bəri, asta yeri,
Adı Gilə, ağrın alım!
Şəhla gözün, qəmər üzün
Bənzər gülə, ağrın alım!
Gümüş əzdir, düymə düzdür
İncə belə, ağrın alım!
Ay sona, qəddi mina,
Qonsan gülə, ağrın alım?!
Səhər təzə, gəlsən bizə,
Gülə-gülə, ağrın alım!*

Aşığı Nəcəf öz yaradıcılığında klassik aşığı poeziyamız üçün xas olan təşbehlərdən, istirələrdən mübaliğə və litotalardan, təbiət təsvirlərindən geniş istifadə etmişdir.

Aşığın haqqında bir dastan məlumdur. Bu dastan-görüş Köçəsgərdə iranlı Aşığı Əli ilə deyişmədən ibarətdir. Onu Aşığı Səməd Mehdiyev gözəl danışır. Burada Aşığı Əli Qurbanidən, Kərəmdən, Ələsgərdən şeirlər oxumuş, Nəcəf isə ona bədahətən cavab vermişdir.

* Əlimərdanlı aşığı Nəcəf. “Şeirlər”. Gənclik, Bakı, 1979-cu il, səh.50.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Elmi ədəbiyyat,
2. Bədii əsərlər,
3. Dövrü mətbuat.

DÖVRÜ MƏTBUAT

- “Ədəbiyyat qəzeti” – 27 avqust 1935-ci il.
“Ədəbiyyat qəzeti” – 30 noyabr 1937-ci il.
“Ədəbiyyat qəzeti” – 5 dekabr 1937-ci il.
“Ədəbiyyat qəzeti” – 9 yanvar 1938-ci il.
“Ədəbiyyat qəzeti” – 24 mart 1938-ci il.
“Ədəbiyyat qəzeti” – 10 dekabr 1939-cu il.
“Ədəbiyyat qəzeti” – 20 mart 1945-ci il.
“Ədəbiyyat qəzeti” – 22 sentyabr 1946-cı il.
“Yeni yol” qəzeti – 11 mart 1938-ci il.
“Kommunist” qəzeti – 10 mart 1938-ci il.
“Kommunist” qəzeti – 11 mart 1938-ci il.
“Kommunist” qəzeti – 12 mart 1938-ci il.
“Kommunist” qəzeti – 16 mart 1938-ci il.
“Kommunist” qəzeti – 16 aprel 1938-ci il.
“Azərbaycan gəncləri” qəzeti – 23 mart 1947-ci il.
“Sovet Ermənistanı” qəzeti – 8 aprel 1962-ci il.
“İnqilab və mədəniyyət” jurnalı – 1935-ci il, № 10, 12.
“Revolusiya və kultura” jurnalı – 1938-ci il, № 2.

BƏDİİ ƏSƏRLƏR

- “Azərbaycan aşığıları” I hissə – (toplayanı Əlizadə H.),
Azərnəşr, Bakı 1929.
- “Azərbaycan aşığıları” II hissə – (toplayanı Əlizadə H.).
Azərnəşr, Bakı 1930.
- Aşığılar – (toplayanı Əlizadə H.),
Azərnəşr, Bakı, 1935.
- Aşığılar, I hissə, II çapı – (toplayanı Əlizadə H.),
Azərnəşr, Bakı, 1937.
- Aşığı Ələsgər – I kitab, “Elm”
nəşriyyatı, Bakı, 1973.
- Aşığı qoşmaları – (toplayanı Əlizadə H.),
Azərnəşr, Bakı, 1938.
- Aşığıın səsi – (toplayanı Aslanova Ç.
Təhmasib M.), Azərnəşr,
Bakı, 1939.
- Aşığı Hüseyn Bozalqanlı. Şeirlər – (toplayanı Ş.Rza),
Gənclik, Bakı, 1973.
- Əlimərdanlı aşığı Nəcəf. Şeirlər – (toplayanı Rüstəmzadə R.),
Gənclik, Bakı, 1979.
- Din və mövhumat əleyhinə
el şeirləri – (toplayanı S.Mümtaz)
Azərnəşr, Bakı, 1937.
- Sazım, sözüm – (tərtib edəni Müzəffər Şükür),
Yazıcı, Bakı, 1978.

KİTABİYYAT

- V.İ.Lenin. O literature i iskustve, M., 1967.
- M.Qorki. Şura ədəbiyyatının vəzifələri, Bakı, Azərnəşr, 1935.
- Araslı Həmid. Aşıq yaradıcılığı, Birləşmiş nəşriyyat, Bakı, 1960.
- Babayev İ. Əfəndiyev P. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı, “Maarif” nəşriyyatı, Bakı, 1970.
- Vəliyev Vəqif. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı, ADU-nun nəşri, Bakı, 1970.
- İbrahimov Mirzə. Aşıq poeziyasında realizm, Azərnəşr, Bakı, 1960.
- Moskvada Azərbaycan dekadası, Azərnəşr, Bakı, 1940.
- Musayev Aydın. Döyüşçü Aşığın mahnıları. “Sovet kəndi” qəzeti, 20 mart 1975-ci il.
- Sarıvəlli Osman. Qüdrətli şair, ustad sənətkar, Gənclik, Bakı, 1971.
- Həkimov Mürsəl. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatından xüsusi kurs. API-nin nəşri, 1975.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Ön söz	
Ömrün vəfa etmədiyi aşiq-şair.....	3
Redaktordan	
“Şaha baş əyməyən” Çobanoğlu	20

Təcnislər

Yarı yar	29
Yada mən	29
Mən	30

Gəraylılar

Nə üçün beləsən	33
Ağladım	34
Üzülməsə	35
Allah, Allah	36
Olmalıdır.....	38
Qırmızı geyindi	39
Sülh istərəm	40
İncəgülü	42
Getdi	43
Səni	44
Olmaz.....	45
Olsa	46
Uzaq gedər	47
“Zavmaq”ın etirafı	48
Qəhətdirmi	49
“Zərər yoxdu” deyə-deyə.....	50
Mən	52

Qınama məni.....	53
Deyin	54

Qoşmalar

Lənət	57
Eləyir	58
Gəldi	59
Leyli demişəm	60
Könül birliyi	61
Həsərəndəyəm	62
Ağlama	63
Sənsiz	64
Gedim	65
Qoymaram	66
Dedilər	67
Gözəl	68
Atama	69
Gəlmədi.....	70
Gəl	71
Adsız şeir	72
Gözəldir	73
Bir zənən gördüm	74
Kaş	75
Gedirəm	76
Nə oldu.....	77
Yoxdur	78
Görünür	79
Həkim	80
Məni incitmə	81
Döndü	82
Mən ağlasam	83

Var	84
Bəxtəvər	85
Dünya	86
45-ci ilin 9 mayında	87
Talistan	88
Qalmadı	89
Şair dostum Knyaza cavab	90
Gözlərim	91
Ay gülə-gülə	92
Bax	93
Yadigardı	94
Gözəlləmə	95
Müqəddəs kitab	96
Vətən məhəbbəti	97
Çobanlar	98
Aşığı	99
Cəlilabad	100
Dedim mən	101
Bayramıdı	102
Nə deyim	103
Gözəlim	104
Hay verməsən	105
Deyil	106
Bu torpaq	107
Var	108
Kimi	109
Getdi	110
Deyiblər	111
Deyil	113
Dünya qayıdan deyil	114
Gedər	115
Veribdi	116

Məni	117
İstəmirəm	118
Mən	119
Vətənim	120
Deyirəm	121
Düşməsin	122
Ay bahar.....	123
Qoç Koroğlu sorağına gəlmişəm	124
Biri min dərdi	125
Çobanoğlu	126
Sevmişəm.....	127
Yubanma.....	128
Ərzi – hal	130
Ay əli1	31
Dünya.....	134
Baş dura-dura.....	135
Xəbər var	136
Borcluyam.....	138
İçində	139
Düşübdü	140
Könlünə köçməsə vətən duyulmaz	141
Bəs deyilmi?	143
Şəhidlər körpüsü	144
Mənim dərdim çəkilsə dərd deyil	145
Bu gözəl	146
Yarımçıq	147
Qalıbdı	148

Müxəmməslər

Qonağın	151
Bədo	152
Gözəl	155

İthaflar

Üzünü görməsəm də	159
Vurğun	160
Zərnovaıı dostum müsənnifə	161
Niyə	162
Nərgiz	163
Nərgiz	164
Aygün qızım	165
İnanıram	166
Gülnarə	169
Aynur	170
Gəlmişəm	171
Doyunca	172
Kimlər gəlmiş	174
Deyərsiz	175
Şair	176
Bilmirəm	177
Elmira	178
Yunis	179
Fərzalı	183
Kamilə	185
Nigar	186
Gözəldir	187
Gözüm qalıbdı	188
Deyəydilər	189
Görmüşəm	190
Dağlarda	191
Divani	192
Manaf bəy	193
Aydın gəlibdi	194
Qardaşım	195

Nə yaman düşmüşən	196
İlyas Tapdıq	197
Deyəcəklər	198
Arif Segah oxuyanda	199
Ənvər qağa.....	200
Musa dayı.....	201
Özümə qaytardın.....	202
Həkimlər	203
A xalis	204
Xalisin uşaqlarının toyuna	204

Mərsiyələr

Yana-yana	207
Bir ildi	208
Atalar görməsin oğul dağını	209
Olmamış oldu.....	211
Şakirin.....	212
Köçdü Azafli	213
19-20 yanvar 1990	214
Şəhidlər xiyabanı	215
Son qəmin olsun	217
Səxavətsiz qaldı	218
Ay xitab	219
Gəldi	220

Nəğmələr

Aygünüm	223
Aytən, orxan və zeynəb	224
Gözəllər olmasaydı	225

Səfər təəssüratları

40 gün Hindistanda	229
Özbəkistan səfəri	244
Qarabağda saz günləri	250
İsveç səfəri	254
Türkiyə səfəri	257

Unudulmaz görüşlər

İrfan Ünver Nəsrəddinoğlu ilə görüş	261
Seyfəddin Altaylı ilə görüş	262
“Göyçə”də daha bir unudulmaz gün	263
Nyu-York Dünya Musiqisi İnstitutunun prezidenti Cefri Verbaxla görüş.....	264

Sazlı-sözlü dünyamız və sənətkarlar haqqında

Maraqlı konsert	267
Döyüşçü aşığın mahnıları	268
saızlı, sözlü nəğməkarlar	273
Saz həvəskarları qrupu	275
Diqqətsizlik yoxsa... ..	277
“İşıqlı tellər”	282
Tələsən təndirə düşər	288
Saz, söz, ifaçılıq və... ..	289
О принципах передачи традиции в ашугском искусстве	298
Azərbaycan aşığıları ümumittifaq konfransında.....	308
Koroğlunun soracağına gəlmişəm	313
Новруз Байрам	318
Aşıq Əkbər	321

“Telli saz dünyanı gəzir”	324
Sazın Ədalət dünyası	326
Sazlı-sözlü iki dünya	329
Təntənəli yubiley gecəsi	334
Bəşir Səmədbəylinin kitabına ön söz	336

Müsaibələr

Aşıq Aydın	341
“İncəgülü” II Respublika Xalq Yaradıcılığı Festivalı	344
Sevgi gəlir qəlbimizə	346
Ansambl səfərdən qayıdıb	350
Kərəm yangısı	353
Telli saz çağlayanda	360
Aşıqlar Daşkənddə görüşürlər	363
Beynəlxalq aşıqlar fondu	364
7 dəqiqəlik söhbət	366
Telli sazla təkliddə	369
Azərbaycanlı Aşıq Çobanoğlu	371

Diplom işi

Aşıq Nəcəfin həyat və yaradıcılığı	377
--	-----

**«Elm və təhsil» nəşriyyatının direktoru:
professor Nadir MƏMMƏDLİ**

**Kompüter dizayneri: Zahid Məmmədov
Texniki redaktor: Yadigar Bağirova**

Çapa imzalanmış **12.08.2014.**
Şərti çap vərəqi **28.** Sifariş № **138.**
Kağız formatı **60x90 1/16.** Tiraj **500.**

Kitab «**Elm və təhsil**» nəşriyyat-poliqrafiya
müəssisəsində səhifələnilib çap olunmuşdur.

E-mail: nurlan1959@gmail.com

Tel: 497-16-32 511-37-82; 050-311-41-89

Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev döngəsi 8/4.

Arif-279995

**Bəxtinə yazılıb cəfa, dedilər,
Çobanoğlu sürməz səfa, dedilər.
Ömrün etməyəcək vəfa, dedilər,
Onu tale özü bilər, dedim mən.**

